

**WYTYCZNE DLA OCHRONY
NIELETNICH I NIEZARADNYCH
W ŻYCIU I PRAKTYCE
WYCHOWAWCZO-DUSZPASTERSKIEJ
POLSKIEJ PROWINCJI
ZMARTWYCHWSTAŃCÓW**

SPIS TREŚCI

OŚWIADCZENIE Prowincjała	5-6
Wstęp	7
Ogólne normy postępowania	9
Zobowiązania prawa polskiego	9
Zobowiązania prawa kościelnego	11
Procedura postępowania w konkretnych przypadkach.....	13
Procedury postępowania wobec oskarżeń i zarzutów.....	17
Organizacja bezpiecznej opieki duszpasterskiej oraz wypoczynku dzieci i młodzieży.....	20
- Podstawowe zasady postępowania w pracy duszpasterskiej z dziećmi i młodzieżą.....	20
- Zasady obowiązujące w czasie wyjazdów z wychowankami.....	21
- Troska o wychowanków z niepełnosprawnością lub specjalnymi potrzebami wychowawczymi.....	22
- Zasady korzystania z Internetu	23
OŚWIADCZENIE o respektowaniu WYTYCZNYCH dotyczących ochrony nieletnich i niepełnosprawnych w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców	25-27
Ważne i praktyczne dopowiedzenia	28
- Prawa dzieci i młodzieży oraz ogólne zasady ich ochrony	28
- Zjawiska szkodliwe wychowawczo	28
- Specyfika wykorzystania seksualnego	29
Zasady prewencji	36
- Kodeks zachowań wspólny dla wszystkich	36
- Zasady prewencji osób niepełnoletnich z niepełnosprawnością	38
- Zasady prewencji w instytucjach wychowawczych PPCR	39
- Kodeks zachowań katechety	41
- Zasady prewencji w duszpasterstwie parafialnym	43
- Zasady prewencji w akcjach duszpasterskich CR	45
- Prewencja podczas akcji wakacyjnych i wycieczek	47
- Działania prewencyjne skierowane do rodziców	48

Zasady postępowania w przypadku oskarżeń o wykorzystanie seksualne	50
Formacja ... w obszarze prewencji	65
ZAŁĄCZNIKI	71
Nr 1: Przemówienie papieża Franciszka (24.02.2019)	71
Nr 2: Motu Proprio papieża Franciszka „Vos estis lux mundi”	79
Nr 3: Reskrypt papieża Franciszka (tzw. „ <i>sekret papieski</i> ”)	86
Nr 4: Wytyczne Konferencji Episkopatu Polski.....	112
- Aneks nr 1: Pomoc ofiarom	118
- Aneks nr 2: Procedura postępowania	119
- Aneks nr 3: Zasady formacji i profilaktyki	122
- Dokument Konferencji Episkopatu Polski na temat prewencji	124
Nr 4: Biskupi Polscy do wiernych, „Wrażliwość i odpowiedzialność”	134
Nr 5: Kongregacja ds. Edukacji Katolickiej, „Stworzył ich jako mężczyznę i kobietę”	138
DODATEK	158
A/ Wzory pism	158
B/ Piotr Semenenko CR: Ogólne cechy powołania	165

OŚWIADCZENIE

Przełożonego Prowincjalnego Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców skierowane do wszystkich wiernych, wśród których posługują zmartwychwstańcy na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.¹

Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa
Prowincja Polska

PROWINCJAŁ

OŚWIADCZENIE

Wśród ważnych zadań, które mają na celu zabezpieczenie dobra wspólnego wiernych, w szczególności zaś ochronę dzieci i młodzieży, znajduje się przyjęcie właściwej postawy wobec przypadków nadużyć seksualnych popełnionych przez duchownych względem osób małoletnich. W nauczaniu Kościoła, w jego praktyce duszpasterskiej i wychowawczej oraz w jego rozstrzygnięciach dyscyplinarnych, bezpieczeństwo dzieci i młodzieży jest jego szczególną troską oraz integralną częścią dobra wspólnego.

Polska Prowincja Zmartwychwstańców, odpowiadając na wskazania Konferencji Episkopatu Polski a zwłaszcza Papieża Franciszka dotyczące zdecydowanego przeciwstawiania się grzechowi i przestępstwu nadużyć wobec osób małoletnich, otacza ochroną dzieci i młodzież m.in. poprzez udzielanie adekwatnej odpowiedzi na ewentualne przypadki nadużyć seksualnych popełnionych przez zakonników Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców na szkodę osób niepełnoletnich. Zasada „zero tolerancji” dla nadużyć seksualnych duchownych względem dzieci i młodzieży oraz standardy przejrzystości i skłonne oczekiwanie wiernych, mobilizują nas, zmartwychwstańców, aby poddać się obiektywnemu osądowi i zapewniamy, że nie akceptujemy w naszym Zgromadzeniu działań pozomych, mających na celu zbagatelizowanie i zatuszowanie sprawy, lecz dążymy do prawdy i w razie potrzeby do ukarania winowajcy oraz dołożenia wszelkich starań, aby podobne sytuacje nie powtórzyły się w przyszłości. Odcinamy się od postawy bierności i milczenia, a tym bardziej ukrywania sprawców tego typu przestępstw, zaś w sytuacji fałszywych oskarżeń liczymy na obiektywne prawo do obrony i przywrócenia dobrego imienia poszczególnych zakonników i Zgromadzenia.

PL 1 30-320 Kraków 1 ul. Księdza Stefana Pawlickiego 1 t. +48 12/ 267 18 00 /kuria/ e-mail: kuria@xcr.pl i www.xcr.pl

¹ OŚWIADCZENIE zostało publicznie odczytane we wszystkich parafiach, ośrodkach duszpasterskich i dziełach prowadzonych przez zmartwychwstańców na terenie Polski w Niedzielę Zesłania Ducha Świętego, w dniu 9. czerwca 2019 roku. Zakonnicy Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców żyjący i posługujący poza granicami podlegają tamtejszemu prawu państwowemu i kościelnemu także w sprawie ochrony nieletnich i niepełnosprawnych. Prowincjał, zwracając się do współbraci, wyraźnie nakazał, „aby w najbliższą niedzielę odczytać oświadczenie, które ma być wyrazem naszej troski i wsparcia pokrzywdzonych. Oświadczenie to dotyczy naszych placówek na terenie Polski” (o. Krzysztof Jan Swół CR, WIEŚCI Z KURII, 7.06.2019).

Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa
Prowincja Polska

P R O W I N C J A Ł

Osoby, które doświadczyły takich zachowań ze strony jakiegokolwiek zakonnika z naszego Zgromadzenia, prosimy, aby zgłosiły się bezpośrednio do organów polskiego wymiaru sprawiedliwości oraz do Prowincjała lub do Delegata Prowincjała ds. Ochrony Dzieci i Młodzieży. Niech uczynią to szczerze i bez obaw przedstawią zaistniałe sytuacje. Informacje kontaktowe można znaleźć w gablocie oraz na stronie internetowej Polskiej Prowincji Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego (www.xcr.pl).

W potwierdzonych i udowodnionych przypadkach jakiegokolwiek przemocy na tle seksualnym stosujemy się do odpowiednich przepisów polskiego prawa oraz rozporządzeń Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu Polski.

Krzysztof Jan Swół CR
o. Krzysztof Jan Swół CR

Przełożony Prowincjały
Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców

Kraków, dn. 30 maja 2019 r.

L.dz. 135/2019

1. *WYTYCZNE*² przeznaczone są do stosowania we wszystkich parafiach, wspólnotach i dzielach Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców, zarówno przez osoby duchowne, konsekrowane, jak i świeckie, które podejmują posługę wśród dzieci i młodzieży.

2. Ochrona dzieci i młodzieży, o której mowa w *WYTYCZNYCH*, opiera się zarówno na art. 30 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, zgodnie z którym: „przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela”, jak i na ustawodawstwie Kościoła Katolickiego (Kodeks Prawa Kanonicznego). Ochrona obejmuje osoby do ukończenia 18 roku życia, nawet jeśli prawo państwowe wyznaczałoby w jakiejś kwestii granicę niższą.

3. Opieka nad dziećmi i młodzieżą zawsze musi być związana z troską o ich integralny i pełny rozwój, dobro duchowe, psychiczne i fizyczne. Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka, objawiona w prawie Bożym oraz strzeżona przez prawo kościelne i państwowe, winna stanowić źródło i gwarancję bezpieczeństwa każdej osoby objętej posługą duszpasterską. Szczególna troska należy się osobom bezbronny, małoletnim i chorym, które w duchu Ewangelii powinny zostać otoczone większą troską i być chronione przed każdym złem.

4. Każda placówka edukacyjna czy opiekuńczo-wychowawcza w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców, która w ramach swojej działalności statutowej podejmuje opiekę nad dziećmi, młodzieżą lub osobami niepełnosprawnymi, winna opracować własny kodeks procedur i zachowań, który będzie koniecznym uszczegółowieniem *WYTYCZNYCH* Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców (jeśli tego wymaga specyfika danego ośrodka), obejmując m.in. takie obszary jak: troska o wychowanków z niepełnosprawnością i specjalnymi potrzebami wychowawczymi, ochrona danych osobowych, zasady udostępniania wychowankom Internetu, wewnętrzne procedury postępowania oraz wykaz osób odpowiedzialnych za reagowanie na wiadomość o domniemanym wykorzystaniu osoby małoletniej lub niepełnosprawnej.

5. Wszystkie osoby zaangażowane w posługę wobec dzieci i młodzieży zobowiązane są do zapoznania się z dokumentem oraz do pisemnego poświadczenia stosowania go w misji duszpasterskiej oraz życiu osobistym. Podpisana deklaracja zostanie złożona w aktach osobowych i będzie przechowywana w Kurii Prowincjalnej Zmartwychwstańców w Krakowie, zgodnie z przepisami o ochronie danych osobowych.

6. Także wychowawcy, wykładowcy i alumni Wyższego Seminarium Duchownego Zmartwychwstańców w Krakowie oraz formatorzy i nowicjusze a także wszystkie inne osoby przygotowujące się do podjęcia posługi na rzecz małoletnich w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców mają obowiązek zapoznać się z niniejszym dokumentem, by złożyć deklarację o znajomości jego treści i stosowaniu go w życiu osobistym i zawodowym.

² Przy redagowaniu „*WYTYCZNYCH* dla ochrony nieletnich i niepełnosprawnych w życiu i praktyce wychowawczo-duszpasterskiej Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców” – poza pracą własnego zespołu – korzystano z wielu opracowań zarówno diecezjalnych jak i zakonnych, które powstały wcześniej. Praca porównawcza istniejących już dokumentów przyniosła wiele praktycznych doprecyzowań treści naszych *WYTYCZNYCH*. Bóg zapłać! W miarę pojawiania się nowych dokumentów w materii dotyczącej ochrony niepełnoletnich i niezaradnych, *WYTYCZNE* będą aktualizowane.

7. Jako członkowie Kościoła w naszym życiu i postępowaniu z innymi opieramy się na zasadach Ewangelii, traktując z należnym szacunkiem wszystkich ludzi, w pierwszym rzędzie tych, z którymi mamy bezpośredni kontakt.

8. Jednoznacznie potępiamy, jako sprzeczne z zasadami życia społecznego oraz chrześcijańskiego, wszelkie akty przemocy: fizycznej, werbalnej, psychicznej i seksualnej oraz akty wykorzystania seksualnego dokonywane wobec osób powierzonych naszej trosce i pozostających w jakiegokolwiek formie zależności wobec nas.

9. Akty przemocy uznajemy za ciężkie i sprzeczne z prawem. Wykroczenia te domagają się jednoznacznych reakcji Kościoła, zaś ze strony winowajcy podjęcia wysiłku pokuty i naprawienia wyrządzonych krzywd.

10. Z pokorą uznając powagę zła tego typu sytuacji i wyrażając ból z powodu słabości tych, którzy we wspólnocie Kościoła są naszymi braćmi i współpracownikami, stosujemy wszelkie środki mające na celu niedopuszczenie do powtórzenia się takich sytuacji w przyszłości. Nie odwracamy się od tych naszych braci i staramy się okazać im wszelką pomoc, o ile tylko, uznając własny grzech, z odpowiedzialnością podejmą się wysiłku nawrócenia. Pomoc tę traktujemy jako braterski gest wobec samych winowajców, a jednocześnie jako część działalności profilaktycznej mającej na celu uchronienie innych przed podobnymi zdarzeniami, do jakich mogłoby dojść w przyszłości.

11. W sytuacji podejrzenia o wykorzystanie seksualne naszym zadaniem jest doprowadzenie do wyjaśnienia każdego przypadku oraz ochrona i pomoc poszkodowanym. W tym celu, nie rezygnując z prawa do obrony (koniecznego np. w sytuacji fałszywych oskarżeń), nie akceptujemy działań pozornych, mających na celu zbagatelizowanie i zatuszowanie sprawy, lecz dążymy do prawdy i w razie potrzeby do ukarania winowajcy oraz dołożenia wszelkich starań, aby podobne sytuacje nie powtórzyły się w przyszłości. Odcinamy się od postaw bierności i milczenia, a tym bardziej ukrywania sprawców tego typu krzywd.

12. W potwierdzonych i udowodnionych przypadkach jakiegokolwiek przemocy na tle seksualnym stosujemy się do odpowiednich przepisów polskiego prawa oraz rozporządzeń Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu Polski.

1. Zobowiązania prawa polskiego

Polskie prawo karne stawia granicę 15 lat, poniżej której – w przypadku jakichkolwiek czynności o charakterze seksualnym – mamy do czynienia z wykorzystaniem seksualnym, które jest traktowane ze szczególną surowością. W takim przypadku nie ma znaczenia zgoda wyrażona przez poszkodowanego, a wszelkie tego typu czynności są zabronione oraz ścigane z urzędu.

W świetle prawa polskiego osoba małoletnia powyżej 15 roku życia może swobodnie decydować o kontaktach seksualnych, jednakże może dochodzić do zmuszania jej do nich lub też do innych czynności o charakterze seksualnym, także przy nadużyciu stosunku zależności formalnej lub duszpasterskiej, co według prawa jest przestępstwem zgodnie z art. 199 kk. Przypadek taki ma miejsce w sytuacji wykorzystywania wszelkich zależności bądź krytycznej sytuacji pokrzywdzonego (pomiedzy dorosłym a małoletnim, ale też pomiędzy dorosłymi) w relacjach: wychowawca–wychowanek, pracodawca–pracownik, przełożony–podwładny, duchowny–penitent.

Kodeks karny w art. 240 § 1 (po nowelizacji) stanowi: *Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, art. 118a, art. 120–124, art. 127, art. 128, art. 130, art. 134, art. 140, art. 148, art. 156, art. 163, art. 166, art. 189, art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.*

Czyny określone w cytowanym art. 200 są następujące:

- *obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15 oraz tzw. inne czynności seksualne,*
- *prezentowanie małoletnim treści pornograficznych,*
- *wykonywanie w obecności małoletniego czynności seksualnej,*
- *rozpowszechnianie treści pornograficznych w sposób umożliwiający małoletniemu poniżej lat 15 zapoznanie się z nimi.*

Czyny zabronione, które bezwzględnie należy zgłosić polskim organom ścigania, są zatem następujące:

- *zgwałcenie osoby poniżej lat 15 (art. 197 § 3 ust. 2 kk),*
- *wykorzystanie seksualne osoby upośledzonej umysłowo (art. 198 kk),*
- *obcowanie seksualne z osobą małoletnią poniżej lat 15 (art. 200 § 1 kk),*
- *udostępnianie treści pornograficznych małoletniemu poniżej lat 15 (art. 200 § 3–5 kk),*
- *nawiązywanie przy pomocy sieci teleinformatycznych kontaktu z małoletnim poniżej lat 15 w celu wykorzystania seksualnego (art. 200a kk).*

Ponadto do karalnych przestępstw seksualnych z małoletnimi, które nie są objęte obowiązkiem zawiadomienia z art. 240 kk, należą:

- nadużycie stosunku zależności lub zaufania wobec małoletniego albo w zamian za udzielenie lub obietnicę korzyści majątkowej lub osobistej wobec małoletniego w celu wykorzystania seksualnego (art. 199 kk),
- wytwarzanie, rozpowszechnianie i posiadanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego poniżej lat 15 (art. 202 § 3–4c kk).

Według polskiego prawa (art. 39 kk) do środków ochrony małoletnich zalicza się m.in. następujące środki karne:

- zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi,
- obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,
- zakaz kontaktowania się z określonymi osobami,
- zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu.

Środki te mają na celu działania prewencyjne oraz „unieszkodliwienie” tego, kto dopuszcza się przestępstw wobec dzieci.

Wszystkie osoby zaangażowane w działalność różnorodnych instytucji kościelnych w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców muszą mieć świadomość prawnego obowiązku zgłaszania odpowiednim organom państwowym przestępstw przeciwko małoletnim. Obowiązek ten winny realizować za pośrednictwem Kurii Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców lub przez dyrektora określonej instytucji (zgodnie z procedurami danej instytucji), ale mogą też uczynić to samodzielnie.

Osoby, które zdobędą wiedzę o przestępstwie dokonanym przez duchownego lub inną osobę na terenie dowolnej placówki kościelnej, zobowiązane są zawsze, by niezwłocznie poinformować o tym Prowincjała Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców lub jego Delegata ds. ochrony dzieci i młodzieży, a także podjąć działania zgodne z obowiązującymi procedurami.

Stwierdzenie wiarygodności czynów, o których mowa w art. 240 kk

Art. 240 kk mówi o obowiązku zgłaszania „wiarygodnych informacji”, tj. takich, które u każdego człowieka rozsądnie oceniającego fakty powinny wywołać podejrzenie co do zaistnienia przestępstwa (liczy się tu uzasadnione przekonanie o prawdziwości informacji, jednak osoba, na której ciąży obowiązek zgłoszenia, nie ma uprawnienia do badania prawdziwości powziętej informacji).

W tym celu należy przestrzegać następujących zasad:

- W przypadku oskarżeń przeciwko osobom duchownym podejmowane jest równoczesne dochodzenie wstępne zgodne z *Wytocznymi KEP*.

- W przypadku, gdy osoba duchowna jest naocznym świadkiem przestępstwa, wówczas jej relacja złożona na piśmie (nawet krótka notatka) jest poświadczeniem faktu i w oparciu o nią podejmuje się działania angażujące organy ścigania.

- Gdy osoba duchowna uzyska informację o popełnieniu przestępstwa od ofiary lub osoby trzeciej, będącej świadkiem zdarzenia, uwiarygodnienie tego faktu następuje przez sporządzenie notatki z rozmowy. Jeśli to możliwe, winna ona być potwierdzona własnoręcznym podpisem przez osobę informującą, ale nie należy tego wymagać od dzieci. Należy również poinformować daną osobę o prawnym obowiązku zgłaszania takich przypadków organom ścigania oraz ustalić, kto i w jakiej formie tego dokona.

Kilka dodatkowych uwag

- *W przypadkach dotyczących osób duchownych zgłoszenie właściwym organom winno dokonywać się za pośrednictwem kompetentnych prawników współpracujących z Kurią Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców.*

- *Podczas gromadzenia i przechowywania danych, poza obowiązkiem rzetelności i dyskrecji, konieczne jest uwzględnienie aktualnych norm prawnych. Po wejściu w życie Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych (RODO) należy pamiętać o uwzględnieniu przepisów wewnętrzkościelnych dotyczących ochrony danych osobowych zawartych w Dekrecie ogólnym w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydanym przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 13 marca 2018 roku.*

- *Sekret powierzony podczas spowiedzi jest objęty absolutną tajemnicą i nie może być złamany (wykroczenie poza ten przepis pociąga konsekwencje przewidziane przez prawo kanoniczne). W tradycji i nauczaniu Kościoła dyskrecji podlega również kierownictwo duchowe, ale należy pamiętać, że w polskim prawie karnym nie jest ono chronione.*

2. Zobowiązania prawa kościelnego

Prawo kościelne do najcięższych przestępstw dokonywanych na tle seksualnym zalicza:

- wykroczenie przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, popełnione przez duchownego z osobą poniżej 18 roku życia albo dorosłą, która trwale jest niezdolna do posługiwania się rozumem, tj. jakikolwiek czyn zewnętrzny mający znamiona grzechu ciężkiego w dziedzinie seksualności (art. 6 Norm *De gravioribus delictis*).

Tradycja Kościoła zawsze uważała, że szóste przykazanie obejmuje całość ludzkiej płciowości (KKK 2336), a więc przestępstwem jest nie tylko pełen stosunek seksualny (w jakiegokolwiek formie), ale też: dotykanie intymnych części ciała, zmysłowy pocałunek w usta, masturbacja, doprowadzenie do czynności seksualnej małoletniego z inną osobą, której duchowny miałby się przyglądać, demonstrowanie

małoletniemu czynności seksualnych dokonywanych przez osoby trzecie lub nagrań pornograficznych, obnażanie się, prowokowanie lub namawianie do grzechu nieczystego, także przy pomocy e-maila lub SMS-a, fotografowanie lub filmowanie małoletnich w celach pornograficznych, a nawet prowadzenie rozmów na tematy seksualne w sposób erotyzujący. Do przestępstwa nie jest więc konieczny kontakt fizyczny, ale wystarczy czyn dokonany przez telefon czy Internet. Każde działanie sprawcy, niezależnie od czasu trwania, w celu wykorzystania małoletniego dla uzyskania satysfakcji seksualnej już samo w sobie jest przestępstwem;

- nabywanie, przechowywanie albo upowszechnianie obrazów pornograficznych, przedstawiających małoletnich poniżej 14 roku życia, przez duchownego (art. 6 Norm *De gravioribus delictis*); chodzi tu o nabywanie i przechowywanie w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia oraz o wszelkie czynności o charakterze seksualnym: bezpośrednim lub pośrednim, dokonywane z małoletnimi, o których mowa w polskim prawie karnym, w tym także gromadzenie i przechowywanie pornografii dziecięcej. W prawie kościelnym granica małoletniości została jednak wyznaczona na 18 lat (inaczej niż w polskim prawie karnym). W przypadkach, gdy ofiarami są osoby, które ukończyły 18 rok życia, ale pozostają trwale niezdolne do posługiwania się rozumem, stosuje się te same przepisy, które odnoszą się do osób małoletnich;

- nakłanianie penitenta do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu (kan. 1387 KPK; art. 4 Norm *De gravioribus delictis*); ze szczególną powagą i surowością traktowane są te przypadki, w których kapłan użył sakramentu pokuty lub wykorzystał inną zależność penitenta, np. w kierownictwie duchowym, do wytypowania ofiary oraz jako pretekst do pierwszego kontaktu, kontynuowanego poza formułą sakramentu pokuty, podczas którego dochodziłoby do jakichkolwiek czynności o charakterze seksualnym, o których mowa w prawie;

- ponadto kan. 1395 Kodeksu Prawa Kanonicznego przewiduje sankcje karne dla duchownych także za inne czyny popełnione w sferze seksualności, niepodlegające specjalnym regulacjom.

Przedawnienie według prawa kościelnego następuje po 20 latach od popełnienia przestępstwa, a gdy mamy do czynienia z grzechem przeciwko osobie małoletniej, przedawnienie liczy się od chwili uzyskania przez ofiarę pełnoletniości, a więc następuje w dniu, gdy kończy ona 38 lat. W niektórych przypadkach, rozpatrywanych indywidualnie, Kongregacja Nauki Wiary może zdecydować o niezastosowaniu reguły o przedawnieniu i rozpatrywać je nawet po tym terminie (art. 7 Norm *De gravioribus delictis*).

Należy pamiętać, że – pomimo jasnych ram czasowych stawianych przez prawo zarówno karne, jak i kanoniczne – nie istnieje pojęcie „przedawnienia medialnego”. Jak pokazuje praktyka, dziennikarskie śledztwa i komunikaty odnoszą się często do spraw formalnie przedawnionych.

Oczywistą więc sprawą jest z jednej strony fakt, że prawdy, sprawiedliwości i zadośćuczynienia można domagać się po latach, z drugiej zaś to, że po latach

można też zniszczyć dobre imię Kościoła, jeśli atakuje się go niesłusznie. Powinno to być dla nas dodatkowym motywem do podejmowania wyzwań związanych z wszelkimi doniesieniami o wykorzystywaniu małoletnich, aby:

- w przypadku potwierdzenia zarzutów, niezależnie od czasu tych zdarzeń, móc podjąć realny wysiłek zadośćuczynienia ofiarom,*
- w przypadku niepotwierdzenia lub gdy mamy do czynienia z fałszywymi oskarżeniami, móc podjąć odpowiednie kroki mające na celu ochronę dobrego imienia Kościoła oraz poszczególnych kapłanów/zakonników.*

* * *

Prowincjał w przypadku uzasadnionych podejrzeń odnoszących się do jakiegoś duchownego/zakonnika powinien podjąć zdecydowane działania prewencyjne, tymczasowo lub na stałe kierując domniemanego podejrzanego do takiego miejsca pobytu i pracy, w której nie będzie miał bezpośredniego kontaktu z dziećmi i młodzieżą lub osobami, w stosunku do których dopuścił się nagannego zachowania.

Procedura postępowania w konkretnych przypadkach

Ochrona i wsparcie pokrzywdzonych oraz sprawiedliwe ukaranie winnych i zadośćuczynienie za krzywdy – w sprawach związanych z wykorzystaniem seksualnym – według prawa Kościoła katolickiego nakłada na ordynariusza (w przypadku zakonów na wyższych przełożonych zakonnych) obowiązek przeprowadzenia wstępnego dochodzenia, a następnie przekazanie uzyskanej dokumentacji do Kongregacji Nauki Wiary. Celem wstępnego dochodzenia jest potwierdzenie prawdopodobieństwa zaistniałego przestępstwa i wykazanie zasadności oskarżenia, a w przypadku stwierdzenia prawdziwości stawianych zarzutów, po zebraniu stosownej dokumentacji, przekazanie jej Stolicy Apostolskiej. W praktyce oznacza to konieczność spełnienia poniższych warunków oraz zachowania następującej procedury:

- Osobą kompetentną do przyjęcia i prowadzenia sprawy jest Prowincjał Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców lub jego prawny zastępca, który – zapoznawszy się osobiście ze sprawą – powinien powierzyć jej prowadzenie odpowiedniemu kapłanowi lub komisji. W Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców powołany jest Delegat³ prowincjała ds. ochrony dzieci i młodzieży, który jest wyznaczany jako odpowiedzialny za przeprowadzenie wstępnego dochodzenia kanonicznego. Nazwisko

³ DEKRET nominacyjny z dnia 1.01.2019 (L.dz. 1A/2019) wymienia następujące zadania Delegata Prowincjała ds. ochrony małoletnich:

1. Współpraca z o. Adamem Żakiem SJ, koordynatorem ze strony Episkopatu ds. ochrony dzieci i młodzieży – i jego następców;
2. Przyjmowanie zgłoszeń o nadużyciach seksualnych osób duchownych względem osób małoletnich;
3. Informowanie przełożonego prowincjalnego o przypadku wykorzystania seksualnego małoletnich;
4. Prowadzenie wstępnego dochodzenia kanonicznego i kierowanie się wytycznymi KEP;
5. Wymiana doświadczeń na poziomie Prowincji;
6. Branie udziału w szkoleniach;
7. Wspieranie działań osób odpowiedzialnych za organizowanie dzieł wychowawczych i oświatowych;
8. Opracowanie programów szkoleniowych.

oraz aktualne dane kontaktowe Delegata znajdują się na stronie internetowej Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców w zakładce „Kontakt / Delegat Prowincjała”⁴.

- Osoba zgłaszająca wykorzystanie może zwrócić się do biskupa diecezjalnego swego miejsca zamieszkania lub jego Delegata, a w przypadku oskarżenia wobec osoby zakonnej, która posługuje na terenie danej diecezji, również do prowincjała (lub przełożonej prowincjalnej), któremu(ej) podlega oskarżona osoba. W takiej sytuacji biskup diecezjalny podejmie stałą współpracę z danym zakonem, ale obowiązek przeprowadzenia dochodzenia przynależy do wyższego przełożonego zakonnego. Osobę oskarżającą należy poinformować o prawnym obowiązku złożenia zawiadomienia do świeckich organów ścigania, zgodnie z wszystkimi przepisami prawa.

- Gdyby oskarżenie zostało wniesione przeciwko zmarłemu Zmartwychwstańcowi, zasadniczo nie wszczyna się dochodzenia kanonicznego, chyba że wymaga tego dobro osób poszkodowanych lub Kościoła. Osobę wnoszącą oskarżenie należy powiadomić o tych okolicznościach.

- Ofiarę seksualnego wykorzystania – która może, ale nie musi być osobą oskarżającą – oraz jej bliskich należy otoczyć właściwą troską duszpasterską, zapewniając im poczucie bezpieczeństwa, wolę życzliwego ich wysłuchania i przyjęcia od nich prawdy. Należy też – jeśli jest taka potrzeba – ułatwić jej uzyskanie specjalistycznej pomocy duchowej i psychologicznej oraz prawnej. Jeżeli pokrzywdzony wyrazi wolę uzyskania pomocy duszpasterskiej, w pierwszej kolejności należy skierować go do duszpasterza ds. pomocy ofiarom wykorzystania seksualnego.

- Celem wstępnego dochodzenia kanonicznego jest zbadanie faktów i okoliczności czynu przeciwko szóstemu przykazaniu wobec osób poniżej 18 roku życia lub osób pełnoletnich, które są niezdolne do posługiwania się rozumem lub z innego powodu bezbronne. Ponadto, celem jest poznanie i opisanie stanu faktycznego, przygotowanie właściwej dokumentacji oraz uniemożliwienie ewentualnej kontynuacji przestępstw lub popełnienia kolejnych przestępstw, a także ułatwienie naprawienia zła. Dlatego pierwszą informację na temat zarzucanego duchownemu czynu należy dokładnie i dyskretnie zweryfikować, aby w wyniku tej procedury nie ucierpiało dobre imię osoby zgłaszającej, jak i domniemanego podejrzanego. Otrzymywane w tego rodzaju sprawie informacje stanowią podstawę do zaproszenia osoby oskarżającej do bezpośredniej rozmowy.

Na podstawie pierwszej zweryfikowanej informacji prowincjał rozstrzyga dalszy tryb postępowania, działając według aktualnych norm prawa kościelnego i państwowego.

- Zwyczajnym sposobem działania w trakcie wstępnego dochodzenia kanonicznego jest gromadzenie wszelkich możliwych do pozyskania i wiarygodnych informa-

⁴ Należy zatroszczyć się, aby w naszych zakonnych parafiach i innych apostolatach oraz dziełach, jeśli mają własną stronę internetową, znalazły się informacje kontaktowe z Delegatem Prowincjała ds. ochrony małoletnich oraz uproszczona ścieżka informująca jak należy postąpić w przypadku nadużyć seksualnych lub istnienia poważnego podejrzenia o zaistnienie tego rodzaju przestępstwa.

cji. Dokonuje się to przez rozmowę z pokrzywdzonymi i świadkami, zebranie wszelkich możliwych dokumentów w sprawie, w tym opinii lekarskich i psychologicznych. Jeśli ujawnione fakty dotyczyłyby bieżących wydarzeń i wydawały się prawdopodobne, prowincjał ma prawo do nakazania tego, co jest postanowione w kan. 1722 Kodeksu Prawa Kanonicznego, który zezwala ograniczać lub zakazać sprawowania czynności duszpasterskich, nakazać lub zakazać pobytu w jakimś miejscu, a nawet zabronić publicznego uczestnictwa w Najświętszej Eucharystii.

- Jeżeli ujawnione fakty dotyczyły przeszłości, a mamy pewność, że nie mają swej kontynuacji, to prowincjał rozstrzyga, czy i jakie zastosować wobec duchownego/zakonnika skuteczne środki prewencyjne.

- Jeśli chodzi o oskarżenia o czyny sprzed wielu lat, zasada ta powinna być stosowana z zachowaniem odpowiedniej słuszności. W przypadkach tych prowincjał może zachęcić duchownego/zakonnika, który jest oskarżony, do wyrażenia uprzedniej i dobrowolnej zgody na poddanie się specjalistycznej diagnozie czy też, jeśli byłoby to konieczne, także terapii.

- Podejrzany aż do momentu udowodnienia winy w wyniku przeprowadzenia formalnego procesu korzysta z domniemania niewinności i nie może być pozbawiony prawa do obrony. Należy mu również ułatwić uzyskanie pomocy prawnej i psychologicznej. Gdyby podejrzenia nie zostały potwierdzone, powinno się uczynić wszystko, aby zostało przywrócone jego dobre imię, które ucierpiało na skutek bezpodstawnego oskarżenia, ma on też prawo oczekiwać stosownego zadośćuczynienia.

- Dokumentacja wstępnego dochodzenia jest z zasady przeznaczona do wewnętrznego użytku przełożonych kościelnych prowadzących sprawę. Prowincjał powinien jednak rozważyć, czy dokumentacja ta stanowi podstawę – biorąc pod uwagę znamiona przestępstwa – do złożenia odrębnego zawiadomienia do właściwych organów państwowych zgodnie z prawem polskim.

Mając na uwadze przepisy prawa świeckiego, dotyczące złożenia zawiadomienia o przestępstwie kompetentnym organom ścigania, treścią dokumentacji nie mogą być w żadnym wypadku wiadomości uzyskane z sakramentalnego forum wewnętrznego (tajemnica spowiedzi); analogicznie należy traktować wiedzę uzyskaną w ramach kierownictwa duchowego, gdyby ono łączyło się ze spowiedzią. Niemniej jednak również w takim przypadku należy podjąć starania, aby osobę posiadającą wiedzę na temat wykorzystania dziecka skłonić do zgłoszenia tego faktu w trybie, jaki pozwala na podjęcie kroków prawnych.

- Wstępne dochodzenie kanoniczne jednoznacznie odróżnia się od postępowania prowadzonego według prawa polskiego. W przypadku, gdy toczy się postępowanie prowadzone przez organy państwowe, wstępne dochodzenie kanoniczne winno być prowadzone w zakresie, w jakim to będzie możliwe z uwagi na ograniczenia prawne, wynikające z postępowania organów państwowych. Odpowiedzialność karną oraz cywilną za tego rodzaju przestępstwa ponosi sprawca jako osoba

fizyczna oraz te osoby, które mogły się świadomie przyczynić do zaistnienia lub trwania takiej sytuacji.

- W sytuacjach dotyczących osób świeckich działających w strukturach Kościoła, a popełniających wykroczenie przeciwko szóstemu przykazaniu z osobą, która nie ukończyła 18 roku życia lub z osobą pełnoletnią, ale bezbronną należy postępować w sposób analogiczny, jak ukazano wyżej.

- Szczegółowe przepisy odnoszące się do powyższych spraw zostały nakreślone w *Wytycznych i Aneksach Konferencji Episkopatu Polski*, które przytaczamy w całości w *Załączniku nr 3*.

Kiedy dowiedziałeś się o obciążeniu duchownego lub innej osoby zarzutem o molestowanie

- W przypadku, gdy poproszono cię o rozmowę, podczas której dowiedziałeś się o nagannym zachowaniu osoby duchownej lub innej (niezależnie, czy zgłasza się sama „ofiara”, czy jej otoczenie), powinienes:

- z uwagą wysłuchać, starając się pozyskać podstawowe informacje odnoszące się do czasu, miejsca, okoliczności zdarzeń oraz wieku pokrzywdzonego w okresie, gdy mogło dojść do wykorzystania;
- od samego początku wykazać zrozumienie i zainteresowanie, nie bagatelizując i nie lekceważąc sprawy;
- na ile to możliwe upewnić się, czy podane informacje są prawdziwe, ale w razie wątpliwości nigdy nie sugeruj danej osobie, że „nic wielkiego się nie stało”, nie kwestionuj jej doświadczenia i nie wydawaj pochopnych sądów;
- poinformować ją o konieczności przekazania tej sprawy dalej (według procedur kościelnych i państwowych) oraz o potrzebie spotkania z osobą, która w imieniu prowincjała przeprowadzi wstępne dochodzenie.

Ogólnie rzecz biorąc, jeśli zostałeś obdarzony zaufaniem jako osoba „pierwszego kontaktu”, powinienes takie zadanie spełnić, ale – pamiętając, że nie jest twoim obowiązkiem przeprowadzenie dalszych czynności ani przeproszenie za to, co miało miejsce – powinienes doprowadzić do przekazania sprawy do prowincjała lub innej osoby upoważnionej.

- Niedopuszczalne jest prowadzenie przez ciebie samodzielnego śledztwa czy też równoległego dochodzenia, kiedy sprawa zostanie już przekazana prowincjałowi.

- W przypadku ujawnionej sprawy, znanej już opinii publicznej (nawet w minimalnym zakresie), rozsądną rzeczą jest nie wypowiadać się w sprawie: wyrażając własną opinię czy wersję przebiegu zdarzeń lub występując w obronie kogokolwiek – osobą upoważnioną do kontaktu z osobami niewłączonymi w sprawę (w tym z przedstawicielami mediów) jest wyłącznie ten, kto pełni oficjalną funkcję rzecznika w danej sprawie.

- Prowadzący dochodzenie może potrzebować pomocy, której należy mu udzielić na jego prośbę, jednak dla dobra sprawy nie należy podejmować jakichkolwiek działań na własną rękę, nawet gdyby w twoim mniemaniu sprawa prowadzona była nieudolnie.

Kiedy sam zostałeś oskarżony

- W takim przypadku – nawet gdy zarzuty są nieprawdziwe i krzywdzące – musisz uznać, że jako strona w danej sprawie nie jesteś obiektywny i powinienes nie-

zwłocznie o wszystkim zawiadomić prowincjała lub jego delegata, którzy podejmą konieczne działania.

- Zakazuje się kontaktu z oskarżającym, gdyż może to zostać odczytane jako próba nacisku mająca na celu „zamknięcie mu ust” i wyciszenie całej sprawy.

Kiedy w twoim środowisku zaczynają krążyć plotki o rzekomym naganym postępowaniu twoim lub innego kapłana/zakonnika

- O sprawie należy poinformować prowincjała lub jego delegata (nawet jeśli wydaje się ona niewiarygodna): pozwoli to na przygotowanie się – z wyprzedzeniem – na ewentualny późniejszy rozwój sytuacji.

- Może się zdarzyć, że zostaniesz poproszony o pomoc – podobnie jak w pierwszym przypadku, gdy występowałeś jako osoba „pierwszego kontaktu” – wówczas należy uzyskać możliwie dokładne informacje, ale wyłącznie w tym celu, aby przekazać je prowincjałowi lub jego delegatowi.

- Nie wolno prowadzić dochodzenia na własną rękę; należy pamiętać, że w przypadku krążących plotek to, co sami słyszeliśmy, daje obraz niepełny – zadaniem prowadzącego dochodzenie z ramienia prowincjała jest zgromadzenie wszelkich informacji ze wszystkich możliwych źródeł i podjęcie dalszych działań zgodnie z procedurami.

Czego należy unikać we wszystkich przypadkach?

- Choć w przypadku oskarżeń możemy spotykać się z całą gamą możliwości: od autentycznych przypadków seksualnych przestępstw po nieprawdziwe oskarżenia, a nawet prowokacje, to jednak musimy zrobić wszystko, aby już od samego początku starać się tworzyć atmosferę wzajemnego zaufania i spokoju, wykluczając wszelką agresję czynną lub bierną, a także jakiegokolwiek gwałtowne reakcje (nawet gdyby wydawały się usprawiedliwione), które wymagałyby późniejszego tłumaczenia się lub przeprosin.

- Należy unikać wszystkiego, co miałoby pozór działań mających na celu wyciszenie lub zatuszowanie sprawy, a nie prowadziłyby do dojścia do pełnej prawdy.

- Dla dobra wszystkich nie wolno z własnej inicjatywy, bez porozumienia z odpowiedzialnym za prowadzenie wstępnego dochodzenia, angażować się osobiście w sprawę, a tym bardziej prowadzić równoległego „śledztwa”.

Zasady reagowania na oznaki wykorzystania seksualnego lub na wiadomość o nim ze strony ofiar

Wiadomość o fakcie przemocy czy wykorzystania małoletniego lub o prawdopodobieństwie tych faktów może pochodzić z różnych źródeł:

- sam małoletni może to ujawnić,
- ktoś ujawni, iż wie od małoletniego, że w stosunku do niego lub innego małoletniego użyto przemocy lub nadal jest wykorzystywany i doznaje jakiejś formy przemocy,

- małoletni może pokazywać zranienia, ale nie potrafi przedstawić wystarczających wyjaśnień,
- zaburzenia zachowania małoletniego mogą wskazywać na to, że prawdopodobnie doświadcza on jakiegoś rodzaju przemocy.

Wejście w posiadanie wiedzy o faktycznych lub prawdopodobnych przypadkach przemocy wymaga podjęcia odpowiednich działań.

Co należy i warto robić?

- Zachowaj spokój.
- Potraktuj małoletniego poważnie.
- Stosuj aktywne słuchanie, które wyraża współczucie i wsparcie. Nie okazuj szoku ani przerażenia w reakcji na usłyszane treści, ale też ich nie bagatelizuj.
- Zadawaj pytania otwarte i tylko w celu uściślenia. Unikaj pytań naprowadzających i nie sugeruj własnych sądów. Używaj słów, które małoletni rozumie i pozwól mu mówić w jego własnym tempie.
- Poinformuj małoletniego, że ujawniając problem, postąpił właściwie.
- Zapewnij małoletniego, że zrobisz wszystko, co możesz, by mu pomóc.
- Powiedz małoletniemu, że on nie ponosi winy za zaistniałą sytuację.
- Wyjaśnij małoletniemu, że, aby mu pomóc, usłyszanymi informacjami będziesz musiał(a) podzielić się z innymi. Pod koniec rozmowy poinformuj go, co zamierzasz dalej zrobić i komu przekażesz uzyskane informacje.
- Pamiętaj: osoba, która jako pierwsza dowiaduje się o zaistnieniu potencjalnego przypadku wykorzystywania małoletniego, nie jest upoważniona do orzekania, czy to zdarzenie miało miejsce. Jest to zadanie dla odpowiedzialnych organów i instytucji, do których sprawa zostanie skierowana na dalszych etapach.
- Sporządź notatkę, zapisując przebieg rozmowy, i podpisz się pod nią czytelnie. Działaj bez zwłoki, zgodnie z procedurami zawartymi w dokumencie.
- W przypadkach trudnych i niejasnych lub rodzących nierozstrzygnięte dylematy warto zwrócić się o pomoc także do innych profesjonalistów, jak np. Fundacji *Dajemy Dzieciom Siłę* (www.fdds.pl).

Czego nie powinno się robić?

- Nie wpadaj w panikę. Nie reaguj afektywnie.
- Nie lekceważ słów małoletniego. Nie wyrażaj przypuszczeń, sugestii, nie stawiaj hipotez, nie parafrazuj tego, co zostało powiedziane, nie przedstawiaj alternatywnych wyjaśnień.
- Nie wyciągaj dodatkowych informacji. Nie dopytuj o szczegóły, by nie prowadzić do ponowienia traumy. To, co dziecko powiedziało w sposób dobrowolny, jest nieprzekraczalną granicą. Stawianie pytań osobie, która komunikuje dany fakt, w rzeczywistości może mieć wpływ na sposób, w jaki później przedstawi opisywane wydarzenie.

- Nie wyrażaj opinii i komentarzy (ani negatywnych, ani pozytywnych) na temat domniemanego sprawcy.
- Nie składaj małoletniemu żadnych obietnic, które nie będą mogły zostać dotrzymane, szczególnie w kwestii poufności. Nie mów niczego w stylu: „obiecuję nikomu o tym nie powiedzieć” ani: „to pozostanie tajemnicą” itp.
- Nie ujawniaj szczegółów rozmowy osobom postronnym, a w szczególności osobie, której dziecko postawiło zarzuty.

Organizacja bezpiecznej opieki duszpasterskiej oraz wypoczynku dzieci i młodzieży

Podstawowe zasady postępowania w pracy duszpasterskiej z dziećmi i młodzieżą

1. Nietykalność cielesna dzieci i młodzieży jest nienaruszalna. Niedozwolone jest stosowanie kar cielesnych i od tej zasady nie ma wyjątków. Niedopuszczalne są również wszelkie zachowania, które w naszej kulturze stanowią przekraczanie granic intymności.
2. Wszyscy mają prawo do bycia traktowanymi z jednakową troską.
3. Nie może być ze strony kogokolwiek tolerancji wobec zachowań, które byłyby krzywdzeniem innych, niezależnie od źródła takiej krzywdy.
4. Uprzywilejowanym miejscem spotkań z dziećmi i młodzieżą, zwłaszcza indywidualnych, są miejsca neutralne, a nie prywatne mieszkania wychowawców, osób duchownych i zakonnych. Jeżeli zaistnieje potrzeba spotkania we własnym mieszkaniu, należy zatroszczyć się o jego transparentność i nie wolno go w nieroztropny sposób przedłużać. Zarówno pora, jak i liczba spotkań powinny uwzględniać dobro osób małoletnich.
5. Zabrania się częstowania podopiecznych alkoholem, papierosami, środkami psychoaktywnymi oraz tolerowania ich używania. Również personel sprawujący opiekę nad dziećmi i młodzieżą nie może być pod wpływem alkoholu lub innych środków psychoaktywnych.
6. W pracy z dziećmi i młodzieżą duchowni oraz świeccy powinni używać środków, języka i metod adekwatnych do wieku dzieci i młodzieży. Podobnie powinien być potraktowany przekaz medialny, np. przez telefon komórkowy, Internet itp. W żadnym wypadku nie wolno wykorzystywać materiałów zawierających przemoc oraz treści o charakterze seksualnym lub moralnie wątpliwych.
7. Dzieciom i młodzieży przysługuje prawo do prywatności. W szczególności sposób prawo to winno być respektowane w takich miejscach jak przebieralnie, pływalnie, łazienki i toalety. W wymienionych wyżej miejscach nikt nie może ingerować w prywatność wychowanków. W żadnym wypadku nie wolno wykonywać im

zdjęć ani nagrywać. Należy także zadbać, by zdjęć i filmów nie robili sobie nawzajem sami wychowankowie.

8. Nikt nie może wyręczać dzieci i młodzieży ani pomagać im w czynnościach natury osobistej (toaleta, mycie się, przebieranie itp.), o ile są oni w stanie wykonać te czynności samodzielnie. Jeżeli sami wychowankowie ze względu na wiek albo własne ograniczenia nie są w stanie wykonać tych czynności samodzielnie, pomocy zawsze powinni udzielać świeccy, najlepiej tej samej płci.

Zasady obowiązujące w czasie wyjazdów z wychowankami

1. Poniższe zasady organizacji wyjazdów z dziećmi i młodzieżą są uzupełnieniem przepisów zawartych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej. Organizując wszelkiego typu wyjazdy wypoczynkowe dla dzieci i młodzieży, należy pamiętać o wymogach prawnych zawartych w Ustawie z dnia 11 września 2015 roku o zmianie Ustawy o systemie oświaty i Ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1629) oraz w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 marca 2016 roku w sprawie wypoczynku dzieci i młodzieży (Dz. U. z 2016 r. poz. 452).

2. Obowiązującą zasadą doboru osób, które w dziełach parafialnych, zakonnych i diecezjalnych sprawują pieczę nad dziećmi i młodzieżą, jest ich weryfikacja w rejestrze prowadzonym przez Ministerstwo Sprawiedliwości na podstawie Ustawy z dnia 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 405); zaleca się także wymaganie przedłożenia przez te osoby aktualnego wypisu z Krajowego Rejestru Karnego. Za wspomnianą weryfikację opiekunów odpowiedzialny jest podmiot organizujący spotkanie, ale również każda osoba samodzielnie może dokonać autoweryfikacji.

3. Wszystkie wycieczki, wyjazdy, turnusy wakacyjne powinny być starannie planowane i w sposób formalny dokumentowane ze szczególnym uwzględnieniem kwestii transportu, zakwaterowania, planu dnia oraz bezpieczeństwa. Należy także zadbać o stosowne ubezpieczenia, zgodnie z wymogami prawa polskiego albo krajów, w których będą przebywać wychowankowie oraz ich opiekunowie.

4. W czasie wyjazdów należy zwrócić uwagę na zachowania podopiecznych mogące wskazywać na ich problemy z aklimatyzacją w grupie, trudności w nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami oraz problemy w zakresie radzenia sobie z sytuacjami trudnymi w grupie rówieśników. Zadaniem wychowawcy jest podjęcie odpowiednich działań zmierzających do zniwelowania ww. trudności.

5. Szczególną uwagę należy wykazać w stosunku do tych podopiecznych, których zachowanie może stwarzać zagrożenie, budzić niepokój lub być źródłem trudności dla innych osób. Nikt nie może bagatelizować sygnałów mogących wskazywać na: izolowanie się podopiecznego w grupie, przejawy agresji, konflikty między podopiecznymi, pojawiające się wśród wychowanków zachowania seksualne nieadekwatne do ich wieku, wykorzystywanie przez rówieśników zagubienia i nieporadno-

ści słabiej przystosowanych do radzenia sobie w grupie. W takich sytuacjach należy zawsze adekwatnie reagować.

6. Należy poświęcać więcej uwagi wychowankom, którzy nie radzą sobie emocjonalnie w kontaktach z rówieśnikami, i kontrolować, czy sytuacja nie stanowi dla nich zbytniego obciążenia lub zagrożenia. W takich okolicznościach należy wyjaśnić zaistniałą sytuację oraz podjąć odpowiednie czynności zapewniające bezpieczeństwo podopiecznych. W sytuacjach zagrożenia należy zgłosić problem przełożonemu, a w uzasadnionych przypadkach rodzicom, opiekunom, odpowiednim władzom.

7. Na każdy wyjazd z dziećmi i młodzieżą, po uprzednim zapoznaniu rodziców (opiekunów prawnych) z programem wyjazdu, organizator wyjazdu zobowiązany jest uzyskać ich pisemną zgodę. Rodzice powinni zostać poinformowani o numerze telefonu, pod którym będą mogli uzyskać informacje o dziecku podczas jego wyjazdu.

8. Podczas wyjazdów należy zadbać o odpowiednią proporcję mężczyzn i kobiet w gronie wychowawców, stosownie do liczby chłopców i dziewcząt w grupie.

9. Na początku wycieczki wychowawcy mają obowiązek zapoznać uczestników z obowiązującymi podczas niej zasadami i regulaminem, i odnotować ten fakt w dokumentacji.

10. Należy zwrócić uwagę, aby czas przeznaczony na odpoczynek nocny zaplanowano w sposób zgodny z normami bezpieczeństwa. Szczególną uwagę należy poświęcić rozplanowaniu miejsc noclegowych. Sypialnie chłopców i dziewcząt powinny być odseparowane i nadzorowane przez personel tej samej płci, co przebywający w nich wychowankowie.

11. Opiekunowie nie powinni nocować w pomieszczeniu, w którym nocują dzieci lub młodzież. W sytuacji szczególnej, wymagającej od członka personelu pozostania w nocy w sypialni z wychowankiem, powinien on o tym fakcie powiadomić inną osobę dorosłą: przełożonego lub kierownika wycieczki oraz, jeśli to możliwe, rodzica (opiekuna prawnego) wychowanka. Niedopuszczalne jest spanie opiekuna i wychowanka na tym samym pościu.

12. Wychowawca powinien na bieżąco przekazywać organizatorowi informacje na temat zdarzeń mających miejsce w trakcie organizowanych spotkań, które mogą stanowić zagrożenie dla ich uczestników, oraz sygnalizować potrzebę podjęcia interwencji ze strony organizatorów w przypadku dostrzeżonych problemów.

Troska o wychowanków z niepełnosprawnością lub specjalnymi potrzebami wychowawczymi

1. Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością oraz ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi wymagają więcej troski od pozostałych. Od opiekunów oczekuje się w takich przypadkach szczególnej wrażliwości.

2. Jeżeli zachodzi potrzeba pomocy wychowankowi z niepełnosprawnością w czynnościach osobistych, personel winien jej udzielać z pełnym zrozumieniem

problemu oraz za zgodą rodziców (opiekunów prawnych). Przy udzielaniu takiej pomocy należy kierować się należytyym szacunkiem i dyskrecją.

3. Nikt nie może wyręczać osoby z niepełnosprawnością w czynnościach osobistych, które jest w stanie wykonać samodzielnie. W nagłym wypadku, gdy ten rodzaj pomocy jest potrzebny, rodzice lub opiekunowie prawni powinni zostać o tym powiadomieni tak szybko, jak to jest możliwe.

Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością oraz ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi mogą łatwiej niż inni podlegać wykluczeniu w grupie rówieśniczej. Dlatego ważna jest umiejętność zauważania takich sytuacji przez opiekunów, tym bardziej, że opisywane osoby mogą mieć trudności w wyrażaniu swoich uczuć i potrzeb. Nie należy lekceważyć tego, co mówią.

Zasady korzystania z Internetu⁵

1. Parafie, wspólnoty i wszelkie dzieła Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców, które zapewniają dzieciom i młodzieży dostęp do Internetu, są zobowiązane podejmować działania zabezpieczające przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju, w szczególności zainstalować i aktualizować oprogramowanie zabezpieczające. Mają też zapewnić dostęp do materiałów edukacyjnych dotyczących bezpiecznego korzystania z Internetu przy komputerach. Niniejszy punkt nie dotyczy sytuacji, w których wychowankowie korzystają z Internetu poprzez własne urządzenia umożliwiające bezpośredni dostęp do sieci.

2. Upoważniony do nadzoru opiekun ma obowiązek informowania podopiecznych o zasadach bezpiecznego korzystania z Internetu i powinien on nad tym czuwać.

3. Każdemu podopiecznemu należy przydzielić indywidualny login i hasło, umożliwiające korzystanie z Internetu na terenie parafii czy innej placówki Zgromadzenia, oraz poinformować go o konieczności zachowania loginu i hasła w tajemnicy. Dostęp wychowanka do Internetu możliwy jest wyłącznie poprzez serwer instytucji po podaniu indywidualnego loginu i hasła wychowanka, jeśli zostały przydzielone.

4. Na wszystkich komputerach na terenie placówki z dostępem do Internetu powinno być zainstalowane i aktualizowane oprogramowanie filtrujące treści internetowe, oprogramowanie monitorujące korzystanie z Internetu, oprogramowanie antywirusowe, oprogramowanie antyspamowe, *fire wall*.

5. Okresowo należy sprawdzać, czy na komputerach z dostępem do Internetu nie znajdują się niebezpieczne treści. W przypadku znalezienia niebezpiecznych treści ustala się, kto korzystał z komputera w czasie ich wprowadzania.

6. W sytuacji opisanej w punkcie 5 pedagog lub psycholog, lub inna upoważniona osoba, przeprowadza z podopiecznym rozmowę na temat bezpieczeństwa w Internecie.

⁵ Zobowiązanie o właściwym korzystaniu z Internetu znajduje się w DODATKU nr 7.

7. Niezależnie od wieku czy statusu danego internauty niedozwolone jest korzystanie w Internecie na terenie danej placówki z treści sprzecznych z zasadami etyki i moralności chrześcijańskiej.

8. Podopieczni nie powinni bez kontroli korzystać z ogólnodostępnych, a tym bardziej prywatnych komputerów ich opiekunów (świeckich i duchownych), a jeśli to czynią, to należy kontrolować, czy podejmowane tam czynności i przeglądane treści nie są dla którejś ze stron niebezpieczne lub niezgodne z prawem.

9. Jeżeli w wyniku przeprowadzonej rozmowy zostanie uzyskana informacja, że podopieczny, korzystając z Internetu, doświadcza jakiegokolwiek krzywdy, należy podjąć wszelkie możliwe działania zgodne z dobrem dziecka.

* * *

WYTYCZNE Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców przeznaczone są do stosowania zarówno przez osoby duchowne, konsekrowane, jak i świeckie, które podejmują posługę wobec dzieci i młodzieży w apostołatach Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców. Przynaglają one i zobowiązują do przestrzegania zasad zawartych w tym dokumencie, a w szczególności: do traktowania wszystkich małoletnich oraz osób wymagających szczególnej opieki z szacunkiem, bez używania zachowań napastliwych, obraźliwych, seksualnie dwuznacznych, poniżających lub związanych z przemocą oraz nieodpowiadających normom prawa kościelnego i polskiego. *WYTYCZNE* zobowiązują do przestrzegania zasad budowania relacji międzyludzkich, a zwłaszcza kontaktu fizycznego, zgodnych z normami prawa i chrześcijańskiej moralności, by nigdy nie przekraczać bezpiecznych granic i nie naruszać fizycznej, psychicznej, a zwłaszcza seksualnej intymności drugiej osoby.

Zakonnicy Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców posługujący w apostołatach poza granicami Polski powinni stosować niniejsze *WYTYCZNE*, gdy przebywają w Ojczyźnie, a także przepisy prawa kościelnego i państwowego krajów oraz diecezji w których posługują, reprezentując Polską Prowincję Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego.

Kształtowanie właściwych relacji międzyludzkich dotyczy zarówno kontaktów bezpośrednich, jak i podejmowanych za pośrednictwem urządzeń teleinformatycznych. Budowanie bezpiecznej przestrzeni duszpasterskiej będzie oznaczać ponadto odpowiednie przygotowanie miejsc spotkań z małoletnimi, zwłaszcza indywidualnych, by nie realizować ich w prywatnych mieszkaniach lub innych odosobnionych pomieszczeniach oraz dbać o bezpieczeństwo i transparentność takich spotkań, o ile nie byłoby takiej wyraźnej konieczności. *WYTYCZNE* zobowiązują ponadto, by zawsze i niezwłocznie zgłaszać wszelkie obawy i zarzuty dotyczące aktów przemocy lub wykorzystywania seksualnego małoletnich zgodnie z ustalonymi procedurami.

O B J A Ś N I E N I E

1. Poniższe *OŚWIADCZENIE* (nr 1) należy przedstawić do podpisu każdemu zakonnikowi Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców.
2. Przełożony domu zakonnego zobowiązany jest do wyegzekwowania podpisu *OŚWIADCZEŃ* od każdego współbrata oraz przekazania oryginału dokumentu do Kurii Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców w Krakowie w terminie wyznaczonym przez przełożonego prowincjalnego. Kopię należy przechowywać w archiwum domowym.
3. Współbracia żyjący i posługujący poza granicami Polski mają obowiązek dostarczyć kopię analogicznego *OŚWIADCZENIA*, które składali w związku podjętą posługą w kraju i Kościele lokalnym. Przełożeni wspólnot lokalnych zobowiązani są do przekazania do Kurii Prowincjalnej w Krakowie owych *OŚWIADCZEŃ* od każdego podwładnego.
4. Osoby świeckie (pracujące w domu zakonnym, apostołacie parafialnym, czy podejmujących jakąkolwiek współpracę) składają *OŚWIADCZENIE* (nr 2) w miejscu pełnienia posługi (dom zakonny, parafia, Caritas, placówka wychowawcza-opiekuńcza, apostołat, instytucje centralne...). Do wyegzekwowania *OŚWIADCZENIA* od współpracowników świeckich, zobowiązany jest zmartwychwstaniec odpowiedzialny za dane dzieło.
5. Wszystkie kościelne podmioty, prawnie zatrudniające w/w. osoby, zobowiązane są do przechowywania *OŚWIADCZENIA* jako wewnętrznej dokumentacji zgodnie z obowiązującymi przepisami: *Dekretu ogólnego w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim* wydanym przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 13 marca 2018 r. oraz *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (RODO)*.

OŚWIADCZENIE (nr 1)

Ja,, zakonnik Polskiej Prowincji
Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego **o ś w i a d c z a m**, że:

1. zapoznałem się z dokumentem „*WYTYCZNE DLA OCHRONY NIELETNICH I NIEZARADNYCH W ŻYCIU I PRAKTYCE WYCHOWAWCZO-DUSZPASTERSKIEJ POLSKIEJ PROWINCJI ZMARTWYCHWSTAŃCÓW*”, rozumiem jego treści i wynikające z niego obowiązki, opisane procedury i grożące mi konsekwencje prawne;
2. przyjmuję do wiadomości, że nieprzestrzeganie przeze mnie „*WYTYCZNYCH DLA OCHRONY NIELETNICH I NIEZARADNYCH W ŻYCIU I PRAKTYCE WYCHOWAWCZO-DUSZPASTERSKIEJ POLSKIEJ PROWINCJI ZMARTWYCHWSTAŃCÓW*” traktowane będzie jako poważne naruszenie podstawowych obowiązków związanych z moim statusem i powierzoną mi odpowiedzialnością wraz z wszystkimi wynikającymi stąd konsekwencjami określonymi przez prawo kanoniczne i państwowe;
3. jestem świadomy, że odpowiedzialność karną oraz cywilną za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności ponosi sprawca jako osoba fizyczna.

.....
(czytelny, własnoręczny podpis)

.....
Miejscowość, data

OŚWIADCZENIE (nr 2)

Ja,, **o ś w i a d c z a m**, że

1. Zapoznałem/am się z dokumentem „*WYTYCZNE DLA OCHRONY NIELETNICH I NIEZARADNYCH W ŻYCIU I PRAKTYCE WYCHOWAWCZO-DUSZPASTERSKIEJ POLSKIEJ PROWINCJI ZMARTWYCHWSTAŃCÓW*”, rozumiem jego treści i wynikające z niego obowiązki, opisane procedury i grożące mi konsekwencje prawne;
2. Przyjmuję do wiadomości, że nieprzestrzeganie przeze mnie „*WYTYCZNYCH DLA OCHRONY NIELETNICH I NIEZARADNYCH W ŻYCIU I PRAKTYCE WYCHOWAWCZO-DUSZPASTERSKIEJ POLSKIEJ PROWINCJI ZMARTWYCHWSTAŃCÓW*” traktowane będzie jako poważne naruszenie podstawowych obowiązków związanych z moim statusem i powierzoną mi odpowiedzialnością wraz z wszystkimi wynikającymi stąd konsekwencjami określonymi przez prawo państwowe;
3. Mam świadomość, że odpowiedzialność karną oraz cywilną za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności ponosi sprawca jako osoba fizyczna.

.....
(czytelny, własnoręczny podpis)

.....
Miejscowość, data

WAŻNE I PRAKTYCZNE DOPOWIEDZENIA

W SPRAWIE OCHRONY MAŁOLETNICH

W POLSKIEJ PROWINCJI ZMARTWYCHWSTAŃCÓW

Prawa dzieci i młodzieży oraz ogólne zasady ich ochrony

1. Każde dziecko i młody człowiek, który został powierzony opiece dorosłych, ma prawo do:

- poszanowania własnej godności i nietykalności;
- zaspokojenia potrzeb fizycznych i emocjonalnych (szczególnie poczucia bezpieczeństwa i doświadczania miłości);
- przynależności, np. do rodziny, grupy, oraz do kontaktów i relacji społecznych;
- otrzymania wsparcia w rozwoju;
- poważnego traktowania zgłaszanych dorosłym problemów;
- ochrony przed zaniedbaniem, przemocą, wykorzystaniem i dyskryminacją;
- obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy, zgodnie z prawem polskim;
- wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych;
- poznania i ochrony swoich praw i potrzeb.

Powyższe prawa są niezbywalne, a ich ograniczenia mogą wynikać tylko z norm prawnych, które mają na celu ochronę praw innych osób, a także ich życia, zdrowia oraz moralności społecznej.

2. Podstawowe zasady ochrony praw dzieci i młodzieży:

- bezwzględna ochrona dzieci i młodzieży przed wszelkimi formami przemocy;
- realizacja zasady „zero tolerancji” dla wykorzystania seksualnego małoletnich;
- każdy duszpasterz i wychowawca z osobna i wszyscy razem odpowiadają za bezpieczeństwo dzieci i młodzieży;
- wychowawcy dysponują skutecznymi narzędziami służącymi ochronie małoletnich w postaci odpowiedniego wykształcenia, umiejętności stosowania systemu zapobiegawczego oraz znajomości procedur postępowania;
- wychowankowie znają swoje prawa oraz sposoby reakcji w sytuacji zagrożenia czy skrzywdzenia.

Zjawiska szkodliwe wychowawczo

3. Mając na względzie dobro dzieci i młodzieży, *WYTYCZNE* wspierają zdrowe doświadczenia wychowawcze oraz umacniają pozytywne i przejrzyste procesy sprzyjające integralnemu rozwojowi fizycznemu, emocjonalnemu, intelektualnemu, duchowemu, społecznemu i kulturalnemu powierzonych dzieci. W szczególności służą ochronie przed takimi niekorzystnymi wychowawczo i rozwojowo zjawiskami, jak: wykorzystanie fizyczne, wykorzystanie psychiczne, cyberprzemoc, zaniedbanie, wykorzystanie seksualne.

4. **Wykorzystanie fizyczne** (przemoc fizyczna) to każda forma niewłaściwego, nieprzypadkowego naruszenia nietykalności cielesnej dziecka, zarówno zamierzonego (bicie, szarpanie, kopanie, potrząsanie itp.), jak i wynikającego z zaniedbania.
5. **Wykorzystanie psychiczne** (przemoc psychiczna) polega na uporczywym, niewłaściwym traktowaniu emocjonalnym dziecka, powodującym poważne zaburzenia w jego rozwoju emocjonalnym. Jest to najczęstsza kategoria nadużyć w relacjach między wychowawcami a dziećmi. Skutkiem jest przekonanie dziecka o swojej bezwartościowości, niższości, niemożności bycia kochanym bezwarunkowo. Otwiera to drogę do innych nadużyć wobec dziecka, również seksualnych. Przemoc psychiczna może przybrać formę stawiania wymagań nieadekwatnych do wieku, zastraszania i grożenia dziecku, poniżania jego godności w obecności innych, ośmieszania, niekonsekwencji w relacji (okazywanie nadmiernej sympatii na przemian z chłodem emocjonalnym), faworyzowania dziecka i oczekiwania lojalności z jego strony oraz wiele innych.
6. **Cyberprzemoc** to wszelka przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych – komunikatorów, chatów, stron internetowych, blogów, SMS-ów, MMS-ów. Może mieć formę wulgarnych wiadomości, obraźliwych komentarzy (hejting, *trolling*), przesyłania zdjęć dziecka, których ono się wstydzi i ukazujących je w niekorzystnym świetle, zastraszania, śledzenia (*cyberstalking*) ujawniania tajemnic dziecka (*outing*), organizowania grupy osób nieprzychylnych dziecku, kradzieży tożsamości (*impersonation*) itp.
7. **Zaniedbanie** to pozbawienie dziecka określonego dobra, powodującego znaczną szkodę w jego rozwoju, np. pozbawienie żywności, ubrania, ciepła, środków higieny, opieki, poczucia bezpieczeństwa, przyjaznych uczuć, opieki medycznej. Poważnym aktem zaniedbania jest niezapewnienie dziecku odpowiedniej opieki i pomocy, w tym powierzenie go ludziom, którzy nie zapewniają mu odpowiedniej opieki medycznej i leczenia.
8. **Wykorzystanie seksualne** to każde zachowanie osoby dojrzałej seksualnie wobec dziecka w wieku bezwzględnej ochrony (prawo karne do 15 roku życia, prawo kanoniczne do 18 roku życia), które czy to przez świadome działanie, czy też przez zaniedbanie swoich społecznych obowiązków wynikających ze specyficznej odpowiedzialności za dziecko, dopuszcza do zaangażowania dziecka w jakąkolwiek aktywność natury seksualnej, której intencją jest zaspokojenie osoby dorosłej.

Specyfika wykorzystania seksualnego

9. Czyn pedofilny to każde zachowanie osoby dorosłej wobec dziecka, które jest motywowane popędem seksualnym, służące podniecaniu się i zaspokajaniu potrzeby seksualnej.

10. Aktywność seksualna dorosłego człowieka podejmowana z dzieckiem może być przejawem dewiacji seksualnej lub parafilii pod postacią pedofilii, lub może to być zastępczy sposób realizacji jego potrzeby seksualnej.
11. Wystąpienie zachowania określanego jako czyn pedofilny nie oznacza, że został on dokonany przez pedofila. Czynów pedofilnych dopuszczają się pedofile, a więc osoby, u których stwierdza się zaburzenie preferencji seksualnej lub parafilii, ale znacznie częściej dokonują ich inne osoby, które w różnorodnych okolicznościach, pod wpływem różnorodnych czynników podejmują kontakty seksualne z dzieckiem, pomimo że nie są dewiantami (nie spełniają kryteriów diagnostycznych parafilii).

a. Zachowania seksualne osób dorosłych wobec dzieci motywowane preferencjami seksualnymi

12. **Sprawcy fiksacyjni** (preferencyjni) – dorośli, dla których dziecko jest preferowanym obiektem seksualnym. Osoby te czują pociąg seksualny do obiektów przed okresem pokwitania. Kontakty lub fantazje seksualne dotyczące dzieci są stale preferowanymi lub wyłącznymi sposobami osiągnięcia podniecenia seksualnego i orgazmu.
13. **Preferencje seksualne** – zakres bodźców i zachowań, które w warunkach wolnego wyboru są erotycznie wartościowe dla danej osoby. Preferencje erotyczne konkretnej osoby można ocenić, porównując wysokość podniecenia seksualnego powstałego na skutek oddziaływania obiektów, zachowań lub sytuacji potencjalnie erotycznych. Poziom podniecenia seksualnego służy jako kryterium wartości erotycznej zarówno bodźców zewnętrznych, jak i własnych zachowań osoby, a tym samym określa jej preferencje seksualne.
14. **Pedofilia** – akt lub fantazjowanie o angażowaniu się w aktywność seksualną z dziećmi przed okresem dojrzewania jako stale preferowaną lub wyłączną metodę osiągnięcia podniecenia seksualnego.
15. Ze względu na wiek obiektu zainteresowania wśród pedofilii wyróżnia się:
 - **infantofilię** – dotyczy osób zainteresowanych kontaktami z małymi dziećmi (poniżej 5 roku życia);
 - **efebofilię** – dotyczy osób zainteresowanych chłopcami w wieku przedpokwitaniowym, nastoletnim, w wieku przed prawną granicą (np. 12–15 rok życia);
 - **nimfofilię** – dotyczy osób zainteresowanych dorastającymi dziewczętami w wieku przedpokwitaniowym, nastoletnim, w wieku przed prawną granicą (np. 12-15 rok życia).
16. Efebofil w porównaniu z pedofilem jest bardziej zainteresowany nawiązaniem z małoletnim kontaktów wzajemnych przypominających romans, jest bardziej

oportunistyczny, gotowy przystosować się do okoliczności, gdy nawiązuje aktywność seksualną.

b. Zachowania seksualne osób dorosłych wobec dzieci o charakterze zastępczego realizowania potrzeby seksualnej

17. **Sprawcy regresywni** (zastępczy) – preferują seksualnie osoby dorosłe, ale z różnych powodów nie nawiązują z nimi satysfakcjonujących kontaktów. Dziecko staje się obiektem seksualnym nie z wyboru, ale np. z powodu łatwiejszej dostępności. Wyróżnia się następujące typy sprawców zastępczych: typ regresyjno-frustracyjny, moralnie nieodróżniający, seksualnie nieodróżniający, nieprzystosowany i zahamowany.
18. **Sprawcę typu regresyjno-frustracyjnego** charakteryzuje brak umiejętności nawiązywania relacji w sferze seksualnej, podczas gdy w innych obszarach doskonale sobie radzi. Skutkami tego braku jest narastająca frustracja związana z potrzebami seksualnymi oraz skierowanie potrzeb w stronę dzieci z powodu regresji. Ofiarami są najczęściej dziewczynki i chłopcy w okresie dojrzewania, traktowane przez sprawcę jak dorosłe.
19. **Sprawca typu moralnie nieodróżniającego** nie identyfikuje barier i ograniczeń moralnych, społecznych i kulturowych. Nie widzi nic złego w podejmowaniu kontaktów seksualnych z dziećmi. Często, ze względu na dostępność, ofiarą staje się własne potomstwo.
20. **Typ seksualnie nieodróżniający** sprawcy uważa, że ma prawo do każdego rodzaju zachowań seksualnych, byle były one dla niego satysfakcjonujące.
21. **Sprawca typu nieprzystosowanego** jest nieprzystosowany do środowiska, w którym żyje. Uniemożliwia mu to nawiązywanie prawidłowych relacji społecznych, w których mógłby zaspokajać swoje potrzeby emocjonalne i seksualne. Dziecko staje się zastępczym źródłem zaspokojenia. Te kontakty nie są jednak satysfakcjonujące (nie ma innej możliwości rozładowania popędu), powodują narastanie frustracji. Seksualne napaści na dzieci mogą wtedy przybrać charakter sadystyczny (z powodu frustracji wynikającej z braku satysfakcji).
22. **Sprawca typu zahamowanego** jest także nieprzystosowany do środowiska, w którym żyje poprzez subiektywne, wewnętrzne bariery oraz brak umiejętności społecznych. Przemoc seksualna wobec dziecka kierowana jest podobną motywacją co u przestępcy nieprzystosowanego. Dziecko jest jedynym dostępnym, a nie preferowanym źródłem zaspokojenia, te kontakty nie są gratyfikujące, powodują narastanie frustracji i rozładowanie jej przez przemoc.

c. Sposoby nawiązania kontaktu z dzieckiem

23. **Uwiedzenie** (*grooming*) dokonywane najczęściej poprzez uwagę, adorowanie dziecka, robienie mu podarunków. Sprawcy wykorzystują łatwość i umiejętność zawierania oraz podtrzymywania znajomości, rozmawiania z dzieckiem

i słuchania go. Bardzo często ofiarami stają się dzieci zaniedbane emocjonalnie i fizycznie.

24. **Podstęp** to w rozumieniu potocznym takie zabiegi, które mają na celu oszukanie kogoś, zmylenie, wprowadzenie w błąd (np. sprawca pod pozorem zaaplikowania ofierze lekarstwa podaje jej środki psychotropowe ograniczające jej świadomość). Podstęp w ujęciu ogólnym, to takie zachowanie, które zmierza do spowodowania wyrażenia zgody, która nie zostałaby wyrażona, gdyby nie zastosowany podstęp, przez co zmierza do uniemożliwienia ofierze wyrażenia sprzeciwu.
25. **Przemoc** to każde oddziaływanie na pokrzywdzonego lub jego otoczenie, które za pomocą pewnych środków fizycznych uniemożliwia opór, przełamuje go lub wywiera wpływ na podjęcie decyzji, rozumianej jako akt woli. W zasadzie każda przemoc, bez względu na jej intensywność i rodzaj zastosowanych środków, wyłącza możliwość udzielenia prawnie skutecznej zgody.
26. **Groźba bezprawna** może być wyrażona słownie lub w inny dowolny sposób.

d. Używanie komputera do wykorzystania seksualnego dziecka

27. Wśród sprawców wykorzystania seksualnego z wykorzystaniem Internetu wyróżnia się:
- *Stalkers*, których celem jest uzyskanie fizycznego dostępu do dziecka. Niektórzy z nich starają się zyskać najpierw zaufanie dziecka (uwodziciele), a potem przechodzą do kontaktów seksualnych, inni od razu wyjaśniają, że są zainteresowani kontaktami seksualnymi (bezpośredni).
 - *Cruisers*, którzy używają Internetu w celu doznania bezpośredniej i odwzajemnionej przyjemności seksualnej, ale bez kontaktu z ofiarą (np. *chatroom*).
 - Masturbatorzy używający Internetu w sposób pasywny, tak jak ogląda się pornografię, jednocześnie uprawiający masturbację.
 - *Networkers* i *swappers*, którzy wykorzystują Internet jako środek komunikacji z innymi pedofilami do wymiany informacji, ofiar, materiałów pornograficznych.

Wskazuje się także na typ kombinowany sprawców – używających Internetu w kilku wyżej wymienionych celach lub stosujących kilka sposobów działania.

e. Formy wykorzystania seksualnego dziecka

28. Rozróżnia się obcowanie płciowe (spółkowanie) oraz tak zwane inne czynności seksualne. Obcowanie płciowe może być dopochwowe (waginalne), doodbytnicze (analne) oraz z wykorzystaniem jamy ustnej (oralne).
29. Tak zwane inne czynności seksualne mogą być z kontaktem fizycznym: (dotykanie narządów płciowych dziecka, piersi, całowanie w usta z penetracją jamy ustnej językiem, dotykanie narządów płciowych sprawcy przez dziecko,

ocieractwo, całowanie intymnych części ciała dziecka itp.) lub bez kontaktu fizycznego (rozmowy o treści seksualnej bezpośrednio lub za pośrednictwem telefonu, Internetu, ekspozycja anatomii i czynności seksualnych, oglądactwo – *voyeryzm*).

f. Długofalowe skutki wykorzystania seksualnego w sferze emocjonalnej dziecka

30. Bez względu na formę wykorzystania seksualnego, osoby pokrzywdzone zmagają się z jego skutkami przez całe życie. W sferze emocjonalnej występuje wtedy:

- silne poczucie winy, wynikające z tego, że czuje odpowiedzialność za zachowanie seksualne podejmowane wobec niego;
- poczucie bycia złym, innym, gorszym: dziecko ma wrażenie, że to, co je spotkało, wynika z tego, że jest ono złe, niegodziwe;
- poczucie nadmiernego wstydu związanego z przekroczeniem granic intymnych;
- dawanie do zrozumienia, że ma się jakąś straszną tajemnicę – dorosły podejmujący kontakt seksualny z dzieckiem często mówi mu, że nie może o tym nikomu powiedzieć;
- poczucie stygmatyzacji – dziecku wydaje się, że jest inne niż rówieśnicy z powodu doznanej traumy;
- negatywy stosunek do własnego ciała, poczucie zbrukania i wstrętu.

Potrzeby rozwojowe dzieci i młodzieży a wykorzystanie seksualne

31. Potrzeby te różnią się w zależności od fazy rozwoju, a podatność na działania sprawcy ma inne uwarunkowania w zależności od wieku i płci dziecka.

32. **Dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym** (do 10–11 roku życia)

Konstelacja potrzeb dziecka w tym wieku czyni go „idealną ofiarą” dla przestępcy seksualnego. Są to:

- zmysłowość dziecka, potrzeba kontaktu fizycznego, dotyku, pieszczot;
- ciekawość dziecka;
- szacunek wobec osób dorosłych;
- potrzeba doznawania opieki, uwagi, uczucia.

33. **Młodzież w okresie wczesnej adolescencji** (12–15 lat) charakteryzuje:

- przeciwstawianie się rodzicom, przekora, zachowania buntownicze;
- autonomii, samostanowienia;
- chęć bycia dorosłym;
- obalanie starych autorytetów i szukanie nowych idoli;
- potrzeba bycia kochanym i zauważonym, wysłuchanym;
- potrzeba bycia wyjątkowym, wybranym przez osobę znaczącą;

- tendencja do przeceniania stopnia zaangażowania osoby dorosłej w relację;
 - naiwność, brak wiedzy o świecie i relacjach.
34. Prawidłowości psychologiczne wskazują na istotne różnice pomiędzy płciami: dziewczęta zakochują się w dorosłym obiekcie, fantazjując o romantycznych chwilach, natomiast chłopcy poszukują męskiego wzorca, co związane jest z identyfikacją z rolą męską – chcą być taki jak on.
35. **Młodzież w okresie późnej adolescencji** (15–18 lat) nie jest jeszcze zdolna do pełnej, realistycznej oceny zdarzeń i pokierowania w odpowiedzialny sposób swoim postępowaniem. Mimo że polskie prawo karne nie obejmuje tej grupy wiekowej jako okresu bezwzględnej ochrony, prawo kanoniczne oraz Międzynarodowa Konwencja z Lanzarote uznają ochronę młodzieży do 18 roku życia.
36. Na osobie dorosłej ciąży odpowiedzialność za nienadużywanie zaufania młodemu człowiekowi, **mimo jego pozornej zgody na zachowania seksualne**. Dotyczy to zarówno dziewcząt, jak i chłopców.
37. Potrzeby dziewcząt i chłopców w tym wieku znacznie różnią się między sobą, co sprawia, że mechanizm podatności na wykorzystanie seksualne będzie przebiegał inaczej w tej grupie.
38. Dziewczęta w wieku dorastania:
- chcą mieć partnera, być z kimś w relacji w związku z potrzebą kochania i bycia kochanym;
 - nie chcą doświadczać dłużej samotności, pustki, lęku;
 - mają potrzebę ochrony przed zagrażającym światem;
 - podejmują ryzykowne działania i eksperymentują z nowymi zachowaniami;
 - wykazują dużą potrzebę bycia zrozumianą;
 - chcą czuć się atrakcyjne intelektualnie (np. prowadząc rozmowy „na poziomie” z atrakcyjnym mężczyzną);
 - mają potrzebę czucia się atrakcyjną seksualnie (sexy);
 - chcą czuć się dorosłe, wchodząc w dorosłe relacje intymne.
39. Chłopcy w wieku adolescencji:
- chcą sprawdzić się w roli męskiej (również seksualnej) oraz przynależeć do świata mężczyzn, stąd potrzeba kontaktu z mężczyzną–przewodnikiem po męskim świecie;
 - potrzeba kochania i bycia kochanym;
 - nie chcą doświadczać dłużej samotności, pustki, lęku;
 - podejmują ryzykowne działania i eksperymentują z nowymi zachowaniami;
 - chcą zaspokoić rozbudzone potrzeby seksualne;

- sprawdzają swoje możliwości poprzez zmagania i walki;
- mają potrzebę bycia zaopiekowanym (również w sensie materialnym);
- chcą rozwijać się duchowo, dlatego często kapłan staje się przewodnikiem, któremu ufają bezgranicznie, zgadzając się na wszystko.

40. **Młodzi dorośli w wieku młodzieńczym** (18–25 lat) są także ofiarami przemocy seksualnej. Wykorzystanie seksualne często dotyczy osób krótko po ukończeniu 18 roku życia, bo sprawcy czują się bezkarni, wiedząc, że nie współżyją z małoletnim. Jednakże potrzeby tej grupy osób są zbliżone do potrzeb poprzedniej grupy (adolescentów). Motywacje młodych ludzi do wejścia w relację seksualną często nie są dojrzałe, lecz podyktowane potrzebami wymienionymi w poprzednich punktach.
41. Zobowiązuje to osoby dorosłe do szczególnej troski i odpowiedzialności za młodzież pełnoletnią, która pod względem prawnym jest już dorosłą, natomiast proces dojrzewania emocjonalnego jeszcze nie został zakończony. W takiej sytuacji pozorna zgoda kobiety lub mężczyzny nie musi wykluczać tego, że relacja nosi znamiona wykorzystania seksualnego ze strony osoby starszej.

Zasady prewencji w obszarach apostołów Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców

A. Kodeks zachowań wobec dzieci i młodzieży wspólny dla wszystkich dział duszpasterskich zmartwychwstańców

1. Naczelną zasadą postępowania jest nienaruszalność ich integralności duchowej i cielesnej.
2. Zabrania się stosowania kar cielesnych.
3. Zabrania się stosowania kar, które nosiłyby znamiona przemocy psychicznej, polegających na np. poniżaniu, upokarzaniu i ośmieszaniu dziecka, braku odpowiedniego wsparcia, uwagi i miłości, stawianiu wymagań i oczekiwań wobec małoletniego, którym nie jest ono w stanie sprostać.
4. Zabrania się zachowań, które kwalifikują się jako znęcanie, dokuczanie, szykanowanie zarówno w sferze psychicznej, jak i fizycznej, niezależnie od tego, czy źródłem takich nadużyć są opiekunowie prawni, osoby dorosłe sprawujące w danym momencie opiekę nad małoletnim, czy też inni małoletni.
5. Każdemu przysługuje niezbywalne prawo do prywatności, a wszelkie zachowania, niezależnie od przejawiającej je osoby, które naruszałoby to prawo są zabronione.
6. Każda ingerencja w sferę intymną małoletnich jest zakazana, niezależnie od tego czy następuje na płaszczyźnie werbalnej, czy fizycznej.
7. Szczególną ochronę należy zapewnić małoletnim w toaletach, łazienkach, przebieralniach czy szatniach. Zabrania się fotografowania małoletnich w tych miejscach przez osoby trzecie, jak również przez samych małoletnich.
8. W sytuacjach wyjątkowych, gdy małoletni, ze względu na ograniczenia wiekowe lub zdrowotne, nie jest w stanie samodzielnie wykonać czynności higienicznych lub innych o naturze osobistej (toaleta, mycie się, przebieranie), pomocy udziela opiekun faktyczny, z zachowaniem zasad ochrony intymności małoletniego.
9. Zabrania się naruszania dóbr osobistych małoletnich zarówno tych, które przysługują im samym, jak i każdemu innemu człowiekowi.
10. Korespondencja mailowa z małoletnimi przesyłana na ich prywatne adresy, a także komunikacja za pośrednictwem telefonu powinna występować tylko i wyłącznie w sytuacjach szczególnych i dotyczących kwestii związanych z dziełem duszpasterskim. Informacje wysyłane tą drogą muszą pochodzić z adresu mailowego instytucji (np. parafii, apostołatu, dzieła itp.) lub służbowego adresu mailowego albo za pośrednictwem służbowego telefonu.

11. Pod żadnym pozorem duchowny, opiekun lub animator nie może częstować małoletnich podopiecznych alkoholem, papierosami, środkami odurzającymi (w tym narkotykami) lub tolerować ich używania.
12. Zabronione jest pozostawanie pod wpływem alkoholu lub środków odurzających przez duchownego, opiekuna lub animatora prowadzącego zajęcia lub pełniącego opiekę nad nieletnimi.
13. W pracy z małoletnimi duchowny, opiekun lub animator powinien używać środków, języka i metod adekwatnych do wieku wychowanków. Podobnie powinien być praktykowany przekaz medialny, np. przez telefon komórkowy, Internet, video, itp. W żaden sposób nie można wykorzystywać materiałów pornograficznych lub zawierających treści obsceniczne.
14. Nietykliwość cielesna musi być zawsze szanowana. Dotyk niesie ze sobą pewne niebezpieczeństwa. Nieludzkie jednak byłoby uciekanie od każdej formy dotyku. Dlatego przyjmuje się, że właściwym zachowaniem respektującym nietykliwość małoletniego jest:
 - poklepanie po ramionach lub plecach,
 - uścisk dłoni,
 - delikatne objęcie na powitanie,
 - dotyk ramion, rąk, czy barku,
 - werbalne pochwalenie,
 - trzymanie się za ręce w czasie modlitwy, zabawy czy w celu uspokojenia małoletniego w sytuacji wzburzenia emocjonalnego,
 - trzymanie za ręce dzieci w czasie spaceru,
 - siadanie w pobliżu małych dzieci,
 - podnoszenie lub trzymanie na rękach dzieci poniżej 3 roku życia.
15. Niewłaściwym zachowaniem i nadużyciem wobec nietykliwości są:
 - wszelkie formy okazywania niechcianej czułości,
 - pełne i mocne uściski,
 - dotykanie piersi, pośladków i okolic intymnych,
 - klepanie w uda lub kolana,
 - łaskotanie lub mocowanie się w mocnych objęciach,
 - masaże,
 - całowanie, w szczególności w usta,
 - kładzenie się lub spanie obok małoletniego,
 - okazywanie czułości w miejscach wyizolowanych, np. łazienki, ubikacje, prywatne pokoje,
 - komplementowanie odnoszące się do rozwoju fizycznego.
16. Zaleca się unikanie składania wizyt w pokojach małoletnich. Miejsca te nie są również właściwym środowiskiem do odbywania rozmów z małoletnim.

17. Należy unikać wysyłania lub zapraszania z jakiegokolwiek powodu małoletnich do pomieszczeń prywatnych.
18. Na fotografowanie małoletnich w innych sytuacjach i upublicznianie ich zdjęć personel musi uprzednio uzyskać pisemną zgodę rodziców lub opiekunów.⁶
19. Duchowny, opiekun lub animator nie może obchodzić się małoletnim niewłaściwie, w tym szorstko go traktować czy stosować nieprzyzwoitych żartów. Zdrowa rezerwa w kontakcie ma stworzyć poczucie bezpieczeństwa i zapewnić małoletniemu dobre samopoczucie.

B. Zasady prewencji osób niepełnoletnich z niepełnosprawnością

20. Za osoby niepełnosprawne według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) uważa się osoby, które nie mogą samodzielnie, częściowo lub całkowicie, zapewnić sobie możliwości normalnego życia indywidualnego i społecznego na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia fizycznego lub psychicznej sprawności.
21. Ze względu na rodzaj niesprawności należy wyróżnić:
 - osoby z **niepełnosprawnością sensoryczną**, które mają uszkodzone narządy zmysłów (osoby niewidome i słabo widzące, osoby niesłyszące i słabo słyszające);
 - osoby z **niepełnosprawnością fizyczną**, czyli osoby z niepełnosprawnością motoryczną z uszkodzeniem narządu ruchu lub osoby z przewlekłymi schorzeniami narządów wewnętrznych;
 - osoby z **niepełnosprawnością psychiczną**, do których zalicza się osoby umysłowo upośledzone z niesprawnością intelektualną, osoby psychicznie chore z zaburzeniami osobowości i zachowania, osoby z zaburzeniami świadomości;
 - osoby z **niepełnosprawnością złożoną** (sprzężoną), dotknięte więcej niż jedną niepełnosprawnością: wystąpić tu mogą połączenia różnych, wymienionych powyżej niepełnosprawności, np. osoba niewidoma z umysłowym upośledzeniem, osoba głuchoniewidoma, osoba z uszkodzonym narządem ruchu z zaburzeniami psychicznymi itp.
22. Osoby niepełnoletnie z różnymi niepełnosprawnościami mają takie same potrzeby biologiczne i społeczne jak inni ludzie, ale ze względu na swoją niepełnosprawność mają też specyficzne potrzeby. Wymagają szczególnej troski oraz wrażliwego podejścia ze strony opiekunów.
23. Osoby niepełnoletnie z niepełnosprawnością intelektualną, szczególnie w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim, charakteryzuje: myślenie konkretno-obrazowe, brak krytycyzmu, nadmierna ufność i otwartość, zaburzenia woli, infantylizm, polegliwość. Bardzo często osoby te mają trudności w komunikacji

⁶ Wzór formularza, DODATEK A/1.

z innymi (np. różnego rodzaju zaburzenia mowy). Ze względu na swoją niepełnosprawność łatwo ulegają wykluczeniu z grupy rówieśniczej. Często osoby te chcą skupić na sobie uwagę opiekunów poprzez różnego rodzaju zachowania prowokacyjne.

24. W kontakcie z osobami niepełnoletnimi z różną niepełnosprawnością nie powinno się: wyręczać ich w czynnościach osobistych, które mogą wykonać sami i tym samym uzależniać podopiecznych od opiekunów, infantylizować podopiecznych, lekceważyć żadnych sygnałów świadczących, że podopiecznemu może dziać się krzywda.
25. W przypadku gdy niepełnoletniemu z niepełnosprawnością należy pomóc przy różnych czynnościach higienicznych, należy to czynić wyłącznie za zgodą rodziców lub opiekunów prawnych przy zachowaniu pełnej delikatności i intymności. Należy wtedy zaangażować dwie osoby spośród opiekunów.
26. Wielkie znaczenie ma uważne słuchanie osoby niepełnoletniej z niepełnosprawnością szczególnie wtedy, gdy z trudnością wyraża ona swoje doświadczenia. Nigdy nie wolno lekceważyć tego, co wypowiada. W przypadku osób głuchoniemych może być potrzeba zaangażowania biegłego tłumacza języka migowego.
27. W kontakcie z osobami niepełnoletnimi z niepełnosprawnością intelektualną należy: wydawać komunikaty proste i jednoznaczne, ustalać i egzekwować dopuszczalne zasady zachowań wobec innych (np. sposoby witania się, okazywania uczuć), uczyć przestrzegania zasad intymności oraz rozróżniania sfery prywatnej i publicznej, ustalać z rodzicami zakres udzielanej pomocy w sferze osobistej podopiecznego.

C. Zasady prewencji w instytucjach wychowawczych Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców

a. Zasady ogólne

28. Wszystkie szkoły, przedszkola i inne placówki opiekuńczo-wychowawcze prowadzone przez jednostki organizacyjne Kościoła, w tym Zmartwychwstańców, powinny przyjąć i wdrażać konkretne reguły, formy i struktury prewencji zgodne z *WYTYCZNYMI ochrony małoletnich i niepełnosprawnych w praktyce wychowawczo-duszpasterskiej Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców*. Reguły te, formy i struktury prewencji powinny zostać szczegółowo opisane w dokumencie *Ochrona dzieci i młodzieży* opracowanym przed każdą szkołą czy przedszkolem itp.
29. Dokument ten wraz z kontaktem do osoby odpowiedzialnej za prewencję w danej placówce wychowawczej powinien być dostępny na stronie internetowej tejże placówki. Na tej samej stronie powinny być także podane informacje o osobie odpowiedzialnej za prewencję w organie prowadzącym to dzieło.

30. Przy wdrażaniu programów, reguł, form i struktur, zapewniających dzieciom i młodzieży bezpieczne środowisko wzrostu, placówki wychowawczo-opiekuńcze zmarłych twychwstańców powinny współpracować z rodzicami, wychowawcami i w razie potrzeby z kompetentnymi organami państwowymi i samorządowymi.
31. W każdej placówce dyrektor/kierownik powinien wyznaczyć osobę godną zaufania, sprawdzoną i odpowiednio przeszkoloną jako odpowiedzialną za prewencję.
32. Każda placówka powinna posiadać własny kodeks zachowań uściślający zasady zachowania pracowników wobec dzieci i młodzieży zarówno w szkole, jak i podczas wyjazdów i innych zajęć pozaszkolnych organizowanych przez szkołę.
33. W dokumencie *Ochrona dzieci i młodzieży*, opracowanym przez każdą placówkę wychowawczo-opiekuńczą, powinny znaleźć się procedury postępowania:
 - w przypadku naruszenia zasad *Kodeksu zachowań w pracy z uczniami* oraz gdy zostają przekroczone psychiczne lub fizyczne granice intymności ucznia przez inne osoby w sytuacjach, które nie dotyczą czynów zabronionych przez prawo;
 - w przypadku podejrzenia wykorzystania seksualnego osoby małoletniej.

b. Działania prewencyjne skierowane do dzieci i młodzieży

34. Uczniowie/wychowankowie powinni zostać poinformowani o istnieniu kodeksu zachowań chroniącego ich godność oraz o możliwości bezpiecznego zgłoszenia ewentualnych naruszeń kodeksu do wyznaczonej i cieszącej się ich zaufaniem osoby (dotyczy naruszeń zarówno ze strony dorosłych, jak i rówieśników).
35. Placówka powinna organizować cykliczne projekty szkoleniowe czy pogadanki – uwrażliwiające na przekraczanie granic ich intymności oraz uświadomione, że mają prawo chronić swoją intymność, odmawiając niewłaściwych form bliskości.

c. Zasady prewencji obowiązujące pracowników placówki wychowawczo-opiekuńczej

36. Każda zatrudniana osoba musi przedstawić pisemne zaświadczenie o niekaralności oraz podpisać zobowiązanie przestrzegania kodeksu zachowań obowiązującego w placówce.
37. Dyrektor/kierownik placówki ma obowiązek sprawdzenia, czy zatrudniana osoba figuruje w rejestrze sprawców przestępstw na tle seksualnym z dostępem ograniczonym.
38. Zobowiązanie do przestrzegania kodeksu zachowań obowiązującego w placówce dotyczy zarówno pracowników etatowych, duchownych i świeckich, jak i osób niezatrudnionych, ale zaangażowanych w konkretne akcje, jak np. wycieczki, obrazy, rekolekcje itp.
39. Temat prewencji powinien być poruszony obowiązkowo przy rozmowach kwalifikacyjnych.

40. Każda placówka powinna organizować cykliczne szkolenia dla wszystkich pracowników w zakresie: kompetencji emocjonalnej i społecznej, komunikacji i rozwiązywania konfliktów, dynamiki psychicznej ofiar, strategii sprawców wykorzystania seksualnego, elementów strukturalnych w instytucjach, które mogą sprzyjać wykorzystaniu seksualnemu, czynów karalnych w tym zakresie oraz aktualnego ustawodawstwa, cywilnego i kościelnego, i procedur z nimi związanych.
41. Szkolenia takie powinny odbywać się nie rzadziej niż raz na pięć lat.
42. Realizacja szkoleń powinna być monitorowana przez Delegata Prowincjała ds. ochrony dzieci i młodzieży w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców lub osobę przez niego wyznaczoną bądź przez jego odpowiednika w organie prowadzącym placówkę wychowawczo-opiekuńczą.
43. Osoby biorące udział w działaniach placówki na zasadzie wolontariatu powinny także zostać zapoznane z regułami, formami i strukturami prewencji w placówce, podpisać zobowiązanie do przestrzegania kodeksu zachowań, otrzymać podstawowe szkolenie związane z ochroną dziecka i rozpoznawaniem zagrożeń i sygnałów wskazujących na wykorzystanie seksualne oraz poznać osobę odpowiedzialną za prewencję w danej placówce.

D. Kodeks zachowań katechety

44. Celem niniejszych *WYTYCZNYCH* jest pomoc katechetom w procesie autorefleksji nad właściwym sposobem zachowań w dziedzinie ochrony i bezpieczeństwa powierzonym im uczniom oraz przekazanie wskazówek, przykładów dobrych praktyk, procedur oraz konsekwencji prawnych zaniedbań lub naruszeń zapisów prawa dotyczącego ochrony niepełnoletnich.
45. Wszyscy nauczyciele religii zobowiązani są do zapoznania się z treścią *WYTYCZNYCH dla ochrony małoletnich i niepełnosprawnych w praktyce wychowawczo-duszpasterskiej Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców* oraz do bezwzględnego ich respektowania, zwłaszcza *Kodeksu zachowań wobec dzieci i młodzieży wspólnego dla wszystkich dzieł duszpasterskich Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców* (pkt 1–19 części A) oraz *Zasad prewencji osób małoletnich z niepełnosprawnością* (pkt 20–27 części B). Nieprzestrzeganie niniejszych norm przez nauczycieli religii w pracy z niepełnoletnimi, traktowane będzie jako naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych z wszystkimi wynikającymi z tego konsekwencjami, z utraceniem misji do nauczania religii.
46. Do podjęcia pracy katechety wymagane jest zapoznanie się z niniejszym dokumentem oraz podpisanie *OŚWIADCZENIA o respektowaniu WYTYCZNYCH dla ochrony małoletnich i niepełnosprawnych w praktyce wychowawczo-duszpasterskiej Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców* (s. 26 lub *DODATEK A/6*).

47. Wszyscy uczniowie mają prawo do bycia traktowanymi przez nauczycieli religii z jednakową troską. Nie do zaakceptowania jest faworyzowanie pojedynczych osób, wyrażane werbalnie lub niewerbalnie.
48. Nauczyciele/opiekunowie – jeśli ku temu nie ma ważnej przyczyny – nie powinni sami udawać się w podróż samochodem z niepełnoletnim.
49. Nauczyciele religii powinni unikać przebywania w odosobnieniu przez nieuzasadniony długi czas z pojedynczym niepełnoletnim. Podczas takich spotkań należy kierować się zdrowym rozsądkiem i być odpowiedzialnym za wypowiedziane słowa, czynione gesty i znaki. W razie możliwości katecheta przeprowadzający tego typu spotkanie powinien zatroszczyć się o transparentność, np. otwarte drzwi do sali lekcyjnej.
50. Jeśli konieczna jest wizyta w domu prywatnym niepełnoletniego, nauczyciel nie powinien w jej trakcie wykraczać poza formalne ramy związane z wykonywaniem czynności zawodowych, a wizyta powinna odbywać się w obecności rodzica (opiekuna prawnego).
52. Nie do zaakceptowania jest noszenie przez nauczyciela katechetę prowokującego stroju i epatowanie nagością w obecności niepełnoletnich.
53. Zapobieganie wszelkim formom krzywdzenia niepełnoletnich wymaga dyscypliny w środowisku nauczycieli religii i respektowaną przyjętych norm przez wszystkich katechetów.
54. Należy zdawać sobie sprawę, że niepełnoletni mogą zostać wykorzystani w domu, w instytucji, w swoim środowisku, przez znajomego lub przez osobę nieznaną. Mogą zostać wykorzystani przez dorosłych, lub też przez innego niepełnoletniego. Podkreślenia wymaga fakt, że krzywda niepełnoletniego polega nie tylko na tym, że został skrzywdzony, ale także na tym, iż osoby, którym został powierzony, nie interweniowały właściwie, w celu zapobieżenia jego dalszemu krzywdzeniu.
55. Tematyka prewencji wykorzystania seksualnego osób małoletnich jest przedmiotem wykładów na etapie formacji podstawowej oraz szkoleń na etapie formacji ciągłej podczas spotkań organizowanych przez Wydział Katechetyczny poszczególnych kurii metropolitalnych diecezji, w których posługują zmartwychwstańcy. Tematyka tych szkoleń powinna dotyczyć kompetencji emocjonalnej i społecznej, komunikacji i rozwiązywania konfliktów, dynamiki psychicznej ofiar, strategii sprawców wykorzystania seksualnego, elementów strukturalnych w instytucjach, które mogą sprzyjać wykorzystaniu seksualnemu, czynów karalnych w tym zakresie oraz aktualnego ustawodawstwa, cywilnego i kościelnego oraz procedur z nimi związanych. Szkolenia takie powinny się odbywać nie rzadziej niż raz na pięć lat.

E. Zasady prewencji w duszpasterstwie parafialnym zmarłychwstańców

56. Kodeks Prawa Kanonicznego definiuje parafię jako „określoną wspólnotę wier-nych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą paster-ską pieczę, pod władzą biskupa diecezjalnego, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi” (kan. 515 KPK). Proboszcz stojący na czele tej wspólnoty jest zobowiązany, wśród wielu innych zadań, troszczyć się o „kato-lickie wychowanie dzieci i młodzieży” (kan. 528 KPK).
57. Parafia jest także miejscem, w którym powstają i funkcjonują różne grupy i zespo-ły parafialne, poprzez które wierni przeżywają swoją wiarę oraz rozwijają i pogłębiają własną formację duchową. Do prawidłowego funkcjonowania parafii potrzebni są współpracownicy zarówno duchowni, jak i świeccy, aby wspomagać proboszcza w działalności duszpasterskiej. Wiąże się to z koniecznością zaangażowania wielu osób, które spełniają tak podstawowe funkcje, jak np. zakrystianie, kanceliści, organiści, wolontariusze oraz liderzy wspólnot działających w danej pa-rafii. Na proboszczu spoczywa więc szczególny obowiązek doboru właściwych osób, które mają wypełniać powierzone im zadania. Procedura naboru i weryfika-cji kadry ma na celu dobór personelu, gwarantującego realizację celów statuto-wych różnych dzieł prowadzonych w ramach parafii, w tym zapewnienie małolet-niemu bezpieczeństwa. W doborze pracowników religia i wynikające z jej wyzna-wania świadectwo życia stanowi istotne, uzasadnione i usprawiedliwione wyma-ganie do zatrudnienia – art. 183 E par. 4 Kodeksu Pracy.
58. Wszyscy duszpasterze oraz pracownicy parafii mający kontakt z dziećmi zobo-wiązani są do zapoznania się z treścią *WYTYCZNYCH* oraz do bezwzględnego ich respektowania, zwłaszcza *Kodeksu zachowań wobec dzieci i młodzieży wspólnego dla wszystkich dzieł duszpasterskich Polskiej Prowincji Zmarłychwstańców* (pkt 1–19 części A) oraz *Zasad prewencji osób małoletnich z niepeł-nosprawnością* (pkt 20–27 części B).
59. Duszpasterze/zakonnicy – jeśli ku temu nie ma ważnej przyczyny – nie powinni sami udawać się w podróż samochodem z niepełnoletnim.
60. Dzieci i młodzież nie powinny przebywać w pomieszczeniach mieszkalnych du-chownych/zakonników, zwłaszcza w pojedynkę. Jeżeli ich dobro wymaga indy-widualnego spotkania z duchownym, spotkanie to nie może odbywać się w wa-runkach odizolowanych. Duchowny/zakonnik przeprowadzający takie spotkanie powinien zatroszczyć się o transparentność (przeszklone drzwi lub ściany po-mieszczenia, obecność innych osób w bezpośrednim pobliżu itp.). Indywidual-nych spotkań z dziećmi i młodzieżą nie wolno w nieroztropny sposób mnożyć ani przedłużać. Zarówno pora jak i liczba spotkań powinna służyć ich dobru.
61. Szczególnie ważnym spotkaniem jest sprawowanie sakramentu pokuty i pojed-nania. Należy dołożyć starań, aby sprawować go w konfesjonale. Jeśli zajdzie konieczność sprawowania go poza nim (np. w czasie wakacji, pielgrzymki, czy

spowiedzi osoby niepełnosprawnej)), należy zadbać o to, by zapewnić pełną ochronę tajemnicy spowiedzi, a jednocześnie, by była gwarancja zachowania zapisów niniejszego dokumentu. Spowiedź małoletnich poza konfesjonałem powinna odbywać się w sytuacjach bardzo wyjątkowych, a jeśli ma to miejsce, to w przestrzeni, w którą na odległość ma wgląd rodzic bądź wychowawca czy opiekun takich penitentów.

62. Podobnie rzecz się ma z kierownictwem duchowym, choć specyfika tej formy posługi wymaga od prezbitera/zakonnika jeszcze większej czujności ze względu na regularność tych spotkań, a przez to, siłą rzeczy, nierzadko zadziergnięcie relacji emocjonalnych. Jest to dla kapłana/zakonnika sposobność do przeżywania jego ojcostwa duchowego, ale zarazem niebezpieczeństwo podejmowania gestów, które niekontrolowane mogą prowokować postawy zagrożające emocjonalnej, a nawet seksualnej autonomii małoletnich. Stąd koniecznym wymogiem takich spotkań powinno być organizowanie ich w miejscach oficjalnych, do tego przeznaczonych, dostępnych w każdej chwili dla innych, lub nawet transparentnych (przeszkłone drzwi lub ściany pomieszczenia, obecność innych osób w bezpośrednim pobliżu, otwarte drzwi itp.).
63. Jeśli parafia/dom zakonny lub inny podmiot kościelny zapewniają osobom małoletnim dostęp do Internetu, jest zobowiązana podejmować wszelkie działania zabezpieczające przed dostępem do treści stanowiących zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju (treści erotyczne, pornograficzne, przemocowe itp.). Należy zapewnić, by na wszystkich komputerach znajdujących się na terenie placówki z dostępem do Internetu było zainstalowane i aktualizowane oprogramowanie filtrujące treści internetowe, oprogramowanie monitorujące korzystanie z Internetu, oprogramowanie antywirusowe, antyspamowe i *firewall*. Niniejszy punkt nie dotyczy sytuacji, w których wychowankowie korzystają z Internetu poprzez własne urządzenia umożliwiające bezpośredni dostęp do sieci.
64. Każdemu podopiecznemu należy przydzielić indywidualny login i hasło, umożliwiające korzystanie z Internetu na terenie parafii/domu zakonnego oraz poinformować go o konieczności zachowania loginu i hasła w tajemnicy.
65. Upoważniony do nadzoru opiekun ma obowiązek poinformowania podopiecznych o zasadach bezpiecznego korzystania z Internetu. Podmioty kościelne są zobowiązane do zapewnienia stałego dostępu do materiałów edukacyjnych dotyczących bezpiecznego korzystania z Internetu.
66. Osoba odpowiedzialna za dostęp do Internetu powinna sprawdzać okresowo, czy na komputerach nie znajdują się niebezpieczne treści, o których mowa w pkt. 63. W przypadku ich znalezienia należy ustalić, kto korzystał z komputera w czasie ich wprowadzania.

F. Zasady prewencji w akcjach duszpasterskich zmarłychwstańców

67. Uwzględniając główną aktywność w ramach posługi duszpasterskiej prowadzonej z ramienia Polskiej Prowincji Zmarłychwstańców, za „akcję duszpasterską” rozumie się: zorganizowaną działalność społeczną Kościoła Rzymskokatolickiego, polegającą na głoszeniu zasad wiary i celebrowaniu liturgii w różnych grupach, nad którymi opiekę ze strony Kościoła sprawują duszpasterze i powołani w tym celu zakonnicy/animatorzy/asystenci. Zazwyczaj prowadzona jest ona systematycznie bądź akcydentalnie w ramach apostołatu parafialnego oraz w ramach duszpasterstw i dzieł specjalistycznych, np.: Duszpasterstwo Akademickie, Duszpasterstwa Młodzieżowe, Wspólnota „Galilea”, Wspólnota „Burego Misia” itp.
68. Zakres obowiązków poszczególnych osób biorących udział w akcji duszpasterskiej:
- **Duszpasterz** – kapłan, który z posłannictwa proboszcza (apostołat parafialny), ordynariusza diecezji lub przełożonego prowincjalnego (duszpasterstwo specjalistyczne) jest odpowiedzialny za konkretną akcję duszpasterską i całość jej organizacji, np.: Bracia Zewnętrzni, szkoła nowej ewangelizacji, formacja bierzmowanych, KSM, oaza itp.
 - **Animator** (zamiennie asystent) – osoba pobudzająca do działania, zachęcająca do czegoś, rozbudzająca zainteresowanie powierzonej sobie grupy osób. Jest ona przewodnikiem, który poprzez słowo i swoją postawę przybliża uczestnikom akcji duszpasterskiej konkretne zasady. Wyboru animatorów dokonuje duszpasterz, opierając się na własnej opinii i opinie osób trzecich zaangażowanych w życie parafii czy apostołat. Jeśli animator nie ukończył 18 roku życia, zobowiązany jest dostarczyć od rodziców (opiekuna prawnego) pozwolenie pisemne do wykonywanej posługi.
69. Wszyscy duszpasterze i animatorzy akcji duszpasterskich zobowiązani są do zapoznania się z treścią *WYTYCZNYCH* oraz do bezwzględnego ich respektowania, zwłaszcza *Kodeksu zachowań wobec dzieci i młodzieży wspólnego dla wszystkich dzieł apostołskich Polskiej Prowincji Zmarłychwstańców* (pkt 1–19 części A) oraz *Zasad prewencji osób małoletnich z niepełnosprawnością* (pkt 20–27 części B).
70. Szczególne wskazania i wymagania wobec osób spełniających posługę względem niepełnoletnich:
- dobór zaufanej kadry animatorów i asystentów poszczególnych grup;
 - praca z kadrą animatorską w zakresie ich dojrzałości emocjonalnej i ludzkiej;
 - troska o osobistą dojrzałość emocjonalną, psychiczną i ludzką;
 - respektowanie zasad kultury;

- jednakowe traktowanie wszystkich małoletnich z uwzględnieniem ich szczególnych potrzeb i osobistych uwarunkowań;
- przestrzeganie prawa nienaruszalności cielesnej i prywatności podopiecznych;
- zapewnienie bezpiecznego miejsca, w którym odbywa się akcja duszpasterska;
- unikanie sytuacji niejednoznacznych;
- unikania sytuacji pozostania z małoletnim uczestnikiem wspólnoty sam na sam;
- stały kontakt oraz współpraca z rodzicami i opiekunami prawnymi małoletnich;
- przestrzeganie zasad prywatności i ochrony wizerunku oraz danych osobowych,
- zachowanie właściwego dystansu w osobistych relacjach.

71. Wskazania i wykaz sytuacji, na które niepełnoletni powinni zwrócić szczególną uwagę i reagować:

- pozostawianie bez opieki małoletniego;
- wszelkie formy okazywania niechcianej czułości;
- nawiązywanie kontaktu w miejscach odosobnionych;
- przekraczanie granic nienaruszalności cielesnej;
- zbyt intensywne dążenie do osobistego kontaktu;
- infantylne zachowania opiekuna;
- nadmierne i indywidualnie obdarowywanie prezentami;
- prowokowanie sytuacji niejednoznacznych;
- prezentowanie nieodpowiednich i wulgarnych treści;
- brak empatii i wrażliwości na potrzeby podopiecznych.

72. Jeśli w siedzibie duszpasterstwa (ruchu, itp.) zapewniony jest dostęp do Internetu osobom małoletnim, obowiązują normy z pkt 63–66 niniejszego dokumentu.

G. Prewencja podczas akcji wakacyjnych i wycieczek

73. Poniższe zasady są uzupełnieniem przepisów zawartych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 marca 2016 roku w sprawie wypoczynku dzieci i młodzieży Dz.U. z dnia 5.04.2016, poz. 452).
74. Wszystkie wyjazdy z osobami małoletnimi powinny być starannie zaplanowane i dokumentowane w sposób formalny. Należy także zadbać o stosowne ubezpieczenia uczestników wyjazdu, jak również ich opiekunów, zgodnie z wymogami kraju przebywania.
75. Podczas wyjazdów wielodniowych należy zwracać uwagę na zachowania podopiecznych, mogące wskazywać na ich problemy z aklimatyzacją w grupie, w celu uniknięcia sytuacji konfliktowych lub niebezpiecznych dla uczestników. Rolą wychowawcy jest zauważyć tego typu sytuacje oraz dążyć do zniwelowania ich wystąpienia.
76. Szczególną uwagę i wyjątkową czujność należy wykazać w stosunku do tych z wychowanków, których zachowanie może stwarzać zagrożenie, budzić niepokój lub być źródłem dyskomfortu innych uczestników wspólnego pobytu.
77. Niedopuszczalne jest ignorowanie sygnałów mogących wskazywać na: izolowanie się podopiecznego w grupie rówieśniczej, przejawy agresji, konflikty między podopiecznymi, pojawiające się zachowania seksualne wśród wychowanków nieadekwatne do ich wieku, wykorzystywanie przez rówieśników zagubienia i nieporadności słabiej przystosowanych do radzenia sobie w grupie.
78. W sytuacji zaobserwowania, że wychowanek nie radzi sobie w kontaktach z rówieśnikami, należy podjąć stosowne działania zmierzające do wyeliminowania problemu: poświęcić czas na rozmowę wyjaśniającą źródło trudności, zastosować środki zaradcze, mające na celu zapewnienie spokoju i dobrego samopoczucia podopiecznym, pomóc małoletniemu poprzez zgłoszenie problemu przełożonemu oraz w uzasadnionych przypadkach rodzicom, opiekunom, odpowiednim władzom lub specjalistom (psychologom, pedagogom).
79. Jeśli wychowanek zachowaniem lub postawą zagraża bezpieczeństwu swojemu bądź innych dzieci, lub też jego sytuacja zdrowotna nie pozwala na uczestniczenie w dalszym wypoczynku, należy powiadomić rodziców/opiekunów dziecka o zaistniałej sytuacji i zobowiązać do odebrania dziecka z wypoczynku. Jeżeli poinformowanie rodzica/opiekuna o konieczności odbioru dziecka następuje w formie telefonicznej, należy nagrać rozmowę z rodzicem/opiekunem (wcześniej informując, że rozmowa będzie nagrywana). Jeżeli rodzice/opiekunowie nie wyrażą zgody na odbiór dziecka i nie przejmą opieki nad dzieckiem, należy o tym fakcie zawiadomić odpowiednie instytucje (np. Policję).

80. Na każdy wyjazd z osobami małoletnimi organizator jest zobowiązany uzyskać pisemną zgodę rodziców (opiekunów prawnych) po uprzednim zapoznaniu ich z programem i zasadami organizowanego wyjazdu.⁷
81. Należy udostępnić rodzicom (opiekunom prawnym) możliwość kontaktu z opiekunami, w celu uzyskania informacji o dziecku podczas jego pobytu na wyjeździe.
82. Podczas wyjazdu należy zadbać o odpowiednią proporcję mężczyzn i kobiet w gronie wychowawców, stosownie do liczby chłopców i dziewcząt w grupie.
83. Na początku wyjazdu wychowawcy mają obowiązek zapoznać uczestników z obowiązującymi podczas niego zasadami i regulaminem oraz odnotować ten fakt w prowadzonej dokumentacji.
84. Czas przeznaczony na odpoczynek nocny powinien być zaplanowany zgodnie z normami bezpieczeństwa. Szczególną uwagę należy poświęcić rozplanowaniu miejsc noclegowych, najlepiej jeszcze przed wyjazdem. Sypialnie chłopców i dziewcząt powinny być zorganizowane oddzielnie i nadzorowane przez personel tej samej płci co przebywający w nich wychowankowie.
85. Opiekunowie nie powinni nocować w pomieszczeniu, w którym nocują dzieci lub młodzież. W sytuacji szczególnej, wymagającej od członka personelu pozostania w nocy w sypialni z wychowankiem, powinien on o tym fakcie powiadomić inną osobę dorosłą, przełożonego lub kierownika wyjazdu oraz, jeśli to możliwe, rodzica (opiekuna prawnego) wychowanka.

H. Działania prewencyjne skierowane do rodziców

86. W ramach prewencji przemocy seksualnej wobec małoletnich i niepełnosprawnych w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców działaniami pomocowymi objęci są także rodzice. Działania prewencyjne mają charakter profilaktyki uniwersalnej – dotyczącej wszystkich rodziców oraz prewencji wskazującej, adresowanej do rodziców (oraz rodziny) tych dzieci, które zostały skrzywdzone.
87. Za prewencję uniwersalną w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców odpowiada: Delegat Prowincjała ds. ochrony nieletnich w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców we współpracy z duszpasterzami posługującymi w poszczególnych apostołatach i dziełach Zgromadzenia.
88. Działania w ramach prewencji uniwersalnej skierowanej do rodziców polegają na:
 - a) przygotowaniu informacji ułatwiających rodzicom ze swoimi dziećmi rozmowy edukacyjne dotyczące rozwoju psychoseksualnego;
 - b) propozycji uczestnictwa rodziców w warsztatach i szkoleniach dotyczących edukacji seksualnej;
 - c) przygotowaniu i udostępnieniu materiałów dotyczących ochrony dzieci przed wykorzystaniem seksualnym;

⁷ Wzór formularza, DODATEK A/4, 5.

- d) przygotowaniu dla rodziców szkoleń i warsztatów dotyczących ochrony przed wykorzystaniem seksualnym;
- e) przygotowaniu informacji prawnych dotyczących wykorzystania seksualnego osób małoletnich, jak również instytucji, w których rodziny mogą otrzymać pomoc.

89. Działania w ramach prewencji skierowanej do rodziców oraz rodzin skrzywdzonego dziecka koordynuje Delegat Prowincjała ds. nieletnich w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców:

Ks. Ryszard Burda CR

Dębki, ul. Zakonna 10, 84-110 Krokowa

tel. +48 795 476 365

e-mail: delegat@xcr.pl

Rodzaje i zakres pomocy oraz instytucje, w których rodzice oraz rodzina mogą ją otrzymać, są przedstawione w części C, pkt 28–33 niniejszego dokumentu.

Zasady postępowania w przypadkach oskarżeń o wykorzystanie seksualne

A. Zasady reagowania na oznaki lub wiadomość o wykorzystaniu⁸

1. **Wiadomość o fakcie przemocy**, wykorzystania seksualnego osoby małoletniej lub niepełnosprawnej lub o prawdopodobieństwie zachodzenia tych zdarzeń może pochodzić z różnych źródeł:
 - a) od samej osoby niepełnoletniej lub niepełnosprawnej;
 - b) osoba trzecia może informować, że wie od osoby niepełnoletniej lub niepełnosprawnej, i że w stosunku do niego lub innego małoletniego użyto przemocy lub wykorzystano seksualnie w przeszłości, lub też nadal jest wykorzystywany i/lub doznaje innej formy przemocy;
 - c) osoba niepełnoletnia lub niepełnosprawna może pokazywać zranienia, ale nie potrafi przedstawić wystarczającego wyjaśnienia;
 - d) zaburzenia zachowania osoby niepełnoletniej lub niepełnosprawnej mogą wskazywać na to, że prawdopodobnie doświadcza lub doświadczała jakiegoś rodzaju przemocy.
2. **Objawy w zachowaniu** osoby niepełnoletniej lub niepełnosprawnej, które mogą wskazywać na wykorzystywanie seksualne (objawy niespecyficzne)⁹:

⁸ Sygnały sugerujące doświadczanie przez dziecko wykorzystania seksualnego:

- a) objawy fizyczne – specyficzne oznaki w okolicach genitaliów i odbytu, infekcje i urazy; choroby przenoszone drogą płciową; dolegliwości somatyczne w wyniku napięcia psychicznego (ból brzucha, głowy);
- b) objawy emocjonalne – lęki i duży poziom niepokoju, koszmary nocne; nieufność wobec dorosłych; przedłużające się stany smutku i depresji, myśli bądź próby samobójcze, zachowania autodestrukcyjne; negatywny obraz siebie, poczucie winy, poczucie bycia „brudnym”, złym, nieprzyzwoitym; brak akceptacji własnego ciała, anoreksja, bulimia, niechęć do rozbierania na lekcjach wychowania fizycznego;
- c) zmiana zachowania – wyobcowanie i izolacja względem rówieśników; zachowania agresywne, wybuchy złości; zachowania regresywne, cofanie się w zachowaniu do wcześniejszych etapów rozwoju, moczenie, ssanie kciuka; utrata wcześniejszych zainteresowań; nagłe zmiany w zwyczajach szkolnych, wagary; u ofiar kazirodztwa przybieranie roli rodzicielskiej w domu; posiadanie pieniędzy z niewyjaśnionych źródeł; opowiadanie „problemu przyjaciela”, sugerowanie posiadania tajemnicy; nadpobudliwość psychoruchowa lub częste „zawieszanie się”; używanie środków psychoaktywnych;
- d) seksualizacja zachowania – zachowania niezgodne z normą rozwojową, obsesyjne zainteresowanie sprawami seksu, rysowanie narządów płciowych, powtarzanie obscenicznych słów i zwrotów, zabawy o treści erotycznej, agresja seksualna wobec rówieśników, nasilona masturbacja, uwodzicielskie zachowania seksualne dziecka. Wyżej wymienione objawy, przy identycznym sposobie przemocy, będą inne u każdego dziecka, również z uwagi na etap rozwojowy dziecka i jego świadomość w zakresie własnej seksualności. Należy pamiętać, że wykorzystanie seksualne nie musi wiązać się z kontaktem fizycznym (E. Kusz, A. Żak, Seksualne wykorzystywanie małoletnich w Kościele, Ignatianum, Kraków 2018; E. Dziewońska, Przemoc seksualna wobec dzieci i młodzieży: Materiały edukacyjne Centrum Ochrony Dziecka, https://cod.ignatianum.edu.pl/images/Dokumenty_w_PDF/Przemoc-seksualna-wobec-dzieci-imodziew.pdf [dostęp 23.11.2019]; M. Czub, Zrozumieć dziecko wykorzystywane seksualnie, GWP, Gdańsk 2015).

⁹ Sygnały sugerujące potencjalnego sprawcę wykorzystania seksualnego:

Sprawcą czynów pedofilskich są nie tylko osoby z zaburzeniem preferencji seksualnych (czyli pedofile), lecz częściej są to osoby bez tych zaburzeń, dla których stanowi to zastępczą formę realizacji potrzeby seksualnej, niezgodną z jej własnymi preferencjami. Sprawcą może być każdy człowiek niezależnie od płci, wieku i preferencji seksualnych. Sprawcy najczęściej wywodzą się ze środowiska znanego dziecku. Do wykorzystywania seksualnego dzieci dochodzi głównie w środowisku rodzinnym, instytucjonalnym, rówieśniczym i w Internecie. Dla 90% ofiar sprawcy nie są oso-

a. Erotyzacja

- prowokacyjne i uwodzicielskie zachowania seksualne niepełnoletniego w stosunku do osób z otoczenia nieadekwatne do jego okresu rozwojowego;
- erotyczna twórczość dziecka (gdy w rysunkach zaczynają dominować elementy seksualne nieadekwatne do wieku);
- agresja seksualna wobec innych dzieci;
- angażowanie rówieśników i młodszych dzieci w nietypową aktywność seksualną (jeżeli dziecko w wieku przedszkolnym w zabawach odtwarza stosunek seksualny, kontakty oralne lub analne, to jest to niepokojący sygnał mogący świadczyć o tym, że było ono uwikłane w aktywność seksualną przez osoby dorosłe);
- nieadekwatny do poziomu rozwoju dziecka język dotyczący sfery seksualnej;
- podejmowanie wczesnej i nasilonej aktywności seksualnej.

b. Problemy emocjonalne

- silne poczucie winy u małoletniego wynikające z tego, iż czuje się on odpowiedzialny za zachowanie seksualne podejmowane wobec niego; poczucie bycia złym, innym, gorszym;
- dziecko ma wrażenie, że to, co je spotkało, wynika z tego, iż jest ono złe, niegodziwe; poczucie nadmiernego wstydu związanego z przekroczeniem granic intymnych;
- dawanie do zrozumienia, że ma się jakąś straszną tajemnicę (dorosły podejmujący kontakt seksualny z dzieckiem często mówi mu, że „*nie wolno o tym nikomu powiedzieć*”);
- poczucie stygmatyzacji (dziecko wydaje się, że jest inne niż rówieśnicy z powodu doznanej traumy);
- negatywny stosunek do własnego ciała, poczucie zbrukania i wstrętu;

bami obcymi i nieznanymi. Do grupy ryzyka należy zaliczyć szczególnie osoby, które mają problem z kontrolą własnych zachowań seksualnych oraz z ich oceną moralną i prawną. Do tej kategorii należą przede wszystkim osoby nieprzystosowane z uwagi na dysfunkcje psychiczne, osoby zahamowane w sferze kontaktów społecznych, osoby sfrustrowane w sferze aktywności seksualnej oraz osoby pochłonięte różnymi formami działania seksualnego (pornografia, masturbacja, eksperymenty seksualne), czego skutkiem jest uzależnienie i utrata hamulców moralnych. Ekspertki wskazują również homoseksualizm jako czynnik ryzyka, podkreślając jednak, że orientacja seksualna nie jest przyczyną wykorzystania seksualnego dzieci (E. Kusz, A. Żak, Seksualne wykorzystywanie małoletnich w Kościele, Ignatianum, Kraków 2018; K. Biel, Czynniki ryzyka przemocy seksualnej w szkole: Materiały edukacyjne Centrum Ochrony Dziecka, https://cod.ignatianum.edu.pl/images/Dokumenty_w_PDF/Czynniki-ryzyka-przemocy-seksualnej-wszkole-2--dr-Krzysztof-Biel-Akademia-Ignatianum-w-Krakowie.pdf [dostęp 23.11.2019]; C. Schinaia, Pedofilia – psychoanaliza i świat pedofila, GWP, Gdańsk 2016).

Wykorzystanie seksualne charakteryzuje się swoistą dynamiką. Sprawca najczęściej najpierw zdobywa zaufanie dziecka poświęcając mu uwagę, wyróżniając je w grupie i okazując mu szczególną czułość (tzw. grooming). Następnie pojawiać się może seksualizowanie rozmów z dzieckiem lub pokazywanie materiałów erotycznych. Zazwyczaj sprawca wykorzystuje dezorientację dziecka, które nie wie jak zareagować. Charakterystyczne jest budzenie w dziecku wstydu i poczucia winy, szantażowanie emocjonalne i grożenie dziecku, co stanowi silny czynnik hamujący ujawnienie przemocy seksualnej. Z tego powodu bardzo trudno jest uzyskać dokładne dane na temat skali problemu wykorzystywania seksualnego dzieci. Ofiary nie mogą (małe lub niepełnosprawne dzieci) lub nie chcą (lęk, ochrona sprawcy, aktywne mechanizmy obronne) informować o swoich doświadczeniach. Zatajanie dotyczy szczególnie przypadków wewnątrzrodzinnego wykorzystywania seksualnego.

- dziecko nie pozwala się dotykać, reaguje lękiem i wstydem na wszelkie normalne zabiegi medyczne i higieniczne związane z nagością.

c. Zachowania autodestrukcyjne

- samookaleczenia;
- próby samobójcze;
- zaburzenia jedzenia (bulimia, anoreksja);
- uzależnienia (np. nadużywanie alkoholu, narkotyków);
- prostytuowanie się;
- oglądanie pornografii o niepokojącej treści (pedofilia, zoofilia, sadomasochizm).

d. Dolegliwości psychosomatyczne, np. bóle brzucha, nudności, wymioty, zaburzenia miesiączkowania;

e. Objawy nerwicowe, np. wtórne moczenie nocne, zanieczyszczanie się kałem, zaburzenia snu, koszmary senne.

f. Problemy szkolne

- zaburzenia koncentracji uwagi;
- nagłe obniżenie wyników w nauce;
- unikanie zajęć wychowania fizycznego;
- problemy w relacjach rówieśniczych, unikanie kontaktów z rówieśnikami, zerwanie relacji;
- agresja, drażliwość.

Objawami specyficznymi kontaktu seksualnego jest wystąpienie u małoletniego:

- obrażeń lub uszkodzeń w okolicach intymnych;
- chorób wenerycznych;
- ciąży.

3. **Powzięcie wiedzy** o faktycznych lub prawdopodobnych przypadkach przemocy wymaga podjęcia rozmowy z osobą zgłaszającą, podczas której należy:

- zachować spokój;
- traktować małoletniego lub inną osobę przekazującą informację ze spokojem i bardzo poważnie;
- zadawać pytania tylko w celu uściślenia przekazu, nie można zadawać pytań naprowadzających i wtrącających, nie wolno sugerować odpowiedzi, ani sformułowań;
- pozwolić osobie małoletniej lub niepełnosprawnej mówić w jej własnym tempie;
- zastosować słuchanie aktywne, które wyraża współczucie, spokój i wsparcie, nie okazywać przerażenia w reakcji na słowa osoby małoletniej lub niepełnosprawnej;
- nie okazywać wątpliwości co do wiarygodności osoby i samej wypowiedzi;

- skoncentrować się na faktach, powstrzymując się od własnej oceny i interpretacji zdarzeń;
- zapewnić małoletniego lub inną osobę przekazującą informację, że wyjawiając krzywdzące zdarzenie lub wykorzystanie, postępuje właściwie;
- zapewnić małoletniego lub inną osobę przekazującą informację, że zostanie zrobione wszystko co możliwe, aby mu pomóc;
- zapewnić osobę małoletnią lub niepełnosprawną, że nie ponosi winy za zaistniałą sytuację;
- zaproponować osobie małoletniej lub niepełnosprawnej towarzyszenie w drodze do osoby, u której uzyska on dalszą pomoc;
- wyjaśnić małoletniemu, lub innej osobie przekazującej informację, że tymi informacjami będzie musiał(a) podzielić się z innymi;
- pod koniec rozmowy poinformować, co dalej zostanie uczynione i komu przekaże się uzyskane informacje;
- zapewnić o tajemnicy prowadzonych działań i o tym, że osoby postronne nie mają dostępu do uzyskanych informacji (poza rodzicami i opiekunami prawnymi).

4. Czego nie powinno się robić:

- nie powinno się wpadać w panikę;
- nie powinno się reagować afektywnie;
- nie powinno się lekceważyć słów małoletniego lub innej osoby przekazującej informację;
- nie powinno się wyrażać przypuszczeń, sugestii, stawiać hipotez, parafrazować tego, co powiedziała osoba zgłaszająca zdarzenie ani nie przedstawiać alternatywnych wyjaśnień;
- nie powinno się wyrażać opinii ani negatywnych, ani pozytywnych na temat domniemanego sprawcy;
- nie powinno się komentować sprawy;
- nie powinno się wymagać dodatkowych informacji ani dopytywać o szczegóły. To, co małoletni lub inna osoba przekazująca informację powiedzieli w sposób wolny, jest nieprzekraczalną granicą. Zadawanie pytań osobie, która komunikuje dany fakt, w rzeczywistości może mieć wpływ na sposób, w jaki później przedstawi wydarzenia;
- nie powinno się składać małoletniemu lub innej osobie przekazującej informację żadnych obietnic, które nie będą mogły być dotrzymane, szczególnie w kwestii poufności (np.: *„obiecuję nikomu o tym nie powiedzieć”*, *„to pozostanie tajemnicą”* itp.);
- nie powinno się ujawniać szczegółów rozmowy osobom postronnym, a w szczególności osobie, której zostały postawione zarzuty;
- nie powinno się wymagać od osoby małoletniej lub niepełnosprawnej, aby powtarzała opowiadanie zdarzeń.

5. **Należy działać bez zwłoki**, zgodnie z procedurą zawartą w rozdziale: *Procedura interwencji* opisanych w nr 7–26 i poinformować, najszybciej jak to możliwe o zaistniałej sytuacji osobę odpowiedzialną za instytucję, w której doszło do przemocy lub wykorzystania osoby małoletniej lub niepełnosprawnej, lub przy tej instytucji występującą osobę zaufania publicznego.

6. **Należy pamiętać**, że:

- a) osoba, która jako pierwsza dowiaduje się o zaistnieniu potencjalnego przypadku wykorzystywania małoletniego, nie jest upoważniona do wydawania decyzji i osądów. Jest to zadanie odpowiedzialnych organów i instytucji, do których sprawa zostanie skierowana na dalszych etapach. Jeżeli wcześniej nie sporządzono notatki, należy zapisać niezwłocznie przebieg rozmowy, zachowując wyrażenia i słownictwo osoby małoletniej informującej o zdarzeniu, oraz podpisać się swoim nazwiskiem, wpisując datę i miejsce rozmowy;
- b) rozstrzygnięcie czy podejrzenia lub oskarżenia są zasadne nie należy do osoby, która dowiaduje się o zaistnieniu potencjalnego przypadku wykorzystywania małoletniego;
- c) wszystkie podejrzenia i zarzuty muszą być traktowane poważnie i trzeba je rozstrzygać, opierając się na procedurach przewidzianych w niniejszym dokumencie, w prawie kanonicznym i prawie publicznym polskim, współpracując z właściwymi organami w zakresie ich kompetencji.

B. Procedura interwencji

7. **Odpowiedzialnymi** za wdrożenie niniejszych *WYTYCZNYCH* reagowania, za dopilnowanie, aby były one respektowane, a w sytuacji, kiedy pojawiają się sygnały o przemocy lub wykorzystaniu osoby małoletniej lub niepełnosprawnej, zobowiązani do podjęcia odpowiednich działań są:

- a) w szkole – dyrektor;
- b) w stowarzyszeniu – prezes;
- c) w parafii – proboszcz;
- d) w czasie wyjazdu, kolonii, obozu – kierownik wypoczynku;
- e) w każdej jednostce organizacyjnej Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców – jej przełożony lub jego zastępca.

8. **Przełożony** danej jednostki organizacyjnej Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców powinien zadbać, aby:

- a) w instytucji przez niego kierowanej została powołana osoba zaufania publicznego, do której mają być kierowane sygnały o przemocy, wykorzystaniu osoby małoletniej lub niepełnosprawnej lub o prawdopodobieństwie zachodzenia tych zdarzeń;
- b) placówka dysponuje aktualnymi danymi teleadresowymi osób uprawnionych do działania w sprawach przestępstw wobec małoletnich.

9. Zakonnik, kapłan, nauczyciel, pracownik, trener, animator, wolontariusz, praktykant, stażysta lub inna osoba poinformowana o podejrzeniu, o zarzutach lub o fakcie przemocy lub wykorzystania wobec osoby małoletniej lub niepełnosprawnej odpowiada za podjęcie właściwych działań zgodnie z niniejszą procedurą.
10. Pierwszym zadaniem osoby, która ma podejrzenie przemocy lub wykorzystania wobec osoby małoletniej, jest zgłoszenie tego faktu przełożonemu danej jednostki organizacyjnej lub odpowiedzialnemu za wydarzenie, albo gdy okazuje się to z jakichś przyczyn niemożliwe lub w okolicznościach danej sprawy niewskazane organowi nadrzędnemu uprawnionemu do podejmowania działań lub Delegatowi Prowincjała ds. ochrony dzieci i młodzieży w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców.
11. Jednocześnie należy pamiętać o treści art. 240 Kodeksu Karnego, który stanowi:
§ 1. Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, art. 118a, art. 120–124, art. 127, art. 128, art. 130, art. 134, art. 140, art. 148, art. 156, art. 163, art. 166, art. 189, art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
12. Przełożonemu danej jednostki organizacyjnej lub odpowiedzialnemu za wydarzenie należy zgłosić na piśmie to, co zostało przekazane przez małoletniego lub inną osobę składającą doniesienie, także jeśli zostało to przekazane w tajemnicy.
13. Zgłaszający powinien się upewnić, że wdrożono odpowiednie procedury.
14. W opisanych powyżej sytuacjach, przełożony danej jednostki organizacyjnej lub osoba przez niego wyznaczona przekazuje personelowi placówki tylko te informacje, które są niezbędne dla zabezpieczenia dobra małoletniego oraz ustalenia faktów, w zakresie niezbędnym do prowadzenia dalszych działań zgodnie z procedurą.
15. Jeżeli istnieje podejrzenie, że osobą odpowiedzialną za przemoc lub wykorzystanie osoby małoletniej lub niepełnosprawnej jest członek personelu, to – na czas przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego – przełożony danej jednostki organizacyjnej odsunie taką osobę od pełnienia obowiązków wymagających bezpośrednich kontaktów z małoletnimi lub niepełnosprawnymi, nie narażając jednak tej osoby na utratę dobrego imienia. W przypadku analogicznych podejrzeń wobec przełożonego danej jednostki organizacyjnej Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców działania zgodne z prawem podejmuje Przełożony Prowincjałny Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców. Jeśli prowincjał byłby podejrzany o w/w. przestępstwa, działania zgodne z prawem podejmuje Przełożony Generalny Zgromadzenia Zmartwychwstańców lub jego delegat.

16. Jeśli oskarżenia o przemoc lub wykorzystanie osoby niepełnoletniej lub niepełnosprawnej okażą się bezpodstawne, członek personelu lub przełożony danej jednostki organizacyjnej zostanie niezwłocznie przywrócony do pełnienia swoich dotychczasowych obowiązków. Podjęte też zostaną działania zmierzające do tego, aby zaistniała sytuacja nie odbiła się negatywnie na osobie, wobec której skierowane zostały bezpodstawne zarzuty.
17. W prowadzonym postępowaniu priorytetem jest zapewnienie niepełnoletniemu i jego rodzicom (opiekunom prawnym) poufności, braku niepotrzebnego rozgłosu i spokoju wewnętrznego i zewnętrznego.
18. Członek personelu, w tym: zakonnik, ksiądz, wychowawca, nauczyciel, pracownik, trener, animator, wolontariusz, praktykant, stażysta nigdy nie może sam podejmować działań służących wyjaśnieniom podejrzeń, zarzutów lub zgłaszanych faktów.
19. Odpowiedzialność za wdrożenie właściwego postępowania po zgłoszeniu faktu przemocy lub wykorzystania bądź podejrzenia o przemoc lub wykorzystanie osoby niepełnoletniej lub niepełnosprawnej spoczywa na osobie posiadającej bezpośrednią odpowiedzialność za daną jednostkę organizacyjną lub za jednorazowe wydarzenie (np. wyjazd, kolonie, rekolekcje itp.).
20. Po zgłoszeniu faktu przemocy lub wykorzystania zadaniem Prowincjała Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców jest zbadanie, czy jednostka organizacyjna lub organizator jednorazowego wydarzenia podlegają jego władzy i w przypadku zachodzenia tych okoliczności zlecenie Delegatowi Prowincjała ds. ochrony dzieci i młodzieży Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców lub innej kompetentnej osobie przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego i zweryfikowanie zgłoszenia pod kątem jego wiarygodności i prawdopodobieństwa. W innym przypadku delegat prowincjała ds. ochrony dzieci i młodzieży Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców powinien pouczyć przełożonego jednostki organizacyjnej o konieczności powiadomienia swojego przełożonego (np. organu prowadzącego dzieło apostolskie).
21. Dokumentacja postępowań wyjaśniających prowadzonych w przedmiocie aktów przemocy lub wykorzystania osoby niepełnoletniej lub niepełnosprawnej czy podejrzeń o przemoc lub wykorzystanie ich powinna być przechowywana w archiwum tajnym danej jednostki jako informacja niejawna.
22. Jeśli przeprowadzone postępowanie wyjaśniające nie wykluczy wersji zdarzeń zgłoszonych przez członka personelu lub przedstawionych przez samą osobę niepełnoletnią lub niepełnosprawną i wskazuje na możliwość wystąpienia przestępstwa (w tym zwłaszcza z przemocą lub wykorzystaniem niepełnoletniego), a także w sytuacji, w której w toku postępowania wyjaśniającego powzięta zostanie wiarygodna wiadomość niewskazująca wprawdzie na prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa na szkodę niepełnoletniego lub niepełnosprawnego,

lecz rodząca obawę o krzywdzenie małoletniego w inny sposób, w tym w razie podejrzenia o występowanie nieprawidłowości w rodzinie, bezpośredni przełożony jednostki organizacyjnej ma obowiązek zgłosić zdarzenie kompetentnym organom Policji, prokuratorowi lub sądowi rodzinnemu i opiekuńczemu.

23. Przewidziana powyżej procedura w żaden sposób nie zwalnia ani nie modyfikuje obowiązków wynikających wprost z następujących przepisów prawa:

– art. 240 § 1 Kodeksu karnego: *Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, art. 118a, art. 120–124, art. 127, art. 128, art. 130, art. 134, art. 140, art. 148, art. 156, art. 163, art. 166, art. 189, art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3;*

– art. 304 Kodeksu postępowania karnego: *Każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję;*

– art. 12 Ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie:

§ 1. Osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, niezwłocznie zawiadamiają o tym Policję lub prokuratora.

§ 2. Osoby będące świadkami przemocy w rodzinie powinny zawiadomić o tym Policję, prokuratora lub inny podmiot działający na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

– art. 572 Kodeksu postępowania cywilnego:

§ 1. Każdy, komu znane jest zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania z urzędu, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd opiekuńczy.

§ 2. Obowiązek wymieniony w §1 ciąży przede wszystkim na urzędach stanu cywilnego, sądach, prokuratorach, notariuszach, komornikach, organach samorządu i administracji rządowej, organach Policji, placówkach oświatowych, opiekunach społecznych oraz organizacjach i zakładach zajmujących się opieką nad dziećmi lub osobami psychicznie chorymi.

24. Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę osoby małoletniej (w szczególności przestępstwa z art. 207 Kodeksu karnego – znęcania się fizycznego lub psychicznego nad małoletnim lub z art. 200 Kodeksu karnego – dopuszczania się czynów lubieżnych na szkodę osoby małoletniej) należy złożyć w prokuraturze rejonowej w tej dzielnicy bądź miejscowości, w której popełniono przestępstwo, lub w najbliższej komendzie Policji w formie pisemnej lub w formie ustnej, spisanej do protokołu przez funkcjonariusza Policji.

Podstawą zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa nie musi być pewność popełnienia przestępstwa, lecz wystarcza wiarygodna wiadomość o możliwości zaistnienia przestępstwa, uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa.

25. Jeżeli sytuacja osoby niepełnoletniej lub niepełnosprawnej wskazuje na fakt popełnienia względem niej przestępstwa lub nie udało się zgromadzić wiarygodnych informacji w tym zakresie, lecz istnieje obawa o występowanie nieprawidłowości w rodzinie, w szczególności podejrzenie, iż dziecko jest krzywdzone lub zaniedbywane, należy złożyć do sądu rodzinnego, tzn. Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego, okręgu pobytu dziecka, którego postępowanie ma dotyczyć, wniosek o wgląd w sytuację rodzinną dziecka. We wniosku należy podać dane personalne rodziny, adres zamieszkania oraz stwierdzone, niepokojące fakty. Zawiadomienie zwolnione jest z opłat sądowych.
26. Jeśli nadużycie zostało dokonane przez zakonnika Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców, sprawa powinna być zgłoszona Przełożonemu Prowincjalnemu, który sprawę rozpoznaje zgodnie z *Wytycznymi KEP dotyczącymi wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia* (Aneks nr 1).

a) osobą, do której powinno być dokonane zgłoszenie, jest:

Delegat Prowincjała ds. ochrony nieletnich w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców

Ks. Ryszard Burda CR

ul. Zakonna 10, 84-110 Krokowa

tel. +48 795 476 365

e-mail: delegat@xcr.pl

- b) zgłoszenie może być dokonywane zarówno przez osobę poszkodowaną, jak i osoby trzecie, w formie pisemnej lub ustnej, z czego osoba przyjmująca zgłoszenie sporządza notatkę służbową;
- c) ofiara wykorzystania seksualnego i jej rodzina otrzymuje pomoc ze strony Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców;
- d) na podstawie tak otrzymanej i zweryfikowanej informacji Prowincjał wyznacza komisję i zleca jej przeprowadzenie wstępnego dochodzenia kanonicznego w rozumieniu kan. 1717 KPK;
- e) wyznaczona komisja niezwłocznie przystępuje do wysłuchania domniemanej ofiary i przesłuchania świadków, w miejscu i o czasie wcześniej ustalonym;
- f) komisja, po zebraniu materiału dowodowego, stawia oskarżonemu zarzuty i dokonuje jego przesłuchania;

- g) po postawieniu zarzutów oskarżony podlega bezpośredniemu nadzorowi kuratora wyznaczonego dla zakonników Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców;
- h) Prowincjał Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców, do ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy wobec oskarżonego, stosuje środki zapobiegawcze w postaci odsunięcia go od wszelkiego kontaktu z dziećmi i młodzieżą. Nie może on wypełniać żadnych funkcji ani na stałe, ani tymczasowo, np. pomagając w parafiach, czy placówkach wychowawczo-opiekuńczych;
- i) oskarżony, do ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy, zamieszkuje poza strukturami parafialnymi i bez pozwolenia Prowincjała nie może opuszczać terytorium określonego w Dekrecie;
- j) oskarżony otrzymuje propozycję pomocy duchowej i psychologicznej;
- k) po stwierdzeniu prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa Przełożony Prowincjalny, przez Nuncjaturę Apostolską w Warszawie, przekazuje sprawę do Kongregacji Nauki Wiary w Watykanie;
- l) Delegat Prowincjała ds. ochrony dzieci i młodzieży w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców, po stwierdzeniu wiarygodności oskarżenia, jeżeli nie zostało to jeszcze przez kogokolwiek dokonane, zgodnie z prawem zawartym w Kodeksie Karnym Rzeczypospolitej Polskiej, składa doniesienie do państwowych organów wymiaru sprawiedliwości;
- m) ofiara lub jej prawny opiekun są informowani przez Delegata Prowincjała ds. ochrony dzieci i młodzieży Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców o każdym etapie postępowania;
- n) po otrzymaniu decyzji Kongregacji Nauki Wiary sprawa toczy się zgodnie z jej decyzją;
- o) na każdym etapie postępowania Przełożony Prowincjalny Zmartwychwstańców, Delegat Prowincjała ds. ochrony dzieci i młodzieży w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców i duszpasterz ofiar wykorzystania seksualnego i ich rodzin utrzymują kontakt z ofiarą i jej rodziną;
- p) na każdym etapie postępowania procedura toczy się w trybie niejawnym.

C. Prawa rodziców, których dziecko zostało skrzywdzone w Kościele

- 27. Rodzice lub prawni opiekunowie, których dziecko/wychowanek został skrzywdzony seksualnie przez Zmartwychwstańca lub inną osobę zatrudnioną/zaangażowaną w Kościele mają prawo do pomocy prawnej, psychologicznej i duszpasterskiej oraz informacji.

Pomoc prawna

- 28. Jeśli została skrzywdzona osoba niepełnoletnia poniżej 15 roku życia, pomoc prawna jest proponowana w czasie procedury zgłaszania do organów ścigania i – jeśli jest taka potrzeba – także podczas procesu sądowego.
- 29. Jeśli została skrzywdzona osoba niepełnoletnia powyżej 15 lat, proponuje się kontakt z prawnikiem, aby pomógł tak w procesie kanonicznym, jak również –

jeśli są ku temu przesłanki – pomoc w zgłoszeniu do organów ścigania przestępstw z artykułów 197 [zgwałcenie], 198 [wykorzystanie bezradności, uposłedzenia] oraz ewentualnie z art. 199 [nadużycie zależności] i 202 [pornografia] Kodeksu Karnego.

Pomoc psychologiczna

30. Pomoc psychologiczna jest proponowana rodzicom, jeśli jej potrzebują, jak również innym członkom bliskiej rodziny, którzy nie potrafią sobie poradzić z krzywdą, jaka dotknęła dziecko. Rodzice mają prawo do pomocy psychologicznej w takim miejscu i w taki sposób, jak tego potrzebują.
31. Pomoc psychologiczna łączy się z elementami psychoedukacji skierowanej do rodziców, aby zrozumieli, co mogło zostać zaniedbane (możliwe poczucie winy z tego powodu) oraz jak pomóc sobie i dziecku przepracować doznaną krzywdę.

Pomoc duszpasterska

32. Rodzice, jak i inni bliscy członkowie rodziny powinni być objęci pomocą duszpasterską w takim zakresie, w jakim jej potrzebują. Pomoc duszpasterską powinien udzielać bądź duszpasterz wyznaczony przez prowincjała, bądź też zakonnik, do którego rodzice mają zaufanie. Zmartwychwstańca ten, powinien mieć wtedy wsparcie superwizyjne u współbrata wyznaczonego przez prowincjała, uprzednio przygotowanego.
33. Pomoc duszpasterska jest potrzebna, aby rodzice mogli zmierzyć się z doświadczeniem wykorzystania, oraz aby członkowie rodziny mogli dalej funkcjonować w społeczności lokalnej, która może reagować w sposób wykluczający rodzinę/dziecko/rodziców ze społeczności.
34. Rodzice mają prawo do informacji, jakie procedury zostały podjęte w związku ze zgłoszeniem sprawy i na jakim etapie znajduje się sprawa oraz na temat rodzajów pomocy, jakiej mogą oczekiwać dla ich dziecka i dla siebie samych. Osobą kompetentną do udzielania powyższych informacji jest Delegat Prowincjała ds. ochrony dzieci i młodzieży w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców.

Ks. Ryszard Burda CR

Dębki, ul. Zakonna 10, 84-110 Krokowa

tel. +48 795 476 365

e-mail: delegat@xcr.pl

D. Rejestr sprawców przestępstw na tle seksualnym¹⁰

35. Z dniem 1 października 2017 r. *działa Powszechny rejestr sprawców przestępstw na tle seksualnym*.

- a. *Rejestr z dostępem ograniczonym* – mają dostęp przedstawiciele organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, a także instytucji zajmujących się opieką nad dziećmi. Dyrektorzy szkół czy organizatorzy wypoczynku dla dzieci (np. kolonii letnich, wyjazdów na ferie zimowe, agroturystyki, obozów sportowych) będą musieli sprawdzać, czy nowo zatrudniane przez nich osoby figurują w tym rejestrze. Kto tego nie dopełni lub zatrudni osobę, o której wie, że figuruje ona w rejestrze, narazi się na karę aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny nie niższej niż 1000 zł;
- b. *Rejestr publiczny* jest ogólnodostępny w Internecie na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Sprawiedliwości. Znajdą się na niej dane najbardziej groźnych sprawców. W *Rejestrze z dostępem ograniczonym* gromadzi się dane o sprawcach przestępstw na tle seksualnym, o których mowa w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz.U. 2018. 405tj.). W *Rejestrze publicznym* gromadzi się dane o osobach, o których mowa w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz.U. 2018.405 tj .), chyba że sąd orzekł o wyłączeniu ich zamieszczenia w *Rejestrze publicznym*.

36. Sposób korzystania z rejestrów

- a. *Rejestr publiczny* jest w całości jawny i bezpłatnie dostępny w Internecie. Można z niego korzystać bez konieczności rejestrowania się na stronie i logowania. Strona umożliwi wyszukiwanie danych po nazwisku albo nazwie miejscowości.
- b. Aby uzyskać informacje z *Rejestru z dostępem ograniczonym*, osoby i instytucje uprawnione muszą zarejestrować konto na stronie *Rejestru* (wypełnić odpowiedni formularz). Muszą też dysponować kwalifikowanym podpisem

¹⁰ Profil psychologiczny potencjalnego sprawcy wykorzystania seksualnego osoby małoletniej wskazuje na trzy kategorie sygnałów ostrzegawczych:

1. Alarm żółty – sygnały delikatne: brak relacji z rówieśnikami, ma niewielu dorosłych znajomych; czuje się komfortowo z małoletnimi; wykazuje dziecinne zainteresowania i zachowania; ma problemy z akceptacją własnej seksualności, neguje ją (podłożem może być osobista historia przemocy lub zaburzeń w sferze seksualnej); osobowość pasywna i uległa, ale nie wykazuje zauważalnych problematycznych zachowań i nie ma skarg ze strony otoczenia.
2. Alarm pomarańczowy – sygnały ostrzegające: spędza dużo czasu z małoletnimi; wręcza dzieciom niecodzienne prezenty; dzieli z nimi sekrety; nawiązuje z małoletnimi kontakty w mediach społecznościowych; erotyzuje przekazy słowne wobec dzieci; posiada zabawki dziecięce w swoim pokoju; budzi u niektórych małoletnich poczucie kogoś dziwnego, zбочzonego; sprawia, że inni dorośli czują się przy nim coraz bardziej nieswojo.
3. Alarm czerwony – sygnały zagrażające: zabiera dzieci na prywatne wakacje lub do swojego mieszkania; posiada dużą ilość zdjęć dzieci; bawi się z dziećmi w dużej bliskości ciała; dotyka ciała dzieci lub dzieci dotykają jego ciała; coraz bardziej natrętnie dotyka małoletnich; prowadzi natrętne i sugestywne rozmowy z małoletnimi na temat seksu; podaje małoletnim alkohol lub narkotyki; daje dzieciom hojne prezenty.

elektronicznym lub podpisem potwierdzonym profilem zaufanym ePUAP. Udzielenie informacji z Rejestru jest bezpłatne.

- c. Przedstawiciele organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości mają wgląd do wszystkich danych zgromadzonych w *Rejestrze z dostępem ograniczonym*. Natomiast dyrektorzy szkół, a także np. organizatorzy wypoczynku dla dzieci, mogą dowiedzieć się jedynie, czy osoba, którą chcą przyjąć do pracy, znajduje się w Rejestrze. Jeśli tak – nie będą mogli takiej osoby zatrudnić.
- d. Przewidziana została również możliwość sprawdzenia, czy ktoś widnieje w *Rejestrze z dostępem ograniczonym* przez każdą indywidualną osobę (w tym skazanego). Warunkiem jest zarejestrowanie się na stronie i dysponowanie kwalifikowanym podpisem elektronicznym lub podpisem potwierdzonym profilem zaufanym ePUAP. W trybie tym można sprawdzić tylko i wyłącznie samego siebie.

37. Bezwzględny zakaz pracy z dziećmi:

- a. Zgodnie z art. 21 ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym w przypadku zatrudniania lub dopuszczania osób do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem lub opieką nad dziećmi pracodawca lub organizator ma obowiązek sprawdzenia, czy dane zatrudnianej lub dopuszczanej osoby nie są zamieszczone w *Rejestrze z dostępem ograniczonym*.
- b. Z ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym:

Rozdział 3: Obowiązek pracodawców i innych organizatorów w zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi:

Art. 21. § 1. Przed nawiązaniem z osobą stosunku pracy lub przed dopuszczeniem osoby do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi pracodawcy lub inni organizatorzy w zakresie takiej działalności są obowiązani do uzyskania informacji, czy dane tej osoby są zamieszczone w Rejestrze z dostępem ograniczonym.

§ 2. Wykonanie obowiązku, o którym mowa w ust. 1, nie jest wymagane przed dopuszczeniem do działalności, o której mowa w ust. 1, rodziny małoletniego lub osoby znanej rodzicom małoletniego osobiście i wykonywanej w stosunku do własnych małoletnich dzieci lub małoletnich dzieci znajomych.

§ 3. Przez rodzinę, o której mowa w ust. 2, należy rozumieć osoby spokrewnione albo osoby niespokrewnione, pozostające w faktycznym związku oraz wspólnie zamieszkujące i gospodarujące.

Należy też podkreślić, że ustawa wprowadza zmianę w Kodeksie karnym, na mocy której środek karny w postaci zakazu wykonywania zawodu lub działalności

związanej z wychowaniem, edukacją, leczeniem lub opieką nad małoletnimi staje się obligatoryjny dla sprawców, którzy popełnili przestępstwo na tle seksualnym na szkodę małoletniego. Dotąd orzeczenie o takim zakazie nie było obligatoryjne, lecz fakultatywne.

38. Realizacja ustawy w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców:

- a. Dyrektorzy szkół, burs, czy organizatorzy zajęć duszpasterskich, edukacyjnych, sportowych oraz wypoczynku dla dzieci (np. kolonii letnich, wyjazdów na ferie zimowe, agroturystyki, obozów sportowych, rekolekcji, oaz, pielgrzymek itp.) muszą sprawdzać, czy nowo zatrudniane przez nich osoby nie figurują w *Powszechnym rejestrze sprawców przestępstw na tle seksualnym*. Obowiązek sprawdzenia dotyczy pracowników, wolontariuszy i personelu pomocniczego, nawet tymczasowo wypełniających swoje zadania.
- b. Organizatorzy wyżej wymienionych zajęć zobowiązani są posiadać w dokumentacji osobowej stosowny wydruk potwierdzający brak występowania danej osoby w *Rejestrze z dostępem ograniczonym* jeszcze przed zatrudnieniem lub zleceniem wolontariatu.
- c. Dostęp do *Rejestru z dostępem ograniczonym* jest wykonywany przez Prowincjała Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców. W celu uzyskania wymaganego poświadczenia, należy przedłożyć na nie mniej niż miesiąc przed wydarzeniem prośbę, podając następujące dane osoby: imię i nazwisko, PESEL, adres zamieszkania oraz wydarzenie i miejsce wykonywanych zadań.
- d. O dostęp do *Rejestru z dostępem ograniczonym* mogą także ubiegać się przełożeni poszczególnych jednostek organizacyjnych Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców. W takim wypadku należy powiadomić Kurię Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców o uzyskaniu dostępu oraz podać dane administratora.

E. Kurator osób duchownych podejrzanych, oskarżonych skazanych lub uniewinnionych za przestępstwo wykorzystywania seksualnego niepełnoletnich poniżej 18 roku życia lub niepełnosprawnych

39. Prowincjał Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców powołuje jednego kuratora dla wszystkich lub oddzielnie dla poszczególnych zakonników podejrzanych, oskarżonych lub skazanych albo uniewinnionych za przestępstwo wykorzystywania seksualnego niepełnoletnich poniżej 18 roku życia lub niepełnosprawnych od momentu złożenia doniesienia, w czasie procedury wstępnej, podczas procesu i po wyroku.

40. Celami powołania kuratora są:

- a) zabezpieczenie przed kontaktem z osobą skarżącą, ofiarą i jej rodziną oraz wyeliminowanie ryzyka recydywy;

- b) pomoc podejrzanym, oskarżonym, skazanym lub uniewinnionym zmierzyć się z oskarżeniem, procesem i wyrokiem.

41. Kurator wykonuje następujące zadania:

- a) jest dla zakonnika osobą pierwszego kontaktu od momentu postawienia zarzutu;
- b) uczestniczy w przygotowaniu planu bezpieczeństwa;
- c) odpowiada za realizację planu bezpieczeństwa, superwizując zachowywanie przez zakonnika nałożonych ograniczeń;
- d) opiniuje zachowanie zakonnika, jeśli zachodzi taka potrzeba;
- e) współpracuje z osobami, które pomagają oskarżonemu zakonnikowi lub wykonują wobec niego czynności wymagane prawem;
- f) współpracuje z delegatem powojacła ds. ochrony dzieci i młodzieży oraz komisją dochodzenia wstępnego, której może być członkiem;
- g) jeśli nie jest w komisji dochodzenia wstępnego, powinien być informowany o wszystkich etapach toczącej się sprawy, aby nie dać manipulować się oskarżonemu lub skazanemu zakonnikowi,
- h) jest informowany o poszczególnych etapach procesu i ich wynikach z zachowaniem tajemnicy procesowej,
- i) dokonuje analizy czynników ryzyka, aby ci, którzy są blisko sprawy, umieli rozpoznać to wszystko, co doprowadziło do popełnienia przestępstwa,
- j) jest wsparciem dla zakonników/zmartwychwstańców, którzy z tą sytuacją nie potrafią sobie poradzić.

42. Kurator powinien charakteryzować się następującymi przymiotami i umiejętnościami:

- jest osobą zaufania dla zakonników;
- posiada doświadczenie w kierownictwie duchowym;
- posiada umiejętność rozeznavania duchowego i towarzyszenia w rozeznavaniu;
- posiada wiedzę o sprawcach wykorzystania seksualnego małoletnich, o ich strategiach uwodzenia, zachowaniach manipulacyjnych wobec otoczenia, zniekształceniach i mechanizmach obronnych;
- posiada wiedzę w zakresie zarządzania kryzysowego i mediacji;
- posiada zdolność do współpracy.

Formacja kleryków, duchownych, katechetów i liderów grup parafialnych w obszarze prewencji

1. W Zgromadzeniu Zmartwychwstania Pańskiego funkcjonuje program formacji seminarzystów i kandydatów do Zgromadzenia oraz formacja permanentna zakonników¹¹, który uwzględnia elementy prewencji przemocy seksualnej wobec dzieci i młodzieży. W tym obszarze celem formacji początkowej i stałej, jest umocnienie dojrzałości ludzkiej, duchowej i psychoseksualnej postulantów, nowicjuszy, seminarzystów i kapłanów/zakonników, a także ich relacji interpersonalnych oraz zachowanie odpowiednich granic w relacjach osobistych. Ważnymi tematami formacji są: dojrzałe przeżywanie celibatu¹², problematyka wykorzystywania seksualnego, zwłaszcza jego skutki oraz obowiązujące zasady prewencji.

A. Formacja podstawowa kandydatów do życia konsekrowanego i kapłaństwa¹³

2. Podstawą i „owocem formacji ma być zakonnik zintegrowany i dojrzały. Jest więc rzeczą ważną, aby pomóc kandydatowi rozwijać równocześnie wszystkie aspekty jego osobowości i wszystkie uzdolnienia: fizyczne, uczuciowe, intelektualne, duchowe i społeczne”.¹⁴ Formacja ludzka, stanowi fundament całej formacji zakonnej i kapłańskiej zmartwychwstańców, a promując wzrost integralny osoby, pozwala na kształtowanie pozostałych obszarów.

¹¹ Międzynarodowa Komisja Formacji, *Formacja Zmartwychwstańcza*, Rzym 1993; *Przyjęcia i dopuszczenia*, Rzym 1998. Dokumenty chcą „gwarantować i popierać zróżnicowaną jedność całej zmartwychwstańczej formacji”. Przedstawiają i rozwijają całość zasad i norm a wychowawcom dają możliwość popierania *jedności w różnorodności* (Wprowadzenie, s. 1). Późniejszy dokument podaje przejrzyste kryteria przyjmowania i dopuszczenia kandydatów do poszczególnych etapów formacji we wspólnocie zakonnej zmartwychwstańców. Dokumenty te domagają się ponownego przejrzenia i uzupełnienia o aktualne wytyczne Kościoła i Zgromadzenia w dziedzinie formacji zakonnej i kapłańskiej z uwzględnieniem odnośnego ustawodawstwa państwowego, szczególnie w dziedzinie ochrony małoletnich w życiu i apostołatach Zgromadzenia.

¹² Ważne przesłanki dla wychowania w celibacie zawiera projekt *Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, 2019, np. nr 81: „W przypadkach stwierdzenia w czasie formacji poważnych trudności w sferze seksualnej lub ujawnienia doświadczenia krzywdy w tej dziedzinie konieczna jest profesjonalna pomoc terapeutyczna i seksuologiczna. Podstawowy cel tej pomocy ma charakter formacyjny i wewnętrzny, choć w sytuacji odkrycia poważnych problemów należy dokonać ponownej weryfikacji zdadności kandydata do przyjęcia święceń”; lub nr 284: „Etap stawania się uczniem Jezusa Chrystusa jest ponadto dobrym czasem na pogłębienie zagadnień związanych z płciowością i seksualnością człowieka, a także z przeżywaniem samotności, z relacjami i potrzebami bliskości - nie tylko na poziomie intelektualnym, ale również w formie warsztatowej, z troską o przemianę afektywną. Przyczyni się to do dojrzałego i owocnego przeżywania męskości i celibatu jako Bożych darów”; albo nr 350: „Rozeznanie obejmuje zdadność do życia w celibacie. *Byłoby wielce nierozważne dopuścić do sakramentu święceń seminarzystę, który nie osiągnął pogodnej i wolnej dojrzałości uczuciowej, wiernej w czystości celibatu, poprzez realizację cnót ludzkich i kapłańskich, rozumianych jako otwarcie na działanie łaski, a nie jako samą wolę zachowania wstrzemięźliwości*”.

¹³ Bardzo interesujące i dojrzałe wskazania wynajdujemy w obfitej korespondencji o. Piotra Semenienki CR z różnymi współbraćmi, a odnoszącymi się do formacji pierwszych kandydatów do Zgromadzenia Zmartwychwstańców. Ten cenny wyselekcjonowany materiał umieszczamy w: *DODATEK C*.

¹⁴ Konstytucje Zgromadzenia Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa, Rzym 2019, § 156. Apostołatowi wychowania poświęcono osobne artykuły w rozdziale IV, odnoszącym się do życia apostołskiego, §§ 202-211.

3. Formacja ludzka zakonników ukierunkowana jest na ukonstytuowanie stabilnej osobowości, odznaczającej się dojrzałością uczuciową, panowaniem nad sobą i dobrze zintegrowaną seksualnością¹⁵. Przejawami tej integracji są:

- zrównoważona samoocena,
- autodeterminacja i podejmowana odpowiedzialność,
- znajomość prawdy o sobie,
- wewnętrzna wolność,
- umiejętność przezwycięzania indywidualizmu, aby być otwartym na poświęcanie się innym.

W wymiarze społecznym celem formacji jest zdolność do nawiązywania dojrzałych i zrównoważonych relacji międzyosobowych oraz utrzymywania dojrzałej więzi z mężczyznami i kobietami, każdego wieku i pozycji społecznej. Niezbędna w uznaniu i zaakceptowaniu ślubu czystości oraz celibatu jest także umiejętność przeżywania chwil samotności.

4. Formacja zakonników w obszarze prewencji przemocy seksualnej wobec dzieci obejmuje dwa wątki: psychologiczny i duchowy.

5. Pierwszym momentem prewencji jest rekrutacja do Zgromadzenia już na etapie postulatu¹⁶, podczas którego następuje, wobec kandydatów do kapłaństwa i życia zakonnego, ocena psychologiczna przez wykwalifikowanych biegłych. Testy psychologiczne oraz pogłębiony wywiad psychologiczny mają na celu między innymi diagnozę dojrzałości psychoseksualnej. Badanie to jest ukierunkowane nie tylko na wykluczenie osobowości z zaburzeniami, ale także na wskazanie zasobów osobowościowych kandydatów, aby zaoferować zrównoważony proces formacyjny, prowadzący do świętości oraz obejmujący cnotę i ślub czystości.

6. Podczas postulatu kandydaci przechodzą trening interpersonalny, ukazujący ich funkcjonowanie społeczne i umożliwia doświadczenie siebie w grupie. W początkowym okresie formacji prowadzone są warsztaty komunikacji i asertywności oraz trening intrapsychiczny, poszerzający wgląd kandydata we własną historię, sposób przeżycia dzieciństwa i wieku młodzieńczego, wpływ, jaki wywarli

¹⁵ Cenne wskazówki odnośnie do dojrzałości moralnej/seksualnej odnotowujemy w: *Przyjęcia i dopuszczenia*, s.32-36.

¹⁶ Konstytucje zakonne mówią o „programie przednowickim” formacji (§ 160). Dlatego, zgodnie z powszechną praktyką Kościoła dotyczącą przyjmowania kandydatów do seminarium lub zgromadzenia zakonnego w celu podjęcia formacji podstawowej, zalecane jest wielopłaszczyznowe badanie kandydatów pod kątem możliwości podjęcia formacji w naszym Zgromadzeniu, ukazania zdolności oraz wstępnego rozeznania przeszkód uniemożliwiających budowanie wspólnoty, realizację charyzmatu i misji Zgromadzenia, czy podjęcie dalszej formacji w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców. Tym bardziej, gdy „Zgromadzenie nasze pragnie, aby formacja zakonna jego członków odbywała się zgodnie z wytycznymi Kościoła. W zaleceniach Kościoła zawiera się wielka troska o odpowiedni ludzki, duchowy, doktrynalny, pastoralny i zawodowy rozwój zakonników. Te zalecenia kładą również nacisk na zachowanie ducha Założycieli oraz głębsze zrozumienie charyzmatu i misji Zgromadzenia (Konstytucje CR, § 148). Ponieważ rzeczywistość tego powołania jest podstawą całej formacji, formatorzy muszą w imieniu Zgromadzenia rozpoznać i potwierdzić jego obecność. Dobra wola kandydata nie wystarcza” (Konstytucje CR, § 149). *ANKIETA* opracowana wiele lat temu dla potrzeb Postulatu wymaga przejrzenia i modyfikacji uwzględniającej aktualne potrzeby formacyjne kandydatów do Zgromadzenia (jak dotychczas przeleżała w szufladzie). *ANKIETA* stanowi jeden ze wstępnych elementów rozpoznania i może stanowić jedynie punkt wyjścia do dalszych rozmów i badań kandydatów. Została ona dołączona do obecnego opracowania *WYTYCZNYCH (DODATEK B)*.

na niego rodzina i krewni. Poruszana jest także problematyka właściwego przeżywania sfery seksualnej (w tym analiza historii rozwoju psychoseksualnego) oraz życia w ślubowanej czystości i celibacie.

7. W kolejnych etapach formacji, podczas zajęć z psychologii ogólnej, psychologii rozwojowej młodzi zakonnicy zdobywają wiedzę o psychologicznych prawidłowościach i dysfunkcjach życia człowieka. Omawiane są także zagadnienia dotyczące przyczyn wykorzystania seksualnego (także o sprawcach wśród duchownych), na co zwracać uwagę w swoim życiu i jak wychowywać siebie do radzenia sobie z własnymi czynnikami ryzyka w sferze psychoafektywnej.
8. Na tym etapie formacji istnieje możliwość korzystania z indywidualnego wsparcia psychologicznego oraz seksuologicznego – dotyczy to zwłaszcza tych zakonników, którzy doświadczyli przemocy fizycznej, emocjonalnej lub wykorzystania seksualnego.
9. Etap pastoralny formacji seminarzysty i zakonnej zawiera konwersatorium z psychologii pastoralnej oraz warsztaty z rozmowy duszpasterskiej z elementami pomocy duszpasterskiej ofiarom przemocy seksualnej. Przekazywana jest wiedza nt. znaków ostrzegawczych wykorzystania seksualnego i sposobów reagowania na nie. Poruszana jest tematyka reagowania na niewłaściwe lub niepokojące zachowania kolegów księży (*correctio fraterna*) czy współbraci zakonnych.
10. Wątek duchowy formacji kandydatów do Zgromadzenia w kontekście prewencji wykorzystania seksualnego dzieci rozpoczyna się już w postulacie poprzez wprowadzenie w życie duchowe (KKK, rozdział IV). Towarzyszenie ojca duchownego oraz formatorów ma pomóc w rozeznawaniu ewangelicznym własnego życia oraz codziennym pielęgnowaniu głębokiego duchowego stylu tak, aby je przyjąć i interpretować z pełną odpowiedzialnością i rosnącym zaufaniem do Boga. Życie wspólnotowe wpływa na poszczególne osoby, oczyszczając intencje, przekształcając zachowanie, bo „prawdziwa miłość braterska realizowana w życiu naszej wspólnoty jest mocną podporą czystości”.¹⁷ Codzienna formacja dokonuje się poprzez relacje międzyludzkie, chwile dzielenia się i konfrontacji. Modlitwa osobista i wspólnotowa, życie sakramentalne wspierają kandydata w dynamice wzrostu ludzkiego i duchowego, opartego na osobistej relacji z Chrystusem.
11. W ramach zajęć z duchowości seminarzysty poznają etapy i środki rozwoju życia duchowego, dojrzałość seksualną w kontekście duchowym z elementami psychologicznymi i katechetycznymi oraz pogłębiają rozumienie tożsamości kapłańskiej i zakonnej/zmartwychwstańczej. Następuje wzajemne oddziaływanie

¹⁷ Por. Konstytucje CR: „Ponieważ czystość jest darem Bożym, modlimy się, aby Bóg nam jej udzielił i pomagał wzrastać. Wzrastanie w czystości i dojrzałość uczuciowa oraz integracja naszej seksualności poprzez bezzenną miłość jest dla nas wezwaniem na całe życie. Człowiek czysty nie tylko unika nieczystych aktów, lecz także uczy się używać daru swej seksualności w aktach bezzennej miłości. Oprócz modlitwy oddajemy się praktyce umartwienia, aby wzrastać w samodyscyplinie, która pozwala uniknąć tego, co stanowi zagrożenie dla zachowania czystości...”, § 18.

między dojrzałością ludzką i duchową oraz pomiędzy życiem modlitwy a poznawaniem teologii.

12. Kandydaci do kapłaństwa na końcowym, pastoralnym etapie formacji podstawowej, poznają reguły rozeznawania i towarzyszenia duchowego, także w sakramencie pokuty i pojednania.
13. Przełożeni piszą opinię o kleryku opuszczającym seminarium, z uwzględnieniem jego dojrzałości, pozostawiając ją w teczce personalnej na wypadek, gdyby relegowany chciał kontynuować formację w innym miejscu. Analogicznie i adekwatnie postępuje się z braćmi współpracownikami w formacji podstawowej.
14. Przyjmowani z innych seminariów i wspólnot życia konsekrowanego do rodziny zmartwychwstańczej na kolejny rok formacji są poddawani testom psychologicznym. Wymagana jest pozytywna opinia z miejsca uprzedniej formacji.
15. Aby formacja podstawowa była owocna, niezbędna jest wspólnota formatorów, którą tworzą wybrani i dobrze przygotowani zmartwychwstańcy oddelegowani do współpracy w delikatnej misji formowania przyszłych zakonników. Formatorzy (zarówno przełożeni zewnątrzni – rektor, prefekci – jak i ojcowie duchowni) powinni przejść szkolenie w zakresie ochrony niepełnoletnich i prewencji przemocy seksualnej.

B. Formacja permanentna zmartwychwstańców

16. Formacja permanentna¹⁸ ma na celu zapewnienie wierności życiu i posłudze zakonnej przez ciągłe nawracanie się, aby ożywiać dar otrzymany przy profesji zakonnej i święceniach oraz kontynuować proces kształtowania tożsamości zmartwychwstańczej i kapłańskiej¹⁹.
17. Formacja ta ma za cel kształtowanie pełnej dojrzałości psychoseksualnej i duchowej osób duchownych, która stanowi podstawową formę zapobiegania krzywdzeniu dzieci i młodzieży. Zadaniem szczegółowym formacji permanentnej jest pomoc w radzeniu sobie z trudnościami, jakimi są: doświadczanie własnej słabości, ryzyko poczucia się funkcjonariuszem religijnym, wyzwania współczesnej kultury, pokusa władzy i bogactwa, wyzwanie ślubu czystości i celibatu, zmęczenie, naturalne osłabienie fizyczne, problemy zdrowotne, konflikty, rozzarowania w stosunku do oczekiwań duszpasterskich, ciężar rutyny, trudności wynikające z przemian.
18. Podstawowym środkiem formacji permanentnej jest własne – przeżywane we wspólnocie – życie sakramentalne i modlitwa, a także wspólnota zakonna/kapłańska, braterskie spotkania, nawiązywanie relacji współpracy i szczerego dzielenia się z innymi prezbiterami/zakonnikami zwłaszcza tego samego po-

¹⁸ „Formacja ciągła [Zmartwychwstańca] powinna się odbywać w poszczególnych domach zakonnych”, Konstytucje CR, § 159; patrz także: *Formacja Zmartwychwstańcza*, s. 121; Konstytucje CR, § 172.

¹⁹ Zobacz: *Przyjęcia i dopuszczenia*, s.53-58.

kolenia, podejmowanie tematów duszpasterskich, wyzwań współczesności czy sportowego zaangażowania.

19. Kolejną formą jest korzystanie z kierownictwa duchowego i nabywanie gotowości zasięgania rady kapłanów/zakonników z większym doświadczeniem. Służyć temu mogą konsultacje / spotkania superwizyjne / grupy dzielenia poświęcone tematyce pastoralnej. Tematyka rekolekcji i dni skupienia powinna obejmować między innymi trudności rozwojowe dorosłości: kryzysy połowy życia, przejścia na emeryturę, sytuacje konfliktowe itp.
20. Formacja permanentna wiąże się z koniecznością ciągłego dokształcania się także w tematyce dojrzałego przeżywania ślubu czystości i celibatu, wykorzystywaniu seksualnym i o jego skutkach oraz o obowiązujących zasadach prewencji.

C. Szkolenia osób duchownych, zakonnych i świeckich wykonujących zadania w instytucjach Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców

21. Celem szkoleń jest nabywanie wiedzy, umiejętności i kształtowanie kompetencji społecznych, niezbędnych do właściwej ochrony dzieci i młodzieży przed różnymi formami przemocy.
22. Osoby już wykonujące pracę mają:
 - a) zostać sprawdzone czy nie występują w *Rejestrze sprawców przestępstw na tle seksualnym*,
 - b) odbyć szkolenie organizowane przez daną jednostkę organizacyjną w diecezji, w której posługujemy, czy Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców, w ciągu kwartału od wprowadzenia *WYTYCZNYCH*.
23. Osoby mające rozpocząć wykonywanie pracy powinny:
 - a) zostać sprawdzone czy nie występują w *Rejestrze sprawców przestępstw na tle seksualnym*,
 - b) odbyć szkolenie organizowane przez daną jednostkę organizacyjną Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców przed rozpoczęciem wykonywania zadań.
24. Nabycie wiedzy i umiejętności powinno obejmować:
 - a) zjawiska przemocy i wykorzystania seksualnego, mechanizmów działania sprawców, czynników ułatwiających niepełnoletnim wejście w rolę ofiary, objawów wykorzystania seksualnego;
 - b) formy reagowania na sytuacje krzywdzenia dzieci i niepełnosprawnych;
 - c) przepisy prawne regulujące działania państwa i Kościoła w tym zakresie²⁰;

²⁰ Kongregacja ds. Edukacji Katolickiej opublikowała nowy dokument „z myślą o drodze dialogu na temat kwestii GENDER w edukacji”. Kongregacja powierza ten tekst „tym wszystkim, którym leży na sercu sprawa wychowania, a zwłaszcza wspólnotom wychowawczym szkół katolickich oraz osobom inspirującym się chrześcijańską wizją życia, pracującym w innych typach szkół. Dokument ten jest adresowany także do rodziców, uczniów, zakonników i zakonnic, ruchów kościelnych, stowa-

- d) kształtowanie postaw i kompetencji społecznych dotyczących: rozumienia ofiary, empatii wobec osób skrzywdzonych, zachowania odpowiedniej równowagi emocjonalnej w kontakcie z ofiarą i podczas wszystkich etapów postępowania, powstrzymania się od oceny i interpretacji zdarzeń, zachowania koniecznej tajemnicy.

Z A Ł A C Z N I K I

Załącznik nr 1.

Przemówienie Ojca Świętego Franciszka

do przewodniczących episkopatów na zakończenie spotkania poświęconego
ochronie niepełnoletnich w Kościele, 24 lutego 2019

Drodzy bracia i siostry!

Dziękując Panu, który nas wspierał w tych dniach, chciałbym podziękować wam wszystkim za ducha kościelnego i konkretne zaangażowanie, które okazaliście z taką szczodrością.

Nasza praca doprowadziła nas do uznania po raz kolejny, że powaga plagi nadużyć seksualnych wobec nieletnich jest niestety zjawiskiem rozpowszechnionym historycznie we wszystkich kulturach i społeczeństwach. Dopiero w okresie stosunkowo niedawnym stała się ona przedmiotem systematycznych badań, dzięki zmianie wrażliwości opinii publicznej odnośnie do problemu, w przeszłości uznawanego za tabu, to znaczy, że wszyscy wiedzieli o jego istnieniu, ale nikt o tym nie mówił. Przywodzi mi to na myśl także okrutną praktykę religijną, rozpowszechnioną w przeszłości w niektórych kulturach, by składać ludzi – często dzieci – jako ofiary w obrzędach pogańskich. Jednak także dzisiaj dostępne statystyki na temat nadużyć seksualnych wobec nieletnich, sporządzone przez różne organizacje i organy państwowe i międzynarodowe (WHO, UNICEF, Interpol, Europol i inne), nie ukazują prawdziwej skali zjawiska, często niedocenianego głównie dlatego, że wiele przypadków wykorzystywania seksualnego małoletnich nie jest zgłaszanych²¹, w szczególności tych bardzo licznych popełnionych w środowisku rodzinnym.

Rzadko bowiem ofiary zwierzają się i szukają pomocy²². Za tą niechęcią może kryć się wstyd, zakłopotanie, strach przed zemstą, poczucie winy, nieufność wobec instytucji, uwarunkowania kulturowe i społeczne, ale także brak informacji o służbach i strukturach, które mogą pomóc. Niestety, udręka prowadzi do goryczy, a nawet samobójstw, a czasem do zemsty, czynienia tego samego. Jedyna rzecz pewna to fakt, że miliony dzieci na świecie są ofiarami wyzysku i wykorzystywania seksualnego.

Byłoby ważne, aby przytoczyć dane ogólne – moim zdaniem zawsze niepełne – na poziomie globalnym²³, a następnie europejskim, azjatyckim, amerykańskim, afry-

²¹ Por. MARÍA ISABEL MARTÍNEZ PEREZ, *Abusos sexuales en niños y adolescentes*, Ed. Criminología y Justicia, 2012: zgłaszanych jest tylko 2% przypadków, zwłaszcza gdy do wykorzystania dochodzi w środowisku rodzinnym. Oblicza ona, że ofiary pedofilii stanowią 15–20% naszego społeczeństwa. Tylko 50% dzieci ujawnia doznane wykorzystywanie, a z tych przypadków tylko 15% zostało rzeczywiście zgłoszonych. Tylko 5% jest w ostateczności osądzonych.

²² W jednym przypadku na trzy ofiary nie mówi o tym nikomu (Dane za 2017 r. zebrane przez organizację non-profit THORN).

²³ Poziom globalny: w 2017 r. WHO oszacowała, że do 1 mld osób w wieku od 2 do 17 lat doznało przemocy i zaniedbań fizycznych, emocjonalnych lub seksualnych. Według niektórych szacunków UNICEF z 2014 r., wykorzystywanie seksualne (od obmacywania do gwałtu) dotknęłoby ponad 120 mln dziewcząt, wśród których odnotowano największą liczbę ofiar. W 2017

kańskim i Oceanii, aby ukazać powagę i głębię tej plagi w naszych społeczeństwach²⁴. By uniknąć niepotrzebnych dyskusji, chciałbym przede wszystkim podkreślić, że wzmianka o niektórych krajach ma wyłącznie na celu przytoczenie danych statystycznych przedstawionych we wspomnianych raportach.

Pierwszą prawdą, która wyłania się z dostępnych danych, jest to, że tymi, którzy dopuszczają się wykorzystywania, czyli przemocy (fizycznej, seksualnej lub emocjonalnej), są szczególnie rodzice, krewni, mężowie małoletnich żon, trenerzy i wychowawcy. Ponadto, według danych UNICEF z 2017 r. z 28 krajów świata, na 10 dziewcząt, które miały wymuszone stosunki seksualne, 9 ujawnia, że padły ofiarą osoby znanej lub bliskiej rodzinie.

Według oficjalnych danych rządu USA, w Stanach Zjednoczonych rocznie ponad 700 tys. dzieci pada ofiarą przemocy i molestowania, według Międzynarodowego Centrum Dzieci Zaginionych i Wykorzystywanych (ICMEC), jedno dziecko na dzie-

r. ta sama organizacja ONZ zgłosiła, że w 38 krajach świata o niskich i średnich dochodach prawie 17 mln dorosłych kobiet przyznało się do przymusowych stosunków seksualnych w dzieciństwie.

Europa: w 2013 r. WHO oszacowała, że prawie 18 mln osób padło ofiarą wykorzystywania seksualnego. Spośród nich 13,4% stanowiły dziewczęta i 5,7% chłopcy. Według UNICEF, w 28 krajach europejskich, około 2,5 mln młodych kobiet poinformowało o doznaniu wykorzystywania seksualnego z kontaktem fizycznym lub bez kontaktu fizycznego przed ukończeniem 15 roku życia (dane opublikowane w 2017 r.). Ponadto 44 mln (22,9%) były ofiarami przemocy fizycznej, a 55 mln (29,6%), przemocy psychicznej. I nie tylko to: w 2017 r., raport Interpolu na temat wykorzystywania seksualnego nieletnich dzieci doprowadził do identyfikacji 14 289 ofiar w 54 krajach europejskich. W odniesieniu do Włoch w 2017 r., fundacja Cesvi oszacowała, że molestowano 6 mln dzieci. Ponadto, jak wynika z danych zebranych przez Telefono Azzurro, w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 r. było 98 przypadków wykorzystywania seksualnego i pedofilii seksualnej, obsługiwanych przez numer 114 Pogotowia Dziecinnego. Stanowiło to około 7,5% całkowitej liczby spraw rozpatrywanych przez tę usługę. 65% małoletnich ubiegających się o pomoc to kobiety, a ponad 40% to osoby w wieku poniżej 11 lat.

Azja: W Indiach w ciągu dekad 2001–2011, Azjatyckie Centrum Praw Człowieka wykryło łącznie 48 338 przypadków gwałtów na małoletnich, ze wzrostem o 336%: od 2113 przypadków w 2001 r. do 7112 przypadków w 2011 r.

Ameryka: w Stanach Zjednoczonych oficjalne dane rządowe wykazują, że co roku ponad 700 tysięcy dzieci jest ofiarami przemocy i wykorzystywania. Według Międzynarodowego Centrum Dzieci Zaginionych i Wykorzystywanych (ICMEC), jedno dziecko na dziesięć doznaje wykorzystywania seksualnego.

Afryka: w Republice Południowej Afryki wyniki badań przeprowadzonych przez Centrum Sprawiedliwości i Prewencji Przestępstw Uniwersytetu w Kapsztadzie ujawniły w 2016 r., że jedna osoba młoda na trzy, zarówno mężczyźni jak kobiety, jest zagrożona wykorzystywaniem przed ukończeniem 17 roku życia. Według badania, pierwszego w swoim rodzaju w skali ogólnokrajowej w Afryce Południowej, 784 967 młodych ludzi w wieku od 15 do 17 lat doświadczyło wykorzystywania seksualnego. Ofiarami w tym przypadku są głównie chłopcy. Mniej niż jedna trzecia zgłosiła akty przemocy władzom. W innych krajach afrykańskich wykorzystywanie seksualne nieletnich wpisują się w szerszy kontekst przemocy związanej z konfliktami, które wykrwawiają kontynent i które trudno oszacować. Zjawisko to jest również ściśle związane z praktyką wczesnych małżeństw rozpowszechnionych w różnych krajach afrykańskich, i nie tylko na tym kontynencie.

Oceania: w Australii, według danych opublikowanych przez Australijski Instytut Zdrowia i Opieki Społecznej (Aihw) w lutym 2018 r., a obejmujących lata 2015–2017, jedna kobieta na sześć (16% lub 1,5 mln) zgłosiła, że doznała wykorzystywania fizycznego i / lub seksualnego przed ukończeniem 15 roku życia oraz jeden na dziewięciu mężczyzn (11% czyli 992 000) zgłosił, iż doświadczył tego wykorzystywania, gdy był chłopcem. Ponadto w latach 2015–2016 około 450 tysięcy dzieci zostało zabranych z domu w celu leczenia doznanego wykorzystania i zapobiegania kolejnym. Wreszcie, nie zapominajmy o niebezpieczeństwach grożących małoletnim, wywodzącym się z ludności rodzimej: według Aihw, w latach 2015–2016 dzieci z ludności rdzennej były siedmiokrotnie bardziej narażone na molestowanie lub porzucenie niż ich rówieśnicy z ludności nierodzinnej (por. <http://www.pbc2019.org/it/protezione-dei-minori/abuso-dei-minori-a-livello-globale>).

²⁴ Przedstawione dane odnoszą się do krajów przodujących, wybranych w oparciu o wiarygodność dostępnych źródeł. Badania przeprowadzone przez UNICEF w 30 krajach potwierdzają ten fakt: niewielki odsetek ofiar stwierdziło, że poprosiło o pomoc.

sięć doznaje wykorzystywania seksualnego. W Europie 18 mln dzieci jest ofiarami wykorzystywania seksualnego²⁵.

Jeśli weźmiemy przykład Włoch, raport „Telefono Azzurro” z 2016 r. ukazuje, że 68,9% przypadków wykorzystywania ma miejsce w domu osoby małoletniej²⁶.

Teatrem przemocy jest nie tylko środowisko domowe, ale także środowisko sąsiedzkie, szkoła, sport²⁷ i, niestety, także środowisko kościelne.

Z przeprowadzonych w ostatnich latach badań zjawiska nadużyć seksualnych wobec nieletnich wynika również, że rozwój sieci internetowej i mediów przyczynił się do znacznego zwiększenia liczby przypadków wykorzystywania i przemocy *online*. Upowszechnienie pornografii szybko rozprzestrzeniło się na całym świecie za pośrednictwem Internetu. Plaga pornografii przybrała rozmiary przerażające, ze szkodliwym wpływem na psychikę i na relacje między mężczyznami a kobietami, a także między nimi a dziećmi. Zjawisko to ciągle narasta. Niestety przedmiotem bardzo znacznej części produkcji pornograficznej są małoletni, którzy są w ten sposób poważnie zranieni w swojej godności. Badania w tej dziedzinie udowadniają, że dzieje się to w sposób coraz bardziej potworny i okrutny. Dochodzimy do skrajnych aktów wykorzystywania małoletnich, zleconych i śledzonych na żywo przez Internet²⁸.

Chciałbym w tym miejscu przypomnieć międzynarodowy kongres w Rzymie na temat godności dziecka w erze cyfrowej oraz pierwsze Forum Międzyreligijnego Przymierza na rzecz Bezpieczniejszych Wspólnot, które odbyło się w listopadzie ubiegłego roku w Abu Zabi na ten sam temat.

Inną plagą jest turystyka seksualna: według danych Światowej Organizacji Turystyki z 2017 r., co roku 3 mln osób wyrusza w świat, by uprawiać seks z osobą małoletnią²⁹. Znamienne jest to, że sprawcy tych przestępstw, w większości przypadków, nie uznają, że to, co popełniają, jest karalne.

²⁵ Por. https://www.repubblica.it/salute/prevenzione/2016/05/12/news/maltrattamenti_sui_minori_tutti_gli_abusi-139630223.

²⁶ Konkretnie domniemany odpowiedzialny za cierpienie ponoszone przez małoletniego jest w 73,7% rodzicem (matka 44,2% i ojciec w 29,5%), krewnym w 3,3%, przyjacielem w 3,2%, znajomym w 3%, nauczycielem w 2,5%. Dane pokazują, że dorosły nieznajomy jest odpowiedzialny w niewielkim odsetku przypadków (2,2%) (por. tamże).

²⁷ Pewne badanie angielskie z 2011 r. przeprowadzone przez Narodowe Stowarzyszenie na Rzecz Zapobiegania Okrucieństwu wobec Dzieci wykazało, że 29% badanych respondentów mówiło o molestowaniu seksualnym (fizycznym i werbalnym) w ośrodkach, w których uprawiali sport.

²⁸ Według danych IWF 2017 (Internet Watch Foundation), co 7 minut strona internetowa wysyła zdjęcia dzieci wykorzystywanych seksualnie. W 2017 r. zidentyfikowano 78 589 adresów URL zawierających obrazy wykorzystywania seksualnego, skoncentrowanych w szczególności w Holandii, a następnie w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Francji i Rosji. 55% ofiar ma mniej niż 10 lat, 86% to dziewczynki, 7% to chłopcy, a 5% to zarówno chłopcy, jak i dziewczynki.

²⁹ Najpopularniejsze miejsca to Brazylia, Dominikana, Kolumbia, a także Tajlandia i Kambodża. Ostatnio dołączyły do nich niektóre kraje Afryki i Europy Wschodniej. Pierwsze sześć krajów pochodzenia tych, którzy dopuszczają się wykorzystywania to Francja, Niemcy, Wielka Brytania, Chiny, Japonia i Włochy. Nie należy też lekceważyć rosnącej liczby kobiet podróżujących do krajów rozwijających się, szukających płatnego seksu z małoletnimi: w sumie stanowią one 10% turystów seksualnych na świecie. Ponadto, zgodnie z badaniem przeprowadzonym przez Ecpat International (End Child Prostitution in Asian Tourism) w latach 2015–2016, 35% pedofilnych turystów seksualnych stanowili klienci stali, podczas gdy 65% było klientami okazjonalnymi (por. <https://www.osservatoriodiritti.it/2018/03/27/turismo-sessuale-minorile-nel-mondo-italia-ecpat>).

W związku z tym, mamy do czynienia z problemem uniwersalnym, o charakterze przekrojowym, który niestety występuje niemal wszędzie. Trzeba powiedzieć jasno: powszechność tej plagi, potwierdzając jej powagę w naszych społeczeństwach³⁰, nie umniejsza jej potworności w obrębie Kościoła.

Nieludzkość tego zjawiska na poziomie światowym staje się jeszcze poważniejsza i bardziej skandaliczna w Kościele, ponieważ jest sprzeczna z jego autorytetem moralnym i wiarygodnością etyczną. Osoba konsekrowana, wybrana przez Boga, by prowadzić dusze do zbawienia, poddaje się swojej ludzkiej słabości, czy też chorobie, stając się w ten sposób narzędziem szatana. W wykorzystywaniu widzimy rękę zła, która nie oszczędza nawet niewinności dzieci. Nie ma wystarczających wyjaśnień tych nadużyć wobec dzieci. Pokornie i odważnie musimy uznać, że mamy do czynienia z tajemnicą zła, które zawzięcie atakuje najsłabszych, ponieważ są oni obrazem Jezusa. Dlatego właśnie wzrosła obecnie w Kościele świadomość, że trzeba nie tylko powstrzymać najpoważniejsze nadużycia środkami dyscyplinarnymi oraz procesami cywilnymi i kanonicznymi, ale także zdecydowanie zmierzyć się z tym zjawiskiem zarówno w Kościele, jak i poza nim. Czuje się on powołany do zwalczania tego zła, które dotyka centrum jego misji: głoszenia Ewangelii małuczkim i ochrony ich przed żarłocznymi wilkami.

Chciałbym tutaj powtórzyć jednoznacznie: jeśli w Kościele wystąpiłby chociaż jeden przypadek wykorzystywania – który sam w sobie jest potwornością – to taki przypadek zostanie potraktowany z najwyższą powagą. Istotnie, w usprawiedliwionej złości ludzi Kościół widzi odzwierciedlenie gniewu Boga, zdradzonego i spoliczkowanego przez te nieuczciwe osoby konsekrowane. Echo cichego krzyku dzieci, które zamiast znaleźć w nich ojcostwo i przewodników duchowych znalazły oprawców, wstrząśnie sercami znieczulonymi obłudą i władzą. Mamy obowiązek uważnie słuchać tego stłumionego milczącego krzyku.

Trudno zatem zrozumieć zjawisko wykorzystywania seksualnego małoletnich bez uwzględnienia władzy, ponieważ są one zawsze następstwem nadużycia władzy, wykorzystywania sytuacji niższości wykorzystanego bezbronnego, pozwalającej na manipulowanie jego sumieniem oraz kruchością psychiczną i fizyczną. Nadużywanie władzy jest obecne także w innych formach wykorzystywania, których ofiarami jest niemal 85 mln dzieci, zapomnianych przez wszystkich: dzieci-żołnierzy, prostytuujących się małoletnich, dzieci niedożywionych, dzieci uprowadzonych i często padających ofiarą potwornego handlu narządami ludzkimi lub zamienionymi w niewolników, dzieci będących ofiarami wojen, dzieci uchodźców, dzieci – ofiar aborcji i tak dalej.

W obliczu takiego okrucieństwa, tak wielkiej bałwochwalczej ofiary z dzieci dla bożka władzy, pieniędzy, pychy, buty, nie wystarczają wyjaśnienia empiryczne. Nie

³⁰ „Jeśli bowiem ta niezwykle poważna klęska dotknęła niektórych szafarzy wyświęconych, to można się zastanawiać: jakże bardzo może być ona głęboka w naszych społeczeństwach i w naszych rodzinach?” (Przemówienie do Kurii Rzymskiej, 21 grudnia 2018).

mogą one uzmysłwić skali i głębi tego dramatu. Ponownie hermeneutyka pozytywna ukazuje swoje ograniczenia. Daje nam prawdziwe wyjaśnienie, które pomoże nam podjąć niezbędne działania, ale nie jest w stanie określić znaczenia. A dzisiaj potrzebujemy wyjaśnień i znaczeń. Wyjaśnienia pomogą nam bardzo w obszarze działania, ale pozostawią nas w połowie drogi.

Jakie byłoby zatem egzystencjalne „znaczenie” tego przestępczego zjawiska? Biorąc pod uwagę jego skalę i ludzką głębię, dziś jest niczym innym jak aktualnym przejawem ducha zła. Bez uwzględnienia tego wymiaru pozostaniemy dalecy od prawdy i bez prawdziwych rozwiązań.

Bracia i siostry, dzisiaj stoimy w obliczu przejawu zła, bezczelnego, agresywnego i destrukcyjnego. Kryje się za tym i jest w tym duch zła, który w swojej bucie i pyśle czuje się panem świata³¹ i myśli, że wygrał. I chcę to wam powiedzieć z autorytetem brata i ojca, owszem małego, ale który jest pasterzem Kościoła, który przewodzi w miłości: w tych bolesnych przypadkach widzę rękę zła, które nie oszczędza nawet niewinności maluczkich. A to skłania mnie do pomyślenia o przykładzie Heroda, który, pobudzany strachem przed utratą swej władzy, nakazał rzeź wszystkich dzieci w Betlejem³².

Zatem musimy podjąć wszelkie środki praktyczne, które oferuje nam zdrowy rozsądek, nauka i społeczeństwo. Nie wolno nam zatem tracić z oczu tej rzeczywistości i powinniśmy podjąć środki duchowe, których uczy nas sam Pan: pokora, oskarżanie samych siebie, modlitwa, pokuta. Jest to jedyny sposób na pokonanie ducha zła. W ten sposób zwyciężył Jezus³³.

Celem Kościoła będzie zatem wysłuchanie, otoczenie opieką, chronienie i leczenie małoletnich wykorzystywanych, wyzyskiwanych i zapomnianych gdziekolwiek się znajdują. Aby osiągnąć ten cel, Kościół musi wznieść się ponad wszelką polemikę ideologiczną i polityki medialne, które często wykorzystują dla różnych interesów dramaty, jakie przeżywają maluczcy.

Zatem nadszedł czas wspólnej pracy, by wykorzenić to okrucieństwo z ciała naszego człowieczeństwa, podejmując wszelkie niezbędne środki już obowiązujące na poziomie międzynarodowym i na poziomie kościelnym. Nadszedł czas, aby znaleźć właściwą równowagę wszystkich zagrożonych wartości i zapewnić jednolite wytyczne dla Kościoła, unikając dwóch skrajności parodii sprawiedliwości, spowodowanej poczuciem winy z powodu błędów przeszłości i presji świata mediów oraz swoistej

³¹ Por. H. BENSON, *The Lord of the World*, Dodd, Mead and Company, London 1907.

³² „Czemu więc trwożysz się, Herodzie, słysząc o narodzinach Króla? Nie przychodzi On, by cię pozbawić panowania, lecz by pokonać szatana. Ale tego nie rozumiesz, więc się lękasz i srożysz. Chcesz zgładzić Tego jednego, którego poszukujesz, i stajesz się okrutnym mordercą wielu dzieci [...] Zabijasz maleństwa, bo strach zabija twe serce (ŚW. KWODWULTDEUS, Kazanie 2 o wyznaniu wiary: PL 40, 655).

³³ „Ów smok, wąż starodawny, wsączył swoją truciznę w drzewo i nią skaził człowieka dawszy mu jej skosztować; teraz zaś zamyślał pożreć ciało Pana, lecz zaraził się zawartą w nim mocą Bóstwa i został zniweczony” (ŚW. MAKSYM WYZNAWCA, *Centuria*, 1, 8–13; w: Szczepan Pieszczoł, *Patrologia*, t. II, *Ojcowie mówią*, Gniezno 1994, s. 241.

samoobrony, która nie mierzy się z przyczynami i następstwami tych poważnych przestępstw.

W tym kontekście chciałbym wspomnieć o „Best Practices”, sformułowanych pod kierunkiem Międzynarodowej Organizacji Zdrowia³⁴ przez grupę dziesięciu międzynarodowych agencji, które opracowały i zatwierdziły pakiet środków zwanych INSPIRE, czyli siedem strategii na rzecz położenia kresu przemocy wobec dzieci³⁵.

Wykorzystując te wytyczne, Kościół w swojej drodze legislacyjnej, również dzięki pracy wykonanej w minionych latach przez Papieską Komisję ds. Ochrony Małoletnich oraz wkład naszego spotkania, będzie koncentrował się na następujących aspektach:

1. Ochrona dzieci: podstawowym celem każdego środka jest ochrona dzieci i zapobieganie, by nie padły ofiarą jakiegokolwiek wykorzystywania psychologicznego czy fizycznego. Konieczna jest zatem zmiana mentalności w celu zwalczania postawy obronno-reaktywnej dla chronienia instytucji, na rzecz szczerego i zdecydowanego poszukiwania dobra wspólnoty, dając pierwszeństwo ofiarom nadużyć w każdym znaczeniu. Musimy mieć zawsze przed oczami niewinne twarze dzieci, pamiętając o słowach Nauczyciela: „Kto by się stał powodem grzechu dla jednego z tych małych, którzy wierzą we Mnie, temu byłoby lepiej kamień młyński zawiesić u szyi i utopić go w głębi morza. Biada światu z powodu zgorszeń! Muszą wprowadzić przysięgę zgorszenia, lecz biada człowiekowi, przez którego dokonuje się zgorszenie” (Mt 18, 6–7).

2. Nieskazitelną stanowczość: chciałbym tutaj powtórzyć, że „Kościół nie będzie szczędził wszelkich niezbędnych wysiłków, aby powierzyć wymiarowi sprawiedliwości każdego, kto popełnił takie zbrodnie” (Przemówienie do Kurii Rzymskiej, 21 grudnia 2018 r.). Z powodu swego przekonania, iż „grzechy i przestępstwa osób konsekrowanych są zabarwione kolorami jeszcze ciemniejszymi niewierności, hańby, i deformują oblicze Kościoła, podkopując jego wiarygodność. W istocie Kościół

³⁴ CDC: United States Centers for Disease Control and Prevention; CRC: Convention on the Rights of the Child; End Violence Against Children: The Global Partnership; PAHO: Pan American Health Organization; PEPFAR: President's Emergency Program for AIDS Relief; TfG: Together for Girls; Unicef: United Nations Children's Fund; UNODC: United Nations Office on Drugs and Crime; USAID: United States Agency for International Development; WHO: World Health Organization.

³⁵ Każda litera słowa INSPIRE ukazuje jedną ze strategii, a większość z nich wykazała, że ma skutki profilaktyczne dla różnych rodzajów przemocy, a także korzyści w takich dziedzinach jak zdrowie psychiczne, edukacja i ograniczenie przestępczości. Siedem strategii to następująco: Implementation and enforcement of laws: wdrażanie i stosowanie ustaw (na przykład zakaz stosowania okrutnej dyscypliny i ograniczanie dostępu do alkoholu i broni palnej); Norms and values: normy i wartości, które trzeba zmienić (na przykład te, które wybaczą molestowanie seksualne dziewczynek lub agresywne zachowanie chłopców); Safe environments: bezpieczne środowisko (np. identyfikacja w dzielnicach „gorących punktów” ze względu na przemoc i stawianie czoła problemom lokalnym za pomocą polityki rozwiązującej problemy oraz inne interwencje); Parent and caregiver support: rodzice i wsparcie asystenta rodzinnego (na przykład poprzez zapewnianie formacji do rodzicielstwa dla młodzieży, dla nowych rodziców); Income and economic strengthening: dochody i wzmocnienie ekonomiczne (takie jak mikrokredyt i szkolenia w dziedzinie równouprawnienia płci); Response and support services: usługi w zakresie reagowania i wsparcia (np. zapewnienie, aby dzieci narażone na przemoc mogły uzyskać dostęp do skutecznej pomocy w nagłych wypadkach i otrzymać odpowiednie wsparcie psychospołeczne); Education and life skills: wykształcenie i nabranie umiejętności niezbędnych do życia (np. zapewnienie, aby dzieci uczęszczały do szkoły i zapewnienie umiejętności społecznych).

wraz ze swymi wiernymi synami jest również ofiarą tych niewierności i tych prawdziwych przestępstw sprzeniewierzenia” (tamże).

3. Prawdziwe oczyszczenie: pomimo podjętych środków i postępów w dziedzinie zapobiegania wykorzystywaniu, trzeba położyć nacisk na odnowione i nieustanne dążenie do świętości pasterzy, których upodobnienie do Chrystusa Dobrego Pasterza jest prawem ludu Bożego. Trzeba zatem podkreślić: „stanowczą wolę, by z całą swą mocą iść dalej drogą oczyszczania, zastanawiając się, w jaki sposób chronić dzieci; jak uniknąć takich katastrof, jak leczyć i rehabilitować ofiary; jak umocnić formację w seminariach [...] Zostaną pojęte starania, by przekształcić popełnione błędy w szansę wykorzenienia tej plagi nie tylko z ciała Kościoła, ale także społeczeństwa” (tamże). Święta bojaźń Boża prowadzi nas do oskarżania siebie – jako ludzi i jako instytucję – oraz do naprawienia naszych braków. Oskarżenie samych siebie: to mądry początek, związany ze świętą bojaźnią Boga. Uczyć się oskarżania samych siebie jako osoby, jako instytucje, jako społeczeństwa. Istotnie, nie możemy popaść w pułapkę oskarżania innych, co jest krokiem ku alibi, oddzielającym nas od rzeczywistości.

4. Formacja: czyli wymogi dotyczące doboru i formacji kandydatów do kapłaństwa z kryteriami nie tylko negatywnymi, ukierunkowanymi przede wszystkim na wykluczenie osobowości problematycznych, ale także pozytywnymi, by zaoferować odpowiednim kandydatom zrównoważony proces formacyjny, prowadzący do świętości i obejmujący cnotę czystości. Paweł VI w Encyklice *Sacerdotalis caelibatus* napisał: „Do takiego bowiem życia, jakie ma wieść bezżenny kapłan, życia wewnątrz i zewnątrz intensywnie poświęconego sprawom Bożym, wymagającego wielkiej roztropności, bynajmniej nie nadaje się kandydat, który pod względem cielesnym, duchowym i moralnym nie jest wyposażony w konieczne przymioty; a nie należy się spodziewać, że w tej dziedzinie łaska Boża uzupełni to, czego zabrakło naturze” (nr 64).

5. Wzmocnienie i weryfikacja wytycznych Konferencji Episkopatów: to znaczy potwierdzenie potrzeby jedności biskupów w stosowaniu kryteriów, które mają wartość norm, a nie tylko wytycznych. Żadne wykorzystywanie nie może być kiedykolwiek ukrywane (jak to było zwyczajem w przeszłości) i lekceważone, ponieważ ukrywanie wykorzystywania sprzyja rozprzestrzenianiu się zła i dodaje dodatkowy poziom zgorszenia. W szczególności trzeba wypracować nowe, skuteczne podejście do zapobiegania we wszystkich instytucjach i środowiskach działalności kościelnej.

6. Towarzystwo osobom pokrzywdzonym: zło, którego doświadczyli, pozostawia w nich nieusuwalne rany, które przejawiają się także w urazach i tendencjami do samozniszczenia. Kościół ma zatem obowiązek zaoferować im wszelkie niezbędne wsparcie, korzystając z pomocy ekspertów w tej dziedzinie. Trzeba słuchać, pozwalam sobie na słowo: „marnować czas” na wysłuchanie. Słuchanie leczy poranionego i leczy także nas samych z egoizmu, z dystansowania się, z „to mnie nie dotyczy”, z postawy kapłana i lewity z przypowieści o Miłosiernym Samarytaninie.

7. Świat cyfrowy: ochrona małoletnich musi uwzględniać nowe formy wykorzystywania seksualnego oraz wszelkiego rodzaju nadużyć, zagrażających im w środowisku, w którym żyją, oraz poprzez nowe narzędzia, z których korzystają. Seminarzyści, księża, zakonnicy, zakonnice, pracownicy duszpasterscy i wszyscy muszą mieć świadomość, że świat cyfrowy i korzystanie z jego narzędzi często oddziałują głębiej, niż myślimy. Należy zachęcać kraje i władze do stosowania wszelkich niezbędnych środków w celu ograniczenia stron internetowych, które zagrażają godności mężczyzny, kobiety, a zwłaszcza małoletnich: przestępstwo nie korzysta z prawa do wolności. Trzeba absolutnie jak najbardziej stanowczo przeciwstawić się tym obrzydliwościom, czuwać i walczyć, aby rozwój maluczkich nie był zakłócany lub deformowany poprzez ich niekontrolowany dostęp do pornografii, który pozostawi głębokie negatywne znaki na ich umyśle i duszy. Trzeba dążyć, aby młodzi mężczyźni i kobiety, zwłaszcza seminarzyści i duchowni, nie stali się niewolnikami zależności opartych na wyzysku i przestępczym wykorzystywaniu niewinnych oraz ich obrazów, i pogardy dla godności kobiety i osoby ludzkiej. Należy tu zwrócić uwagę na nowe przepisy dotyczące „najpoważniejszych przestępstw”, zatwierdzone przez papieża Benedykta XVI w 2010 r., gdzie zostało dodane jako nowy rodzaj przestępstwa „nabywanie, przechowywanie lub rozpowszechnianie” przez członka duchowieństwa „w jakimkolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia, materiałów pornograficznych, które przedstawiają nieletnich”. Mówiono wówczas o osobach poniżej czternastego roku życia. Obecnie uważamy, że musimy podnieść tę granicę wiekową, aby poszerzyć ochronę małoletnich i podkreślić powagę takich faktów.

8. Turystyka seksualna: zachowanie, spojrzenie, nastawienie uczniów i sług Jezusa muszą być zdolne do rozpoznania obrazu Boga w każdym człowieku, poczynając od najbardziej niewinnych. Jedynie czerpiąc z tego radykalnego poszanowania godności innej osoby, będziemy mogli jej bronić od wszechobecnej władzy przemocy, wyzysku, wykorzystywania i zepsucia oraz służyć jej w sposób wiarygodny w jej integralnym rozwoju ludzkim i duchowym, w spotkaniu z innymi i z Bogiem. By zwalczyć turystykę seksualną, konieczne jest zastosowanie represji prawnych, a także wsparcie i projekty reintegracji ofiar tego zbrodniczego zjawiska. Wspólnoty kościelne są wezwane do wzmocnienia duszpasterstwa osób wykorzystywanych przez turystykę seksualną. Wśród nich najbardziej narażone i potrzebujące szczególnej pomocy są z pewnością kobiety, małoletni i dzieci. Te ostatnie wymagają jednak szczególnej ochrony i uwagi. Władze rządowe niech stawiają na pierwszym miejscu i niezwłocznie podejmują działania, by zwalczać handel i wykorzystywanie ekonomiczne dzieci. W tym celu ważne jest koordynowanie wysiłków na wszystkich szczeblach społeczeństwa i ścisła współpraca z organizacjami międzynarodowymi w celu stworzenia ram prawnych chroniących dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym w turystyce i umożliwiających ściganie przestępców na drodze prawnej³⁶.

³⁶ Por. Documento Finale del VI Congresso Mondiale sulla Pastorale del Turismo, 27 luglio 2004.

Pozwólcie mi, bym serdecznie podziękował wszystkim kapłanom i osobom konsekrowanym, którzy służą Panu wiernie i bez reszty, i którzy czują się pozbawieni czci i zdyskredytowani haniebnymi postawami niektórych swoich współbraci. Wszyscy – Kościół, osoby konsekrowane, Lud Boży, a nawet sam Bóg – jesteśmy ich ofiarami. Dziękuję w imieniu całego Kościoła zdecydowanej większości księży, którzy są nie tylko wierni swemu celibatowi, ale poświęcają się w posłudze, która stała się dzisiaj jeszcze bardziej trudna przez skandale nielicznych (ale wciąż nazbyt wielu) ich współbraci. Dziękuję również wiernym, którzy dobrze znają swoich dobrych pasterzy i stale się za nich modlą i ich wspierają.

Na koniec chciałbym podkreślić wagę konieczności przekształcenia tego zła w szansę oczyszczenia. Spójrzmy na postać Edyty Stein – świętej Teresy Benedykty od Krzyża, z przekonaniem, że „w najciemniejszej nocy powstają najwięksi prorocy i święci. Jednak ożywiający nurt życia mistycznego pozostaje niewidzialny. Z pewnością decydujące wydarzenia w dziejach świata były zasadniczo spowodowane przez dusze, o których książki historyczne nic nie mówią. A to, jakim duszom powinniśmy dziękować za decydujące wydarzenia z naszego życia osobistego, to coś, co poznamy jedynie w dniu, w którym wszystko ukryte zostanie odkryte”. Święty, wierny Lud Boży, w jego codziennym milczeniu, w wielu formach i na różne sposoby nieustannie ukazuje i zaświadcza z „upartą” nadzieją, że Pan nie opuszcza, że wspiera ustawiczne poświęcenie swoich dzieci, w wielu sytuacjach naznaczone cierpieniem. Święty i cierpliwy, wierny Lud Boży, podtrzymywany i ożywiany przez Ducha Świętego, jest najlepszą twarzą Kościoła prorockiego, który potrafi umieścić swego Pana w centrum codziennego dawania siebie. To właśnie ten święty Lud Boży uwolni nas od plagi klerikalizmu, który jest żyzną glebą dla tych wszystkich obrzydliwości.

Stanowczo apeluję o kompleksową walkę przeciwko wykorzystywaniu małoletnich w dziedzinie seksualnej, a także w innych dziedzinach, ze strony wszystkich władz i poszczególnych osób, ponieważ mamy tu do czynienia z ohydnyymi przestępstwami, które powinny być wymazane z powierzchni ziemi. Tego żąda wiele ofiar ukrytych w rodzinach i różnych środowiskach naszych społeczeństw.

Załącznik nr 2.

Motu Proprio Papieża Franciszka: „Vos estis lux mundi”

„Wy jesteście światłem świata. Nie może się ukryć miasto położone na górze” (Mt 5, 14). Nasz Pan Jezus Chrystus wzywa każdego wiernego, aby był przejrzystym wzorem cnót, prawości i świętości. Wszyscy jesteśmy bowiem wezwani do dawania konkretnego świadectwa wiary w Chrystusa w naszym życiu, a zwłaszcza w naszych relacjach z bliźnimi.

Przestępstwa związane z wykorzystywaniem seksualnym obrażają naszego Pana, powodując u ofiar szkody fizyczne, psychiczne i duchowe oraz szkodzą wspólnocie wiernych. Aby takie zjawiska, w jakichkolwiek formach, nie miały więcej miejsca, potrzebne jest nieustanne i głębokie nawrócenie serc, potwierdzone konkretnymi i skutecznymi działaniami, które angażowałyby

wszystkich w Kościele, tak aby osobista świętość i zaangażowanie moralne mogły przyczynić się do krzewienia pełnej wiarygodności przepowiadania ewangelicznego i skuteczności misji Kościoła. Staje się to możliwe tylko dzięki łasce Ducha Świętego rozlanej w sercach, ponieważ zawsze musimy pamiętać słowa Pana Jezusa, że „beze Mnie nic nie możecie uczynić” (J 15, 5). Choć wiele już uczyniono, musimy nadal uczyć się z gorzkich lekcji przeszłości, aby patrzeć z nadzieją w przyszłość.

Odpowiedzialność ta spoczywa przede wszystkim na następcach Apostołów, ustanowionych przez Boga do przewodzenia duszpasterskiego Ludowi chrześcijańskiemu, i wymaga ona od nich wysiłku, by uważnie podążać śladami Boskiego Mistrza. Ze względu na swoją posługę, kierują oni istotnie „powierzonymi sobie Kościołami partykularnymi jako zastępcy i legaci Chrystusa, radami, zachętami i przykładem, ale także mocą swego autorytetu i świętej władzy, z której jednak korzystają tylko dla budowania swojej trzody w prawdzie i świętości, pamiętając o tym, że kto jest większy, ma być jak mniejszy, a przełożony jak sługa” (Sobór Watykański II, *Lumen Gentium*, 27). To, co w sposób bardziej rygorystyczny dotyczy następców Apostołów, odnosi się do wszystkich, którzy na różne sposoby podejmują posługę w Kościele, ślubując życie radami ewangelicznymi lub są powołani do służby ludowi chrześcijańskiemu. Dlatego dobrze, aby na poziomie powszechnym zostały przyjęte procedury mające na celu zapobieganie i zwalczanie tych przestępstw, będących zdradą zaufania wiernych.

Pragnę, aby te wysiłki były realizowane w sposób całkowicie eklezjalny, a zatem, by były wyrazem komunii, która utrzymuje nas w jedności, w słuchaniu wzajemnym i czyni otwartymi na wkład osób, którym ten proces nawrócenia leży na sercu.

Dlatego postanawiam:

TYTUŁ I PRZEPISY OGÓLNE

Art. 1 – Zakres zastosowania

§1. Niniejsze przepisy stosuje się w przypadku powiadomień odnoszących się do duchownych lub członków instytutów życia konsekrowanego czy stowarzyszeń życia apostołskiego dotyczących:

a) przestępstw przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, polegających na:

- i. zmuszaniu kogoś, stosując przemoc lub groźbę, czy też nadużycie władzy, do dokonywania lub poddawania się czynnościom seksualnym;
- ii. dopuszczaniu się czynności seksualnych z osobą małoletnią lub bezradną;
- iii. wytwarzaniu, prezentowaniu, przechowywaniu lub rozpowszechnianiu, także telematycznie, pornografii dziecięcej, oraz rekrutowaniu lub nakłanianiu osoby małoletniej czy bezradnej do udziału w prezentacjach pornograficznych;

b) czynów dokonanych przez podmioty, o których mowa w artykule 6, polegających na działaniach lub zaniechaniach, mających na celu zakłócanie lub uniknięcie dochodzeń cywilnych lub kanonicznych, administracyjnych lub karnych, przeciwko duchownemu lub zakonnikowi w związku z przestępstwami, o których mowa w punkcie a) niniejszego paragrafu.

§2. W rozumieniu niniejszych przepisów:

a) małoletni: każda osoba poniżej osiemnastego roku życia lub zgodnie z prawem z nią zrównana;

b) osoba bezradna: każda osoba chora, z ułomnościami fizycznymi lub umysłowymi albo pozbawiona wolności osobistej, która faktycznie, nawet sporadycznie, ogranicza jej zdolność rozumienia lub chcenia, czy też w inny sposób przeciwstawienia się agresji;

c) pornografia dziecięca: jakiegokolwiek przedstawianie osoby małoletniej, niezależnie od zastosowanych środków, zaangażowanej w jednoznaczne czynności seksualne, rzeczywiste lub symulowane, oraz jakiegokolwiek przedstawianie narządów płciowych małoletnich w celach przede wszystkim seksualnych.

Art. 2 – Przyjmowanie zawiadomień i ochrona danych

§1. Uwzględniając wskazania przyjęte ewentualnie przez odpowiednie Konferencje Episkopatów, Synody Biskupów Kościołów patriarchalnych oraz Kościołów arcybiskupich większych lub Rady Hierarchów Kościołów Metropolitalnych *sui iuris*, diecezje lub eparchie, pojedynczo lub wspólnie, muszą ustanowić w ciągu roku od wejścia w życie tych przepisów, jeden lub więcej stabilnych systemów, łatwo dostępnych dla każdego w celu składania powiadomień, także poprzez ustanowienie specjalnego urzędu (biura) kościelnego. Diecezje i eparchie informują przedstawiciela papieskiego o ustanowieniu tych systemów, o których mowa w tym paragrafie.

§2. Informacje, o których mowa w niniejszym artykule, są chronione i przetwarzane w sposób gwarantujący ich bezpieczeństwo, integralność i poufność zgodnie z kan. 471, 2° KPK i kan. 244 § 2, 2° KKKW.

§3. Z zachowaniem postanowienia artykułu 3 § 3, ordynariusz, który otrzymał zawiadomienie, przekaze je niezwłocznie ordynariuszowi miejsca, gdzie zaistniały zdarzenia, jak również ordynariuszowi własnemu, osoby, której dotyczy zgłoszenie, którzy postępują zgodnie z prawem, według tego, co przewidziano w danym przypadku.

§4. W rozumieniu niniejszego tytułu, z diecezjami zrównane są eparchie, a z ordynariuszem zrównany jest hierarcha.

Art. 3 – Zawiadomienie

§1. Z zachowaniem przypadków przewidzianych w kan. 1548 § 2 KPK i 1229 § 2 KKKW, ilekroć duchowny lub członek instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego otrzyma wiadomość lub ma uzasadnione powody, by sądzić, że mógł zostać popełniony jeden z czynów o którym mowa w art. 1, ma obowiązek niezwłocznego zgłoszenia tego czynu ordynariuszowi miejsca, w którym czyny miałyby miejsce, lub innemu ordynariuszowi spośród tych, o których mowa w kanonach 134 KPK i 984 KKKW, z wyjątkiem tego, o czym postanowiono w § 3 niniejszego artykułu.

§2. Każdy może złożyć zawiadomienie dotyczące zachowań, o których mowa w art. 1, przy użyciu procedur, o których mowa w poprzednim artykule lub w jakikolwiek inny odpowiedni sposób.

§3. Gdy zawiadomienie dotyczy jednej z osób wskazanych w art. 6, jest ono skierowane do władzy określonej na podstawie art. 8 i 9. Zawiadomienie może być zawsze skierowane do Stolicy Apostolskiej bezpośrednio lub za pośrednictwem przedstawiciela papieskiego.

§4. Zawiadomienie powinno zawierać jak najbardziej szczegółowe informacje, takie jak wskazanie czasu i miejsca faktów, osób zaangażowanych lub poinformowanych, a także wszelkie inne okoliczności, które mogą być przydatne w celu zapewnienia dokładnej oceny faktów.

§5. Informacje można również pozyskać z urzędu.

Art. 4 – Ochrona osoby składającej zawiadomienie

§1. Fakt sporządzenia zawiadomienia w myśl art. 3 nie stanowi naruszenia tajemnicy urzędowej.

§2. Z wyjątkiem tego, co przewiduje kan. 1390 KPK i kan. 1452 i 1454 KKKW, szkoderie, represje lub dyskryminacja z powodu złożenia zawiadomienia jest zabronione i może stanowić czyn, o którym mowa w art. 1 § 1 pkt. b.

§3. Osobie składającej zawiadomienie nie można narzucać żadnego obowiązku milczenia w stosunku do treści tegoż zawiadomienia.

Art. 5 – Troska o osoby

§1. Władze kościelne są zobowiązane, aby ci, którzy twierdzą, że są poszkodowani, wraz ze swoimi rodzinami, byli traktowani z godnością i szacunkiem oraz zaoferują im w szczególności:

- a) przyjęcie, wysłuchanie i wsparcie, również za pośrednictwem właściwych służb;
- b) pomoc duchową;
- c) pomoc medyczną, terapeutyczną i psychologiczną, w zależności od konkretnego przypadku.

§2. Należy chronić wizerunek i sferę prywatną zaangażowanych osób, jak również poufność danych osobowych.

TYTUŁ II

PRZEPISY DOTYCZĄCE BISKUPÓW I OSÓB Z NIMI ZRÓWNANYCH

Art. 6 – Zakres podmiotowy stosowania

Przepisy postępowania, o których mowa w niniejszym tytule, dotyczą zachowań, o których mowa w art. 1, popełnianych przez:

- a) kardynałów, patriarchów, biskupów i legatów Biskupa Rzymskiego;
- b) duchownych, którzy kierują lub kierowali jako pasterze Kościoła partykularnego lub jednostki z nim zrównanej, obrządku łacińskiego lub wschodniego, w tym Ordynariatów personalnych, za czyny popełnione w trakcie sprawowania urzędu;
- c) duchownych, którzy kierują lub kierowali duszpasterstwem jakiejś prałatury personalnej, za czyny popełnione w czasie sprawowania władzy;
- d) tych, którzy są lub byli najwyższymi przełożonymi instytutów życia konsekrowanego lub stowarzyszeń życia apostołskiego na prawie papieskim, a także klasztorów sui iuris, za czyny popełnione w trakcie sprawowania urzędu.

Art. 7 – Dykasteria kompetentna

§1. W rozumieniu tytułu, „dykasteria kompetentna” oznacza Kongregację Nauki Wiary, w odniesieniu do przestępstw zastrzeżonych dla niej przez obowiązujące prawo, a także we wszystkich innych przypadkach i w zakresie, w jakim dotyczy to ich właściwej jurysdykcji, zgodnie z prawem własnym Kurii Rzymskiej:

- Kongregację dla Kościołów Wschodnich;
- Kongregację ds. Biskupów;
- Kongregację ds. Ewangelizacji Narodów;
- Kongregację ds. Duchowieństwa;
- Kongregację ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego.

§2. W celu zapewnienia najlepszej koordynacji, dykasteria kompetentna informuje o zawiadomieniu oraz o wyniku dochodzenia Sekretariat Stanu i inne dykasterie bezpośrednio zainteresowane.

§3. Komunikacja, o której mowa w niniejszym tytule między metropolitą a Stolicą Apostolską, odbywa się za pośrednictwem Przedstawiciela Papieskiego.

Art. 8 – Postępowanie stosowane w przypadku zawiadomienia dotyczącego biskupa Kościoła łacińskiego

§1. Władza, która otrzymuje zawiadomienie, przekazuje je zarówno do Stolicy Apostolskiej, jak i do metropolity prowincji kościelnej, w której ma stałe zamieszkanie osoba, której dotyczy zawiadomienie.

§2. Jeżeli zawiadomienie dotyczy metropolity, lub stolica metropolitalna jest nieobsadzona, zawiadomienie zostaje przekazane do Stolicy Apostolskiej, jak również najstarszemu nominacją biskupowi sufraganowi, do którego w takim przypadku stosuje się następujące postanowienia dotyczące metropolity.

§3. W przypadku, gdy zawiadomienie dotyczy legata papieskiego, jest ono przekazywane bezpośrednio do Sekretariatu Stanu.

Art. 9 – Postępowanie stosowane wobec biskupów Kościołów wschodnich

§1. W przypadku zawiadomień w odniesieniu do biskupa Kościoła patriarchalnego, arcybiskupiego większego lub metropolitalnego *sui iuris*, przekazuje się je odpowiedniemu patriarche, arcybiskupowi większemu lub metropolicie Kościoła *sui iuris*.

§2. Ilekroć zawiadomienie dotyczy metropolity Kościoła patriarchalnego lub arcybiskupiego większego, który sprawuje swój urząd na terytoriach tych Kościołów, przekazuje się je odpowiedniemu patriarche lub arcybiskupowi większemu.

§3. W powyższych przypadkach urząd, który otrzymał zawiadomienie, przekazuje je również Stolicy Apostolskiej.

§4. Ilekroć wskazana osoba jest biskupem lub metropolitą poza terytorium Kościoła patriarchalnego, arcybiskupstwa większego lub metropolii *sui iuris*, zawiadomienie jest przekazywane do Stolicy Apostolskiej.

§5. Jeżeli zawiadomienie dotyczy patriarchy, arcybiskupa większego, metropolity Kościoła *sui iuris* lub biskupa innych Kościołów wschodnich *sui iuris*, przekazuje się je Stolicy Apostolskiej.

§6. Następujące postępowania dotyczące metropolity stosuje się do władzy kościelnej, której przekazano zawiadomienie na podstawie tego artykułu.

Art. 10 – Obowiązki wstępne metropolity

§1. Poza przypadkiem, kiedy zawiadomienie jest ewidentnie bezpodstawne, metropolita bezzwłocznie prosi kompetentną dykasterię o powierzenie mu zadania rozpoczęcia dochodzenia. Ilekroć metropolita uzna zawiadomienie za zdecydowanie bezpodstawne, informuje o tym przedstawiciela papieskiego.

§2. Dykasteria postępuje bezzwłocznie, a w każdym razie w ciągu trzydziestu dni od otrzymania pierwszego zawiadomienia ze strony przedstawiciela papieskiego lub wniosku o powierzenie zadania przez metropolitę, dostarczając stosowne instrukcje dotyczące trybu postępowania w konkretnym przypadku.

Art. 11 – Powierzenie dochodzenia osobie innej niż metropolita

§1. Ilekroć dykasteria kompetentna uzna za stosowne powierzenie dochodzenia osobie innej niż metropolita, jest on o tym informowany. Metropolita dostarcza wszystkie istotne informacje i dokumenty osobie wyznaczonej przez dykasterię.

§2. W przypadku, o którym mowa w poprzednim paragrafie, następujące postanowienia dotyczące metropolity mają zastosowanie do osoby odpowiedzialnej za prowadzenie dochodzenia.

Art. 12 – Prowadzenie dochodzenia

§1. Metropolita, po otrzymaniu zadania przez dykasterię kompetentną i zgodnie z otrzymanymi instrukcjami, osobiście lub poprzez jedną lub więcej odpowiednich osób:

- a) zbiera istotne informacje na temat faktów;
- b) pozyskuje informacje i dokumenty, niezbędne w dochodzeniu, przechowywane w archiwach urzędów kościelnych;
- c) współpracuje z innymi ordynariuszami lub hierarchami, tam, gdzie jest to konieczne;
- d) zasięga informacji od osób i instytucji, w tym również cywilnych, które są w stanie dostarczyć użytecznych informacji dla dochodzenia.

§2. Ilekroć okaże się konieczne wysłuchanie osoby małoletniej lub bezradnej, metropolita podejmuje odpowiednie procedury uwzględniające ich stan.

§3. W przypadku, gdy istnieją uzasadnione podstawy, by sądzić, że informacje lub dokumenty dotyczące dochodzenia mogą zostać usunięte lub zniszczone, metropolita podejmuje niezbędne środki w celu ich zabezpieczenia.

§4. Nawet korzystając z pomocy innych osób, metropolita pozostaje w każdym przypadku odpowiedzialny za kierunek i przebieg dochodzeń, a także za dokładne wykonanie instrukcji, o których mowa w art. 10 §2.

§5. Metropolita wspomagany jest przez notariusza, dowolnie wybranego, zgodnie z kan. 483 § 2 KPK i 253 § 2 KKKW.

§6. Metropolita jest zobowiązany działać bezstronnie i bez konfliktu interesów. Ilekroć uważa, że zachodzi konflikt interesów lub nie jest w stanie zachować niezbędnej bezstronności

w celu zagwarantowania rzetelności dochodzenia, zobowiązany jest powstrzymać się od działania i zgłosić tę okoliczność do dykasterii kompetentnej.

§7. Uznaje się domniemanie niewinności osoby podejrzanej.

§8. Metropolita, ilekroć zażąda tego dykasteria kompetentna, informuje osobę o toczącym się przeciwko niej dochodzeniu, wysłuchuje jej wyjaśnień o faktach i zachęca ją do przedstawienia obrony. W takich przypadkach osoba podejrzana może skorzystać z pełnomocnika.

§9. Co trzydzieści dni metropolita przesyła dykasterii kompetentnej raport o stanie dochodzenia.

Art. 13 – Zaangażowanie osób wykwalifikowanych

§1. Zgodnie z ewentualnymi wytycznymi Konferencji Episkopatu, Synodu Biskupów lub Rady Hierarchów dotyczącymi pomocy metropolicie w dochodzeniach, biskupi danej prowincji, pojedynczo lub wspólnie, mogą ustalić listy osób wykwalifikowanych, spośród których metropolita może wybrać osoby najbardziej odpowiednie do pomocy w dochodzeniu, zgodnie z potrzebami danej sprawy, a w szczególności biorąc pod uwagę współpracę, jaką mogą zapewnić świeccy zgodnie z kanonami 228 KPK i 408 KKKW.

§2. Jednak metropolita ma swobodę wyboru innych, równie wykwalifikowanych osób.

§3. Każdy, kto pomaga metropolicie w dochodzeniu, zobowiązany jest działać bezstronnie i bez konfliktu interesów. Ilekroć uważa, że zachodzi konflikt interesów lub nie jest w stanie zachować niezbędnej bezstronności, aby zapewnić rzetelność dochodzenia, zobowiązany jest powstrzymać się od działania i zgłosić tę okoliczność metropolicie.

§4. Osoby pomagające metropolicie składają przysięgę, że właściwie i wiernie wypełnią to zadanie.

Art. 14 – Czas trwania dochodzenia

§1. Dochodzenia powinny być zakończone w terminie dziewięćdziesięciu dni lub w terminie wskazanym w instrukcjach, o których mowa w art. 10 §2.

§2. Przedstawiając uzasadnione powody, metropolita może prosić kompetentną dykasterię o przedłużenie terminu.

Art. 15 – Środki zapobiegawcze

Ilekroć wymagają tego fakty lub okoliczności, metropolita proponuje kompetentnej dykasterii zastosowanie odpowiednich przedsięwzięć lub środków zapobiegawczych wobec podejrzanego.

Art. 16 – Ustanowienie funduszu

§1. Prowincje kościelne, Konferencje Episkopatów, Synody Biskupów i Rady Hierarchów mogą ustanowić fundusz przeznaczony na wsparcie kosztów dochodzeń, ustanowiony zgodnie z normami kan. 116 i 1303 §1, 1° KPK i kan. 1047 KKKW, i zarządzany zgodnie z normami prawa kanonicznego.

§2. Na wniosek wyznaczonego metropolity, administrator funduszu przekazuje do jego dyspozycji środki niezbędne do przeprowadzenia dochodzenia, z zachowaniem obowiązku przedstawienia mu sprawozdania po zakończeniu dochodzenia.

Art. 17 – Przekazywanie dokumentów i votum

§1. Po zakończeniu dochodzenia metropolita przekazuje dokumenty do dykasterii kompetentnej wraz ze swoim votum, dotyczącym wyników dochodzenia i w odpowiedzi na ewentualne kwestie zawarte w instrukcjach, o których mowa w art. 10 § 2.

§2. Oprócz kolejnych instrukcji dykasterii kompetentnej, uprawnienia metropolity ustają wraz z zakończeniem dochodzenia.

§3. Z zachowaniem instrukcji dykasterii kompetentnej, metropolita, na wniosek, informuje o wyniku dochodzenia osobę, która twierdzi, że została poszkodowana, lub jej prawnych przedstawicieli.

Art. 18 – Dalsze działania

Dykasteria kompetentna, o ile nie postanowi o przeprowadzeniu dochodzenia uzupełniającego, postępuje zgodnie z prawem według tego, co przewidziano w konkretnej sprawie.

Art. 19 – Przestrzeganie ustawodawstwa państwowego

Niniejsze przepisy stosuje się bez uszczerbku dla praw i obowiązków ustanowionych gdziekolwiek w ustawodawstwie państwowym, w szczególności dotyczących ewentualnych obowiązków zawiadomienia właściwych władz cywilnych.

Niniejsze przepisy są zatwierdzane ad experimentum na okres trzech lat.

Postanawiam, aby niniejszy List apostolski „Motu Proprio” został promulgowany poprzez publikację w „Osservatore Romano”, wchodząc w życie dnia 1 czerwca 2019 r., a następnie był opublikowany w Acta Apostolicae Sedis.

W Rzymie, u Świętego Piotra, w dniu 7 maja 2019 r., w siódmym roku pontyfikatu.

Franciscus PP.

Załącznik nr 3.

RESCRIPTUM EX AUDIENTIA SS.MI

Reskrypt Ojca Świętego Franciszka w sprawie wydania
Instrukcji O poufności procedur prawnych, 17.12.2019

Ojciec Święty Franciszek w czasie audiencji udzielonej Jego Ekscelencji Bpowi Edgarowi Peña Parra, Substytutowi do Spraw Ogólnych w Sekretariacie Stanu, dnia 4 grudnia 2019, postanowił, aby wydać Instrukcję O poufności procedur prawnych, załączoną do obecnego Reskryptu i stanowiącą jego integralną część.

Ojciec Święty zarządził, aby niniejszy reskrypt obowiązywał w sposób trwały i na stałe, niezależnie od jakiegokolwiek przeciwnej decyzji, nawet gdyby była godna szczególnej wzmianki; aby został promulgowany przez opublikowanie w Osservatore Romano, i wszedł natychmiast w życie, a następnie został opublikowany w organie urzędowym Acta Apostolicae Sedis.

Z Watykanu, 6 grudnia 2019

Pietro Kard. Parolin
Sekretarz Stanu

INSTRUKCJA O POUFNOŚCI PROCEDUR PRAWNYCH

1. Nie są objęte tajemnicą papieską zgłoszenia, procesy i decyzje odnoszące się do przestępstw, o których mowa:
 - a. w artykule 1 Motu proprio „Vos estis lux mundi”, z 7 maja 2019;
 - b. w artykule 6 Normae de gravioribus delictis zarezerwowanych osądowi Kongregacji Doktryny Wiary, według Motu proprio „Sacramentorum Sanctitatis Tutela” Św. Jana Pawła II z 30 kwietnia 2001, z późniejszymi zmianami.
2. Wyłączenie sekretu papieskiego ma miejsce również wtedy, gdy takie przestępstwa zostały popełnione w połączeniu z innymi przestępstwami.
3. W procesach, o których mowa w punkcie 1, informacje mają być wykorzystywane w taki sposób, aby zagwarantować ich bezpieczeństwo, integralność i poufność zgodnie z kanonami 471 nr 2 KPK i 244 § 2 nr 2 KKKW, w celu ochrony dobrego imienia, wizerunku i prywatności wszystkich osób objętych postępowaniem.
4. Tajemnica urzędowa nie stoi na przeszkodzie w wypełnieniu zobowiązań wynikających z ustaw państwowych ustanowionych dla każdego miejsca, włącznie z ewentualnym zobowiązaniem do powiadomienia, jak również w spełnieniu podlegających wykonaniu żądań sądowych władz państwowych.
5. Osobie dokonującej zgłoszenia, ani osobie, która twierdzi, że została skrzywdzona, ani też świadkom, nie można narzucić żadnego zobowiązania do milczenia w odniesieniu do faktów związanych ze sprawą.

RESCRIPTUM EX AUDIENTIA SS.MI

Reskrypt Ojca Świętego Franciszka wprowadzający pewne zmiany
do „Normae de gravioribus delictis”, 17.12.2019

Ojciec święty Franciszek w czasie audiencji udzielonej niżej podpisanemu Kardynałowi Sekretarzowi Stanu i niżej podpisanemu Kardynałowi Prefektowi Kongregacji Doktryny Wiary w dniu 4 października 2019, postanowił wprowadzić następujące zmiany w „Normae de gravioribus delictis” zarezerwowane Kongregacji Doktryny Wiary, o którym mowa w Motu proprio „Sacramentorum Sanctitatis Tutela” Świętego Jana Pawła II z 21 maja 2001, ze zmianami wprowadzonymi przez Rescriptum ex Audientia SS.mi, z 21 maja 2010 podpisanymi przez ówczesnego Prefekta Kongregacji Doktryny Wiary, Kard. Williama Levadę:

Artykuł 1

Art. 6 § 1, 2° Sacramentorum Sanctitatis Tutela jest w całości zastąpiony przez następujący tekst:

„Nabywanie albo przechowywanie, lub rozpowszechnianie w celach lubieżnych materiałów pornograficznych, przedstawiających nieletnich poniżej osiemnastego roku życia, przez duchownego – w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia”.

Artykuł 2

§ 1 – Artykuł 13 Sacramentorum Sanctitatis Tutela jest w całości zastąpiony przez następujący tekst:

„Funkcje adwokata i prokuratora może pełnić wierny posiadający doktorat z prawa kanonicznego i zatwierdzony przez przewodniczącego kolegium”.

§ 2 - Artykuł 14 Sacramentorum Sanctitatis Tutela jest w całości zastąpiony przez następujący tekst:

„W innych trybunałach natomiast, odnośnie do spraw, o których mowa w obecnych normach, tylko kapłani mogą ważnie sprawować urzędy sędziego, rzecznika sprawiedliwości i notariusza”.

Ojciec Święty zarządził, aby obecny *Reskrypt* został opublikowany w *Osservatore Romano* a także w *Acta Apostolicae Sedis* i wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2020.

Z Watykanu, 3 grudnia 2019

Pietro Kard. Parolin
Sekretarz Stanu

Luis Francisco Kard. Ladaria
Prefekt Kongregacji Doktryny Wiary

Tłumaczenie: *Współpracownicy Biura Delegata KEP ds. Ochrony Dzieci i Młodzieży*

Załącznik nr 4.

K O N G R E G A C J A N A U K I W I A R Y

**VADEMECUM DOTYCZĄCE WYBRANYCH KWESTII PROCEDURALNYCH
W ZAKRESIE POSTĘPOWANIA W PRZYPADKACH NADUŻYĆ SEKSUALNYCH
POPEŁNIANYCH PRZEZ DUCHOWNYCH WOBEC MAŁOLETNICH**

UWAGA:

- a. poza przestępstwami, o których mowa w art. 6 Norm promulgowanych przez *motu proprio* „*Sacramentorum sanctitatis tutela*”, poniżej zamieszczonych wskazań należy przestrzegać — ewentualnie odpowiednio je dostosowując — w przypadku wszystkich przestępstw zastrzeżonych Kongregacji Nauki Wiary;
- b. w dalszej części dokumentu stosowane będą następujące skróty: KPK: Kodeks Prawa Kanonicznego (*Codex Iuris Canonici*); KKKW: Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich (*Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*); SST: *motu proprio* „*Sacramentorum sanctitatis tutela*” – Normy znowelizowane 2010; VELM: *motu proprio* „*Vos estis lux mundi*” – 2019; KNW: Kongregacja Nauki Wiary (*Congregatio pro Doctrina Fidei*).

Wstęp

Niniejsze *Vademecum* zostało przygotowane przez Kongregację Nauki Wiary jako odpowiedź na liczne pytania dotyczące sposobu postępowania w sprawach karnych należących do jej kompetencji. Jest ono skierowane przede wszystkim do ordynariuszy i osób stosujących prawo, na których spoczywa obowiązek przełożenia na konkretne działania przepisów kanonicznych w przypadkach wykorzystywania seksualnego osób małoletnich przez duchownych.

Ma być ono swego rodzaju „podręcznikiem”, który, od chwili otrzymania wiadomości o przestępstwie (*notitia criminis*) aż do ostatecznego zamknięcia sprawy, poprowadzi krok po kroku każdego, kto znajdzie się wobec konieczności podjęcia działań związanych z ustaleniem prawdy w zakresie wyżej wspomnianych przestępstw.

Nie stanowi ono tekstu normatywnego ani nie jest nowelizacją obowiązujących w tej materii przepisów – jego zadaniem jest lepsze objaśnienie toku postępowania. Pomimo to zaleca się jego przestrzeganie, w przeświadczeniu, że dzięki ujednoliceniu praktyki sposób wymierzania sprawiedliwości staje się bardziej klarowny.

Podstawę prawną stanowią przede wszystkim oba obowiązujące Kodeksy (KPK i KKKW); *Normy dotyczące przestępstw zastrzeżonych dla Kongregacji Nauki Wiary*, w znowelizowanej wersji z 2010 r., wydane wraz z *motu proprio „Sacramentorum sanctitatis tutela”*, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych przez *Rescripta ex Audientia* z 3 i 6 grudnia 2019 r.; *motu proprio „Vos estis lux mundi”*. Niemniej ważna jest także praktyka Kongregacji Nauki Wiary, która w ostatnich latach ulegała doprecyzowaniu i utrwaleniu.

Jako że *Vademecum* stanowi narzędzie elastyczne, przewiduje się możliwość jego okresowej aktualizacji, przy okazji wprowadzanych zmian prawnych oraz wówczas, gdy praktyka stosowana przez Kongregację będzie wymagała uściślenia lub poprawy.

Celowo nie uwzględniono w *Vademecum* wskazówek dotyczących przebiegu sądowego procesu karnego pierwszej instancji, w przeświadczeniu, że to postępowanie jest już dostatecznie jasno i szczegółowo przedstawione w obowiązujących Kodeksach.

Naszym pragnieniem jest, by narzędzie to mogło wspomagać diecezje, instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego, konferencje biskupów oraz rozmaite jednostki kościelne w lepszym zrozumieniu i wprowadzaniu w życie wymogów wymiaru sprawiedliwości w zakresie każdego *delictum gravius*, które dla całego Kościoła stanowi głęboką i bolesną ranę, domagającą się uleczenia.

I. Co stanowi przestępstwo?

1. Przestępstwo, o którym mowa, obejmuje każdy grzech zewnętrzny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, którego dopuszcza się osoba duchowna wobec osoby małoletniej (por. kan. 1395 § 2 KPK; art. 6 § 1, 1° SST).

2. Kategoria tego przestępstwa jest bardzo szeroka i może obejmować np. stosunek seksualny (za zgodą lub bez zgody), kontakt fizyczny na tle seksualnym, ekshibicjonizm, masturbację, wytwarzanie materiałów pornograficznych, nakłanianie do prostytucji, rozmowy lub propozycje o charakterze seksualnym, również prowadzone za pośrednictwem środków komunikacji.

3. Definicja pojęcia „osoby małoletniej” w odniesieniu do omawianych przypadków zmieniała się z upływem czasu: do dnia 30 kwietnia 2001 roku za małoletnią uznawana była osoba, która nie ukończyła 16. roku życia (choć w niektórych legislacjach partykularnych — np. w USA [od 1994 roku] i w Irlandii [od 1996 roku] — ta granica wiekowa podniesiona była do lat 18). Od 30 kwietnia 2001 roku, czyli daty promulgacji *motu proprio „Sacramentorum sanctitatis tutela”*, wiek ten został powszechnie podniesiony do lat 18, i taka granica obowiązuje obecnie. O zmianie tej należy pamiętać przy ustalaniu, czy „osoba małoletnia” rzeczywiście kwalifikuje się jako taka, według definicji ustawowej obowiązującej w chwili popełnienia czynu.

4. Fakt, że mówi się o „osobie małoletniej” nie ma związku z rozróżnieniem, którego dokonuje się czasami w oparciu o wiedzę psychologiczną na akty „pedofilii” i akty „efebofilii”, tj. popełniane z nastolatkami, którzy zakończyli już okres dojrzewania. Ich dojrzałość płciowa nie ma wpływu na kanoniczną kwalifikację przestępstwa.

5. Nowa wersja *motu proprio* SST, promulgowana 21 maja 2010 roku, stanowi, że zrównane są z osobą małoletnią osoby, które są trwale niezdolne posługiwać się rozumem (por. art. 6 § 1, 1° SST). W odniesieniu do sformułowania „dorosła osoba bezradna”, której definicja w innym miejscu brzmi: «każda osoba chora, z ułomnościami fizycznymi lub umysłowymi albo pozbawiona wolności osobistej, która faktycznie, nawet sporadycznie, ogranicza jej zdolność rozumienia lub chcenia, czy też w inny sposób przeciwstawienia się agresji» (por. art. 1 § 2, b VELM), należy przypomnieć, że definicja ta jest szersza niż zakres kategorii podlegającej kompetencji KNW, która to kompetencja ogranicza się do osób małoletnich, które nie ukończyły 18 roku życia oraz osób „trwale niezdolnych posługiwać się rozumem”. Inne kategorie, wykraczające poza te przypadki, podlegają kompetentnym Dykasteriom (por. art. 7 § 1 VELM).

6. SST wprowadziło ponadto (por. art. 6 § 1, 2° SST) trzy nowe przestępstwa odnoszące się do szczególnej kategorii osób małoletnich. Dotyczą one nabywania albo przechowywania (także czasowego), lub rozpowszechniania w celach lubieżnych materiałów pornograficznych, przedstawiających małoletnich poniżej czternastego roku życia (od 1 stycznia 2020 roku: poniżej osiemnastego roku życia), przez duchownego – w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia. Od 1 czerwca do 31 grudnia 2019 roku nabywanie, przechowywanie i rozpowszechnianie materiałów pornograficznych przedstawiających małoletnich od 14. do 18. roku życia przez duchownych lub członków instytutów życia konsekrowanego lub stowarzyszeń życia apostołskiego stanowią przestępstwa podlegające kompetencji innych Dykasterii (por. art. 1 i 7 VELM). Od 1 stycznia 2020, w odniesieniu do duchownych, przestępstwa te podlegają kompetencji Kongregacji Nauki Wiary.

7. Należy podkreślić, że te trzy przestępstwa są ścigane kanonicznie dopiero od daty wejścia w życie SST, czyli od dnia 21 maja 2010 roku. Natomiast wytwarzanie materiałów pornograficznych z udziałem osób małoletnich spełnia przesłanki przestępstwa, o którym mowa w pkt. 1-4 niniejszego *Vademecum* i, jako takie, stanowi czyn karalny również w okresie poprzedzającym tę datę.

8. Według prawa obowiązującego zakonników należących do Kościoła łacińskiego (por. kan. 695 KPK i kolejne), przestępstwo, o którym mowa w pkt 1, może pociągać za sobą wydalenie z instytutu zakonnego. Należy w tym miejscu zauważyć, iż: a/ wydalenie takie nie stanowi kary, lecz akt administracyjny najwyższego przełożonego; b/ aby je zadekretować, należy ściśle przestrzegać odnośnej procedury, opisanej w kan. 695 § 2, 699, 700 KPK; c/ o potwierdzenie dekretu wydającego, w myśl kan. 700 KPK, należy zwrócić się do KNW; d/ wydalenie z instytutu skutkuje utratą przynależności do instytutu, ustaniem ślubów i zobowiązań wynikających z profesji (por. kan. 701 KPK) oraz zakazem wykonywania święceń, dopóki nie zostaną spełnione warunki, o których mowa w kan. 701 KPK. Te same zasady, odpowiednio dostosowane, stosuje się do definitywnie włączonych członków stowarzyszeń życia apostołskiego (por. kan. 746 KPK).

II. Co zrobić po otrzymaniu informacji o potencjalnym przestępstwie (*notitia de delicto*)?

a/ Co należy rozumieć pod pojęciem „wiadomość o przestępstwie” (*notitia de delicto*)?

9. Wiadomość o przestępstwie (por. kan. 1717 § 1 KPK; kan. 1468 § 1 KKKW; art. 16 SST; art. 3 VELM), czasem zwana też *notitia criminis*, oznacza każdą informację o możliwym przestępstwie, która w jakikolwiek sposób dotrze do ordynariusza lub hierarchy. Nie jest konieczne, aby miała ona formę formalnego zgłoszenia.

10. Wiadomość taka może mieć zatem różne źródła: może być przedstawiona ordynariuszowi lub hierarsze formalnie, ustnie lub pisemnie, przez domniemaną ofiarę, jej opiekunów lub inne osoby, które utrzymują, iż mają wiedzę o zdarzeniach; może dotrzeć do ordynariusza lub hierarchy podczas wykonywania przez niego obowiązku nadzoru; może być przedstawiona ordynariuszowi lub hierarsze przez władze państwowe w trybie przewidzianym lokalnie obowiązującym prawem; może być podana do wiadomości przez środki społecznego przekazu (w tym także media społecznościowe); może dotrzeć do niego w postaci zasłyszanych pogłosek, a także w każdy inny stosowny sposób.

11. Czasami wiadomość o przestępstwie może przyjść z anonimowego źródła, a więc od osób niezidentyfikowanych lub niemożliwych do zidentyfikowania. Anonimowość osoby składającej zawiadomienie nie może sprawiać, że taka wiadomość zostanie automatycznie uznana za fałszywą. Jednakże z łatwo zrozumiałych względów należy zachować wielką ostrożność przy uwzględnianiu tego rodzaju wiadomości i w żadnym razie do takiej praktyki nie zachęcać.

12. Podobnie nie zaleca się odrzucania *a priori* wiadomości o przestępstwie pochodzącej ze źródeł, których wiarygodność na wstępie wydaje się wątpliwa.

13. Czasami wiadomość o przestępstwie nie zawiera szczegółowych okoliczności zdarzenia (nazwiska, miejsca, czas...). Jednak nawet jeżeli jest niejasna i nieokreślona, musi być odpowiednio oceniona i, na ile to możliwe, z należytą uwagą zgłębiona.

14. Trzeba przypomnieć, że wiadomość o *delictum gravius* powzięta w trakcie spowiedzi podlega najściślejszej tajemnicy spowiedzi (por. kan. 983 § 1 KPK; kan. 733 § 1 KKKW; art. 4 § 1, 5° SST). Zatem spowiednik, który w trakcie sprawowania sakramentu zostanie poinformowany o *delictum gravius*, powinien starać się przekonać penitenta do ujawnienia tej informacji inną drogą, aby tym samym umożliwić działanie powołanym do tego osobom.

15. Spoczywający na ordynariuszu czy hierarsze obowiązek nadzoru nie przewiduje tego, by prowadził on stałą kontrolę o charakterze dochodzeniowym wobec podległych sobie duchownych. Nie pozwala mu jednakże na zwalnianie się od tego, by być na bieżąco poinformowanym o ich zachowaniu w tym względzie, zwłaszcza jeżeli dowiedział się o podejrzeniach, gorszących zachowaniach czy postępowaniu stanowiącym poważne naruszenie porządku.

b/ Jakie działania należy podjąć po otrzymaniu wiadomości o przestępstwie?

16. Art. 16 SST (por. też kan. 1717 KPK i kan. 1468 KKKW) stanowi, że po otrzymaniu wiadomości o przestępstwie, należy przeprowadzić dochodzenie wstępne, jeżeli wiadomość o przestępstwie jest „przynajmniej prawdopodobna” (*saltem verisimilis*). W przypadku, gdyby nie znaleziono podstaw dla uznania prawdopodobieństwa przedmiotowej wiadomości o prze-

stępstwie, można dalej nie procedować, pamiętając jednak o zachowaniu dokumentacji i sporządzeniu noty, w której zostaną przedstawione podstawy takiej decyzji.

17. Nawet jeżeli nie ma wyraźnego obowiązku prawnego, władza kościelna powinna zawiadomić właściwe władze państwowe o każdym przypadku, w którym uzna to za niezbędne dla ochrony osoby pokrzywdzonej lub innych osób małoletnich przed ryzykiem narażenia na kolejne przestępstwa.

18. Biorąc pod uwagę delikatność materii (choćby ze względu na fakt, że grzechy przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu rzadko popełniane są w obecności świadków), uznanie braku prawdopodobieństwa (mogące prowadzić do niewszczyniania dochodzenia wstępnego) może nastąpić tylko wówczas, gdy stwierdza się oczywistą niemożność postępowania według norm prawa kanonicznego, np. jeżeli okaże się, że w czasie dokonywania czynu osoba, której się go zarzuca, nie była jeszcze duchownym; jeżeli jest oczywiste, że domniemana ofiara nie była małoletnia (w tej kwestii por. pkt 3); jeżeli jest rzeczą wiadomą, że osoba, której dotyczy zgłoszenie, nie mogła być obecna na miejscu przestępstwa w chwili, gdy miało dojść do zarzucanego czynu.

19. Jednak nawet w takich przypadkach zaleca się, by ordynariusz lub hierarcha powiadomił KNW o wiadomości o przestępstwie i decyzji o niewszczynianiu dochodzenia wstępnego ze względu na jawny brak prawdopodobieństwa.

20. Należy pamiętać, że w takim przypadku, choćby nie były spełnione przesłanki przestępstwa przeciwko osobie małoletniej, ale miało miejsce zachowanie niewłaściwe lub nieroztropne, jeżeli jest to konieczne dla ochrony dobra wspólnego i uniknięcia zgorszenia, ordynariuszowi bądź hierarsze przysługuje prawo do podjęcia innych postanowień o charakterze administracyjnym wobec osoby, której zgłoszenie dotyczy (np. ograniczenie posługi) lub nałożenia na nią karnego środka zaradczego, o którym mowa w kan. 1339 KPK, celem zapobieżenia przestępstwu (por. kan. 1312 § 3 KPK), bądź też udzielenia publicznej nagany, o której mowa w kan. 1427 KKKW. Jeżeli ponadto miały miejsce przestępstwa, które nie kwalifikują się jako *graviora*, ordynariusz lub hierarcha powinien podjąć działania prawne dostosowane do okoliczności.

21. Według kan. 1717 KPK i kan. 1468 KKKW, zadanie dochodzenia wstępnego należy do ordynariusza lub hierarchy, który otrzymał wiadomość o przestępstwie, lub też do osoby przez niego wskazanej. Ewentualne zaniechanie tego obowiązku może stanowić przestępstwo ścigane na podstawie Kodeksu Prawa Kanonicznego i *motu proprio* „*Come una madre amorevole*”, jak również art. 1 § 1, b VELM.

22. Ordynariuszem lub hierarchą, na którym spoczywa to zadanie, może być ordynariusz lub hierarcha duchownego, którego zgłoszenie dotyczy lub – jeżeli nie jest to ta sama osoba – ordynariusz lub hierarcha miejsca, gdzie wydarzyły się domniemane czyny przestępcze. W takim przypadku łatwo zrozumieć, że słuszną rzeczą jest, by zainteresowani ordynariusze komunikowali się i współpracowali ze sobą, aby uniknąć konfliktów kompetencji bądź powielania tych samych działań, zwłaszcza jeżeli duchowny, którego sprawa dotyczy, jest zakonnikiem.

23. Jeżeli ordynariusz lub hierarcha napotyka na problemy we wszczęciu lub przeprowadzeniu dochodzenia wstępnego, powinien niezwłocznie zwrócić się do KNW z prośbą o radę lub rozstrzygnięcie ewentualnych wątpliwości.

24. Może zdarzyć się, że wiadomość o przestępstwie dotrze bezpośrednio do KNW, bez pośrednictwa ordynariusza lub hierarchy. W takim przypadku KNW może zwrócić się do niego o przeprowadzenie dochodzenia lub, na mocy art. 17 SST, poprowadzić je sama.

25. KNW może także – zgodnie z własnym osądem, na wyraźny wniosek lub w razie konieczności – zwrócić się do innego ordynariusza lub hierarchy o przeprowadzenie dochodzenia wstępnego.

26. Wstępne dochodzenie kanoniczne należy przeprowadzić niezależnie od tego, czy równolegle prowadzone jest dochodzenie państwowe. Jeżeli jednak prawo krajowe nie zezwala na prowadzenie, równolegle ze swoim, innego dochodzenia, właściwa władza kościelna powinna zaniechać wszczęcia wstępnego dochodzenia i poinformować KNW o tym, co zostało zgłoszone, ewentualnie załączając przydatne materiały. Jeżeli wydaje się stosowne poczekać aż do zakończenia dochodzenia państwowego – czy to by móc skorzystać z jego ustaleń czy z jakichkolwiek innych względów – wskazane jest, by ordynariusz lub hierarcha skonsultował się w tej sprawie z KNW.

27. Dochodzenie należy prowadzić przestrzegając przepisów prawa państwowego obowiązujących w danym kraju (por. art. 19 VELM).

28. Wiadomo, że również w odniesieniu do omawianych przestępstw, istnieją terminy przedawnienia skargi karnej, które ulegały znacznym zmianom na przestrzeni czasu. Obecnie obowiązujące terminy określa art. 7 SST[1]. Jednak ponieważ tenże art. 7 § 1 SST upoważnia KNW do uchylenia przedawnienia w poszczególnych przypadkach, ordynariusz lub hierarcha, który stwierdza, że termin przedawnienia upłynął, powinien mimo wszystko podjąć działania po otrzymaniu wiadomości o przestępstwie i przeprowadzić ewentualne dochodzenie wstępne, a następnie powiadomić o jego wynikach KNW, której przysługuje wyłączny osąd w przedmiocie podtrzymania lub uchylenia przedawnienia. Przekazując akta, jest wskazane, żeby ordynariusz lub hierarcha wyraził swoją opinię na temat ewentualnego uchylenia przedawnienia, uzasadniając ją istniejącymi okolicznościami (np. stanem zdrowia lub wiekiem duchownego, jego możliwością korzystania z prawa do obrony, krzywdą spowodowaną domniemanym przestępstwem, wywołanym zgorszeniem).

29. W tych delikatnych czynnościach wstępnych ordynariusz lub hierarcha może zasięgać rady KNW (co zresztą może mieć miejsce na każdym etapie postępowania w sprawie), jak również według swego uznania konsultować się z ekspertami w dziedzinie kanonicznego prawa karnego. W tym ostatnim przypadku należy jednak uważać, by nie dopuścić do jakiegokolwiek niepotrzebnego i niezgodnego z prawem publicznego rozpowszechnienia informacji, co mogłoby przynieść uszczerbek dalszemu możliwemu dochodzeniu wstępnemu lub stwarzać wrażenie, że fakty czy też wina duchownego zostały już z całą pewnością stwierdzone.

30. Należy zauważyć, że już na tym etapie obowiązuje tajemnica urzędowa. Jednocześnie trzeba przypomnieć, że ani osobie zgłaszającej zdarzenie, ani osobie, która twierdzi, że jest pokrzywdzona, ani świadkom nie wolno narzucać żadnego obowiązku milczenia odnośnie do faktów.

31. Na mocy art. 2 § 3 VELM ordynariusz, który otrzymuje wiadomość o przestępstwie, powinien bezzwłocznie przekazać ją ordynariuszowi lub hierarsze miejsca, w którym miało dojść do zdarzenia, jak również ordynariuszowi lub hierarsze własnemu osoby, której zgłoszenie dotyczy, tj. w przypadku zakonnika, jego przełożonemu wyższemu, jeżeli jest ordynariuszem

własnym, a w przypadku duchownego diecezjalnego, ordynariuszowi diecezji lub biskupowi eparchii jego inkardynacji. Jeżeli ordynariusz lub hierarcha miejsca nie jest jednocześnie ordynariuszem lub hierarchą własnym, zalecane jest, by nawiązali oni ze sobą kontakt i ustalili, kto będzie prowadził dochodzenie. Jeżeli zgłoszenie dotyczy członka instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego, wyższy przełożony powinien poinformować także najwyższego przełożonego, a w przypadku instytutów i stowarzyszeń na prawie diecezjalnym również właściwego biskupa.

III. Jak przebiega dochodzenie wstępne?

32. Dochodzenie wstępne przebiega zgodnie z kryteriami i zasadami wskazanymi w kan. 1717 KPK lub kan. 1468 KKKW. Kanony te omówiono w dalszej części dokumentu.

a/ Czym jest dochodzenie wstępne?

33. Należy zawsze pamiętać, że dochodzenie wstępne nie jest procesem, a jego celem nie jest osiągnięcie pewności moralnej odnośnie do przebiegu zdarzeń, będących przedmiotem doniesienia. Ma ono służyć: a/ zebraniu danych potrzebnych do gruntowanego zbadania wiadomości o przestępstwie; oraz b/ ocenie jego prawdopodobieństwa, tj. ustaleniu tego, co nazywa się *fumus delicti*, czyli dostatecznej podstawy prawnej i faktycznej, w oparciu o którą oskarżenie można uznać za prawdopodobne.

34. Dlatego też, jak wskazują kanony podane w n. 32, dochodzenie wstępne powinno zebrać bardziej szczegółowe niż przedstawione w wiadomości o przestępstwie informacje na temat faktów, okoliczności i poczytalności. Nie ma konieczności, by już na tym etapie skrupulatnie gromadzić dowody (zeznania, ekspertyzy), bowiem jest to zadanie, które będzie przeprowadzone na ewentualnym późniejszym etapie procedury karnej. Ważne, by w miarę możliwości odtworzyć fakty, na których oparte jest oskarżenie, ustalić liczbę czynów przestępnych i czas ich popełnienia, ich okoliczności, dane osobowe domniemanych ofiar, uzupełniając to pierwszą oceną ewentualnej wyrządzonej krzywdy fizycznej, psychicznej i moralnej. Należy też zadbać o wskazanie możliwych związków z sakramentalnym forum wewnętrznym (w tym zakresie jednak należy pamiętać o warunkach sformułowanych w art. 24 SST[2]). Należy także uwzględnić ewentualne inne przestępstwa zarzucane oskarżonemu (por. art. 8 § 2 SST[3]) i wskazać problematyczne fakty w jego sylwetce i życiorysie. Pomocne może być zebranie zeznań i dokumentów, dowolnego rodzaju i pochodzących z dowolnego źródła (w tym wyników dochodzenia lub procesu prowadzonego przez władze państwowe), które mogą okazać się rzeczywiście przydatne do zbadania okoliczności i stwierdzenia prawdopodobieństwa oskarżeń. Już na tym etapie można wskazać ewentualne okoliczności wyjmujące, łagodzące lub obciążające karalność, przewidziane przez prawo. Przydatne może też być zebranie już na tym etapie świadectw wiarygodności osób składających doniesienie i domniemanych ofiar. *Załącznikiem* do niniejszego *Vademecum* jest wzór zbiorczego zestawienia przydatnych danych, które powinien uwzględnić i sporządzić prowadzący dochodzenie wstępne (por. n. 69).

35. Jeżeli w toku prowadzonego dochodzenia wstępnego otrzyma się inne wiadomości o przestępstwie, należy je gruntownie zbadać w ramach tego samego dochodzenia.

36. Jak podkreślono, pozyskanie wyników przeprowadzonego dochodzenia państwowego (lub pełnego procesu przed sądem państwowym) może spowodować, że dochodzenie wstępne stanie się zbędne. Jednak osoba odpowiedzialna za przeprowadzenie dochodzenia wstępnego

nego powinna uważnie to przeanalizować, ponieważ warunki prowadzenia postępowania państwowego (np. terminy przedawnienia, typologia przestępstwa, wiek ofiary...) mogą się znacząco różnić od tego, co określają przepisy prawa kanonicznego. Również w takim przypadku, w razie wątpliwości, zalecana może być konsultacja z KNW.

37. Dochodzenie wstępne może okazać się zbędne również w przypadku czynu notoryjnego i niebudzącego wątpliwości (np. w przypadku pozyskania akt postępowania państwowego lub przyznania się duchownego).

b/ Jakie czynności prawne należy przeprowadzić, by rozpocząć dochodzenie wstępne?

38. Jeżeli właściwy ordynariusz lub hierarcha uzna za stosowne powierzyć przeprowadzenie dochodzenia innej odpowiedniej osobie (por. n. 21), powinien wybrać ją według kryteriów wskazanych w kan. 1428 §§ 1-2 KPK lub kan. 1093 KKKW[4].

39. Przy powoływaniu takiej osoby i uwzględniając współpracę, jaką mogą zaoferować osoby świeckie, zgodnie z kan. 228 KPK i kan. 408 KKKW (por. art. 13 VELM), ordynariusz lub hierarcha powinien pamiętać, że zgodnie z kan. 1717 § 3 KPK i kan. 1468 § 3 KKKW, jeżeli w następstwie dochodzenia wszczęty zostanie karny proces sądowy, osoba ta nie będzie mogła pełnić w nim funkcji sędziego. Praktyka podpowiada, by to samo kryterium stosować do powołania delegata i asesora w przypadku procesu pozasądowego.

40. W myśl kan. 1719 KPK i kan. 1470 KKKW ordynariusz lub hierarcha powinien wydać dekret o wszczęciu dochodzenia wstępnego, w którym powołuje on osobę prowadzącą dochodzenie i wskazuje w tekście, że osobie tej przysługują uprawnienia, o których mowa w kan. 1717 § 3 KPK lub kan. 1468 § 3 KKKW.

41. Mimo że prawo nie wymaga tego wprost, zaleca się powołanie notariusza będącego kapłanem (por. kan. 483 § 2 KPK i kan. 253 § 2 KKKW, zawierające pozostałe kryteria wyboru), który będzie asystował prowadzącemu dochodzenie wstępne, zapewniając tym samym publiczną wiarygodność sporządzanych przez niego akt (por. kan. 1437 § 2 KPK i kan. 1101 § 2 KKKW).

42. Należy jednak zauważyć, że – ponieważ nie są to akta procesowe – obecność notariusza nie jest konieczna do ich ważności.

43. Na etapie dochodzenia wstępnego nie przewiduje się powołania rzecznika sprawiedliwości.

c/ Jakie czynności dodatkowe można lub trzeba przeprowadzić w trakcie dochodzenia wstępnego?

44. Przepisy kan. 1717 § 2 KPK i kan. 1468 § 2 KKKW oraz art. 4 § 2 i 5 § 2 VELM stanowią o ochronie dobrego imienia osób, których sprawa dotyczy (oskarżonego, domniemych ofiar, świadków), tak, aby doniesienie nie prowadziło do wyrządzenia szkody, retorsji lub dyskryminacji. Prowadzący dochodzenie wstępne powinien zatem szczególnie na to uważać, stosując wszelkie właściwe w tym względzie środki ostrożności, jako że dobre imię jest prawem wiernych, zagwarantowanym na mocy kan. 220 KPK i kan. 23 KKKW. Należy jednak zauważyć, że kanony te chronią przed nieuprawnionym naruszeniem tego prawa – jeżeli zatem zagrożone jest dobro wspólne, rozpowszechnianie informacji o zaistnieniu oskarżeń niekoniecznie musi stanowić naruszenie dobrego imienia. Ponadto należy uprzedzić osoby związane ze sprawą, że w przypadku wydania przez władze państwowe sądowego postanowienia zabezpieczającego

lub nakazu udostępnienia akt, Kościół nie będzie już mógł zapewnić poufności zeznań i dokumentacji pozyskanej w toku postępowania kanonicznego.

45. W każdym przypadku, zwłaszcza tam, gdzie zachodzi potrzeba podania informacji do wiadomości publicznej, należy zachować wszelką ostrożność w udzielaniu informacji na temat faktów, np. posługując się jak najbardziej zwięzłą i ograniczoną do najistotniejszej treści formą, unikając szumnych obwieszczeń, powstrzymując się całkowicie od wszelkich przedwczesnych ocen co do winy lub niewinności osoby, której zgłoszenie dotyczy, (ta bowiem będzie mogła być stwierdzona wyłącznie w toku ewentualnego postępowania karnego, którego zadaniem będzie zweryfikowanie zasadności zarzutów) i szanując ewentualną wolę zachowania poufności wyrażoną przez domniemane ofiary.

46. Ponieważ, jak już powiedziano, na tym etapie nie można jeszcze stwierdzić winy osoby, której zgłoszenie dotyczy, z całą starannością i dotyczy to zarówno komunikatów wygłaszanych publicznie, jak i wystąpień prywatnych — należy unikać jakichkolwiek deklaracji w imieniu Kościoła, instytutu czy stowarzyszenia, czy w swoim własnym, które mogłyby stanowić przesłankę do przedwczesnej oceny meritum faktów.

47. Należy też pamiętać, że doniesienia, procesy i decyzje dotyczące przestępstw, o których mowa w art. 6 SST, objęte są tajemnicą urzędową. Nie oznacza to, że osoba składająca doniesienie — zwłaszcza jeżeli ma zamiar zwrócić się do władz państwowych — nie może publicznie mówić o swoich działaniach. Poza tym ponieważ nie wszystkie formy wiadomości o przestępstwie są doniesieniem, można ewentualnie rozważyć, kiedy należy uznać, że obowiązuje tajemnica, uwzględniając zawsze kwestię zachowania dobrego imienia, o której mowa w n. 44.

48. W tym względzie należy też wspomnieć o obowiązku lub braku obowiązku ze strony ordynariusza lub hierarchy zawiadomienia władz państwowych o otrzymanej wiadomości o przestępstwie i wszczętym dochodzeniu wstępnym. Stosuje się tu dwie zasady: a/ istnieje obowiązek przestrzegania prawa danego kraju (por. art. 19 VELM); b/ należy uszanować wolę domniemanej ofiary, o ile nie jest ona sprzeczna z wymogami ustawodawstwa państwowego i — jak będzie o tym mowa niżej (n. 56) — zachęcić ją do wykonania swych praw i obowiązków wobec władz państwowych, pamiętając o zachowaniu w dokumentacji śladu udzielenia takiej sugestii; należy unikać wszelkiego rodzaju zniechęcania domniemanej ofiary od podejmowania działania. W tym względzie należy też zawsze przestrzegać ewentualnych umów (konkordatów, porozumień) zawartych przez Stolicę Apostolską z danym krajem.

49. Jeżeli prawo danego kraju zobowiązuje ordynariusza lub hierarchę do zawiadomienia o wiadomości o przestępstwie, należy tego dokonać, nawet jeżeli przewiduje się, że w oparciu o krajowe przepisy prawa nie będzie to skutkowało wszczęciem postępowania (np. ze względu na zaistniałe przedawnienie lub odmienną kwalifikację czynu przestępczego).

50. Jeżeli władze państwowe wydadzą zgodne z prawem postanowienie podlegające wykonaniu z żądaniem wydania dokumentów dotyczących spraw lub postanowienie o ich zabezpieczeniu (zajęciu), ordynariusz lub hierarcha powinien współpracować z władzami państwowymi. Jeżeli są wątpliwości co do zgodności z prawem takiego żądania lub zajęcia, ordynariusz lub hierarcha może skonsultować się ze prawnikami co do środków odwoławczych, przewidzianych w obowiązujących na danym terenie przepisach prawa. W każdym przypadku wskazane jest bezzwłoczne powiadomienie przedstawiciela Stolicy Apostolskiej.

51. Jeżeli zachodzi potrzeba wysłuchania osoby małoletniej lub innej osoby zrównanej z małoletnią, należy stosować się do przepisów państwowych danego kraju i postępować w sposób dostosowany do wieku i stanu tej osoby, umożliwiając na przykład towarzyszenie jej przez osobę pełnoletnią, którą darzy ona zaufaniem, oraz unikając jej bezpośredniego kontaktu z oskarżonym.
52. Szczególnie delikatnym zadaniem ordynariusza lub hierarchy na etapie dochodzenia wstępnego jest zdecydowanie, czy i kiedy powiadomić o nim oskarżonego.
53. W tym zakresie nie ma jednego, wspólnego kryterium, i nie istnieją przepisy prawa, które regulowałyby to jednoznacznie. Należy ocenić wszystkie dobra, jakie wchodzi w grę – oprócz ochrony dobrego imienia osób zainteresowanych, należy też uwzględnić np. ryzyko mataczenia dochodzenia wstępnego, zgorzenie wiernych, możliwość wcześniejszego zebrania wszystkich poszlak, które następnie mogą okazać się przydatne lub niezbędne.
54. Jeżeli zapadłaby decyzja o wysłuchaniu osoby, której zgłoszenie dotyczy, to ponieważ jest to etap poprzedzający rozstrzygnięcie sprawy, nie ma obowiązku powoływania dla niej adwokata z urzędu. Jeżeli jednak sam zainteresowany uzna to za stosowne, może korzystać z pomocy wybranego przez siebie obrońcy. Osobie, której zgłoszenie dotyczy, nie wolno nakażywać składania przysięgi (por. *ex analogia* kan. 1728 § 2 KPK i kan. 1471 § 2 KKKW).
55. Władze kościelne powinny postarać się o to, by domniemana ofiara i jej rodzina traktowane były z godnością i szacunkiem, i powinny zapewnić im przyjęcie, wysłuchanie i towarzyszenie, również za pośrednictwem właściwych służb, a także pomocy duchowej, medycznej i psychologicznej, w zależności od danego przypadku (por. art. 5 VELM). Tak samo można postępować wobec oskarżonego. Należy jednak unikać stwarzania wrażenia, że w ten sposób chce się przesądzić o wynikach procesowych.
56. Bezwzględnie konieczne na tym etapie jest unikanie wszelkich działań, które przez domniemane ofiary mogłyby być odczytane jako przeszkoda w dochodzeniu ich praw obywatelskich przed władzami państwowymi.
57. Tam, gdzie istnieją struktury państwowe lub kościelne powołane do udzielania informacji lub świadczenia wsparcia domniemanym ofiarom bądź też doradzania władzom kościelnym, pożądane jest skorzystanie z ich pomocy. Struktury takie mają za zadanie udzielać porad, wskazywać kierunki działania i świadczyć pomoc, a ich analizy nie stanowią w żaden sposób kanonicznych decyzji procesowych.
58. Celem ochrony dobrego imienia zaangażowanych w sprawę osób oraz ochrony dobra publicznego, jak również niedopuszczenia do zaistnienia innych zdarzeń (np. wywołanie zgorzenia, ryzyko ukrycia przyszłych dowodów, groźenie lub w inny sposób zniechęcanie domniemanej ofiary od dochodzenia swoich praw, ochrona innych potencjalnych ofiar), na mocy art. 19 SST ordynariuszowi lub hierarsze, od początku dochodzenia wstępnego przysługuje prawo do nałożenia środków zapobiegawczych, wyszczególnionych w kan. 1722 KPK i kan. 1473 KKKW[5].
59. Środki zapobiegawcze wymienione w tych kanonach stanowią wykaz enumeratywny, co oznacza, że można stosować tylko te, które są wymienione, wybierając jeden lub kilka spośród nich.

60. Nie oznacza to, że ordynariusz lub hierarcha nie może zastosować innych środków dyscyplinarnych, zgodnie z przysługującą mu władzą. Te jednak, dla ścisłości terminologii, nie mogą być określane jako „środki zapobiegawcze”.

d/ W jaki sposób nakłada się środki zapobiegawcze?

61. Przede wszystkim trzeba zaznaczyć, że środek zapobiegawczy nie jest karą (tę wymierza się dopiero na końcu procesu karnego), lecz aktem administracyjnym, którego cele opisane są we wspomnianym kan. 1722 KPK i kan. 1473 KKKW. Zainteresowanemu należy jasno przedstawić, że taki środek nie ma charakteru karnego, tak, by nie uznał on, iż został osądzony i ukarany przedwcześnie. Należy też podkreślić, że środki zapobiegawcze należy odwołać z chwilą, gdy ustanie przyczyna ich nałożenia oraz że tracą one moc z chwilą zakończenia ewentualnego procesu karnego. Ponadto, jeżeli wymagają tego okoliczności, mogą one być zmieniane (zastrzane lub łagodzone). Zaleca się jednak szczególną roztropność i rozeznanie przy ocenie tego, że przyczyna nałożenia środka zapobiegawczego ustała. Nie wyklucza się także – po ich odwołaniu – możliwości ponownego nałożenia tych środków.

62. Stwierdza się, że nadal często stosowana jest dawna terminologia „*suspensa a divinis*”, dla wskazania zakazu sprawowania posługi nałożonego na duchownego jako środek zapobiegawczy. Terminu tego należy unikać, podobnie jak i terminu „*suspensa ad cautelam*”, ponieważ w świetle obowiązujących przepisów *suspensa* stanowi karę, a na tym etapie kara nie może być jeszcze nałożona. Prawidłową nazwą może być np. *zakaz* sprawowania posługi.

63. Należy unikać rozwiązania polegającego tylko na przeniesieniu duchownego na inny urząd, przeniesieniu go do innego okręgu kościelnego lub innego domu zakonnego, uznając tym samym, że jego oddalenie z miejsca domniemanego przestępstwa i od domniemanych ofiar stanowi zadowalające rozwiązanie sprawy.

64. Środki zapobiegawcze, o których mowa w n. 58, nakładane są w formie poszczególnego nakazu, podanego do wiadomości zgodnie z przepisami prawa (por. kan. 49 i następne w związku z kan. 1319 KPK oraz kan. 1406 w związku z kan. 1510 i następne KKKW).

65. Trzeba przypomnieć, że w przypadku decyzji o zmianie lub odwołaniu środków zapobiegawczych, powinna być ona podjęta w drodze stosownego dekretu, podanego do wiadomości zgodnie z przepisami prawa. Nie ma natomiast takiej konieczności na zakończenie ewentualnego procesu, jako że wraz z jego zakończeniem środki zapobiegawcze przestają obowiązywać mocą samego prawa.

e/ Co należy uczynić, aby zamknąć dochodzenie wstępne?

66. Zaleca się, w imię sprawiedliwości i rozsądnego jej wymierzania, aby czas trwania dochodzenia wstępnego był dostosowany do przyświecającego mu celu, tj. stwierdzenia uzasadnionego prawdopodobieństwa wiadomości o przestępstwie i tego, czy w związku z tym istnieje *fumus delicti*. Nieuzasadnione przedłużanie dochodzenia wstępnego może stanowić zaniechanie ze strony władzy kościelnej.

67. Jeżeli dochodzenie prowadziła odpowiednia osoba powołana przez ordynariusza lub hierarchę, powinna ona przekazać mu wszelkie akta dochodzenia wraz z własnym osądem jego wyników.

68. W myśl kan. 1719 KPK i 1470 KKKW, ordynariusz lub hierarcha wydaje dekret o zamknięciu dochodzenia wstępnego.

69. Na podstawie art. 16 SST, po zamknięciu dochodzenia wstępnego i niezależnie od jego wyniku, ordynariusz lub hierarcha ma obowiązek jak najszybciej przesłać do KNW uwierzytelniony odpis odnośnych akt. Do odpisu akt i zbiorczego zestawienia w formie tabeli, stanowiącego Załącznik do niniejszego *Vademecum*, ordynariusz lub hierarcha powinien dołączyć własną ocenę wyników dochodzenia (*votum*), dodając również ewentualne sugestie co do trybu dalszego postępowania (np. czy uważa za stosowne wszczęcie postępowania karnego, a jeżeli tak, jakiego rodzaju; czy można uznać za wystarczającą karę nałożoną przez władze państwowe; czy raczej w danym przypadku ordynariusz lub hierarcha powinien zastosować środki administracyjne; czy należy podtrzymać przedawnienie, czy też je uchylić).

70. Jeżeli ordynariusz lub hierarcha prowadzący dochodzenie wstępne jest przełożonym wyższym, wskazane jest, by przekazał kopię akt sprawy również najwyższemu przełożonemu (lub odpowiedniemu biskupowi w przypadku instytutów lub stowarzyszeń na prawie diecezjalnym), ponieważ zazwyczaj to właśnie z tymi przełożonymi nawiązuje następnie kontakt KNW. Ze swej strony najwyższy przełożony wysyła do KNW własne *votum*, jak w n. 69.

71. Jeżeli ordynariusz, który prowadził dochodzenie wstępne, nie jest ordynariuszem miejsca, w którym doszło do domniemanego przestępstwa, ten pierwszy powinien przekazać drugiemu wyniki dochodzenia.

72. Akta wysyłane są w pojedynczym egzemplarzu; wskazane jest, by były uwierzytelnione przez notariusza, którym powinien być notariusz kurii, chyba że do dochodzenia wstępnego wyznaczono odrębnego notariusza.

73. Przepisy kan. 1719 KPK i kan. 1470 KKKW stanowią, że oryginały wszystkich akt należy przechowywać w tajnym archiwum kurii.

74. Zgodnie z art. 16 SST, po wysłaniu akt dochodzenia wstępnego do KNW, ordynariusz lub hierarcha zawsze czekają na udzielenie im przez KNW dalszych informacji lub instrukcji.

75. Oczywiście, jeżeli w tym czasie pojawiłyby się nowe okoliczności związane z dochodzeniem wstępnym lub nowe oskarżenia, należy jak najszybciej przekazać je do KNW, w celu uzupełnienia materiału będącego już w jej posiadaniu. Jeżeli zaś uznano by za stosowne ponowne otwarcie dochodzenia wstępnego z uwagi na te nowe okoliczności, należy bezzwłocznie powiadomić o tym KNW.

IV. Co na tym etapie może uczynić KNW?

76. Po otrzymaniu akt dochodzenia wstępnego KNW zwykle bezzwłocznie potwierdza ten fakt ordynariuszowi, hierarsze, najwyższemu przełożonemu (w przypadku zakonników również Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego; jeżeli natomiast duchowny należy do Kościoła wschodniego, Kongregacji ds. Kościołów Wschodnich; i wreszcie Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów, jeżeli duchowny należy do terytorium podlegającego tej dykasterii), przekazując – o ile nie uczyniono tego wcześniej – numer protokołu nadany sprawie. We wszelkiej dalszej korespondencji z KNW należy powoływać się na ten numer.

77. W dalszej kolejności, po uważnym zapoznaniu się z aktami, KNW ma różne możliwości działania: może sprawę umorzyć; może zwrócić się o gruntowniejsze przeprowadzenie dochodzenia wstępnego; może nałożyć środki dyscyplinarne niemające charakteru karnego, zwykle poprzez nakaz karny; może nałożyć środki karne lub pokutę bądź też udzielić upomnienia lub

nagany; może wszcząć proces karny; może wskazać inne drogi pasterskiej troski. O podjętej decyzji powiadamia się ordynariusza wraz ze stosownymi wskazówkami co do jej wykonania.

a/ Czym są środki dyscyplinarne niemające charakteru karnego?

78. Środki dyscyplinarne niemające charakteru karnego to poszczególne akty administracyjne (czyli akty ordynariusza, hierarchy lub także KNW), poprzez które oskarżonemu coś się nakazuje lub czegoś zakazuje. W tym przypadku jest to na ogół mniejsze lub większe, w zależności od danej sprawy, ograniczenie sprawowania posługi, jak również czasami nakaz zamieszkania w określonym miejscu. Trzeba podkreślić, iż nie są to kary, lecz czynności władzy rządzenia, których celem jest zagwarantowanie i ochrona dobra wspólnego i dyscypliny kościelnej, a także niedopuszczenie do zgorzenia wiernych.

b/ Czym jest nakaz karny?

79. Zwykłą formą, w której nakładane są tego rodzaju środki, jest nakaz karny, o którym mowa w kan. 1319 § 1 KPK i kan. 1406 § 1 KKKW. Przepis kan. 1406 § 2 KKKW zrównuje z nim upomnienie z zagrożeniem karą.

80. Wymogi formalne, które powinien spełniać nakaz, zostały przypomniane wyżej (kan. 49 i następne KPK oraz kan. 1510 i następne KKKW). Jednakże aby można było mówić o nakazie karnym, w jego tekście musi być wyraźnie wskazana kara, grożąca adresatowi nakazu karnego w razie niezachowania nałożonych na niego środków.

81. Należy przypomnieć, że w myśl kan. 1319 § 1 KPK nakaz karny nie może zawierać zagrożenia karą ekspiacyjną wymierzaną na stałe; ponadto kara powinna być jasno wskazana. Wyłączenia kar mające zastosowanie do wiernych obrządku wschodniego określa kan. 1406 § 1 KKKW.

82. Od tego aktu administracyjnego przysługuje rekurs w terminach przepisanych prawem.

c/ Czym są karne środki zaradcze, pokuty i nagany publiczne?

83. Odnośnie do definicji karnych środków zaradczych, pokut i nagan publicznych odsyła się do kan. 1339 i kan. 1340 § 1 KPK oraz kan. 1427 KKKW[6].

V. Jakie rozstrzygnięcia mogą zapaść w procesie karnym?

84. Rozstrzygnięcie na zakończenie procesu karnego, czy to sądowego czy pozasądowego, może być trojaki:

- *skazanie („constat”)*, jeżeli z moralną pewnością stwierdzi się winę oskarżonego co do przypisywanego mu przestępstwa. W takim przypadku należy wskazać konkretnie rodzaj kary kanonicznej wymierzonej lub zadeklarowanej;
- *uniewinnienie („constat de non”)*, jeżeli z moralną pewnością stwierdzi się brak winy oskarżonego, ze względu na brak czynu, niepopelnienie go przez oskarżonego, czyn nie jest przewidziany w prawie jako przestępstwo lub popełnienie go przez osobę niepoczytalną;
- *uwolnienie („non constat”)*, jeżeli nie jest możliwe uzyskanie moralnej pewności co do winy oskarżonego z uwagi na brak dowodów, ich niewystarczalność lub sprzeczność odnośnie do zaistnienia czynu, popełnienia go przez oskarżonego, lub uznania, że został on popełniony przez osobę niepoczytalną.

O dobro publiczne i dobro oskarżonego można zadbać w drodze odpowiednich upomnień, środków karnych i innych środków pasterskiej troski (por. kan. 1348 KPK).

Orzeczenie (w formie wyroku lub dekretu) powinno wskazywać, do jakiego z tych trzech rodzajów należy, tak, aby było jasne, czy „uznaje się”, czy „uznaje się, że nie”, czy też „nie uznaje się”.

VI. Jakie są możliwe tryby postępowania karnego?

85. Zgodnie z prawem są trzy możliwe procedury karne: sądowy proces karny; pozasądowy proces karny; procedura wprowadzona na mocy art. 21 § 2, 2° SST.

86. Procedura określona w art. 21 § 2, 2° SST[7] jest zastrzeżona do najcięższych przypadków i kończy się bezpośrednią decyzją Ojca Świętego. Jednak nawet tam, gdzie popełnienie przestępstwa jest całkowicie oczywiste, przewiduje ona, by oskarżonemu zapewnione było prawo do obrony.

87. Jeżeli chodzi o sądowy proces karny, należy uwzględnić stosowne przepisy prawa, zarówno te zawarte w odpowiednich Kodeksach, jak i w art. 8-15, 18-19, 21 § 1, 22-31 SST.

88. W sądowym procesie karnym nie jest wymagany podwójny zgodny wyrok, toteż rozstrzygnięcie podjęte w ewentualnej drugiej instancji w formie wyroku stanowi *res iudicata* (por. też art. 28 SST). Od wyroku, który przeszedł w stan rzeczy osądzonej, przysługuje jedynie *restitutio in integrum*, pod warunkiem przedstawienia elementów jasno wskazujących na jego niesprawiedliwość (por. kan. 1645 KPK, kan. 1326 KKKW) lub skarga o nieważność wyroku (por. kan. 1619 i następne KPK, kan. 1302 i następne KKKW). Trybunał powołany do tego rodzaju procesu jest zawsze kolegialny i składa się z co najmniej trzech sędziów. Prawo apelacji od wyroku pierwszej instancji przysługuje nie tylko stronie oskarżonej, która czuje się niesłusznie pokrzywdzona wyrokiem, ale także rzecznikowi sprawiedliwości KNW (por. art. 26 § 2 SST).

89. W myśl art. 16 i 17 SST, sądowy proces karny może odbywać się w KNW lub być powierzony niższemu Trybunałowi. O podjętej w tym zakresie decyzji informowani są w drodze odpowiedniego pisma podlegającego wykonaniu wszyscy zainteresowani.

90. Również w trakcie trwania procesu karnego, czy to sądowego czy pozasądowego, na oskarżonego można nałożyć środki zapobiegawcze, o których mowa w n. 58-65.

a/ Czym jest pozasądowy proces karny?

91. Pozasądowy proces karny, zwany czasem „procesem administracyjnym”, to forma procesu karnego, która ogranicza ilość formalności wymaganych w procesie sądowym po to, by przyspieszyć bieg postępowania, jednak bez znoszenia gwarancji procesowych wymaganych dla sprawiedliwego procesu (por. kan. 221 KPK i kan. 24 KKKW).

92. W przypadku przestępstw zastrzeżonych dla KNW, art. 21 § 2, 1° SST, uchylając kan. 1720 KPK i kan. 1486 KKKW, stanowi, że jedynie KNW, w poszczególnych przypadkach, *ex officio* bądź na wniosek ordynariusza lub hierarchy, może podjąć decyzję co do wyboru tego trybu postępowania.

93. Podobnie jak proces sądowy, również pozasądowy proces karny może odbywać się w KNW lub być powierzony niższej instancji, tj. ordynariuszowi lub hierarsze oskarżonego, bądź też osobom trzecim wskazanym do tego przez KNW, na ewentualny wniosek ordynariusza lub

hierarchy. O podjętej w tym zakresie decyzji informowani są wszyscy zainteresowani w drodze odpowiedniego pisma podlegającego wykonaniu.

94. Pozasądowy proces karny jest prowadzony według nieco odmiennych wymogów obu Kodeksów. W przypadku wątpliwości co do tego, który z Kodeksów stosować (np. w przypadku duchownych obrządku łacińskiego posługujących w Kościołach wschodnich lub duchownych obrządku wschodniego posługujących na terytoriach łacińskich), należy wyjaśnić z KNW, który Kodeks ma być podstawą postępowania, a następnie skrupulatnie decyzji tej przestrzegać.

b/ Jak przebiega pozasądowy proces karny według KPK?

95. Gdy ordynariusz otrzymuje od KNW zadanie przeprowadzenia pozasądowego procesu karnego, przede wszystkim musi podjąć decyzję, czy będzie prowadził ten proces osobiście, czy też powoła swojego delegata. Ponadto musi powołać dwóch asesorów, którzy będą wspomagali jego samego lub jego delegata na etapie rozważania dowodów i argumentów. Przy ich wyborze może być wskazane dostosowanie się do kryteriów, o których mowa w kan. 1424 i kan. 1448 § 1 KPK. Konieczne jest ponadto powołanie notariusza, spełniającego kryteria, o których mowa w n. 41. Nie jest przewidziane powołanie rzecznika sprawiedliwości.

96. Powyższych nominacji dokonuje się w formie dekretu. Od powołanych osób należy zażądać złożenia przysięgi, iż będą wiernie wypełniały powierzone im zadanie, z zachowaniem tajemnicy. Złożenie przysięgi powinno być odnotowane w aktach.

97. Następnie ordynariusz (lub jego delegat) powinien wszcząć proces dekretem wzywającym oskarżonego do stawienia. W dekrete tym musi być zawarte: precyzyjne wskazanie wzywanej osoby, miejsce i czas stawienia, cel, dla którego jest wzywana, tj. podanie do wiadomości aktu oskarżenia (poprzez ogólne opisanie w tekście podstaw oskarżenia) i stosownych dowodów (których w dekrete nie trzeba jeszcze wymieniać), zapewniając oskarżonemu skorzystanie z prawa do obrony.

98. Choć w przypadku procesu pozasądowego nie jest to wprost przewidziane prawem, jednak – ponieważ chodzi o materię karną – jest ze wszech miar stosowne, by oskarżony, zgodnie z przepisem kan. 1723 i kan. 1481 §§ 1-2 KPK, posiadał reprezentującego go pełnomocnika i/lub adwokata, wybranego przez siebie lub – jeżeli tego nie uczyni – ustanowionego z urzędu. Nazwisko adwokata należy podać ordynariuszowi (lub jego delegatowi) przed posiedzeniem, na którym mają być przedstawione zarzuty i dowody, wraz z uwierzytelnionym pełnomocnictwem, zgodnie z kan. 1484 § 1 KPK, celem koniecznej weryfikacji, czy spełnione są wymogi określone w kan. 1483 KPK[8].

99. Jeżeli oskarżony odmówi lub zaniecha stawienia, ordynariusz (lub jego delegat) powinien ocenić, czy wezwać go ponownie.

100. Oskarżonego, który odmówi lub zaniecha stawienia za pierwszym bądź za drugim wezwaniem, należy pouczyć, że proces będzie toczył się dalej pomimo jego nieobecności. Pouczenia takiego można udzielić już w chwili pierwszego wezwania. Jeżeli oskarżony zaniechał lub odmówił stawienia, należy to odnotować w protokole i procedować dalej.

101. W ustalonym dniu i godzinie posiedzenia, na którym mają być przedstawione zarzuty i dowody, oskarżonemu i jego adwokatowi, jeżeli mu towarzyszy, okazuje się akta dochodzenia wstępnego. Należy pouczyć o obowiązku zachowania tajemnicy urzędowej.

102. Szczególną uwagę należy zwrócić na fakt, że jeżeli dany przypadek obejmuje sakrament pokuty, należy przestrzegać art. 24 SST, który stanowi, że nie wolno ujawnić nazwiska domniemanej ofiary oskarżonemu, chyba że sama ofiara wyrazi na to jednoznaczną zgodę.

103. Nie ma obowiązku, by w posiedzeniu przedstawiającym zarzuty i dowody uczestniczyli asesory.

104. Podanie oskarżonemu do wiadomości oskarżenia i dowodów służy daniu mu możliwości obrony (por. kan. 1720, 1° KPK).

105. Pod pojęciem „oskarżenia” rozumie się przestępstwo, do którego miało dojść według doniesienia domniemanej ofiary lub innej osoby zgodnie z ustaleniami dochodzenia wstępnego. Przedstawienie oskarżenia oznacza zatem powiadomienie oskarżonego o tym, jakie przestępstwo mu się zarzuca wraz z jego opisem (np. miejsce zdarzenia, liczba i ewentualnie nazwiska domniemanych ofiar, okoliczności).

106. Pod pojęciem „dowodów” rozumie się całość materiału zgromadzonego w toku dochodzenia wstępnego, jak również innych ewentualnie pozyskanych materiałów. Przede wszystkim jest to protokół z przyjęcia doniesienia złożonego przez domniemane ofiary, następnie dokumenty dotyczące sprawy (np. karty choroby, korespondencja, w tym elektroniczna, zdjęcia, dowody zakupów, wyciągi z rachunków bankowych), protokoły z zeznań ewentualnych świadków i wreszcie ewentualne ekspertyzy biegłych (lekarskie – w tym psychiatryczne – psychologiczne, grafologiczne), które prowadzący dochodzenie wstępne uznał za stosowne pozyskać lub zlecić. Jeżeli według prawodawstwa państwowego obowiązują w tym względzie szczególne zasady poufności, należy ich przestrzegać.

107. Całość wyżej wymienionych materiałów nazywana jest „dowodami”, bowiem, choć zostały zgromadzone na etapie poprzedzającym proces, w chwili wszczęcia procesu pozasądowego automatycznie stają się materiałem dowodowym.

108. Na dowolnym etapie procesu ordynariusz lub jego delegat mogą zarządzić zebranie dalszych dowodów, jeżeli uznają w oparciu o wyniki dochodzenia wstępnego taką potrzebę. Może się tak zdarzyć również na wniosek oskarżonego na etapie obrony. Wyniki należy oczywiście przedstawić oskarżonemu w jej trakcie. Wszystko, co zostanie zgromadzone w następstwie wniosków złożonych przez obronę, należy przedstawić oskarżonemu na wyznaczonym nowym posiedzeniu, podczas którego zostaną przedstawione oskarżenia i dowody, w przypadku pojawienia się nowych elementów oskarżenia lub dowodów. W przeciwnym razie materiał taki należy uznać po prostu za element uzupełniający obronę.

109. Obrona może dokonywać się na dwa sposoby: a/ może być przedstawiona na tym samym posiedzeniu i zaprotokołowana, a protokół podpisany przez wszystkich obecnych (jednak w szczególności przez: ordynariusza lub jego delegata; oskarżonego i, jeżeli występuje, jego adwokata; notariusza); b/ poprzez wyznaczenie rozsądnego terminu, w którym obrona będzie przedstawiona ordynariuszowi lub jego delegatowi w formie pisemnej.

110. Należy koniecznie pamiętać, że zgodnie z kan. 1728 § 2 KPK, oskarżony nie musi przyznać się do popełnienia przestępstwa i nie wolno żądać od niego przysięgi *de veritate dicenda*.

111. Obrona oskarżonego może oczywiście posługiwać się wszystkimi godziwymi środkami, np. składać wnioski o przesłuchanie świadków stron, przedstawiać dokumenty czy ekspertyzy biegłych.

112. Jeżeli chodzi o dopuszczenie tych dowodów (a w szczególności odebranie zeznań od ewentualnych świadków), obowiązują kryteria uznaniowości przysługujące sędziemu według przepisów prawa ogólnego dotyczącego procesu spornego[9].

113. Jeżeli w danym przypadku zaistnieje taka konieczność, ordynariusz lub jego delegat powinien ocenić wiarygodność osób występujących w procesie[10]. Jednak, w myśl art. 24 § 2 SST, ma taki obowiązek względem osoby składającej doniesienie, jeżeli sprawa dotyczy sakramentu pokuty.

114. Ponieważ jest to proces karny, nie ma obowiązku, by osoba składająca doniesienie występowała na etapie procesowym. W rzeczywistości bowiem wykonała ona już swoje prawo poprzez to, że przyczyniła się do sformułowania oskarżenia i zgromadzenia dowodów. Od tego momentu oskarżenie prowadzone jest dalej przez ordynariusza lub jego delegata.

c/ Jak kończy się pozasądowy proces karny według KPK?

115. Ordynariusz lub jego delegat wzywa obu asesorów do sporządzenia oceny dowodów i argumentów obrony, o czym mowa w kan. 1720, 2° KPK, wyznaczając im na to rozsądny termin. W swoim dekrete może też wezwać ich na wspólne posiedzenie, podczas którego sporządzą taką ocenę. Celem takiego posiedzenia jest oczywiście ułatwienie analizy, dyskusja i konfrontacja. Posiedzenie takie jest fakultatywne, ale zalecane. Prawo nie przewiduje dla niego żadnych szczególnych wymogów formalnych.

116. Asesorom należy wcześniej dostarczyć całość akt procesowych i przyznać im odpowiedni czas na ich przestudiowanie i sformułowanie osobistej oceny. Wskazane jest przypomnienie im o obowiązku zachowania tajemnicy urzędowej.

117. Choć prawo tego nie wymaga, wskazane jest, by opinia asesorów została sporządzona na piśmie, co ułatwi później przygotowanie dekretu pozasądowego (*decreto conclusivo*) przez tego, kto jest do tego zobowiązany.

118. Jednocześnie, jeżeli ocena dowodów i argumentów obrony następuje na posiedzeniu wspólnym, zaleca się, by poszczególne wypowiedzi i cała dyskusja były notowane, np. w formie protokołu podpisanego przez uczestników. Notatki te objęte są tajemnicą urzędową i nie wolno ich rozpowszechniać.

119. Jeżeli ordynariusz lub jego delegat z pewnością stwierdza przestępstwo (por. kan. 1720, 3° KPK), powinien wydać dekret zamykający proces, w którym wymierza karę, środek karny lub pokutę, jakie uzna za najwłaściwsze dla naprawienia zgorszenia, przywrócenia naruszonej sprawiedliwości i poprawy sprawcy.

120. Ordynariusz powinien zawsze pamiętać, że, jeżeli zamierza wymierzyć karę ekspiacyjną na stałe, zgodnie z art. 21 § 2, 1° SST musi wcześniej uzyskać do tego upoważnienie KNW. Tym samym uchylony zostaje, ale tylko w odniesieniu do tych przypadków, zakaz nakładania kar ekspiacyjnych wymierzanych na stałe w drodze dekretu, o którym mowa w kan. 1342 § 2 KPK.

121. Do kar wymierzanych na stałe należą tylko te wymienione w wykazie zawartym w kan. 1336 § 1 KPK[11], z zastrzeżeniem treści kan. 1337 i kan. 1338 KPK[12].

122. Ponieważ jest to proces pozasądowy, należy pamiętać, że dekret karny nie jest wyrokiem – ten bowiem może zapaść jedynie w wyniku procesu sądowego, choć, podobnie jak wyrok, również dekret wymierza karę.

123. Dekret taki stanowi czynność dokonaną osobiście przez ordynariusza lub jego delegata, dlatego też nie musi być podpisany przez asesorów, a jedynie uwierzytelniony przez notariusza.

124. Poza ogólnymi wymogami formalnymi obowiązującymi dla każdego dekretu (por. kan. 48-56 KPK), dekret karny musi wskazywać w ogólnym zarysie główne podstawy oskarżenia, przebieg procesu, a przede wszystkim przynajmniej pokrótce przedstawić racje, na których opiera się rozstrzygnięcie: prawne (a więc powołanie się na kanony, na których opiera się decyzja – np. te, w których zdefiniowane jest przestępstwo, te, które określają ewentualne okoliczności wyjmujące, łagodzące lub obciążające – i, przynajmniej w podstawowym zakresie, opis rozumowania prawnego, które doprowadziło do ich zastosowania), oraz faktyczne.

125. Uzasadnienie faktyczne stanowi oczywiście część wymagającą największej staranności, ponieważ autor dekretu musi przedstawić racje, na podstawie których w drodze porównania materiału oskarżenia i stwierdzeń obrony, co też powinien skrótowo przedstawić, doszedł do uznania tego, iż ma pewność, że przestępstwo zostało lub nie zostało popełnione, bądź też nie uzyskał co do tego wystarczającej pewności moralnej.

126. Rozumiejąc doskonale, że nie wszyscy posiadają dogłębną znajomość prawa kanonicznego i jego formalnego języka, wymaga się, aby dekret karny przede wszystkim wyraźnie naświetlał przeprowadzone rozumowanie, a ścisłą precyzję terminologiczną uznaje się za mniej istotną. W razie potrzeby należy zwrócić się o pomoc do kompetentnych osób.

127. Podanie dekretu do wiadomości w całej jego treści (a zatem nie tylko części rozstrzygającej) winno nastąpić poprzez przewidziane prawem środki (por. kan. 54-56 KPK[13]) i w wymaganej formie.

128. W każdym przypadku należy jednak przesłać do KNW uwierzytelnioną kopię akt procesowych (jeżeli wcześniej nie zostały one przekazane) oraz dekretu podanego do wiadomości.

129. Jeżeli KNW postanowi o przejęciu prowadzenia przez siebie pozasądowego procesu karnego, wszelkie wymogi, o których mowa począwszy od n. 91, będą oczywiście ciążyły na niej, z zastrzeżeniem prawa do zwrócenia się o współpracę do niższych instancji, jeżeli będzie to konieczne.

d/ Jak przebiega pozasądowy proces karny według KKKW?

130. Jak powiedziano w n. 94, pozasądowy proces karny prowadzony według KKKW zawiera kilka elementów specyficznych, właściwych temu prawu. Aby nie obciążać niniejszego tekstu i uniknąć zbędnych powtórzeń, poniżej wskazane zostaną tylko te specyficzne elementy. Dlatego też do opisanej dotąd praktyki, wspólnej z KPK, należy dostosować niżej opisane różnice.

131. Przede wszystkim trzeba przypomnieć o obowiązku ścisłego stosowania się do przepisu kan. 1486 KKKW, pod rygorem nieważności dekretu karnego.

132. W pozasądowym procesie karnym prowadzonym według KKKW nie jest przewidziany udział asesorów, natomiast obowiązkowy jest udział rzecznika sprawiedliwości.

133. Posiedzenie, na którym oskarżonemu zostają podane do wiadomości oskarżenie i dowody, powinno odbywać się obowiązkowo w obecności rzecznika sprawiedliwości i notariusza.

134. W myśl kan. 1486 § 1, 2° KKKW, posiedzenie, na którym oskarżony zaznajamiany jest z zarzutami, a następnie przedstawia swoją obronę, odbywa się jedynie w formie ustnej dyskusji. Nie oznacza to jednak, że obrona nie może być przedstawiona w formie pisemnej.

135. Wzywa się do szczególnie uważnego rozważenia, w oparciu o ciężar przestępstwa, czy kary, o których mowa w kan. 1426 § 1 KKKW, są rzeczywiście właściwe dla uzyskania tego, co stanowi kan. 1401 KKKW. Przy podejmowaniu decyzji co do wymierzanej kary należy stosować się do przepisu kan. 1429[14] i kan. 1430[15] KKKW.

136. Hierarcha lub jego delegat powinien zawsze pamiętać, że na podstawie art. 21 § 2, 1° SST zniesione są zakazy, o których mowa w kan. 1402 § 2 KKKW. Dlatego też w drodze dekretu może on wymierzyć karę ekspiacyjną na stałe, uzyskując jednak do tego celu wcześniejsze upoważnienie KNW, wymagane w tymże art. 21 § 2, 1° SST.

137. Przy sporządzaniu dekretu karnego obowiązują kryteria wskazane w n. 119-126.

138. Podanie dekretu do wiadomości odbywa się zgodnie z zasadami ustalonymi w kan. 1520 KKKW i musi mieć właściwą formę.

139. W zakresie wszelkich innych kwestii, nieomówionych w powyższych numerach, należy odnieść się do objaśnień podanych odnośnie do procesu pozasądowego prowadzonego według KPK, w tym również w zakresie ewentualnego prowadzenia procesu przez KNW.

e/ Czy dekret karny objęty jest tajemnicą urzędową?

140. Jak już zostało powiedziane (por. n. 47), akta procesu oraz rozstrzygnięcie objęte są tajemnicą urzędową. Należy cały czas przypominać o tym wszystkim uczestnikom procesu, biorącym w nim udział z jakiegokolwiek tytułu.

141. Dekret należy w całości podać do wiadomości oskarżonego. Jeżeli oskarżonego reprezentuje pełnomocnik, można go doręczyć temu pełnomocnikowi.

VII. Co może się wydarzyć kiedy kończy się procedura karna?

142. W zależności od rodzaju wszczętej procedury istnieją różne możliwości przysługujące osobom występującym w niej jako strony.

143. Jeżeli wszczęta została procedura, o której mowa w art. 21 § 2, 2° SST, ponieważ chodzi tu o akt Papieża, jest on niezaskarżalny (por. kan. 333 § 3 KPK i 45 § 3 KKKW).

144. Jeżeli przeprowadzony został sądowy proces karny, otwierają się możliwości zaskarżenia przewidziane w prawie, którymi są: skarga o nieważność, *restitutio in integrum* i apelacja.

145. W myśl art. 20, 1° SST, jedynym trybunałem drugiej instancji, do którego można sprawę skierować, jest Trybunał KNW.

146. Przy składaniu apelacji należy przestrzegać przepisów prawa, pamiętając o tym, że art. 28, 2° SST zmienia termin na złożenie apelacji, ustanawiając termin zawity jednego miesiąca, którego bieg należy liczyć zgodnie z dyspozycją kan. 202 § 1 KPK i kan. 1545 § 1 KKKW.

147. Jeżeli przeprowadzony został pozasądowy proces karny, istnieje możliwość złożenia rekursu od kończącego go dekretu, z zachowaniem wymogów, o których mowa w przepisach prawa, tj. kan. 1734 i następne KPK oraz kan. 1487 KKKW (por. część VIII).

148. Apelacje i rekursy, zgodnie z kan. 1353 KPK oraz kan. 1319 i kan. 1487 § 2 KKKW, mają skutek zawieszający karę.

149. Ponieważ kara zostaje zawieszona i następuje powrót do fazy analogicznej do etapu przedprocesowego, pozostają w mocy środki zapobiegawcze, z zachowaniem ograniczeń i trybu opisanych w n. 58-65.

VIII. Co należy uczynić w przypadku rekursu od dekretu karnego?

150. Prawo przewiduje różny tryb postępowania dla każdego z Kodeksów.

a/ Co przewiduje KPK w przypadku rekursu od dekretu karnego?

151. Osoba zamierzająca wnieść rekurs od dekretu karnego, zgodnie z kan. 1734 KPK, powinna najpierw, w terminie zawitym dziesięciu dni użytecznych od zawiadomienia o dekrete, prosić autora (ordynariusza lub jego delegata) o jego zmianę.

152. Zgodnie z kan. 1735 KPK autor dekretu w terminie trzydziestu dni od otrzymania prośby może na nią odpowiedzieć, poprawiając swój dekret (w takim przypadku jednak wskazane jest, by bezzwłocznie skonsultował się w tej sprawie z KNW) lub odrzucając prośbę. Może również w ogóle na prośbę nie odpowiedzieć.

153. Występując przeciwko poprawionemu dekretowi, odrzuceniu prośby lub brakowi odpowiedzi ze strony autora, składający rekurs może zwrócić się do KNW bezpośrednio, za pośrednictwem autora dekretu (por. kan. 1737 § 1 KPK) lub za pośrednictwem pełnomocnika, w zawitym terminie piętnastu dni użytecznych, o którym mowa w kan. 1737 § 2 KPK[16].

154. Jeżeli rekurs hierarchiczny został złożony autorowi dekretu, ma on obowiązek bezzwłocznie przekazać go do KNW (por. kan. 1737 § 1 KPK). Następnie (podobnie, jak wówczas, gdy rekurs został złożony bezpośrednio do KNW), autor dekretu powinien jedynie czekać na ewentualne instrukcje lub wnioski ze strony KNW, która w każdym przypadku poinformuje go o wyniku rozpatrzenia rekursu.

b/ Co przewiduje KKKW w przypadku rekursu od dekretu karnego?

155. W porównaniu do KPK, procedura oparta na KKKW jest prostsza. Kan. 1487 § 1 KKKW stanowi bowiem jedynie, że rekurs należy przesłać do KNW w terminie dziesięciu dni użytecznych od podania dekretu do wiadomości.

156. Autor dekretu w takim przypadku nie musi nic robić, a jedynie czekać na ewentualne instrukcje lub wnioski ze strony KNW, która w każdym przypadku poinformuje go o wyniku rozpatrzenia rekursu. Jeżeli chodzi o ordynariusza, powinien on przyjąć do wiadomości zawieszający skutek rekursu, o którym mowa w n. 148.

IX. Czy jest coś, o czym trzeba pamiętać zawsze?

157. Od momentu otrzymania wiadomości o przestępstwie oskarżonemu przysługuje prawo do złożenia prośby o zwolnienie ze wszystkich obowiązków związanych ze stanem duchowym, w tym od celibatu, i jednocześnie, z ewentualnych ślubów zakonnych. Ordynariusz lub hierarcha powinien wyraźnie poinformować go o tym prawie. Jeżeli duchowny zdecyduje się skorzystać z tej możliwości, musi napisać stosowną prośbę, skierowaną do Ojca Świętego, w której przedstawi się i wyłoży pokrótce swoje powody. Prośba musi być jasno oznaczona datą i podpisana przez petenta. Należy przekazać ją do KNW wraz z *votum* ordynariusza lub hierar-

chy. KNW ze swej strony zajmie się przekazaniem jej i – jeżeli Ojciec Święty przychyli się do prośby – przekaze ordynariuszowi lub hierarsze reskrypt udzielający dyspensy, prosząc go o zgodne z wymogami prawa ogłoszenie go proszącemu.

158. Od wszystkich poszczególnych aktów administracyjnych, wydanych lub zatwierdzonych przez KNW, przysługuje rekurs na podstawie art. 27 SST[17]. Aby rekurs mógł być uznany za dopuszczalny, musi w jasny sposób określać żądanie (*petitum*) i zawierać uzasadnienie prawne (*in iure*) oraz faktyczne (*in facto*), na których się opiera. Składający rekurs musi zawsze korzystać z pomocy adwokata, posiadającego stosowne pełnomocnictwo.

159. Jeżeli dana konferencja biskupów przygotowała wytyczne odnośnie do postępowania w przypadkach seksualnego wykorzystywania osób małoletnich, do czego w 2011 roku zachęcała KNW, niniejszy tekst należy w tych wytycznych uwzględnić.

160. Zdarza się czasami, że wiadomość o przestępstwie dotyczy duchownego już zmarłego. W takim przypadku nie może być wszczęte żadne postępowanie karne.

161. Jeżeli duchowny, którego dotyczy zgłoszenie, umrze w trakcie dochodzenia wstępnego, nie ma możliwości wszczęcia w jego następstwie postępowania karnego. Zaleca się jednak ordynariuszowi lub hierarsze, by tak czy inaczej poinformowali o sprawie KNW.

162. Jeżeli oskarżony duchowny umrze w trakcie prowadzenia procesu karnego, należy o tym powiadomić KNW.

163. Jeżeli w trakcie trwania dochodzenia wstępnego oskarżony duchowny utraci swój stan kanoniczny na skutek udzielenia dyspensy lub wymierzenia kary w innym postępowaniu, ordynariusz lub hierarcha powinien ocenić, czy właściwe jest kontynuowanie dochodzenia wstępnego, z punktu widzenia miłości pasterskiej i uwzględniając potrzebę sprawiedliwości wobec domniemanych ofiar. Jeżeli natomiast tak się wydarzy już po wszczęciu procesu karnego, może być on mimo wszystko doprowadzony do końca, choćby po to, aby ustalić odpowiedzialność za ewentualne przestępstwo i wymierzyć ewentualną karę. Należy przypomnieć, że dla kwalifikacji czynu jako *delictum gravius*, istotne jest, czy osoba oskarżana była osobą duchowną w chwili popełnienia ewentualnego przestępstwa, a nie w chwili prowadzenia postępowania.

164. Mając na uwadze przepisy zawarte w Instrukcji *Sulla riservatezza delle cause* z dnia 6 grudnia 2019 r., właściwa władza kościelna (ordynariusz lub hierarcha) powinna odpowiednio informować domniemaną ofiarę oraz osobę oskarżaną, jeżeli zgłoszą taką potrzebę, na temat poszczególnych etapów postępowania, dbając o to, by nie ujawniać informacji objętych sekretem papieskim lub tajemnicą urzędową, których rozpowszechnienie mogłoby przynieść uszczerbek osobom trzecim.

Zamierzeniem niniejszego *Vademecum* nie jest zastąpienie formacji specjalistów w sprawach prawa kanonicznego, zwłaszcza w zakresie dotyczącym materii karnej i procesowej. Jedynie pogłębiona znajomość prawa i jego interpretacji może odpowiednio przysłużyć się prawdzie i sprawiedliwości, do których szczególnie starannie należy dążyć w sprawach *delicta graviora* z uwagi na to, jak głęboką ranę stanowią one dla wspólnoty Kościoła.

Przypisy

- [1] Art. 7 SST – § 1. Przy utrzymaniu w mocy prawa Kongregacji Nauki Wiary do uchylenia przedawnienia w poszczególnych przypadkach, skarga karna odnośnie do przestępstw osądzanych tylko przez Kongregację Nauki Wiary wygasa na skutek przedawnienia po upływie dwudziestu lat. § 2. Przedawnienie liczy się zgodnie z kan. 1362 § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz z kan. 1152 § 3 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich. Natomiast w przypadku przestępstwa, o którym w art. 6 § 1, n. 1, przedawnienie zaczyna się liczyć od dnia, w którym nieletni skończył osiemnaście lat.
- [2] Art. 24 SST – § 1. W sprawach dotyczących przestępstw, o których mowa w art. 4, § 1, trybunał nie może ujawnić nazwiska oskarżyciela ani oskarżonemu, ani też jego obrońcy, jeśli oskarżyciel nie udzielił wyraźnej zgody. § 2. Tenże trybunał powinien szczególnie uważnie ocenić wiarygodność oskarżyciela. § 3. W każdym wypadku trzeba starać się całkowicie uniknąć jakiegokolwiek niebezpieczeństwa naruszenia tajemnicy sakramentalnej.
- [3] Art. 8 SST – § 2. Ten Najwyższy Trybunał sędzi również inne przestępstwa [...] ze względu na powiązania osoby i wspólność.
- [4] Kan. 1428 KPK – § 1. Sędzia lub przewodniczący trybunału kolegialnego może dla przeprowadzenia instrukcji sprawy wyznaczyć audytora, dobierając go spośród sędziów trybunału albo z osób zatwierdzonych przez biskupa do tej funkcji. § 2. Do sprawowania funkcji audytora biskup może zatwierdzić duchownych lub świeckich, odznaczających się dobrymi obyczajami, roztropnością i wiedzą. Kan. 1093 KKKW – § 1. Sędzia lub przewodniczący trybunału kolegialnego może dla prowadzenia instrukcji sprawy wyznaczyć audytora, dobierając go albo spośród sędziów trybunału albo z chrześcijan dopuszczonych do tego urzędu przez Biskupa eparchialnego. § 2. Biskup eparchialny może dopuścić do urzędu audytora chrześcijan, którzy wyróżniają się dobrymi obyczajami, roztropnością i wiedzą.
- [5] Kan. 1722 KPK – Celem uniknięcia zgorszenia, ochrony wolności świadków i gwarancji wymiaru sprawiedliwości, ordynariusz [...] może [...] oddalić oskarżonego od świętej posługi lub jakiegoś urzędu i zadania kościelnego, oraz nakazać lub zakazać pobytu w jakimś miejscu lub terytorium, a nawet zabronić publicznego uczestnictwa w Najświętszej Eucharystii [...]. Kan. 1473 KKKW – Celem uniknięcia zgorszenia, ochrony wolności świadków i gwarancji wymiaru sprawiedliwości, Hierarcha [...] może [...] zabronić oskarżonemu wykonywania święceń, urzędu, posługi lub innego zadania, nakazać lub zakazać pobytu w jakimś miejscu lub terytorium, a nawet zabronić publicznego przyjmowania Najświętszej Eucharystii [...].
- [6] Kan. 1339 KPK – § 1. Tego, kto znajduje się w bardzo bliskiej okazji popełnienia przestępstwa lub na kogo w wyniku przeprowadzonego dochodzenia pada poważne podejrzenie popełnienia przestępstwa, ordynariusz może osobiście lub przez innego upomnieć. § 2. Temu, którego postępowanie powoduje zgorszenie lub poważne naruszenie porządku publicznego, może także udzielić nagany, w sposób dostosowany do szczególnych warunków osoby i faktu. § 3. Upomnienie lub nagana powinny być zawsze możliwe do stwierdzenia przynajmniej na podstawie jakiegoś dokumentu przechowywanego w tajnym archiwum kurii. Kan. 1340 § 1 KPK: Pokutą, która może być nałożona w zakresie zewnętrznym, jest obowiązek wykonania jakiegoś aktu religijności, pobożności lub miłości. Kan. 1427 KKKW – § 1. Z zachowaniem prawa partykularnego, publiczna nagana udzielana jest

w obecności notariusza lub wobec dwóch świadków, lub w formie pisemnej, tak jednak, aby przyjęcie i treść pisma były możliwe do stwierdzenia na podstawie jakiegoś dokumentu. § 2. Należy się wystrzegać, aby owa nagana publiczna nie spowodowała większej niesławy sprawcy niż jest to proporcjonalne do czynu.

- [7] Art. 21 § 2, 2° SST – Kongregacja Nauki Wiary może: [...] 2° pozostawić w najcięższych przypadkach bezpośrednio do decyzji Papieża kwestię wydalenia ze stanu duchownego lub pozbawienia urzędu, wraz z dyspensą od prawa celibatu, gdy jest oczywiste popełnienie przestępstwa, po daniu winnemu prawa do obrony.
- [8] Kan. 1483 KPK – Pełnomocnik i adwokat winni być pełnoletni i nienaruszonej sławy. Adwokat ma być ponadto katolikiem, chyba że biskup diecezjalny zezwoli inaczej, doktorem prawa kanonicznego lub skądinąd prawdziwie biegłym i zatwierdzonym przez tegoż biskupa.
- [9] *Ex analogia* kan. 1527 KPK – § 1. Mogą być przytoczone dowody jakiegokolwiek rodzaju, które wydają się pożyteczne do poznania sprawy i są godziwe.
- [10] *Ex analogia* kan. 1572 KPK – Przy ocenie zeznań, sędzia, żądając w razie potrzeby świadectw kwalifikacyjnych, winien wziąć pod uwagę: 1) jaki jest stan osoby i jaka jej uczciwość; 2) czy zeznanie jest na podstawie własnej wiedzy, zwłaszcza z osobistego widzenia i słyszenia, czy jest opinią świadka, opiera się na pogłoskach lub na zasłyszaniu od innych; 3) czy świadek jest stały i trwale ze sobą zgodny, czy też zmienny, niepewny lub chwiejny; 4) czy ma współświadków zeznania i czy jest potwierdzony lub nie przez inne elementy dowodowe.
- [11] Kan. 1336 KPK – § 1. Kary ekspiacyjne, które mogą obowiązywać przestępcę albo na stałe, albo na czas określony lub nieokreślony, oprócz innych, ustanowionych ewentualnie ustawą, są następujące: 1) zakaz lub nakaz przebywania na określonym miejscu lub terytorium; 2) pozbawienie władzy, urzędu, zadania, prawa, przywileju, uprawnienia, łaski, tytułu, odznaczenia, nawet czysto honorowego; 3) zakaz korzystania z tego, co wyliczono w n. 2, lub zakaz korzystania z tego w określonym miejscu lub poza określonym miejscem; tego rodzaju zakazy nigdy nie powodują nieważności; 4) karne przeniesienie na inny urząd; 5) wydalenie ze stanu duchownego.
- [12] Kan. 1337 KPK – § 1. Zakaz przebywania na określonym miejscu lub terytorium może dotyczyć zarówno duchownych, jak i zakonników; natomiast nakaz przebywania – duchownych diecezjalnych oraz zakonników w ramach ich konstytucji. § 2. Do wydania nakazu przebywania na określonym miejscu lub terytorium, wymagana jest zgoda ordynariusza tego miejsca, chyba że chodzi o dom przeznaczony również dla duchownych spoza diecezji, odbywających pokutę lub podejmujących poprawę. Kan. 1338 KPK – § 1. Pozbawienia i zakazy, wyliczone w kan. 1336, § 1, n. 2 i 3, nigdy nie obejmują władzy, urzędów, zadań, praw, przywilejów, uprawnień, łask, tytułów, odznaczeń, które nie podlegają władzy przełożonego ustanawiającego karę. § 2. Nie można pozbawić władzy święceń, lecz jedynie zakazać jej wykonywania lub niektórych jej aktów; również nie można pozbawić kogoś stopni akademickich. § 3. Odnośnie do zakazów wyliczonych w kan. 1336, 1, n. 3 należy zachować normę odnoszącą się do cenzur, podaną w kan. 1335.
- [13] Kan. 54 KPK – § 1. Poszczególne dekrety, powierzone do realizacji wykonawcy, osiąga swój skutek w momencie wykonania; poza tym od momentu powiadomienia osoby po-

wagą wydającego decyzję. § 2. Tylko wtedy można się domagać wykonania poszczególnego dekretu, gdy został zgodnie z przepisem prawa doręczony jako prawomocny dokument. Kan. 55 KPK – Zachowując przepisy kan. 37 i 51, gdy bardzo poważna przyczyna nie pozwala na doręczenie tekstu dekretu na piśmie, wtedy powiadomienie o dekreście ma miejsce przez odczytanie temu, dla którego jest przeznaczony, wobec notariusza lub dwóch świadków. Zredagowany dokument o tym fakcie winien być podpisany przez wszystkich obecnych. Kan. 56 KPK – Powiadomienie o dekreście ma miejsce, jeżeli osoba, dla której jest przeznaczony, prawnie wezwana po odbiór dekretu lub wysłuchanie jego treści, nie mając słusznego powodu nie stawiała się albo odmówiła złożenia podpisu.

- [14] Kan. 1429 KKKW – § 1. Zakaz przebywania na określonym miejscu lub terytorium może dotyczyć tylko duchownych, zakonników lub członków stowarzyszeń życia wspólnego na wzór zakonników; natomiast nakaz przebywania na określonym miejscu lub terytorium tylko duchownych należących do eparchii, z zachowaniem prawa instytutów życia konsekrowanego. § 2. Do wydania nakazu przebywania na określonym miejscu lub terytorium wymagana jest zgoda Hierarchy miejsca, chyba że odnosi się to albo do domu instytutu życia konsekrowanego na prawie papieskim lub patriarchalnym, w którym to przypadku wymagana jest zgoda właściwego przełożonego, albo do domu wyznaczonego dla wielu duchownych eparchialnych dla pokuty lub poprawy.
- [15] Kan. 1430 KKKW – § 1. Pozbawienia karne mogą dotyczyć tylko tej władzy, urzędów, posług, zadań, praw, przywilejów, uprawnień, łask, tytułów, odznaczeń, które znajdują się pod władzą przełożonego ustanawiającego karę lub Hierarchy, który ustanowił sąd karny lub je wymierzył dekretem; to samo dotyczy karnego przeniesienia na inny urząd. § 2. Nie można pozbawić władzy święceń, lecz tylko zabronić wykonywania wszystkich lub niektórych jej aktów według norm prawa wspólnego; również nie można pozbawić kogoś stopni akademickich.
- [16] Kan. 1737 § 2 KPK – Rekurs należy wnieść w zawitym terminie piętnastu użytecznych dni, które [...] bieżą według przepisu kan. 1735.
- [17] Art. 27 SST – Przeciw poszczególnym aktom administracyjnym, wydanym lub zatwierdzonym przez Kongregację Nauki Wiary w przypadkach przestępstw, które osądza tylko ona, dopuszcza się odwołanie, które winno zostać przedłożone w nieprzekraczalnym terminie sześćdziesięciu dni użytecznych Kongregacji Zwyczajnej (czyli *Feria IV*) tejże dykasterii, która osądza zasadność i zgodność z prawem, eliminując jakiegokolwiek dalsze odwołanie, o czym w art. 123 Konstytucji apostolskiej „*Pastor bonus*”.

Załącznik nr 5.

Wytyczne Konferencji Episkopatu Polski³⁷

Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia.

OŚWIADCZENIE KEP

Warszawa, dnia 16 października 2019 r.

Wykonując polecenie Ojca Świętego Franciszka określone w art. 2 § 1 listu apostolskiego motu proprio *Vos estis lux mundi* z dnia 7 maja 2019 r., Konferencja Episkopatu Polski w dniu 8 października 2019 r. dokonała zmiany *Wytycznych dotyczących wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia*, z dnia 8 października 2014 r., uprzednio znowelizowanych w dniu 6 czerwca 2017 r.

W dniu dzisiejszym, tj. 16 października 2019 r., poprzez zamieszczenie na oficjalnej stronie internetowej Konferencji Episkopatu Polski, ogłoszona zostaje Uchwała nr 14/384/2019 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 8 października 2019 r. w sprawie nowelizacji *Wytycznych dotyczących wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia*.

Uchwała ta wchodzi w życie po miesiącu od dnia jej ogłoszenia.

+ Stanisław Gądecki
Arcybiskup Metropolita Poznański
Przewodniczący KEP
+ Artur G. Miziński
Sekretarz Generalny KEP

WYTYCZNE KEP

Kościół jako wspólnota wiernych troszczy się o zbawienie każdego człowieka i dobro wspólne społeczności, wśród której realizuje swoją misję. Ze względu na Chrystusa jest wrażliwy na wszystko, co służy prawdziwemu dobru człowieka i nie jest obojętny na to, co mu zagraża (por. Jan Paweł II, Encyklika „Redemptor hominis”, nr 13).

Zadaniem wszystkich, którzy pełnią posługę we wspólnotach Kościoła, w sposób szczególny biskupów, prezbiterów, diakonów oraz ich współpracowników i współpracowniczek jest pomagać ludziom, którym służą, by w swoim codziennym życiu znaleźli Boga. Podstawową zasadą tej posługi jest poszanowanie godności każdej osoby na wzór Chrystusa Pana. Szczególnym wymogiem tej zasady jest uznanie i respektowanie prawa wszystkich dzieci oraz młodzieży do tego, by były otoczone troską i szacunkiem oraz wzrastały w środowisku bezpiecznym, wolnym od wykorzystania, manipulacji i przemocy. Każde dziecko, przyjęte z wdzięcznością przez wspólnotę Kościoła jako dar od Boga, jest podmiotem tego

³⁷ Tekst przyjęty na mocy uchwały nr 13/366/2014 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 8 października 2014 r., znowelizowany na mocy uchwały nr 5/376/2017 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 6 czerwca 2017 r., a następnie znowelizowany na mocy uchwały nr 14/384/2019 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 8 października 2019 roku, w sprawie nowelizacji *Wytycznych dotyczących wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia*.

niezbywalnego prawa zakorzenionego głęboko w nauczaniu Jezusa. Zobowiązuje to do nieskazitelnie bezinteresownej służby na rzecz duchowego, fizycznego i emocjonalnego rozwoju dzieci i młodzieży oraz wyklucza, aby ktokolwiek z posługujących w Kościele w jakikolwiek sposób naruszał fizyczną lub psychiczną integralność dzieci i młodzieży. Równocześnie zobowiązuje do zaangażowania na rzecz przejrzystości w wyjaśnianiu wszelkich podejrzeń o niewłaściwe zachowania oraz do zapewnienia, że osoby winne naruszeń praw dzieci i młodzieży, niezależnie od pełnionej funkcji lub urzędu, zostaną pociągnięte do odpowiedzialności zgodnie z obowiązującymi normami ustanowionymi przez kompetentną władzę kościelną przy poszanowaniu prawa obowiązującego w Polsce.

Wśród ważnych zadań, które mają na celu zabezpieczenie dobra wspólnego wiernych, w szczególności zaś ochronę dzieci i młodzieży, znajduje się przyjęcie właściwej postawy wobec przypadków nadużyć seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób małoletnich. W nauczaniu Kościoła, w jego praktyce duszpasterskiej i wychowawczej oraz w jego rozstrzygnięciach dyscyplinarnych, bezpieczeństwo dzieci i młodzieży jest jego szczególną troską oraz integralną częścią dobra wspólnego. Kościół pragnie być przykładem stosowania najlepszych praktyk zarówno w ochronie dzieci i młodzieży jak i w odpowiedzi na krzywdy wyrządzone przez duchownych. Jedyną możliwą reakcją Kościoła na bolesne zjawisko wykorzystania seksualnego osób małoletnich jest rzetelne poszukiwanie prawdy i sprawiedliwości oraz trwanie na ich gruncie. Nadużycia seksualne Kościół uznaje za ciężkie grzechy, domagające się jednoznacznych reakcji także o charakterze dyscyplinarnym wobec osób, którym udowodniono popełnienie takich czynów, podjęcia uzdrawiającego dzieła pokuty, zarówno przez sprawcę, jak i całą wspólnotę Kościoła, naprawienia wyrządzonych krzywd wobec ofiary i wspólnoty oraz dołożenia wszelkich starań, aby podobne sytuacje nie miały miejsca w przyszłości.

Oskarżenia duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu z osobą małoletnią poniżej osiemnastego roku życia mogą również otwierać łatwe pole do nadużyć, z uwagi na wyjątkowe trudności, zarówno w dowodzeniu winy, jak i w wykazaniu niewinności. Kontekstem koniecznym do uwzględnienia w tych sprawach jest ponadto łatwość medialnego wykorzystywania takich faktów, niezależnie od ich udowodnienia lub nie, do podważania autorytetu Kościoła. Powyższe okoliczności sprawiają, że sami duchowni powinni mieć świadomość wyjątkowości każdej z tych sytuacji. Nie może to jednak powodować jakiegokolwiek chęci ukrywania bądź tuszowania takich faktów. Chodzi tu bowiem o czyn zakazany w porządku moralnym, naruszający nadto porządek dyscyplinarny Kościoła, a także stanowiący przestępstwo w prawie polskim.

W porządku prawnym Kościoła rozstrzyganie w sprawach przestępstw seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób niepełnoletnich jest zastrzeżone dla Kongregacji Nauki Wiary (Motu Proprio „Sacramentorum sanctitatis tutela” z 21 maja 2010 r., art. 6 § 1). Do najcięższych przestępstw tego rodzaju prawo Kościoła zalicza:

1° przestępstwo przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, popełnione przez duchownego z niepełnoletnim poniżej osiemnastego roku życia (z niepełnoletnim zrównana jest osoba, która trwale jest niezdolna posługiwać się rozumem);

2° nabywanie albo przechowywanie, lub upowszechnianie w celach satysfakcji seksualnej obrazów pornograficznych, przedstawiających małoletnich poniżej czternastego roku życia, przez duchownego – w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia.

Z zastrzeżeniem prawa Kongregacji Nauki Wiary do uchylenia przedawnienia w indywidualnych przypadkach, przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu, popełnione przez duchownego z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia, ulega przedawnieniu po upływie dwudziestu lat od dnia, w którym niepełnoletni ukończył osiemnasty rok życia.

Ponadto kan. 1395 Kodeksu Prawa Kanonicznego przewiduje sankcje karne dla duchownych także za inne czyny popełnione w sferze seksualności, nie podlegające specjalnym regulacjom.

Natomiast w rozumieniu prawa polskiego przestępstwo stanowi m.in. obcowanie seksualne z osobą małoletnią poniżej lat piętnastu (art. 200 § 1 kk), udostępnianie treści pornograficznych małoletniemu poniżej lat piętnastu (art. 200 § 3–5 kk), zgwałcenie osoby poniżej lat piętnastu (art. 197 § 3 ust. 2 kk), wykorzystanie seksualne osoby upośledzonej umysłowo (art. 198 kk), wytwarzanie, rozpowszechnianie i posiadanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego poniżej lat piętnastu (art. 202 § 3-4c kk), nawiązywanie przy pomocy sieci teleinformatycznych kontaktu z małoletnim poniżej lat piętnastu w celu wykorzystania seksualnego (art. 200a kk), a także nadużycie stosunku zależności lub zaufania wobec małoletniego albo w zamian za udzielenie lub obietnicę korzyści majątkowej lub osobistej wobec małoletniego w celu wykorzystania seksualnego (art. 199 kk). Przestępstwa tego typu ścigane są na wniosek osoby pokrzywdzonej bądź z urzędu i ulegają przedawnieniu nie wcześniej niż po ukończeniu przez ofiarę 30 roku życia.

Na podstawie art. 240 kk, każdy mając wiarygodną wiadomość o usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego, określonego w art. 197 § 3 lub 4 kk, art. 198 kk, art. 200 kk ma obowiązek zawiadomienia organów ścigania. Niewypełnienie takiego obowiązku jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat trzech.

Zgodnie z art. 16 Motu Proprio „Sacramentorum sanctitatis tutela”, do zadań ordynariusza (kan. 1717 KPK) lub hierarchy (kan. 1468 KKKW) należy przeprowadzenie wstępnego dochodzenia kanonicznego, którego celem jest potwierdzenie prawdopodobieństwa zaistnienia przestępstwa, czyli zasadności oskarżenia, a w przypadku uzyskania takiego potwierdzenia przekazanie dokumentacji Stolicy Apostolskiej.

W celu przyścia z pomocą osobom, mającym prowadzić wstępne dochodzenie kanoniczne, Konferencja Episkopatu Polski wydała 20 czerwca 2009 roku Wytyczne, które – po uwzględnieniu doświadczeń Kościoła powszechnego z ostatnich kilku lat, a szczególnie Wytycznych Prefekta Kongregacji Nauki Wiary z dnia 16 maja 2011 roku – niniejszym dokumentem zostają na nowo ogłoszone jako obowiązujące w Kościele katolickim w Polsce.

1. Celem wstępnego dochodzenia kanonicznego jest zbadanie faktów i okoliczności oraz poczytalności domniemanego sprawcy czynu przeciwko szóstemu przykazaniu wobec osób niepełnoletnich poniżej osiemnastego roku życia, a także poznanie i formalne opisanie prawdy, przygotowanie właściwej dokumentacji oraz uniemożliwienie ewentualnej kontynuacji przestępstwa (jeżeli zostałoby uprawdopodobnione) i ułatwienie naprawienia zła.

2. Kompetentnym do przyjęcia i prowadzenia sprawy jest właściwy przełożony kościelny, który – zapoznawszy się osobiście ze sprawą – powinien powierzyć jej prowadzenie odpowiedniemu kapłanowi lub powołanej przez siebie komisji. Osoba oskarżająca może zgłosić się zarówno do przełożonego osoby oskarżanej, jak i – jeśli zachodzi ku temu odpowiednia racja (np. odległość) – do biskupa diecezjalnego swego miejsca zamieszkania.

W takiej sytuacji biskup diecezjalny miejsca zamieszkania podejmie stałą współpracę z przełożonym osoby oskarżanej, którego kompetencje pozostają nienaruszone.

2a. W każdej diecezji i w każdej prowincji kleryckiego instytutu życia konsekrowanego na prawie papieskim lub kleryckiego stowarzyszenia życia apostolskiego na prawie papieskim w Polsce należy ustanowić delegata ds. ochrony dzieci i młodzieży, odpowiedzialnego za przyjmowanie zgłoszeń o wykorzystaniu seksualnym małoletnich przez duchownego oraz zobowiązanego do wskazania możliwości pomocy psychologicznej, prawnej i duszpasterskiej. Dane kontaktowe delegata (imię i nazwisko, bezpośredni telefon, adres poczty elektronicznej, adres umożliwiający bezpośrednie spotkanie) mają być podane na stronie internetowej diecezji lub prowincji w sposób łatwo dostępny dla każdego zainteresowanego. Otrzymałą informację delegat przekazuje właściwemu przełożonemu kościelnemu, który podejmuje dalsze działania zgodnie z przepisami prawa.

2b. Delegat przyjmuje także – w celu przekazania do właściwej władzy kościelnej – zgłoszenia dotyczące innych przestępstw wymienionych w Liście apostolskim motu proprio *Vos estis lux mundi* z dnia 7 maja 2019 r., a więc o:

- wykorzystaniu seksualnym małoletnich przez niemającego święceń członka instytutu życia konsekrowanego czy stowarzyszenia życia apostolskiego lub przez duchownego, który należy do innej niż wymienione w punkcie 2a jednostki kościelnej;
- zmuszaniu kogoś, przez osobę duchowną lub zakonną, przy zastosowaniu przemocy lub groźby czy też nadużycia władzy, do dokonywania lub poddawania się czynnościom seksualnym;
- wytwarzaniu, prezentowaniu, przechowywaniu lub rozpowszechnianiu przez osoby duchowne lub zakonne pornografii dziecięcej;
- rekrutowaniu lub nakłanianiu osoby małoletniej czy bezradnej, przez osobę duchowną lub zakonną, do udziału w prezentacjach pornograficznych.

2c. Zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia powyższych przestępstw w każdym przypadku można kierować bezpośrednio do właściwych ordynariuszy. W przypadku podejrzenia przestępstwa nadużycia władzy przez wyższych przełożonych kościelnych, o których mowa w art. 6 motu proprio *Vos estis lux mundi*, polegającego na działaniach lub zaniechaniach mających na celu zakłócanie lub uniknięcie dochodzeń świeckich lub kanonicznych, administracyjnych lub karnych, przeciwko duchownemu lub zakonnikowi w związku z wyżej wymienionymi przestępstwami, ewentualne zgłoszenia należy kierować bezpośrednio do władzy określonej w art. 8 i 9 motu proprio lub do Stolicy Apostolskiej – wprost lub za pośrednictwem nuncjusza papieskiego.

3. Ofiarę seksualnego wykorzystania, jak i jej bliskich, należy otoczyć właściwą troską duszpasterską, zapewniając poczucie bezpieczeństwa, wolę życzliwego wysłuchania i przyjęcia prawdy, ułatwienie – jeśli jest taka potrzeba – uzyskania specjalistycznej pomocy duchowej i psychologicznej, w przekonaniu, że osoba ta, ujawniając swoje cierpienie, również pomaga Kościołowi w uzdrowieniu naruszonego ładu moralnego. Przełożony kościelny powinien okazywać gotowość udzielenia pomocy duchowej i psychologicznej, o czym mowa w Aneksie nr 1 do niniejszego dokumentu nt. pomocy ofiarom.

4. Osobie oskarżającej należy wyraźnie przypomnieć o jej obowiązku złożenia doniesienia do organów ścigania, zgodnie z wszystkimi przepisami prawa polskiego. Jeśli osoba oskarżająca tego jeszcze nie uczyniła, obowiązek ciąży także na przyjmującym zgłoszenie.

5. Pierwszą informację na temat zarzucanego duchownemu czynu należy dokładnie zweryfikować z zachowaniem tajności. Otrzymywane w tego rodzaju sprawie listy, także korespondencja elektroniczna, a szczególnie informacje telefoniczne itp., powinny stanowić jednak podstawę do zaproszenia osoby oskarżającej na bezpośrednią rozmowę, z uwzględnieniem, czy w danej sprawie toczy się postępowanie przed organami państwowymi. Szczegółowe zasady prowadzenia rozmów umieszczone są w Aneksie nr 2 do niniejszego dokumentu nt. procedury postępowania.

6. Na podstawie tak otrzymanej i zweryfikowanej informacji właściwy przełożony rozstrzyga, czy rozpoczynać natychmiast wstępne dochodzenie kanoniczne. Jeśli decyduje o rozpoczęciu wstępnego dochodzenia kanonicznego zleca jego przeprowadzenie odpowiedniemu kapłanowi lub komisji (kan. 1717 KPK).

7. Jeśli ujawnione fakty dotyczyłyby bieżących wydarzeń i wydawały się prawdopodobne, ordynariusz ma prawo do nakazania tego, co jest postanowione w kan. 1722 Kodeksu Prawa Kanonicznego. Jeżeli natomiast ujawnione fakty dotyczyłyby niedalekiej przeszłości i wydawałyby się prawdopodobne, lecz obecnie nie ma bezpośredniego zagrożenia, przełożony rozstrzyga czy zastosować wobec duchownego środki zapobiegawcze czy odsunąć go od pracy z dziećmi i młodzieżą do czasu wyjaśnienia sprawy.

Jeśli chodzi o oskarżenia o czyny sprzed wielu lat zasada ta powinna być stosowana z zachowaniem odpowiedniej słuszności. W przypadkach tych przełożony powinien zachęcić duchownego do wyrażenia uprzedniej, wyraźnej, świadomej i wolnej zgody na poddanie się specjalistycznej diagnozie, czy też, jeśli byłoby to konieczne, także terapii. Do czasu wyjaśnienia zarzutów duchowny nie może być dopuszczony do posługi ani nie może zostać przeniesiony do pracy w innej diecezji.

8. Gdyby oskarżenie zostało wniesione przeciwko zmarłemu duchownemu, nie należy wszczynać dochodzenia kanonicznego, chyba że zasadnym wydałoby się wyjaśnienie sprawy dla dobra Kościoła. Osobę wnoszącą oskarżenie należy powiadomić o tych okolicznościach.

9. Oskarżony duchowny aż do momentu udowodnienia mu winy korzysta z domniemania niewinności. W żadnym wypadku nie może być pozbawiony prawa do obrony. Należy mu również ułatwić uzyskanie pomocy psychologicznej i prawnej. Gdyby podejrzenia nie zostały potwierdzone, powinno się uczynić wszystko, aby zostało przywrócone jego dobre imię, które ucierpiało na skutek bezpodstawnego oskarżenia.

10. Zwyczajnym sposobem działania w trakcie wstępnego dochodzenia kanonicznego jest gromadzenie informacji poprzez przesłuchania, zebranie dokumentów, w tym opinii lekarskich i psychologicznych, itp., o czym szczegółowo mówi Aneks nr 2 do niniejszego dokumentu.

11. Po stwierdzeniu wiarygodności oskarżenia właściwy przełożony przekazuje sprawę Kongregacji Nauki Wiary.

12. Za każdym razem, kiedy ordynariusz otrzymuje wiadomość, przynajmniej prawdopodobną, o przestępstwie, przeprowadza dochodzenie wstępne, a następnie, powiadamia o tym Kongregację Nauki Wiary. Kongregacja, jeśli nie zastrzega sobie sprawy z powodu szczególnych okoliczności, poleca ordynariuszowi dalsze postępowanie. Kompetentny przełożony jest zobowiązany poinformować Kongregację także, jeśli z przeprowadzonego dochodzenia wynikałoby, że w oskarżeniu nie istnieje „fumus delicti”. Jeżeli oskarżenia nie znalazły potwierdzenia we wstępnym dochodzeniu kanonicznym, i zostało to potwierdzone

przez Kongregację, należy fakt ten stwierdzić na piśmie i zamknąć sprawę, akta natomiast złożyć w tajnym archiwum kurii (kan. 1719 KPK).

13. Wstępne dochodzenie kanoniczne jednoznacznie odróżnia się od postępowania prowadzonego według prawa polskiego. W przypadku gdy toczy się postępowanie prowadzone przez organy państwowe, wstępne dochodzenie kanoniczne winno być prowadzone w zakresie, w jakim to będzie możliwe z uwagi na ograniczenia prawne, wynikające z postępowania organów państwowych.

14. Odpowiedzialność karną oraz cywilną za tego rodzaju przestępstwa ponosi sprawca jako osoba fizyczna.

15. Przełożony kościelny ma obowiązek zapoznania się z rozstrzygnięciami organów państwowych i uwzględnić je w swoich decyzjach.

16. Wszelka dokumentacja wstępnego dochodzenia kanonicznego z zasady przeznaczona jedynie do wewnętrznego użytku Kościoła. Przełożony winien jednak rozważyć, czy dokumentacja ta stanowi podstawę do złożenia odrębnego doniesienia do właściwych organów państwowych, zgodnie z prawem polskim, o ile z treści zgłoszenia nie wynika, że doszło do popełnienia czynu zabronionego opisanego w innych przepisach niż art. 197 § 3 lub 4 kk, art. 198 kk, art. 200 kk, a zawartych w rozdziale XXV tegoż Kodeksu.

17. Mając na uwadze przepisy prawa polskiego, dotyczące złożenia zawiadomienia o przestępstwie organom ścigania, jego treścią nie mogą być w żadnym wypadku wiadomości uzyskanie z sakramentalnego forum wewnętrznego (tajemnica spowiedzi). Analogicznie należy traktować wiedzę uzyskaną w ramach kierownictwa duchowego.

18. W sposób analogiczny, *mutatis mutandis*, należy postępować w przypadkach nadużyć przeciwko szóstemu przykazaniu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia popełnionych przez osoby konsekrowane lub innych świeckich, działających w strukturach Kościoła.

19. W celu zapobiegania nadużyciom, o których mówi ten dokument, należy zadbać o właściwą formację duchownych i kandydatów do stanu duchownego, o czym szerzej mówi Aneks nr 3 do niniejszego dokumentu nt. zasad formacji i profilaktyki tych osób.

Aneks nr 1

Pomoc ofiarom

Troska o ofiary nadużyć seksualnych to podstawowy akt sprawiedliwości ze strony wspólnoty Kościoła, odczuwającej ból i wstyd z powodu krzywdy wyrządzonej dzieciom i młodzieży.

Art. 1

Przełożony kościelny, którym jest odpowiednio biskup diecezjalny lub wyższy przełożony zakonny, w związku z uzyskaniem informacji o przypadku nadużycia seksualnego wobec niepełnoletniego, zobowiązany jest do:

- 1) udzielenia pomocy duchowej i psychologicznej ofierze nadużycia seksualnego, a w razie potrzeby także konsultacji prawnej;
- 2) podjęcia działań zmierzających do uniemożliwienia ewentualnej kontynuacji przestępstwa i zapewnienia ofierze poczucia bezpieczeństwa;
- 3) podjęcia działań mających na celu uzdrowienie zaufania i przywrócenie właściwego klimatu dla kontynuacji pracy duszpasterskiej we wspólnocie kościelnej, zranionej niegodnym postępowaniem osoby duchownej.

Art. 2

Duszpasterze winni być gotowi do podejmowania rozmów i spotkań z wiernymi, zwłaszcza w pierwszym okresie po ujawnieniu nadużycia seksualnego, jakie miało miejsce w ich wspólnotach. W sposób szczególny troską duszpasterską należy objąć dzieci i młodzież.

Art. 3

1. Przełożony kościelny realizuje obowiązek udzielenia pomocy duchowej i psychologicznej oraz konsultacji prawnej ofierze nadużycia seksualnego, działając przez osobę lub komisję, o której mowa w art. 5 ust. 1 Aneksu nr 2. Procedura postępowania.

2. Ofierze należy się informacja, że jej podstawowym prawem jest złożenie doniesienia do organów ścigania, o czym szczegółowo w art. 5 ust. 2 Aneksu nr 2. Procedura postępowania.

3. Postępowanie względem ofiary nadużycia seksualnego ze strony osób działających w imieniu przełożonego kościelnego powinno być zawsze inspirowane poczuciem sprawiedliwości oraz troską o dobro ofiary i o wspólnotę kościelną.

Art. 4

1. Pomoc ofierze nadużycia seksualnego i jej bliskim rozpoczyna się od przyjęcia zgłoszenia o popełnieniu przez duchownego czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia.

2. Osoba lub komisja, o której mowa w art. 5 ust. 1 Aneksu nr 2. Procedura postępowania, wskazana do przeprowadzenia rozmowy lub rozmów z osobą albo osobami zgłaszającymi nadużycie seksualne, ma zapewnić maksymalne poczucie bezpieczeństwa, okazać wolę życzliwego wysłuchania i przyjęcia prawdy oraz upewnić w przekonaniu, że osoby, ujawniając swoje cierpienie, pomagają też Kościołowi w przywróceniu naruszonego ładu moralnego.

Art. 5

1. Ofierze nadużycia seksualnego, którą jest osoba niepełnoletnia poniżej osiemnastego roku życia pomoc duchowa i psychologiczna powinna być udzielana w ścisłej współpracy z

rodzicami (opiekunami prawnymi), a w przypadku ofiary poniżej 15 roku życia za wyraźną ich zgodą.

2. Ofiary nadużyć, zarówno małoletnie, jak i dorosłe, mają prawo do tego, by przy czynnościach wyjaśniających i procesowych towarzyszyła wybrana przez nich osoba zaufana.

3. Mają także prawo do informacji, jakie środki zapobiegawcze zostały podjęte w odniesieniu do osoby oskarżanej o nadużycia.

Art. 6

Pomoc duchowa i psychologiczna powinna obejmować także osoby z najbliższego otoczenia ofiary nadużycia seksualnego, w szczególności członków rodziny. Ich też należy poinformować, w jaki sposób mogą skorzystać z pomocy duchowej i psychologicznej.

Art. 7

Proponując pomoc psychologiczną, przełożony kościelny może sięgać do specjalistów także spoza struktur związanych z Kościołem katolickim.

Powyższy tekst został przyjęty podczas 366. Zebrania Plenarnego KEP, które odbyło się w Warszawie w dniach 7-8 października 2014 r.

Aneks nr 2

Procedura postępowania

Wszelkie działania podejmowane przez przełożonego kościelnego, w związku z uzyskaniem informacji o przypadkach nadużycia seksualnego wobec osoby niepełnoletniej poniżej osiemnastego roku życia, mające na celu zabezpieczenie dobra wspólnego wiernych i dochodzenie do poznania prawdy – powinny odzwierciedlać kodeksową zasadę: *salus animarum suprema lex*.

Ofiarę nadużycia seksualnego należy otoczyć opieką, zgodnie z postanowieniami Aneksu nr 1. Pomoc ofierze.

Oskarżonemu o popełnienie czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia przysługuje fundamentalne prawo do obrony, z zachowaniem zasady domniemania niewinności, aż do czasu udowodnienia winy.

Art. 1

W przypadku, kiedy przełożony kościelny, którym jest odpowiednio biskup diecezjalny lub wyższy przełożony zakonny, otrzyma przynajmniej prawdopodobną wiadomość o popełnieniu przez duchownego czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia, zobowiązany jest do wszczęcia wstępnego dochodzenia kanonicznego;

Art. 1 a

1. W przypadku gdy z treści zgłoszenia wynika możliwość popełnienia czynu zabronionego, opisanego w art. 197 § 3 lub 4 kk, art. 198 kk, art. 200 kk, a doniesienie można uznać za wiarygodne, przełożony kościelny zawiadamia za pośrednictwem wyznaczonego pełnomocnika właściwy organ powołany do ścigania przestępstw. Nie ma takiego obowiązku, jeśli przełożony kościelny posiada wiedzę, że organy ścigania zostały powiadomione o czynie zabronionym.

2. Pełnomocnik niezwłocznie dokonuje zawiadomienia organów ścigania w formie pisemnej, podając:

- 1) dane domniemanego sprawcy;
- 2) ogólny opis czynu zabronionego;
- 3) imię i nazwisko domniemanego pokrzywdzonego;
- 4) dane osoby, od której uzyskano informacje.

3. Pełnomocnik winien uzyskać urzędowe potwierdzenie dokonania zawiadomienia.

4. Jeżeli z treści lub charakteru zgłoszenia wynika w sposób ewidentny, że jest ono niewiarygodne, zawiadomienia organów ścigania należy dokonać niezwłocznie po tym, gdy ewentualnie podjęte wstępne dochodzenie kanoniczne potwierdziło prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego, o którym mowa w art. 197 § 3 lub 4 kk, art. 198 kk, art. 200 kk.

Art. 2

Czynności i działania podejmowane przez przełożonego kościelnego wobec podejrzanego duchownego mogą obejmować:

- 1) odsunięcie od obowiązków wynikających z powierzonych urzędów, posług lub zadań celem uniemożliwienia ewentualnej kontynuacji przestępstwa;
- 2) zapewnienie odpowiedniej opieki psychologiczno-terapeutycznej;
- 3) wskazanie miejsca przebywania i zapewnienie niezbędnych środków materialnych do życia.

Art. 3

Celem wstępnego dochodzenia kanonicznego jest:

- 1) zbadanie faktów i okoliczności;
- 2) sporządzenie dokumentacji.

Art. 4

Wstępne dochodzenie kanoniczne obejmuje:

- 1) przyjęcie zgłoszenia;
- 2) procedurę związaną z badaniem faktów, okoliczności i zbieraniem dowodów;
- 3) procedurę związaną z gromadzeniem dokumentacji.

Art. 5

1. Przełożony kościelny wskazuje odpowiednią osobę lub komisję uprawnioną do przyjęcia zgłoszenia.

2. Przyjmujący zgłoszenie, po życzliwym wysłuchaniu osoby skarżącej, zachowując postanowienia Aneksu nr 1. Pomoc ofierze, winien:

- 1) zapytać osobę skarżącą, czy zawiadomiła organy ścigania o czynie zabronionym, o którym mowa w art. 197 § 3 i 4, 198 i 200 kk. Odpowiedź powinna być złożona w formie pisemnej i zawierać podpis osoby skarżącej. W przypadku odmowy złożenia podpisu, należy sporządzić notatkę służbową;
- 2) poinformować osobę skarżącą, w przypadku gdy takie zgłoszenie nie zostało dokonane, o obowiązku złożenia zawiadomienia do organów ścigania; należy również poinformować osobę skarżącą, że władza kościelna dokona takiego zawiadomienia, o ile organy ścigania nie mają jeszcze wiedzy o czynie zabronionym;
- 3) wyjaśnić, że postępowanie kanoniczne ma charakter wewnętrzkościelny.

3. Osoba składająca zgłoszenie, po uzyskaniu informacji, o których mowa w ust. 2, powinna sformułować zgłoszenie na piśmie. Jeżeli tego nie uczyni, podstawą do podjęcia dalszych czynności staje się protokół z odbytej rozmowy, podpisany w miarę możliwości przez wszystkich jej uczestników.

4. W przypadku, gdy zgłoszenie dotyczy osoby poniżej 15 roku życia, osoba pokrzywdzona może być przesłuchiwana tylko za zgodą rodziców i w obecności psychologa. Jeżeli zaś zgłoszenie odnosi się do osoby pomiędzy 15 a 18 rokiem życia, osoba pokrzywdzona powinna być przesłuchiwana w obecności psychologa.

5. Po rozmowie, o której w ust. 4, do podjęcia kolejnych czynności potrzebna jest opinia biegłego psychologa.

6. Skreślony

Art. 6

W celu uzyskania niezbędnych informacji, dotyczących domniemanego przestępstwa, przełożony kościelny, działając poprzez osobę lub komisję, o których mowa w art. 5 ust. 1, powinien podjąć niezbędne czynności, zmierzające do zbadania okoliczności i zebrania dowodów. Mogą nimi być:

- 1) wezwanie duchownego i przesłuchanie go w siedzibie kurii;
- 2) przesłuchanie osób posiadających wiedzę na temat domniemanego przestępstwa;
- 3) przeprowadzenie wizji lokalnej.

Art. 7

1. W celu przeprowadzenia procedury kanonicznej niezbędne jest zgromadzenie i opracowanie następujących dokumentów:

- 1) sformułowanego na piśmie zgłoszenia lub protokołu, o którym mowa w art. 5 ust. 3;
- 2) protokołu odbytej rozmowy, o którym mowa w art. 5 ust. 4;
- 3) protokołu przeprowadzonej rozmowy z duchownym;
- 4) protokołu przeprowadzonej wizji lokalnej;
- 5) protokołów rozmów z osobami posiadającymi wiedzę na ten temat;
- 6) opinii biegłego;
- 7) wszelkich innych dokumentów, zarówno publicznych, jak i prywatnych, które wydają się pożyteczne do rozpoznania sprawy.

2. Dokumenty opracowane na okoliczność prowadzonej procedury kanonicznej należy przechowywać w archiwum tajnym kurii biskupiej.

Art. 8

1. Po zakończeniu wstępnego dochodzenia kanonicznego, w którego wyniku stwierdzono wiarygodność zgłoszenia, o którym mowa w art. 5 ust. 3, przełożony kościelny przekazuje sprawę do Kongregacji Nauki Wiary.

2. Po zakończeniu wstępnego dochodzenia kanonicznego, w którego wyniku nie stwierdzono wiarygodności zgłoszenia, o którym mowa w art. 5 ust. 3, przełożony kościelny zobowiązany jest przywrócić niesłusznie podejrzanego duchownego w obowiązkach i czynnościach, w których został zawieszony i uczynić wszystko, aby przywrócić mu utracone dobre imię.

Art. 9

W przypadku zatrzymania lub podjęcia przez sąd decyzji o zastosowaniu wobec duchownego tymczasowego aresztowania lub innego środka zapobiegawczego, w związku z postawieniem zarzutu popełnienia czynu opisanego w rozdziale XXV Kodeksu karnego – przełożony kościelny powinien powiadomić o tym fakcie Sekretarza Generalnego Konferencji Episkopatu Polski.

Art. 10

We wszystkich przypadkach informacji dla mediów udziela wyłącznie rzecznik prasowy lub inna osoba wyznaczona przez przełożonego kościelnego.

Powyższy tekst, przyjęty na mocy uchwały nr 13/366/2014 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 8 października 2014 r., został znowelizowany na mocy uchwały nr 5/376/2017 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 6 czerwca 2017 r.

Aneks nr 3

Zasady formacji i profilaktyki

Fundamentem formacji do kapłaństwa lub życia zakonnego jest budowanie osobistej relacji z Bogiem. W formacji nie może zabraknąć właściwego traktowania i przeżywania sfery seksualnej oraz umiejętnego przygotowania do życia w czystości i celibacie. Niezbędna jest współpraca kandydata z kierownikiem duchowym, spowiednikiem i przełożonymi. Szczególnym zadaniem formatorów jest ukazywanie, przy pomocy różnorodnych form i środków, pozytywnego wymiaru sfery seksualnej, niezbędnego w dojrzałym budowaniu relacji międzyludzkich. Kształtowanie właściwej tożsamości seksualnej powinno dokonywać się przez świadomą akceptację tej sfery i ukierunkowanie jej na głębszą integrację ze sferą emocjonalną i duchową. W przekazie formatorów powinno akcentować się wartości życia w czystości i celibacie jako radosnego daru z siebie, składanego Bogu i ludziom.

I. Zasady formacji

Art. 1

Przed dopuszczeniem kandydata do święceń lub profesji zakonnej, przełożeni są zobowiązani do zbadania zdadności kandydata, zawsze z poszanowaniem prywatności osoby.

Art. 2

1. Droga rozeznania ewentualnych trudności w sferze seksualnej powinna rozpoczynać się w momencie przyjmowania kandydata do seminarium lub zakonu.

2. Zgłaszający się kandydat do seminarium lub zakonu powinien przejść stosowne badanie psychologiczne oraz pogłębiony wywiad, który pozwoli formatorom zorientować się co do poziomu dojrzałości seksualnej oraz występowania ewentualnych zaburzeń. Badania takie powinien przeprowadzić psycholog respektujący antropologię chrześcijańską.

3. W celu dokonania właściwej oceny osobowości kandydata biegły winien przeprowadzić badanie zarówno w formie wywiadu, jak i poprzez test, zawsze za uprzednią, wyrażoną, świadomą i dobrowolną zgodą kandydata.

4. Tematyka dojrzałości w sferze seksualnej kandydata do kapłaństwa lub życia zakonnego powinna znaleźć swoje miejsce w rozmowach prowadzonych przez formatorów, zwłaszcza ojców duchownych, którzy uczestniczą w procesie przyjmowania kandydatów do seminarium lub zakonu. Ojcowie duchowni i spowiednicy nie mogą wyrażać swojej opinii o kandydacie na forum zewnętrznym.

5. W przypadku występowania u kandydata do kapłaństwa lub życia zakonnego wyraźnych braków w dojrzałości seksualnej, zadaniem przełożonych jest rozpoznanie i ocena występujących trudności.

6. Do seminarium duchownego lub instytutu zakonnego nie należy przyjmować kandydata, u którego stwierdzono występowanie zaburzeń w sferze seksualnej, w tym głęboko zakorzenionej orientacji homoseksualnej.

Art. 3

1. Przedmiotem wykładów i konferencji dla przygotowujących się do kapłaństwa lub życia zakonnego powinna być tematyka związana z kształtowaniem dojrzałej seksualności. Należy ją uwzględnić również w kierownictwie duchowym oraz w innych działaniach służących rozwojowi życia duchowego.

2. Kandydaci do kapłaństwa lub życia zakonnego powinni otrzymać konieczną wiedzę w zakresie odpowiedzialności, na forum kościelnym i państwowym, za przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, w szczególności popełnione z osobami niepełnoletnimi, a także w zakresie obowiązujących procedur przewidzianych w prawie powszechnym i w prawie lokalnym w odniesieniu do kontaktu z ofiarami nadużyć seksualnych, popełnionych przez duchownych.

Art. 4

1. Skuteczna prewencja w zakresie popełniania przestępstw seksualnych przez osoby duchowne swym zasięgiem powinna obejmować grupę formatorów.

2. Ewentualne nadużycia, nawet najmniejsze, w sferze seksualnej popełnione przez formatorów seminaryjnych lub zakonnych winny skłaniać ich przełożonych do szybkiej interwencji, łącznie, gdy zachodzi tego potrzeba, z odsunięciem od pełnienia funkcji.

Art. 5

1. Duszpasterze pracujący z dziećmi i młodzieżą powinni być przeszkoleni do profesjonalnego kontaktu z tymi grupami.

2. W ramach konferencji i spotkań dla księży i osób konsekrowanych katechizujących powinno się ich uwrażliwiać na wszelkiego rodzaju nadużycia seksualne, które mogą być popełnione w stosunku do niepełnoletnich.

II. Zasady profilaktyki

Art. 6

1. Prewencja nadużyć seksualnych wobec niepełnoletnich stanowi integralną część zaangażowania Kościoła w pracę z dziećmi i z młodzieżą.

2. Prewencja ma na celu wyeliminowanie ryzyka nadużyć seksualnych w ścisłym tego słowa znaczeniu; ma pomóc uniknąć psychicznych i fizycznych przekroczeń granic intymności oraz przyczynić się do promocji ochrony dzieci i młodzieży przed różnymi formami przemocy i wykorzystania również poza środowiskiem kościelnym.

Powyższy tekst został przyjęty podczas 366. Zebrania Plenarnego KEP, które odbyło się w Warszawie w dniach 7-8 października 2014 r.

Prewencja nadużyć seksualnych wobec dzieci i młodzieży i osób niepełnosprawnych w pracy duszpasterskiej i wychowawczej Kościoła w Polsce³⁸

Zasady ogólne

1. Prewencja nadużyć seksualnych wobec nieletnich stanowi integralną część zaangażowania Kościoła w pracę z dziećmi i z młodzieżą. Wspólnota wiary zapewnia dzieciom i młodzieży bezpieczne i przejrzyste środowisko wzrostu, które współtworzą wszyscy odpowiedzialni za wspieranie rodziców w przekazywaniu wiary przez nauczanie i różne formy pracy duszpasterskiej. Prewencja ma na celu wyeliminowanie ryzyka popełnienia nadużyć seksualnych w ścisłym tego słowa znaczeniu przez kogokolwiek z uczestników duszpasterstwa dzieci i młodzieży. Ma również pomóc w uniknięciu psychicznych i fizycznych przekroczeń granic intymności. Cel ten ma być osiągnięty przez programy pomagające rodzicom, jak również osobom zaangażowanym w duszpasterstwo i wychowanie, w rozpoznaniu oznak wykorzystywania seksualnego i w odpowiedniej reakcji na nie. Prewencja ma się przyczynić do promocji ochrony dzieci i młodzieży przed różnymi formami przemocy i wykorzystania również poza środowiskami kościelnymi.
2. Prewencja musi uwzględnić specyfikę zagrożeń, na jakie są narażeni chłopcy i dziewczęta.
3. Wszystkie dzieła prowadzone przez jednostki organizacyjne Kościoła podejmujące pracę z dziećmi i młodzieżą są zobowiązane do przyjęcia i stosowania przejrzystych, nieskomplikowanych i poddanych jakościowej kontroli procedur prewencji nadużyć seksualnych. Opracowanie i wprowadzenie w życie procedur prewencji ma się dokonać we współpracy wszystkich osób i grup zaangażowanych w pracę z dziećmi i młodzieżą, nie wyłączając samych dzieci i młodzieży.
4. Ze względu na specyfikę grupy, szczególnej uwagi i kompetencji wymaga prewencja w środowisku osób niepełnosprawnych, zwłaszcza umysłowo i psychicznie.
5. Prewencja wymaga:
 - 1) przygotowania i wdrożenia we współpracy z rodzicami szczegółowych programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży;
 - 2) przygotowania i przestrzegania kodeksu zachowań obowiązującego wszystkie osoby skierowane do pracy z dziećmi i młodzieżą;
 - 3) właściwej formacji kapłanów i przygotowujących się do kapłaństwa;

³⁸ Dokument dotyczący prewencji został przyjęty podczas 365. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski w dniach 10–11 czerwca 2014 r.

- 4) prowadzenia obowiązkowych i regularnych szkoleń w zakresie prewencji dla katechetów i innych osób pracujących z dziećmi i młodzieżą, również w charakterze wolontariuszy;
- 5) wprowadzenia pouczeń i wymagań w momencie kierowania do pracy czy do posługi z dziećmi i młodzieżą, również w charakterze wolontariuszy.

Zasady pracy z dziećmi i młodzieżą

6. Wszyscy wychowawcy, opiekunowie i animatorzy pracy z dziećmi i młodzieżą powinni otrzymać odpowiednie przeszkolenie dotyczące prewencji oraz mieć zapewnioną pomoc i superwizję ze strony odpowiedzialnych za prewencję, o których mowa w punkcie 25.
7. Wszystkie nadrzędne kościelne struktury duszpasterstwa dzieci i młodzieży, organizacje katolickie, zrzeszenia dzieł wychowawczych i oświatowych prowadzone przez jednostki organizacyjne Kościoła powinny przyjąć i wdrażać konkretne reguły, formy i struktury prewencji odpowiednie dla różnych zakresów i form pracy z dziećmi i młodzieżą oraz dla różnych poziomów odpowiedzialności organizacyjnej za tę pracę opracowane przez powołane w punkcie 22. i 25. Struktury odpowiedzialne za prewencję.
8. Przy wdrażaniu (programów) reguł, form i struktur, zapewniających dzieciom i młodzieży bezpieczne środowisko wzrostu, kościelne jednostki organizacyjne współpracują z rodzicami, wychowawcami i w razie potrzeby z kompetentnymi organami państwowymi i samorządowymi.
9. Każda katolicka instytucja służąca dzieciom i młodzieży powinna wyznaczyć osobę godną zaufania i odpowiednio przeszkoloną jako odpowiedzialną za prewencję w danej instytucji.
10. Skuteczną pomocą w różnych dziedzinach pracy z dziećmi i młodzieżą są jasne zasady określające formy bliskości i dystansu w relacjach między dorosłymi a dziećmi i młodzieżą. Dlatego każda instytucja i organizacja kościelna pracująca z dziećmi i młodzieżą powinna:
 - 1) posiadać własny kodeks zachowań
 - 2) organizować szkolenia dla zatrudnianych osób oraz tych, które podejmują posługę w charakterze wolontariuszy.
11. Niestosowanie się do kodeksu zachowań powinno się wiązać z konsekwencjami służbowymi.

Zatrudnianie i przygotowanie wychowawców i opiekunów

12. Szczególną uwagę należy zwrócić na moment doboru personelu do pracy z dziećmi i młodzieżą. Temat prewencji powinien być poruszony obowiązkowo przy rozmowach kwalifikacyjnych personelu etatowego.

13. Każda zatrudniana osoba powinna przedstawić zaświadczenie o niekaralności oraz podpisać zobowiązanie przestrzegania kodeksu zachowań. Dotyczy to zarówno pracowników etatowych, duchownych i świeckich, w instytucjach katolickich, jak i wolontariuszy angażujących się w konkretne akcje jak np. kolonie letnie, obozy, rekolekcje itp.
14. Wydziały katechetyczne i katolickie uczelnie kształcące pedagogów powinny zadbać, aby prewencja nadużyć seksualnych stała się częścią profilu wykształcenia nauczycieli religii katolickiej, nauczycieli w przedszkolach i szkołach katolickich, wychowawców w internatach oraz zakładach opiekuńczo-wychowawczych prowadzonych przez kościelne jednostki organizacyjne.
15. Skuteczna prewencja przemocy seksualnej wymaga, aby personel odpowiedzialny na wszystkich szczeblach odpowiedzialności był odpowiednio szkolony w zakresie:
 - 1) własnej kompetencji emocjonalnej i społecznej
 - 2) komunikacji i rozwiązywania konfliktów
 - 3) dynamiki psychicznej ofiar
 - 4) strategii sprawców nadużyć seksualnych
 - 5) elementów strukturalnych w instytucjach, które mogą sprzyjać nadużyciom seksualnym
 - 6) czynów karalnych w tym zakresie oraz aktualnego ustawodawstwa cywilnego i kościelnego i procedur z nimi związanych.
16. Celem szkoleń ma być zapewnienie jakości pracy wychowawczej i formacyjnej oraz wykluczenie możliwości popełnienia czynów zabronionych przez prawo.
17. Realizacja szkoleń wymienionych w punkcie 15. powinna być monitorowana odpowiednio na poziomie krajowym i na poziomie koordynatorów poszczególnych kościelnych jednostek organizacyjnych.

Zaangażowanie wolontariuszy

18. Reguły, formy i struktury prewencji dotyczące różnych zakresów i form pracy z dziećmi i młodzieżą dotyczą również wolontariuszy, którzy powinni:
 - 1) otrzymać je i zapoznać się z nimi
 - 2) podpisać zobowiązanie do przestrzegania kodeksu zachowań
 - 3) otrzymać podstawowe szkolenie związane z ochroną dziecka i rozpoznawaniem zagrożeń i sygnałów wskazujących na nadużycie seksualne
 - 4) poznać osobę odpowiedzialną za prewencję w danej instytucji czy duszpaństwie.

Uwrażliwianie i edukacja dzieci i młodzieży

19. Dzieci i młodzież przy współudziale rodziców powinni być włączeni w program prewencji i w odpowiedniej formie – np. przez projekty szkoleniowe czy pogadanki – uwrażliwione na przekraczanie granic ich intymności oraz uświadomione, że mają prawo chronić swoją intymność, odmawiając niewłaściwych form bliskości.

20. Dzieci i młodzież powinny zostać poinformowane o istnieniu kodeksu zachowań chroniącego ich godność oraz o możliwości bezpiecznego zgłoszenia ewentualnych naruszeń kodeksu do wyznaczonej i cieszącej się ich zaufaniem osoby.

21. Możliwość zgłoszenia dotyczy naruszeń tak ze strony dorosłych, jak i animatorów oraz ze strony rówieśników.

Struktury pomocowe

22. Konferencja Episkopatu wyznacza osobę koordynującą działalność prewencyjną na skalę ogólnopolską. Jest nią powołany podczas 363 Zebrania Plenarnego KEP, w czerwcu 2013 r. Koordynator do ochrony dzieci i młodzieży.

Do obowiązków Koordynatora należy:

- 1) wspieranie wymiany doświadczeń na poziomie krajowym;
- 2) wspieranie działań osób odpowiedzialnych za prewencję w kościelnych jednostkach organizacyjnych oraz w grupach dzieł wychowawczych i oświatowych o podobnym charakterze;
- 3) wypracowanie standardów jakości w zakresie prewencji i ich upowszechnianie;
- 4) opracowanie i rozwój ogólnopolskich programów szkoleniowych;
- 5) współpraca z odpowiednimi organami państwowymi odpowiedzialnymi za prewencję;
- 6) współpraca z biurem prasowym episkopatu i mediami w celu tworzenia przychylnej atmosfery dla ochrony dzieci i młodzieży przed wykorzystaniem seksualnym w skali całego społeczeństwa.

23. Koordynatora wspiera zespół, który służy swoim doświadczeniem i wiedzą w rozpoznawaniu zagrożeń, ustalaniu strategii ochrony dzieci i młodzieży i zwalczania zjawiska ich wykorzystywania seksualnego oraz w opiniowaniu inicjatyw legislacyjnych dotyczących tej materii. Członków zespołu zatwierdza Konferencja Episkopatu Polski. Zespół działa na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez KEP.

24. Temat prewencji ma swoje widoczne miejsce na stronach internetowych diecezji i innych jednostek organizacyjnych Kościoła oraz katolickich instytucji oświatowo-wychowawczych i organizacji młodzieżowych.

25. Jednostki organizacyjne Kościoła podejmujące pracę z dziećmi i młodzieżą powinny mianować osobę odpowiedzialną za prewencję. Do jej zadań należy wspieranie i koordynacja działań prewencyjnych, a w szczególności:

- 1) doradztwo przy planowaniu i przeprowadzaniu projektów związanych z prewencją;
- 2) przygotowywanie i upowszechnianie odpowiednich materiałów związanych z prewencją;
- 3) wspieranie wymiany doświadczeń;
- 4) informowanie opinii publicznej o podejmowanych działaniach prewencyjnych;
- 5) monitorowanie realizacji obowiązku szkoleń;
- 6) superwizja jakości szkoleń;
- 7) informowanie koordynatora krajowego o podejmowanych działaniach i napotykanym trudnościach.

Wybrane normy prawa polskiego

Nowelizacja art. 240 kk, która weszła w życie 13 lipca 2017 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 773) Art. 240 § 1 Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w:

- art. 118 (Kto, w celu wyniszczenia w całości albo w części grupy narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub grupy o określonym światopoglądzie, dopuszcza się zabójstwa albo powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby należącej do takiej grupy),
- art. 118a (Kto, biorąc udział w masowym zamachu przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji dopuszcza się zabójstwa, powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka, stwarza dla osób należących do grupy ludności warunki życia grożące ich biologicznej egzystencji, w szczególności przez pozbawienie dostępu do żywności lub opieki medycznej, które są obliczone na ich wyniszczenie),
- art. 120–124 (Kto dopuszcza się różnorodnych przestępstw w okresie działań wojennych),
- art. 127 (Kto, mając na celu pozbawienie niepodległości, oderwanie części obszaru lub zmianę przemocą konstytucyjnego ustroju Rzeczypospolitej Polskiej, podejmuje w porozumieniu z innymi osobami działalność zmierzającą bezpośrednio do urzeczywistnienia tego celu),
- art. 128 (Kto, w celu usunięcia przemocą konstytucyjnego organu Rzeczypospolitej Polskiej, podejmuje działalność zmierzającą bezpośrednio do urzeczywistnienia tego celu),
- art. 130 (Kto bierze udział w działalności obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej),

- art. 134 (Kto dopuszcza się zamachu na życie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej),
- art. 140 (Kto, w celu osłabienia mocy obronnej Rzeczypospolitej Polskiej, dopuszcza się gwałtownego zamachu na jednostkę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, niszczy lub uszkodza obiekt albo urządzenie o znaczeniu obronnym),
- art. 148 (Kto zabija człowieka),
- art. 156 (Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia, innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpećenia lub zniekształcenia ciała),
- art. 163 (Kto spowoduje zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać pożaru, zawalenia się budowli, zalewu albo obsunięcia się ziemi, skał lub śniegu, eksplozji materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących, gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej lub wyzwolenia promieniowania jonizującego),
- art. 166 (Kto, stosując podstęp albo gwałt na osobie lub groźbę bezpośredniego użycia takiego gwałtu, przejmuje kontrolę nad statkiem wodnym lub powietrznym),
- art. 189 (Kto pozbawia człowieka wolności),
- art. 197 § 3 lub 4 (Kto dopuszcza się zgwałcenia wspólnie z inną osobą, małoletniego poniżej lat 15, wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry),
- art. 198 (Kto, wykorzystując bezradność innej osoby lub wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadza ją do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności),
- art. 200 (Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania; Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi; kto w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej

osoby prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej; kto prowadzi reklamę lub promocję działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15),

- art. 252 (Kto bierze lub przetrzymuje zakładnika w celu zmuszenia organu państwowego lub samorządowego, instytucji, organizacji, osoby fizycznej lub prawnej albo grupy osób do określonego zachowania się) lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 240 § 2. Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1, kto zaniechał zawiadomienia, mając dostateczną podstawę do przypuszczenia, że wymieniony w § 1 organ wie o przygotowywanym, usiłowanym lub dokonanym czynie zabronionym; nie popełnia przestępstwa również ten, kto zapobiegł popełnieniu przygotowywanego lub usiłowanego czynu zabronionego określonego w § 1.

§ 2a. Nie podlega karze pokrzywdzony czynem wymienionym w § 1, który zaniechał zawiadomienia o tym czynie.

Art. 240 § 3. Nie podlega karze, kto zaniechał zawiadomienia z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

Niektóre artykuły Kodeksu karnego mające zastosowanie do wyżej wspomnianych spraw

Art. 156 [Ciężki uszczerbek na zdrowiu]

§ 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 5, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Art. 197 [Zgwałcenie]

§ 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. Jeżeli sprawca, w sposób określony w § 1, doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia:

- 1) wspólnie z inną osobą,
- 2) wobec małoletniego poniżej lat 15,
- 3) wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1–3 działa ze szczególnym okrucieństwem, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.

Art. 198 [Wykorzystanie bezradności, upośledzenia]

Kto, wykorzystując bezradność innej osoby lub wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadza ją do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 199 [Nadużycie zależności]

§ 1. Kto, przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, doprowadza inną osobę do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 został popełniony na szkodę małoletniego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto obcuje płciowo z małoletnim lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej albo doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, nadużywając zaufania lub udzielając w zamian korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy.

Art. 200 [Obcowanie płciowe z małoletnim]

§ 1. Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. (uchylony)

§ 3. Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

- § 4. Karze określonej w § 3 podlega, kto w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej osoby prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej.
- § 5. Karze określonej w § 3 podlega, kto prowadzi reklamę lub promocję działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15.

Art. 200a

- § 1. Kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 3 pkt 2 lub art. 200, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej lat 15, zmierzając, za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej, do spotkania z nim, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
- § 2. Kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej małoletniemu poniżej lat 15 składa propozycję obcowania płciowego, podania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, i zmierza do jej realizacji, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 200b

Kto publicznie propaguje lub pochwała zachowania o charakterze pedofilskim, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 202 [Pornografia]

- § 1. Kto publicznie prezentuje treści pornograficzne w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
- § 2. (uchylony)
- § 3. Kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, przechowuje lub posiada albo rozpowszechnia lub prezentuje treści pornograficzne z udziałem małoletniego albo treści pornograficzne związane z prezentowaniem przemocy lub posługiwaniem się zwierzęciem, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.
- § 4. Kto utrwała treści pornograficzne z udziałem małoletniego, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.
- § 4a. Kto przechowuje, posiada lub uzyskuje dostęp do treści pornograficznych z udziałem małoletniego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

- § 4b. Kto produkuje, rozpowszechnia, prezentuje, przechowuje lub posiada treści pornograficzne przedstawiające wytworzony albo przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
- § 4c. Karze określonej w § 4b podlega, kto w celu zaspokojenia seksualnego uczestniczy w prezentacji treści pornograficznych z udziałem małoletniego.
- § 5. Sąd może orzec przepadek narzędzi lub innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstw określonych w § 1–4b, chociażby nie stanowiły własności sprawcy.

Art. 208 [Rozpijanie]

Kto rozpija małoletniego, dostarczając mu napoju alkoholowego, ułatwiając jego spożycie lub nakłaniając go do spożycia takiego napoju, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 217 [Naruszenie nietykalności]

- § 1. Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.
- § 2. Jeżeli naruszenie nietykalności wywołało wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego albo jeżeli pokrzywdzony opowiedział naruszeniem nietykalności, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.
- § 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Załącznik nr 6.

WRAŻLIWOŚĆ I ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Słowo polskich biskupów do wiernych

Kto by się stał powodem grzechu dla jednego z tych małych, którzy wierzą we Mnie, temu byłoby lepiej kamień młyński zawiesić u szyi i utopić go w głębi morza (Mk 9, 42)

Drogie Siostry i drodzy Bracia!

W ostatnim czasie wspólnota Kościoła w Polsce wstrząsana jest kolejnymi bolesnymi informacjami o wykorzystywaniu seksualnym dzieci i młodzieży przez niektórych duchownych. Przestępstwa te są źródłem głębokiego cierpienia osób pokrzywdzonych. Nie ma słów, aby wyrazić nasz wstyd z powodu skandali seksualnych z udziałem duchownych. Są one powodem wielkiego zgorszenia i domagają się całkowitego potępienia, a także wyciągnięcia surowych konsekwencji wobec przestępców oraz wobec osób skrywających takie czyny.

Cierpienia osób pokrzywdzonych dotyczą nie tylko ich samych, ale także całych rodzin oraz wspólnot kościelnych. Przestępstwa te „przysłoniły blask Ewangelii takim mrokiem, jakiego nie znały nawet wieki prześladowań” (Benedykt XVI, List do katolików w Irlandii, 19.03.2010).

Głęboko tkwią w nas wykrzywane słowa świadectwa osoby pokrzywdzonej, iż Chrystus nie krzywdził dzieci. „To [co ksiądz zrobił] naprawdę odcisnęło bardzo duże piętno na moim dorosłym życiu. Ja do tej pory mam koszmary. Cały czas jest to we mnie” – tak powiedziała w filmie w czasie konfrontacji z oprawcą 39-letnia Anna, przed laty 9-letnia uczennica. I drugie świadectwo, przekazane w artykule napisanym przez dorosłego dziś mężczyznę: „Nie mam żalu do Kościoła. Wiem, że skrzywdził mnie nie [cały] Kościół, lecz konkretna osoba. Nie wiem, czy ktokolwiek z przełożonych cokolwiek o tym wiedział. Ale martwi mnie, że tacy jak ja, pozostają poza kościelną sferą uwagi”. Obydwa wyznania są wstrząsające – to nigdy nie powinno się było wydarzyć.

1. Świadectwo cierpienia

Wielu z nas obejrzało film „Tylko nie mów nikomu”. Ten dokument, to przede wszystkim wstrząsające relacje dorosłych dziś osób, wykorzystywanych w dzieciństwie przez duchownych. Zawiera on także przykłady braku wrażliwości, grzechu zaniedbania i niedowierzania osobom skrzywdzonym, co w konsekwencji chroniło sprawców. Film, przyjmując perspektywę pokrzywdzonych, uświadomił nam wszystkim ogrom ich cierpienia. Każdy, kto jest wrażliwy, poznając losy osób pokrzywdzonych, odczuwa ból, wzruszenie i smutek wobec ich cierpienia. Dziękujemy wszystkim, którzy mieli odwagę opowiedzieć o swoim cierpieniu. Zdajemy sobie sprawę z tego, że żadne słowo nie jest w stanie wynagrodzić im krzywd, jakich doznali.

Przyznajemy, że jako pasterze Kościoła nie uczyniliśmy wszystkiego, aby zapobiec krzywdom. Dla wielu wiernych, szczególnie dla młodych szczerze szukających Boga, skandale seksualne z udziałem duchownych stają się ciężką próbą wiary i powodem do wielkiego zgorszenia. Rozczarowanie i oburzenie jest tym większe i boleśniesz, że dzieci zamiast troskliwej miłości i towarzyszenia w szukaniu bliskości Jezusa doświadczyły przemocy i brutalnego odarcia z godności dziecka. Od początku swego istnienia wspólnota kościelna uznawała takie zachowania za wyjątkowo ciężki grzech; według słów Chrystusa „kto by się stał powodem grzechu dla jednego z tych małych, którzy wierzą we Mnie, temu byłoby lepiej kamień młyński zawiesić u szyi i utopić go w głębi morza” (Mk 9,42). „Biada człowiekowi przez którego dokonuje się zgorszenie” (Mt 18,7).

2. Wrażliwość

Wszyscy, zarówno duchowni, jak i świeccy, jako społeczność, musimy stworzyć właściwą przestrzeń do przywrócenia pokrzywdzonym jak najbardziej normalnego życia, a także do odbudowania zaufania wobec duszpasterzy i biskupów.

Wyznania pokrzywdzonych przynaglają nas, biskupów, ale i wszystkich ludzi dobrej woli do większego wyczulenia na zagrożenia; do większej wrażliwości na pomoc pokrzywdzonym. Zarówno niebezpieczeństwa, jak i konieczność wsparcia dotyczą każdego środowiska, nie tylko kościelnego, ale i rodzin, szkół, klubów sportowych i wielu innych grup. Sytuacje życiowe pokrzywdzonych skłaniają do szybszego i skuteczniejszego pomagania im. Oni potrzebują wielkiej wrażliwości i wsparcia, by odnaleźć równowagę życia.

Prosimy osoby pokrzywdzone przez duchownych, aby zgłaszały doznaną krzywdę do przełożonych kościelnych oraz do odpowiednich organów państwowych. W każdej diecezji i w wielu prowincjach zakonnych został wyznaczony delegat upoważniony do przyjmowania zgłoszeń o wykorzystaniu seksualnym małoletnich przez osobę duchowną. Ma on też pomóc w otrzymaniu wsparcia psychologicznego, prawnego i duszpasterskiego. Chcemy wspierać pokrzywdzonych od początku tej drogi w podjęciu kroków potrzebnych do przezwyciężania skutków doznanej krzywdy.

Przyjmujemy z wdzięcznością nowe motu proprio papieża Franciszka, w którym Ojciec Święty nakazuje zgłaszanie takich przestępstw i przewiduje poważne kary dla przełożonych, którzy zaniedbywali swoje obowiązki chronienia owczarni Chrystusowej. Pamiętamy też o tym, że według zawartych w tym dokumencie nowych norm prawa kościelnego nikogo przy zgłaszaniu przestępstwa nie wolno zobowiązywać do milczenia. Zrobimy wszystko, co w naszej mocy, aby te zgłoszenia w instytucjach kościelnych przebiegały ze współczuciem i z jak największą wrażliwością oraz w poczuciu bezpieczeństwa dla każdej osoby i jej dramatu. Będziemy też nadal zgłaszać przestępstwa państwowym organom ścigania.

Wielu duchownych i świeckich pracuje z osobami, które odważyły się powiedzieć o swoich traumatycznych doświadczeniach. Nie rozgłaszamy tego, ponieważ szanuje-

my ich prawo do prywatności. Być może sami zdecydują się o tym głośno mówić. Reakcja najbliższego otoczenia rzadko niestety opiera się na życzliwości i wrażliwości. Często jest okrutna, bezmyślna i bezlitosna, czasem pełna wyrzutów, przez co nam wszystkim potrzebna jest zmiana mentalności, by osoby poszkodowane w dzieciństwie lub młodości w delikatnej sferze seksualności były chronione i wspierane.

3. Odpowiedzialność

Zwracamy coraz większą uwagę na wychowanie w seminariach i kształtowanie osobowości przyszłych księży. Nie chcemy dopuścić, aby w szeregach duchowieństwa znalazły się osoby niedojrzałe, niezdolne do wierności złożonym ślubom i przyrzeczeniom. Ponadto, od sześciu lat koordynator ds. ochrony dzieci i młodzieży powołany przez Konferencję Episkopatu Polski organizuje wraz z zespołem współpracowników Centrum Ochrony Dziecka liczne szkolenia dla duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego. Przygotowujemy w diecezjach i w zgromadzeniach zakonnych także system zapobiegania; ma on pomóc ochronić dzieci i młodzież przed potencjalnym wykorzystaniem seksualnym. Chcemy, by ich bezpieczeństwo stało się priorytetem we wszystkich środowiskach.

W tym kontekście w szczególny sposób doceniamy pracę zdecydowanej większości kapłanów, którzy wierni Ewangelii gorliwie i ofiarnie służą Bogu i ludziom. Nie pozwólmy, by dobro, które dokonuje się w Kościele przez ich posługę, przesłoniły nam grzechy konkretnych osób. Na zasadzie odpowiedzialności zbiorowej nie przenosimy też win konkretnych osób w sutannach na wszystkich księży. Tych czynów dopuścili się konkretni ludzie i oni powinni zostać ukarani za swoje czyny. Wesprzyjmy w tych trudnych chwilach kapłanów pracujących z poświęceniem, by nie utracili zapału i otrzymali umocnienie ze strony wiernych świeckich.

Wspólnie ze wszystkimi ludźmi dobrej woli jednoczymy wysiłki w rozpoznawaniu i eliminowaniu czynników sprzyjających przestępstwom. Prosimy o wsparcie wychowawców i opiekunów dzieci i młodzieży w przedszkolach i szkołach oraz w zakładach opiekuńczo-wychowawczych. Prosimy o pomoc w zdobywaniu odpowiedniej wiedzy i umiejętności, by wszystkie placówki prowadzone przez Kościół stały się domami bezpiecznymi, wyznaczającymi najlepsze standardy ochrony dzieci. Taki sam apel kierujemy do odpowiedzialnych za ruchy katolickie i organizacje młodzieżowe. Bądźmy wszyscy bardziej wrażliwi wobec dzieci i młodzieży, a także wobec osób pokrzywdzonych.

Zakończenie

Nasze słowo do wszystkich ludzi dobrej woli kończymy modlitwą do Ducha Świętego:

Oto jesteśmy, Panie, Duchu Święty.
Jesteśmy – wprowadzie obciążeni grzechem,
lecz zgromadzeni w imię Twoje.
Przyjdź do nas i bądź z nami,

Racz obmyć nasze serca
i naucz nas, co mamy czynić,
dokąd mamy zmierzać,
Powiedz, co mamy podjąć,
abyśmy wsparci Twoją mocą
Tobie zdołali podobać się we wszystkim (św. Augustyn).

Przyzywając mocy Ducha Świętego i wstawiennictwa Maryi, Matki Kościoła, Jej powierzając osoby skrzywdzone, rodziny, dzieci i młodzież oraz wspólnoty kościelne, upraszamy w modlitwie ducha pokory i odwagi, aby nie dać się zwyciężyć złu i ogarnąć troską wszystkich.

Podpisali:
Biskupi zebrani na posiedzeniu Rady Stałej Konferencji Episkopatu Polski

Warszawa, 22 maja 2019 r.

Załącznik nr 7.

KONGREGACJA DS. EDUKACJI KATOLICKIEJ

„STWORZYŁ ICH JAKO MĘŻCZYZNĘ I KOBIETĘ”

Z MYŚLĄ O DRODZE DIALOGU NA TEMAT KWESTII GENDER W EDUKACJI

WATYKAN 2019

WPROWADZENIE

1. Coraz powszechniejsza jest świadomość, że stajemy obecnie w obliczu tego, co można słusznie nazwać kryzysem wychowawczym, szczególnie w odniesieniu do kwestii uczuciowości i płciowości. W wielu przypadkach planowane są i wdrażane programy nauczania, w których „prezentowane są koncepcje osoby i życia pozornie neutralne, lecz w rzeczywistości odzwierciedlające antropologię sprzeczną z wiarą i z prawym rozumem”³⁹. Dezorientacja antropologiczna, powszechnie cechująca klimat kulturowy naszych czasów, przyczyniła się z pewnością do destabilizacji rodziny jako instytucji, niosąc ze sobą skłonność do zamazywania różnic między mężczyzną a kobietą, uważanych jedynie za skutki uwarunkowań historyczno-kulturowych.

2. W tym kontekście misja wychowawcza staje przed wyzwaniem, które „wylania się z różnych form ideologii, ogólnie zwanej «gender», która «zaprzecza różnicy i naturalnej komplementarności mężczyzny i kobiety. Ukazuje ona społeczeństwo bez różnic płciowych i banalizuje podstawy antropologiczne rodziny. Ideologia ta wprowadza projekty edukacyjne i wytyczne legislacyjne promujące tożsamość osobistą i związki emocjonalne w całkowitym oderwaniu od różnic biologicznych między mężczyzną a kobietą. Tożsamość człowieka jest zdana na indywidualistyczny wybór, który może się również z czasem zmieniać»”⁴⁰.

3. Wydaje się oczywiste, że kwestia ta nie może być oddzielona od szerszej perspektywy wychowania do miłości⁴¹, która musi zaoferować - jak przedstawił Sobór Watykański II - „pozytywne, mądre i odpowiednie do wieku wychowanie seksualne” w obrębie niezbywalnego prawa wszystkich do otrzymywania „wychowania odpowiadającego ich własnemu celowi, dostosowanego do wrodzonych zdolności, płci, ojczystych tradycji kulturowych, a jednocześnie otwartego

³⁹ BENEDYKT XVI, Przemówienie do korpusu dyplomatycznego akredytowanego przy Stolicy Apostolskiej, 10. 01.2011, w: L'Osservatore Romano, wyd. pl n. 2(330)/2011, s. 42.

⁴⁰ PAPIEŻ FRANCISZEK, Posynod. adhort. ap. Amoris laetitia, 19 marca 2016, n. 56.

⁴¹ Por. JAN PAWEŁ II, Posynod. adhort. ap. Familiaris consortio, 22 listopada 1981, n. 6: por. JAN PAWEŁ II, List do rodzin Gratissimam sane, 2 lutego 1994, n.16; por. JAN PAWEŁ II, Katecheza podczas audiencji ogólnej, 8 kwietnia 1981, w: Nauczanie papieskie, t. IV, cz. 1, Poznań, 1989. s. 431-434.

na braterskie współżycie z innymi narodami, celem tworzenia prawdziwej jedności i pokoju na ziemi”⁴². W związku z tym Kongregacja ds. Edukacji Katolickiej przedstawiła już pewne spostrzeżenia w dokumencie: Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości. Zasadnicze cechy wychowania seksualnego⁴³.

4. Chrześcijańska wizja antropologiczna postrzega płciowość jako podstawowy składnik osobowości, jej sposobu bycia, przejawiania siebie, komunikowania się z innymi, odczuwania, wyrażania i przeżywania ludzkiej miłości. Dlatego stanowi ona integralną część rozwoju osobowości i jej procesu wychowawczego. „Rzeczywiście, z płci wynikają cechy charakterystyczne, które w dziedzinie biologii, psychologii i duchowości, czynią osobę mężczyzną i kobietą, i które z tego powodu mają ogromne znaczenie dla rozwoju dojrzałości poszczególnych ludzi i ich włączenia się w życie społeczne”⁴⁴. W procesie rozwoju „taka różnorodność, związana z dopełnianiem się wzajemnym obu płci, w pełni odpowiada Bożemu zamysłowi, według powołania, do którego każdy jest wezwany”⁴⁵. Dlatego „wychowanie emocjonalne do płciowości winno mieć na uwadze całościową wizję osoby ludzkiej i dążyć konsekwentnie do integracji elementów biologicznych, psycho-emocjonalnych, społecznych i duchowych”⁴⁶.

5. Kongregacja ds. Edukacji Katolickiej, w ramach swoich kompetencji, zamierza przedstawić obecnie pewne refleksje, które mogłyby ukierunkować oraz wspierać osoby zaangażowane w wychowanie nowych pokoleń, aby stawić czoła najbardziej dyskutowanym dzisiaj pytaniom dotyczącym ludzkiej płciowości w świetle powołania do miłości, do którego wezwana jest każda osoba⁴⁷. W ten sposób chcemy krzewić metodologię wyrażającą się w trzech postawach: słuchania, uzasadniania i proponowania, sprzyjających spotkaniu z wymaganiami osób i wspólnot. Wysłuchanie bowiem potrzeb drugiego człowieka oraz zrozumienie różnych uwarunkowań prowadzą do dzielenia się elementami racjonalnymi i przygotowują do chrześcijańskiego wychowania

⁴² SOBÓR WATYKANSKI II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim, *Gravissimum educationis*, 28 października 1965, n.1.

⁴³ KONGREGACJA DS. EDUKACJI KATOLICKIEJ, Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości, 1 grudnia 1983.

⁴⁴ KONGREGACJA NAUKI WIARY, Osoba ludzka, Deklaracja o niektórych zagadnieniach etyki seksualnej, 29 grudnia 1975, n.1.

⁴⁵ Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości, n. 4.

⁴⁶ Tamże, 35.

⁴⁷ Por. tamże, nn.21-47, gdzie jest przedstawiona chrześcijańska koncepcja płciowości.

zakorzenionego w wierze, która „wszystko oświeca nowym światłem. Ukazuje Boski zamiar co do całościowego powołania człowieka”⁴⁸.

6. Podejmując drogę dialogu w odniesieniu do kwestii gender w edukacji trzeba uwzględnić różnicę między ideologią gender z jednej strony, a całym obszarem badań nad płcią społeczno-kulturową podjętych przez nauki humanistyczne. Podczas gdy ideologia usiłuje, jak wskazał papież Franciszek, odpowiedzieć „na pewne, czasami zrozumiałe aspiracje”, ale próbuje się również „narzucić jako myśl dominująca określająca nawet edukację dzieci”⁴⁹, a tym samym uniemożliwia spotkanie, to nie brakuje poszukiwań naukowych nad gender, które starają się osiągnąć głębsze zrozumienie sposobów, w jakie przeżywa się w różnych kulturach różnicę płci między mężczyzną a kobietą. W odniesieniu do tego typu badań możliwe jest otwarcie się na słuchanie, argumentację i na propozycje.

7. Zatem Kongregacja ds. Edukacji Katolickiej powierza ten tekst – szczególnie w środowiskach, których dotyczy to zjawisko, tym wszystkim, którym leży na sercu sprawa wychowania, a zwłaszcza wspólnotom wychowawczym szkół katolickich oraz osobom inspirującym się chrześcijańską wizją życia, pracującym w innych typach szkół. Dokument ten jest adresowany także do rodziców, uczniów, dyrektorów szkół i ich pracowników, a również do biskupów, kapłanów, zakonników i zakonnic, ruchów kościelnych, stowarzyszeń wiernych świeckich oraz innych organów.

SŁUCHANIE

Krótką historia

8. Pierwszą postawą tych, którzy chcą podjąć dialog, jest słuchanie. Chodzi przede wszystkim o słuchanie i zrozumienie tego, co wydarzyło się w ostatnich dziesięcioleciach. Nadejście dwudziestego wieku - z jego wizjami antropologicznymi – przyniosło ze sobą pierwsze koncepcje gender, z jednej strony oparte na wyłącznie socjologicznym odczytaniu różnicowań seksualnych, a z drugiej na podkreśleniu wolności jednostki. W połowie stulecia narodziło się wiele badań, które kładły nacisk na podkreślanie uwarunkowań zewnętrznych a także ich wpływy na osobiste określenie płci. Badania te, zastosowane do seksualności, miały pokazać, że tożsamość płciowa ma więcej wspólnego z konstrukcją społeczną, niż z podstawami naturalnymi czy biologicznymi.

⁴⁸ SOBÓR WATYKANSKI II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 7 grudnia 1965, n. 1.

⁴⁹ *Amoris laetitia*, n. 56.

9. Stanowiska te są zbieżne, zaprzeczając istnieniu oryginalnego daru, uprzedniego względem nas i konstytutywnego dla naszej tożsamości osobowej, tworzącego niezbędną podstawę dla wszystkich naszych działań. W relacjach międzyludzkich liczy się tylko miłość między jednostkami, bez względu na różnicę płci i prokreację uważaną za nieistotną dla budowania rodziny. W ten sposób przechodzi się od instytucjonalnego modelu rodziny - posiadającego strukturę i cele, które nie zależą od indywidualnych subiektywnych preferencji małżonków - do wizji czysto umownej i woluntarystycznej.

10. Z czasem teorie gender rozszerzyły zakres swego zastosowania. Na początku lat dziewięćdziesiątych minionego wieku skupiły się na możliwości samookreślenia przez jednostki swoich skłonności seksualnych nie uwzględniając wzajemności i komplementarności relacji mężczyzny i kobiety, jak również prokreacyjnego celu płciowości. Co więcej, wysuwa się nawet radykalny rozdział między płciowością kulturową (gender) a płcią biologiczną (sex), podkreślając pierwszeństwo roli społeczno-kulturowej płci względem płciowości biologicznej. Cel ten jest postrzegany jako ważny etap w ewolucji ludzkości, w której zakłada się „społeczeństwo bez różnic płciowych”⁵⁰.

11. W tym kontekście kulturowym jest jasne, że płeć biologiczna i płeć społeczno-kulturowa nie są już synonimami, a zatem pojęciami wymiennymi, ponieważ opisują dwie różne rzeczywistości. Płeć biologiczna określa przynależność do jednej z dwóch kategorii biologicznych, które wywodzą się z oryginalnej diady, kobiety i mężczyzny. Natomiast płeć społeczno-kulturowa to sposób, w jaki przeżywa się w każdej kulturze różnicę między obiema płciami. Problem nie polega na samym rozróżnieniu, które można zinterpretować poprawnie, ale na oddzieleniu płci biologicznej od płci społeczno-kulturowej. Z tego rozdzielenia wynika rozróżnienie różnych „orientacji seksualnych”, które nie są już określone przez różnicę płci biologicznej między mężczyzną a kobietą, ale mogą przyjmować inne formy, określone jedynie przez radykalnie autonomiczną jednostkę. Ponadto sama koncepcja płci społeczno-kulturowej zależy od subiektywnej postawy osoby, która może wybrać płeć społeczno-kulturową nie odpowiadającą jej płci biologicznej, a zatem ze sposobem, w jaki pojmują ją inni (transpłciowość).

12. W narastającej sprzeczności między naturą a kulturą propozycje teorii gender łączą się w określeniu queer, odnoszącym się do wymiarów seksualności, które są niezwykle płynne, elastyczne i jakby wędrowne, aż po utrzymywanie, że istnieje jakoby całkowite wyzwolenie jednostki od wszelkich sformułowanych

⁵⁰ Tamże.

a priori określić seksualnych, czego następstwem jest zanik klasyfikacji uważanych za zbyt sztywne. W ten sposób pozostawia się przestrzeń dla niuansów zmiennych co do stopnia i intensywności w ramach zarówno orientacji seksualnej, jak i identyfikacji własnej płci społeczno-kulturowej.

13. Dualizm pary koliduje również z tzw. „poliamorią”, obejmującą więcej niż dwie osoby. Dlatego uważa się, że czas trwania związku - i jego wiążący charakter – powinien być zmienny w zależności od zmiennych pożądań zaangażowanych osób. Ma to swe konsekwencje w zakresie podziału obowiązków jak i obowiązków związanych z macierzyństwem i ojcostwem. Cały ten zakres relacji staje się „pokrewieństwem” (kindship). Opierają się one na pożądaniu lub uczuciu, często charakteryzującym się określonym czasem, etycznie zmiennym lub nawet za obopólną zgodą - całkowicie pozbawionym jakiegokolwiek planowania. Liczy się absolutna swoboda samostanowienia i decyzje sprecyzowane przez każdą jednostkę zależnie od okoliczności każdego związku emocjonalnego.

14. Doprowadziło to do apelowania o publiczne uznanie wolności wyboru płci społeczno-kulturowej, jak również wielości owych typów związków, w przeciwieństwie do małżeństwa między mężczyzną a kobietą, uważanego za dziedzictwo społeczeństwa patriarchalnego. Chciano, żeby każda osoba mogła wybrać swój stan i aby społeczeństwo musiało ograniczyć się jedynie do zagwarantowania tego prawa, także poprzez wsparcie materialne, w przeciwnym razie miało by dochodzić do form dyskryminacji społecznej wobec mniejszości. Roszczenie tych praw weszło w obecną debatę polityczną, uzyskując akceptację w niektórych dokumentach międzynarodowych i stając się częścią niektórych państwowych aktów prawnych.

Punkty spotkania

15. Jednakże w ramach badań nad płcią społeczno-kulturową (gender) pojawiają się pewne możliwe punkty spotkania, aby wzrastało wzajemne zrozumienie. Nierzadko bowiem projekty edukacyjne mają wspólną i godną pochwały potrzebę walki z wszelkimi przejawami niesprawiedliwej dyskryminacji. Prowadzą one działania pedagogiczne, przede wszystkim uznając opóźnienia i niedociągnięcia⁵¹. Nie można zaprzeczyć, że w ciągu wieków pojawiły się formy niesprawiedliwej dyskryminacji, które niestety naznaczyły historię, a które także miały wpływ w obrębie Kościoła. Pociągnęło to za sobą pewną surowość i uporczywość, które opóźniły konieczną i postępującą inkulturację autentycznego orędzia, w którym Jezus głosił równą godność mężczyzny

⁵¹ Por. PAPIEŻ FRANCISZEK, Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Akademii «Pro Vita», 5 października 2017, w: L'Osservatore Romano, wyd. pl. n. 11/(397)2017, s. 9 nn.

i kobiety, powodując oskarżenia o pewien szowinizm, mniej lub bardziej zawołowany motywacjami religijnymi.

16. Innym wspólnym stanowiskiem jest potrzeba wychowania dzieci i młodzieży do poszanowania każdej osoby w jej szczególnej i odmiennej kondycji, aby nikt nie doznawał znęcania się, przemocy, obelg lub niesprawiedliwej dyskryminacji ze względu na swoje uwarunkowania osobowe (takie jak niepełnosprawność, rasa, religia, skłonności uczuciowe itp.). Chodzi o wychowanie na rzecz aktywnego i odpowiedzialnego obywatelstwa, którego cechą jest zdolność akceptacji z szacunkiem wszystkich uzasadnionych wyrazów osoby.

17. Kolejnym punktem wzrostu w porozumieniu antropologicznym są wartości kobiecości, które zostały podkreślone w refleksji nad płcią społeczno-kulturową (gender). Na przykład u kobiet „zdolność drugiego” sprzyja bardziej realistycznemu i dojrzałemu odczytaniu sytuacji przypadkowych, rozwijając „poczucie i szacunek dla konkretów rzeczywistości, co przeciwstawia się abstrakcji często śmiertelnej dla egzystencji osób i społeczności”⁵². Jest to wkład, który wzbogaca stosunki międzyludzkie i wartości ducha „począwszy od codziennych relacji międzyosobowych”. Z tego powodu społeczeństwo wiele zawdzięcza kobietom, które „trudzą się w różnych dziedzinach wychowania: w przedszkolach, szkołach, uniwersytetach, domach opieki, parafiach, stowarzyszeniach i ruchach”⁵³.

18. Kobieta jest w stanie zrozumieć rzeczywistość w sposób wyjątkowy: potrafiąc oprzeć się przeciwnościom losu, czyniąc „życie możliwym mimo sytuacji nawet ekstremalnych”, i pielęgnując „odważne poczucie przyszłości”⁵⁴. Istotnie, to nie przypadek, że „wszędzie tam, gdzie potrzebna jest praca formacyjna, kobiety wykazują ogromną gotowość do poświęcania się, szczególnie na rzecz najsłabszych i bezbronnych. Poprzez taką służbę urzeczywistniają one tę formę macierzyństwa afektywnego, kulturowego i duchowego, które ze względu na wpływ jaki wywiera na rozwój osoby oraz na przyszłość społeczeństwa, ma nieocenioną wartość. Jakże nie wspomnieć tu świadectwa tak wielu kobiet katolickich i zgromadzeń zakonnych żeńskich na różnych kontynentach, dla których wychowanie, szczególnie dzieci, stało się służbą najważniejszą?”⁵⁵.

Zastrzeżenia

⁵² KONGREGACJA NAUKI WIARY, List do biskupów Kościoła katolickiego o współdziałaniu mężczyzny i kobiety w Kościele i świecie, 31 maja 2004, n. 13.

⁵³ JAN PAWEŁ II. List do kobiet, 29 czerwca 1995, n. 9.

⁵⁴ KONGREGACJA NAUKI WIARY, List do biskupów Kościoła katolickiego o współdziałaniu mężczyzny i kobiety w Kościele i świecie, 31 maja 2004, n. 13

⁵⁵ JAN PAWEŁ II. List do kobiet, 29 czerwca 1995, n. 9.

19. Istnieją jednak pewne punkty krytyczne, które pojawiają się w życiu realnym. Teorie gender wskazują - szczególnie najbardziej radykalne - postępujący proces de-naturalizacji lub oddalenia od natury ku absolutnej opcji na rzecz decyzji podmiotu emocjonalnego. Poprzez taką postawę tożsamość seksualna i rodzina stają się wymiarami postmodernistycznej „płynności” i „zmienności”: opierając się jedynie na błędnie rozumianej wolności odczuwania i chcenia, a nie na prawdzie bytu; na chwilowym pożądaniu popędu emocjonalnego i indywidualnej woli.

20. Założenia wspomnianych teorii można sprowadzić do dualizmu antropologicznego: do oddzielenia ciała sprowadzonego do biernej materii i woli, która staje się absolutna, manipulując ciałem według własnego uznania. To połączenie materializmu z woluntaryzmem dają początek relatywizmowi, gdzie wszystko jest równie ważne i nieodróżnicowane, bez ładu i bez celu. Wszystkie te teorie, od umiarkowanych po bardziej radykalne, utrzymują, że płeć społeczno-kulturowa (gender) staje się ostatecznie ważniejsza niż płeć biologiczna. Określa to przede wszystkim rewolucję kulturową i ideologiczną w perspektywie relatywistycznej, a po drugie rewolucję prawną, ponieważ takie przekonania promują określone prawa indywidualne i społeczne.

21. Praktycznie często rekomendacja różnych tożsamości przedstawia je jako posiadające całkowicie równą wartość, jeśli porównamy je ze sobą. Jednak faktycznie oznacza to zaprzeczenie doniosłości każdej z nich. Nabiera to szczególnego znaczenia w odniesieniu do różnicy płci. Często bowiem ogólne pojęcie „niedyskryminacji” skrywa ideologię, która zaprzecza różnicy i naturalnej komplementarności mężczyzny i kobiety. „Zamiast przeciwstawiać się negatywnym interpretacjom odmienności płciowej, które godzą w jej niewzruszoną wartość dla godności człowieka, usiłuje się faktycznie zniweczyć tę różnicę, proponując techniki i praktyki, które miałyby ją pozbawić znaczenia dla rozwoju osoby i dla relacji ludzkich. Jednak utopia «rodzaju nijakiego» eliminuje jednocześnie zarówno godność ludzką z odmiennej pod względem płciowym konstytucji, jak i osobową właściwość płciowego przekazywania życia”⁵⁶. W ten sposób pozbawia się znaczenia antropologiczne podstawy rodziny.

22. Ideologia ta inspiruje projekty edukacyjne i tendencje legislacyjne, które promują tożsamość osobową i intymność afektywną radykalnie niezależną od różnicy biologicznej między mężczyzną a kobietą. Ludzka tożsamość jest powierzona indywidualistycznej opcji, zmieniającej się również w czasie, wyraża-

⁵⁶ PAPIEŻ FRANCISZEK, Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Akademii «Pro Vita», 5 października 2017, w: L'Osservatore Romano, wyd. pl. n. 11/(397)2017, s. 10.

jącej sposób myślenia i działania, dość dzisiaj rozpowszechniony, który myli „prawdziwą wolność z ideą, że każdy osądza według własnego widzi mi się, jakby poza indywidualnymi osobami nie było żadnych prawd, wartości, zasad, które nas ukierunkowują, jak gdyby wszystko było równe i na wszystko powinno się pozwolić”⁵⁷.

23. Sobór Watykański II, zastanawiając się na tym, co Kościół myśli o osobie ludzkiej, stwierdza, że „stanowią jedność cielesną i duchową, człowiek przez samą swoją cielesność łączy w sobie elementy świata materialnego, tak, że przez niego osiągają one swą głębię i wnoszą głos w dobrowolnej pochwie Stwórcy”⁵⁸. Ze względu na tę godność „Człowiek nie błądzi, jeżeli uważa siebie za istotę wychodzącą poza cielesność, a nie tylko za część natury czy anonimowy element społeczności ludzkiej”⁵⁹. Dlatego „wyrażenia «porządek natury» nie można mieszać ani utożsamiać z wyrażeniem «porządek przyrodniczy», to ostatnie bowiem oznacza wprawdzie również porządek natury, ale tylko o tyle, o ile jest on dostępny dla metod empiryczno-opisowych przyrodoznawstwa, nie zaś jako swoisty porządek istnienia z wyraźnym odniesieniem do Pierwszej Przyczyny, do Boga-Stwórcy”⁶⁰.

UZASADNIENIE

Argumenty racjonalne

24. Wysłuchanie przeglądu historycznego, miejsc spotkań i zastrzeżeń w kwestii gender pobudza do rozważań w świetle rozumu. Istnieją bowiem argumenty racjonalne, które wyjaśniają centralne miejsce ciała jako integralnego elementu tożsamości osobowej i relacji rodzinnych. Ciało jest podmiotowością, która komunikuje tożsamość bytu⁶¹. W tym świetle rozumiemy dane nauk biologicznych i medycznych, zgodnie z którymi „dymorfizm płciowy” (tj. różnica płci między mężczyznami a kobietami) jest udowodniony naukowo, przez takie na przykład dziedziny wiedzy jak genetyka, endokrynologia i neurologia. Z genetycznego punktu widzenia komórki mężczyzny (które zawierają chromosomy XY) różnią się od poczęcia od komórek kobiecych (których odpowiednikiem jest XX). Ponadto w przypadku nieokreśloności seksualnej wkracza medycyna, która interweniuje stosując terapię. W tych szczególnych sytuacjach ani rodzice ani tym bardziej społeczeństwo nie mogą dokonać arbitralnego wyboru, ale to nauka medycyny interweniuje w celu tera-

⁵⁷ *Amoris laetitia*, n. 34.

⁵⁸ *Gaudium et spes*, n. 14.

⁵⁹ Tamże,

⁶⁰ KAROL WOJTYŁA, *Miłość i odpowiedzialność*, wyd. III, Lublin 1982, s. 55.

⁶¹ Por. JAN PAWEŁ II, *Enc. Veritatis splendor*, 6 sierpnia 1993, n. 48,

peutycznym, to znaczy działa w sposób najmniej inwazyjny na podstawie obiektywnych parametrów w celu wyjaśnienia tożsamości konstytutywnej osoby.

25. Proces określenia tożsamości płciowej jest utrudniony przez fikcyjną konstrukcję tzw. „płci neutralnej” lub „trzeciej płci”, co powoduje zaciemnienie faktu, że płeć danej osoby jest czynnikiem strukturalnym, decydującym o tożsamości męskiej i żeńskiej. Próby przewyciężenia konstytutywnej różnicy między mężczyzną a kobietą, jak to ma miejsce w interseksualności lub transpłciowości, prowadzi do dwuznaczności męskiej i żeńskiej, która zakłada w sposób wewnętrznie sprzeczny tę różnicę płci, którą pragnie się zanegować lub przewyciężyć. Ta oscylacja między męskością a kobiecością staje się w końcu jedynie pokazem „prowokującym” przeciwko tak zwanym „schematom tradycyjnym”, które nie uwzględniają cierpienia tych, którzy żyją w stanie nieokreślonym. Koncepcja tego rodzaju stara się unicestwić naturę (to znaczy wszystko, co otrzymaliśmy jako istniejący wcześniej fundament naszej istoty i wszelkiego działania w świecie), podczas gdy jednocześnie w sposób domysłny potwierdza ona jej istnienie.

26. Również analiza filozoficzna ukazuje, że różnica płci między mężczyznami a kobietami jest konstytutywna dla ludzkiej tożsamości. W filozofii grecko-łacińskiej myśliciele zakładają istotę jako aspekt bytu, który przekracza, łączy i harmonizuje różnicę między kobiecością a męskością w jedności osoby ludzkiej. W tradycji filozofii hermeneutyczno-fenomenologicznej zarówno rozróżnienie, jak i komplementarność płci są interpretowane w kluczu symbolicznym i metaforycznym. Różnica seksualna stanowi w relacji tożsamość osobową zarówno w sensie horyzontalnym (diadyczna: mężczyzna-kobieta), jak i wertykalnym (w triadzie: mężczyzna-kobieta-Bóg) oraz w obrębie relacji międzyosobowej między mężczyzną a kobietą (ja/ty) jak i w obrębie relacji rodzinnej (ty/ja/my) .

27. Kształtowanie się tożsamości opiera się właśnie na zasadzie odmienności: w bezpośredniej konfrontacji z „ty” odmiennym ode mnie, rozpoznaję istotę mojego „ja”. Różnica jest warunkiem poznania jako takiego oraz poznania tożsamości. W rodzinie konfrontacja z matką i ojcem ułatwia dziecku wypracowanie własnej tożsamości/różnicy seksualnej. Teorie psychoanalityczne ukazują trójbiegunową wartość relacji rodzic/dziecko, ukazując, że tożsamość seksualna może wyłonić się w pełni jedynie w świetle konfrontacji synergicznej zróżnicowania płciowego

28. Komplementarność fizjologiczna, oparta na różnicy seksualnej zapewnia warunki niezbędne dla prokreacji. Natomiast odwołanie się do technologii reprodukcyjnych może umożliwić jednemu z partnerów czy też parze osób tej samej płci zrodzenie potomstwa za pomocą „zapłodnienia in vitro” oraz macierzyństwa zastępczego. Jednakże zastosowanie technologii nie jest równoważne poczęciu naturalnemu, ponieważ wiąże się z manipulowaniem ludzkimi embrionami, rozszczepieniem rodzicielstwa oraz instrumentalizacją i/lub komercjalizacją ciała ludzkiego, a także sprowadzaniem dziecka do przedmiotu w rękach nauki i technologii⁶².

29. Jeśli chodzi w szczególności o dziedzinę szkolnictwa, właśnie w naturze wychowania mieści się umiejętność budowania podstaw dla pokojowego dialogu i umożliwienie owocnego spotkania ludzi i idei. Ponadto perspektywa poszerzenia rozumu o wymiar transcendentny nie zdaje się posiadać drugorzędnego znaczenia. Dialog między wiarą a rozumem „jeżeli nie ma być jedynie jałowym ćwiczeniem intelektualnym, to punktem wyjścia tego dialogu musi być aktualna konkretna sytuacja człowieka i na tej bazie winien rozwinąć refleksję, w której będzie zawarta jego prawda ontologiczno-metafizyczna”⁶³. W tym wymiarze mieści się misja ewangelizacyjna Kościoła dotycząca mężczyzny i kobiety.

PRZEDSTAWIENIE PROPOZYCJI

Antropologia chrześcijańska

30. Kościół będąc matką i nauczycielką nie tylko słucha, ale na mocy swojej pierwotnej misji, otwiera się na rozum i oddaje się na służbę ludzkiej wspólnoty, oferując swoje propozycje. Jest bowiem oczywiste, że bez zadowalającego wyjaśnienia antropologii, na której opiera się znaczenie seksualności i afektywności, nie można prawidłowo skonstruować programu wychowawczego, zgodnego z naturą człowieka jako osoby, aby ukierunkować go do pełnej realizacji swej tożsamości seksualnej w kontekście powołania do daru z siebie. A pierwszy krok w tym antropologicznym wyjaśnieniu polega na uznaniu, że „również człowiek ma naturę, którą winien szanować i którą nie może manipulować według swego uznania”⁶⁴. Jest to punkt ciężkości tej ekologii człowieka, która wychodzi od „uznania szczególnej godności człowieka”

⁶² Por. KONGREGACJA NUAKI WIARY, Instrukcja o szacunku dla rodzącego się życia ludzkiego i o godności jego przekazywania, *Donum Vitae*, 22 lutego 1987, n. 4.

⁶³ BENEDYKT XVI, Przemówienie do uczestników VI Europejskiego Sympozjum Nauczycieli Akademickich, 7 czerwca 2008; w: „L'Osservatore Romano” wyd. pl. n. 7-8(305)/2008, s. 21.

⁶⁴ BENEDYKT XVI, Przemówienie w Bundestagu, 22 września 2011; w: „L'Osservatore Romano” wyd. pl. n. 10-11(337)/2011, s. 41.

oraz niezbędnej relacji jego życia „z prawem moralnym, wpisanym w jego naturę”⁶⁵.

31. Chrześcijańska antropologia ma swoje korzenie w opisie początków, który pojawia się w Księdze Rodzaju, gdzie napisano, że „Stworzył Bóg człowieka na swój obraz, [...] stworzył mężczyznę i niewiastę” (Rdz 1,27). W tych słowach zawarty jest rdzeń nie tylko stworzenia, ale także życiodajnej relacji między mężczyzną a kobietą, która umieszcza ich w intymnym zjednoczeniu z Bogiem. „Ja” i to, co „inne niż ja” uzupełniają się w zależności od specyficznej tożsamości każdej osoby, i obydwa mają punkt spotkania tworząc dynamikę wzajemności, podtrzymywanej i wywodzącej się od Stwórcy.

32. Biblijne słowa ukazują mądry plan Stwórcy, który „zadał człowiekowi jego ciało - jego męskość i jego kobiecość: że w męskości i kobiecości zadał mu poniekąd całe jego człowieczeństwo, godność osoby, a zarazem przejrzysty znak międzyosobowej «komunii», w której człowiek spełnia samego siebie poprzez autentyczny dar z samego siebie”⁶⁶. Dlatego też natura ludzka - aby przezwyciężyć wszelki materializm lub naturalizm - powinna być rozumiana w świetle jedności duszy i ciała, „jako jedność wszystkich jej skłonności zarówno duchowych, jak biologicznych, oraz wszelkich innych właściwości, które są jej niezbędne, by mogła dążyć do swego celu”⁶⁷.

33. W tej „zjednoczonej całości”⁶⁸ łączy się wymiar wertykalny komunii z Bogiem i horyzontalny wymiar komunii międzyosobowej, do której powołani są mężczyzna i kobieta⁶⁹. Tożsamość osobowa dojrzewa w sposób autentyczny, gdy otwiera się na innych, właśnie dlatego, że „na kształtowanie swego sposobu istnienia, kobiecego lub męskiego, nakładają się nie tylko czynniki biologiczne lub genetyczne, ale także różnorodne elementy związane z temperamentem, historią rodzinną, kulturą, przeżyтыми doświadczeniami, otrzymaną formacją, wpływem przyjaciół, rodziny i osób podziwianych, i innymi konkretnymi okolicznościami wymagającymi wysiłku, aby się dostosować”⁷⁰. Rzeczywiście „dla osoby ludzkiej istotne znacznie ma fakt że staje się ona sobą je-

⁶⁵ PAPIEŻ FRANCISZEK, Enc. Laudato si', 24 maja 2015, nn. 154-155.

⁶⁶ JAN PAWEŁ II, Audiencja ogólna, 8 kwietnia 1981; w: Nauczanie papieskie, t. IV, 1, Poznań 1989, s. 432.

⁶⁷ Veritatis splendor, n. 50.

⁶⁸ Por. tamże

⁶⁹ „Kobieta i mężczyzna stanowią dwa sposoby, według których człowiek jako stworzenie realizuje swój określony udział w Bycie Boskim: są stworzeni «na obraz i podobieństwo Boga» i realizują to powołanie nie tylko jako odrębne osoby, ale także jako para, wspólnota miłości. Ukierunkowani na złączenie i płodność, mężczyzna i kobieta poślubieni, uczestniczą w miłości stwórczej Boga, przeżywając wspólnotę z Nim poprzez drugą osobę” w: Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości, n. 26. Por. KONGREGACJA DS. EDUKACJI KATOLICKIEJ, Educare al dialogo interculturale nella scuola cattolica. Vivere insieme per una civiltà dell'amore, 28 ottobre 2013, nn. 35-36.

⁷⁰ Amoris laetitia, n. 286.

dynie wraz z drugą. «Ja» staje się sobą tylko wychodząc od «ty» i od „wy». Jest stworzone do dialogu, do synchronicznej i diachronicznej komunii. I tylko spotykając się z «ty» i z «my» «ja» otwiera się na siebie”⁷¹.

34. Konieczne jest podkreślenie metafizycznego zakorzenienia zróżnicowania seksualnego: mężczyzna i kobieta są bowiem dwoma sposobami, w których wyraża się i wypełnia ontologiczna rzeczywistość osoby ludzkiej. Jest to reakcja antropologiczna na zaprzeczenie dualizmu męskiego i żeńskiego, z którego bierze się rodzina. Odrzucenie tej dwoistości nie tylko przekreśla wizję stworzenia, ale kreśli osobę abstrakcyjną, „która dopiero sama wybiera dla siebie coś jako swoją naturę. Męskość i żeńskość kwestionowane są jako wzajemnie dopełniające się formy osoby ludzkiej, będącej wynikiem stworzenia. Skoro jednak nie istnieje podział na mężczyznę i kobietę jako fakt wynikający ze stworzenia, to nie ma już także rodziny jako rzeczywistości określonej na początku przez stworzenie. A w takim przypadku również potomstwo utraciło miejsce, jakie do tej pory mu przysługiwało, i szczególną godność”⁷².

35. W tej perspektywie wychowanie do seksualności i uczuciowości oznacza „wytrwałe i konsekwentne uczenie się znaczenia ciała”⁷³ w całej oryginalnej prawdzie męskości i kobiecości; oznacza to „poznawanie i akceptowanie własnego ciała, aby o nie dbać i szanować jego znaczenie [...] Także docenienie własnego ciała w jego kobiecości lub męskości jest konieczne, aby móc rozpoznać siebie w spotkaniu z innym, różnym od siebie [...] i wzajemnie się ubogacić”⁷⁴. Zatem w świetle ekologii w pełni ludzkiej i integralnej, kobieta i mężczyzna rozpoznają znaczenie seksualności i rozrodczości w tej nierozdzielnej intencjonalności relacyjnej i komunikacyjnej, która przenika ich cielesność i odnosi ich nawzajem do siebie.

Rodzina

36. Rodzina jest naturalnym miejscem, w którym ta relacja wzajemności i komunii między mężczyzną a kobietą znajduje pełną realizację. W niej mężczyzna i kobieta zjednoczeni w dobrowolnej i świadomej decyzji małżeńskiego przymierza miłości, uświadamiają sobie „całkowitość, w którą wchodzi wszystkie elementy osoby - impulsy ciała i instynktu, siła uczuć i przywiązania, dążenie ducha i woli”⁷⁵. Rodzina jest „faktem antropologicznym, a w konsekwencji faktem społecznym, kulturowym itd.”. Natomiast „klasyfikowanie

⁷¹ BENEDYKT XVI, Discorso all'assemblea generale della Conferenza Episcopale Italiana, 27 maggio 2010.

⁷² BENEDYKT XVI, Przemówienie do Kurii Rzymskiej, 21 grudnia 2012, w: L'Osservatore Romano, wyd. pl. n. 2(350)/2013. s. 31.

⁷³ Amoris laetitia, n. 151.

⁷⁴ Laudato si', n. 155.

⁷⁵ KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO, n. 1643.

jej za pomocą pojęć natury ideologicznej, które ważne są tylko w danym momencie historii, a później się przedawniają”⁷⁶ oznacza zdradzenie jej wartości. Rodzina, postrzegana jako naturalna jednostka społeczeństwa sprzyjająca najpełniejszej realizacji wzajemności i komplementarności między mężczyzną a kobietą jest uprzednia nawet wobec ładu społeczno-politycznego państwa, którego wolność ustawodawcza musi brać to pod uwagę i dawać temu należyte uznanie.

37. Rozum mówi nam, że z samej natury rodziny wynikają dwa podstawowe prawa, które zawsze muszą być zagwarantowane i chronione. Pierwszym jest prawo rodziny do uznania za podstawową przestrzeń pedagogiczną dla wychowawczego kształtowania dzieci. To „najpierwsze prawo” przekłada się następnie konkretnie na „najcięższy obowiązek”⁷⁷ rodziców, by byli odpowiedzialni za „spójne osobowe i społeczne wychowanie dzieci”⁷⁸, także w odniesieniu do wychowania ich tożsamości seksualnej i uczuciowej „w kontekście wychowania do miłości, do wzajemnego daru z siebie”⁷⁹. Jest to prawo - obowiązek wychowawczy, który „jest czymś istotnym i jako taki związany jest z samym przekazywaniem życia ludzkiego; jest on pierwotny i mający pierwszeństwo w stosunku do zadań wychowawczych innych osób, z racji wyjątkowości stosunku miłości łączącej rodziców i dzieci; wyklucza zastępstwo i jest niezbywalny, dlatego nie może być całkowicie przekazany innym, ani przez innych zawłaszczony”⁸⁰.

38. Równie ważnym jest prawo dzieci „do wzrastania w rodzinie, przy tacie i mamie, potrafiących stworzyć odpowiednie środowisko dla ich rozwoju i uczuciowego dojrzewania. Winny dojrzewać w relacji, konfrontując się z męskością i kobiecością — ojca i matki — i w ten sposób osiągać dojrzałość uczuciową”⁸¹. I to właśnie w samej wspólnotce rodzinnej dziecko może być wychowane do rozpoznawania wartości i piękna różnicy płci, równości, oraz komplementarności biologicznej, funkcjonalnej, psychologicznej i społecznej. „W obliczu kultury, która na ogół «banalizuje» płciowość ludzką [...] posługa wychowawcza rodziców musi skupić się zdecydowanie na kulturze życia płciowego, aby była ona prawdziwie i w pełni osobowa: płciowość jest w istocie bogactwem całej osoby — ciała, uczuć i duszy — ujawniającym swe głę-

⁷⁶ PAPIEŻ FRANCISZEK, Przemówienie podczas seminarium na temat komplementarności mężczyzny i kobiety, 17 listopada 2014, n. 3., w: „L'Osservatore Romano” wyd. pl. n. 12 (368)/2014, s. 37.

⁷⁷ KODEKS PRAWA KANONICZNEGO, kan. 1136; por. KODEKS KANONÓW KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH, kan. 627.

⁷⁸ Deklaracja Soboru Watykańskiego II o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, n. 3.

⁷⁹ *Amoris laetitia*, n. 280.

⁸⁰ *Familiaris consortio*, n. 36.

⁸¹ PAPIEŻ FRANCISZEK, Przemówienie do członków delegacji Międzynarodowego Biura Katolickiego ds. Dzieci, 11 kwietnia 2014; w: „L'Osservatore Romano”, wyd.pl. n. 5(362)/2014, s. 26.

bokie znaczenie w doprowadzeniu osoby do złożenia daru z siebie w miłości⁸². Prawom tym oczywiście towarzyszą wszystkie inne podstawowe prawa osoby, w szczególności wolności myśli, sumienia i religii. W tych przestrzeniach mogą się zrodzić owocne doświadczenia współpracy między wszystkimi osobami zaangażowanymi w edukację.

Szkoła

39. Z działaniami wychowawczymi rodziny łączy się działalność szkoły, która współdziała w sposób pomocniczy. W oparciu o swoją ewangeliczną podstawę, „szkołę katolicką określa odniesienie do osoby. «Każda osoba, z jej potrzebami materialnymi i duchowymi, stoi w centrum nauczania Jezusa; dlatego promocja osoby ludzkiej stanowi cel katolickiej Szkoły». Stwierdzenie to, ukazując żywy związek człowieka z Chrystusem, przypomina, że w Jego Osobie mieści się pełnia prawdy o człowieku. Toteż Szkoła Katolicka, podejmując się promocji człowieka integralnego, czyni to, posłuszna nawoływaniu Kościoła, w świadomości, że wszystkie wartości ludzkie urzeczywistniają się najpełniej w jedności z Chrystusem. Ta świadomość oznacza postawienie osoby ludzkiej w centrum założeń wychowawczych w szkolnictwie katolickim⁸³.

40. Szkoła katolicka powinna być wspólnotą wychowującą, w której osoba wyraża siebie i rozwija się w swoim człowieczeństwie w procesie dialogu relacyjnego, oddziałując wzajemnie w sposób konstruktywny, praktykując tolerancję, rozumienie różnych punktów widzenia i budując zaufanie w atmosferze autentycznej harmonii. W ten sposób szkoła jest prawdziwie „wspólnotą edukacyjną, przestrzenią, gdzie różnice przeżywane są w zgodzie. Szkoła-wspólnota jest miejscem spotkania, promuje uczestnictwo, prowadzi dialog z rodziną, pierwszą wspólnotą przynależności uczniów, którzy do niej uczęszczają, szanując jej kulturę i wsłuchując się głęboko w potrzeby, które napotyka i oczekiwania, jakie są do niej adresowane⁸⁴. W ten sposób dziewczętom i chłopcom towarzyszy wspólnota, która „pobudza ich do przewyciężenia indywidualizmu i do odkrycia w świetle wiary wezwania szczególnego, że są mianowicie powołani do życia w pełni świadomego i odpowiedzialnego w solidarności z innymi⁸⁵.

41. Niech również wychowawcy chrześcijańscy, którzy przeżywają swoje powołanie w szkole niekatolickiej, świadczą o prawdzie o osobie ludzkiej i służą

⁸² Familiaris consortio, n. 37.

⁸³ KONGREGACJA DS. EDUKACJI KATOLICKIEJ, Szkoła Katolicka u progu trzeciego tysiąclecia, 28 grudnia 1997 r., n. 9.

⁸⁴ Educare al dialogo interculturale nella scuola cattolica. Vivere insieme per una civiltà dell'amore, n. 58.

⁸⁵ KONGREGACJA DS. EDUKACJI KATOLICKIEJ, Szkoła katolicka, 19 marca 1977, n. 45.

jej krzewieniu. Rzeczywiście „integralna formacja człowieka - jako cel wychowania obejmuje rozwój wszystkich zdolności ucznia, przygotowanie do życia zawodowego, kształtowanie zmysłu etycznego i społecznego, jego otwarcie się na transcendencję i jego wychowanie religijne”⁸⁶. Świadełstwo osobiste w połączeniu z profesjonalizmem przyczynia się do osiągnięcia tych celów.

42. Wychowanie uczuciowości wymaga odpowiedniego i wyważonego języka. Po pierwsze, należy wziąć pod uwagę, że dzieci i młodzież nie osiągnęły jeszcze pełnej dojrzałości i przygotowują się z zainteresowaniem do odkrywania życia. Dlatego konieczne jest, aby pomóc uczniom rozwinąć „zmysł krytyczny wobec inwazji propozycji, w obliczu niekontrolowanej pornografii i przeciążenia bodźcami, które mogą okaleczyć seksualność”⁸⁷. W obliczu bombardowania przesłaniami dwuznacznymi i niejasnymi - których celem jest dezorientacja emocjonalna i uniemożliwienie dojrzałości psycho-relacyjnej - „Trzeba im pomóc w rozpoznaniu i poszukiwaniu wpływów pozytywnych, w czasie, w którym nabierają dystansu wobec tego wszystkiego, co zniekształca ich zdolność do kochania”⁸⁸.

Spółeczeństwo

43. W procesie wychowawczym nie może zabraknąć całościowego spojrzenia na współczesne społeczeństwo. Transformacja stosunków międzyosobowych i społecznych „często «wymachiwała flagą wolności», jednak w rzeczywistości przyniosła zniszczenie duchowe i materialne niezliczonym istotom ludzkim, zwłaszcza najbardziej bezbronny. Jest coraz bardziej oczywiste, że zmierzch kultury małżeństwa jest związany ze wzrostem ubóstwa i z szeregiem licznych innych problemów społecznych, które w nieproporcjonalnie większej mierze uderzają w kobiety, dzieci i osoby starsze. I to zawsze one cierpią najwięcej w tym kryzysie”⁸⁹.

44. Z tych powodów rodzina nie może zostać sama w obliczu wyzwania wychowawczego. Kościół ze swej strony nadal wspiera rodziny i młodzież we wspólnotach otwartych i gościnnych. Zwłaszcza szkoła i wspólnoty lokalne są powołane do realizacji wielkiej misji, choć nie zastępują rodziców, to są jednak względem nich komplementarne⁹⁰. Znacząca pilność wyzwania formacyj-

⁸⁶ KONGREGACJA DS. EDUKACJI KATOLICKIEJ, Świecki katolik świadkiem wiary w szkole, 15 października 1982, n. 17.

⁸⁷ *Amoris laetitia*, n. 281.

⁸⁸ Tamże,

⁸⁹ PAPIEŻ FRANCISZEK, Przemówienie podczas seminarium na temat komplementarności mężczyzny i kobiety, 17 listopada 2014, n. 3., w: „L'Osservatore Romano” wyd. pl. n. 12 (368)/2014, s. 37.

⁹⁰ Por. *Amoris laetitia*, n. 84.

nego może dziś stanowić silny bodziec do odbudowy przymierza edukacyjnego między rodziną, szkołą a społeczeństwem.

45. Jak powszechnie wiadomo, to przymierze edukacyjne jest dotknięte kryzysem. Trzeba pilnie promować nowe autentyczne i niebiurokratyczne przymierze, które harmonizowałoby we wspólnym projekcie „pozytywne i mądre wychowanie seksualne”⁹¹, za które głównie odpowiadają rodzice, z zadaniem nauczających. Należy stworzyć warunki dla konstruktywnego spotkania różnych podmiotów, aby zaprowadzić klimat przejrzystości, oddziałując na siebie i stale informując o podejmowanych działaniach, by ułatwić maksymalne zaangażowanie, unikając w ten sposób niepotrzebnych napięć, które mogłyby powstać w wyniku nieporozumień z powodu braku jasności, informacji czy kompetencji.

46. W ramach tego przymierza działania edukacyjne muszą być zgodne z zasadą pomocniczości. „Wszyscy inni uczestnicy procesu wychowawczego działają poniekąd w imieniu rodziców, w oparciu o ich zgodę, a w pewnej mierze nawet na ich zlecenie”⁹². Działając wspólnie rodzina, szkoła i społeczeństwo mogą wypracować programy wychowawcze dotyczące uczuciowości i płciowości, które miałyby na celu poszanowanie ciała innej osoby i poszanowanie czasu swego dojrzewania seksualnego i uczuciowego, z uwzględnieniem specyfiki fizjologicznej i psychologicznej, a także faz wzrostu i dojrzewania neuropoznawczego dziewcząt i chłopców, aby towarzyszyć im w ich rozwoju w sposób zdrowy i odpowiedzialny.

Formacja formatorów

47. Wszyscy formatorzy są powołani do skutecznej realizacji projektu pedagogicznego z wielką odpowiedzialnością. Ich dojrzała osobowość, ich przygotowanie i równowaga silnie oddziałują na wychowanków⁹³. Dlatego ważne jest, aby w ich formacji uwzględnić, oprócz aspektów zawodowych, także aspekty kulturowe i duchowe. Wychowanie osoby, zwłaszcza w okresie dojrzewania, wymaga szczególnej troski i ciągłego uaktualniania. Nie wystarcza jedynie powtórzenie argumentów natury dyscyplinarnej. Oczekuje się, że dzisiejsi nauczyciele będą wiedzieć, jak „towarzyszyć uczniom w osiągnięciu am-

⁹¹ Gravissimum educationis, n.1.

⁹² JAN PAWEŁ II, List do rodzin Gratissimam sane, 2 lutego 1994, n. 16; por. PAPIESKA RADA DS. RODZINY, Ludzka płciowość: prawda i znaczenie, 8 grudnia 1995, n. 23.

⁹³ Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości, n.79.

bitnych celów, wykazywać wobec nich wysokie oczekiwania, angażować i łączyć uczniów ze sobą i ze światem”⁹⁴.

48. Odpowiedzialność kierowników, grona nauczycielskiego i pracowników szkolnych polega na zapewnieniu wykwalifikowanej posługi, zgodnej z zasadami chrześcijańskimi, stanowiącymi tożsamość projektu edukacyjnego, a także na interpretowaniu wyzwań współczesnych poprzez codzienne świadectwo zrozumienia, obiektywności i roztropności⁹⁵. Istotnie powszechnie mówi się, że „człowiek naszych czasów chętniej słucha świadków, aniżeli nauczycieli; a jeśli słucha nauczycieli, to dlatego, że są świadkami”⁹⁶. Zatem autorytet wychowawcy przybiera formę konkretnego wpływu „ogólnej formacji, opartej na pozytywnej i twórczej wizji życia i ustawicznym wysiłku wcielania jej w życie. Taka formacja wykracza poza przygotowanie zawodowe, jakkolwiek byłoby niezbędne i dotyczyłoby najbardziej wewnętrznych cech osobowości, w tym również aspektu religijnego i duchowego”⁹⁷.

49. Inspirowana chrześcijaństwem formacja formatorów ma na celu zarówno osobę poszczególnego nauczyciela, jak i budowę i konsolidację wspólnoty wychowawczej poprzez owocną wymianę dydaktyczną, emocjonalną i osobową. W ten sposób powstaje aktywna relacja między wychowawcami, gdzie integralny rozwój osobowy ubogaca rozwój zawodowy, przeżywając nauczanie jako posługę humanizacji. Dlatego trzeba, aby nauczyciele katoliccy otrzymali odpowiednie przygotowanie dotyczące treści różnych aspektów kwestii gender i byli poinformowani o obowiązujących przepisach prawnych oraz propozycjach dyskutowanych w swoich krajach, przy pomocy osób wykwalifikowanych w sposób zrównoważony i pod znakiem dialogu. Instytucje uniwersyteckie i ośrodki badawcze są zobowiązane do wniesienia swojego konkretnego wkładu w celu zapewnienia odpowiedniej i zaktualizowanej formacji przez całe życie.

50. W odniesieniu do konkretnego zadania wychowania do ludzkiej miłości podejmowanego z „wykorzystaniem postępu nauk psychologicznych, pedagogicznych i dydaktycznych”⁹⁸ – wymaga się od formatora, „dostosowanego i poważnego przygotowania psychopedagogicznego, które pozwoli mu zrozu-

⁹⁴ CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, Educare oggi e domani. Una passione che si rinnova, Città del Vaticano 2014, Cap. II, n. 7.

⁹⁵ Por. CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, Educare insieme nella scuola cattolica. Missione condivisa di persone consacrate e fedeli laici, 8 settembre 2007, nn. 34-37.

⁹⁶ PAWEŁ VI, Adhort. ap. Evangelii nuntiandi, 8 grudnia 1975, n. 41

⁹⁷ Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości, n.80.

⁹⁸ Gravissimum educationis, n.1.

mieć szczególne sytuacje, a które wymagają uwagi szczególnej”⁹⁹. A zatem „trzeba mieć jasną wizję każdej sytuacji, ponieważ stosowana metoda nie tylko znacznie warunkuje sukces owego delikatnego wychowania, ale również warunkuje współpracę między różnymi odpowiedzialnymi osobami”¹⁰⁰.

51. W wielu systemach prawnych jest dzisiaj uznana autonomia i wolność nauczania. W tej dziedzinie szkoły mają możliwość współpracy z katolickimi instytucjami szkolnictwa wyższego w zakresie pogłębiania różnych aspektów wychowania seksualnego, aby między innymi wykonać pomoce, przewodniki pedagogiczne i podręczniki dydaktyczne na temat „chrześcijańskiej wizji człowieka”¹⁰¹. W tym względzie pedagodzy i nauczyciele, a także eksperci w dziedzinie literatury dla dzieci i młodzieży mogą przyczynić się do zaoferowania innowacyjnych i kreatywnych narzędzi, aby umocnić integralną edukację osoby od wczesnego dzieciństwa, w obliczu wizji nieobiektywnych i wypaczonych. W świetle odnowionego przymierza edukacyjnego współpraca między wszystkimi odpowiedzialnymi - na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym - nie może się wyczerpywać jedynie na dzieleniu się ideami oraz na owocnej wymianie dobrych praktyk, ale jest oferowana jako ważny środek formacji stałej samych wychowawców.

PODSUMOWANIE

52. Podsumowując, droga dialogu – słuchającego, uzasadniającego i przedstawiającego propozycje - wydaje się być najskuteczniejszym sposobem pozytywnego przekształcenia niepokojów i nieporozumień w środek na rzecz rozwoju bardziej otwartego i ludzkiego środowiska relacyjnego. Natomiast przeciwnie, zideologizowane podejście do delikatnych kwestii związanych z gender, pomimo deklarowanego szacunku dla różnorodności, grozi potraktowaniem samych różnic w sposób statyczny, pozostawiając je odizolowanymi i obojętnymi wobec siebie.

53. Chrześcijańska propozycja edukacyjna ubogaca dialog ze względu na swój cel „stymulowania realizacji człowieka poprzez rozwój całego jego bytu, ucieleśnionego ducha, zarówno darów natury jak i łaski, którymi został ubogacony przez Boga”¹⁰². Wymaga to szczerego i przyjaznego zbliżenia do drugiego, pojmowanego jako naturalne antidotum na „kulturę odrzucenia” i izolację. W ten sposób promowana jest „pierwotna godność każdego mężczyzny

⁹⁹ Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości, n.81.

¹⁰⁰ Tamże, n.83.

¹⁰¹ Tamże, n. 22.

¹⁰² Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości, n.21. (od tego przypisu umiejscowienie jest niepewne, brak bowiem odnośników w wersji polskiej – RB)

i każdej kobiety, która jest nienaruszalna, nie może nią rozporządzać żadna władza czy ideologia”¹⁰³.

54. Wychowawcy katoliccy są wezwani do wykraczania poza wszelki redukcjonizm ideologiczny czy ujednolicający relatywizm będąc wiernymi swojej tożsamości opierającej się na Ewangelii, aby pozytywnie przekształcić aktualne wyzwania w szanse, podążając drogami słuchania, uzasadniania i chrześcijańskiej propozycji, a także świadcząc sposobem swojej obecności spójność między słowami a życiem¹⁰⁴. Formatorzy mają fascynującą misję edukacyjną „nauczenia drogi prowadzącej przez różne przejawy miłości, wzajemnej troski, szacunku naznaczonego czułą troską, bogatego w znaczenia komunikowania się. Wszystko to przygotowuje bowiem do pełnego i hojnego daru z siebie, który wyrazi się po ślubie w darze ciała. Zjednoczenie seksualne w małżeństwie przejawia się wówczas jako znak zaangażowania całościowego, ubogaconego całą wcześniejszą drogą”¹⁰⁵.

55. Z tą kulturą dialogu nie jest sprzeczna słuszną aspiracją szkół katolickich do zachowania swojej wizji ludzkiej seksualności biorąc pod uwagę wolność rodzin, by mogły opierać wychowanie swoich dzieci na antropologii integralnej, zdolnej do zharmonizowania wszystkich wymiarów stanowiących o jej tożsamości fizycznej, psychicznej i duchowej. Demokratyczne państwo nie może bowiem sprowadzić propozycji edukacyjnej jedynie do dominującej mentalności, szczególnie w kwestii tak delikatnej, która dotyczy podstawowej wizji natury ludzkiej i naturalnego prawa rodziców do wolnego wyboru wychowania, zgodnego z godnością osoby ludzkiej. Każda instytucja edukacyjna musi zatem zapewnić sobie narzędzia organizacyjne i programy wychowawcze, które urzeczywistnią i skonkretyzują to prawo rodziców. W ten sposób chrześcijańska propozycja pedagogiczna staje się solidną odpowiedzią na antropologie fragmentacji i prowizoryczności.

56. Katolickie ośrodki edukacyjne oferując programy formacji uczuciowej i seksualnej muszą uwzględniać różny wiek uczniów, a także pomagać im w pełnym poszanowaniu każdej osoby. Można tego dokonać poprzez dyskretne i poufne towarzyszenie, poprzez które wychodzi się także na spotkanie osób znajdujących się w skomplikowanej i bolesnej sytuacji. Szkoła musi zatem zapewnić środowisko zaufania, otwartości i spokoju, szczególnie w tych przypadkach, które

¹⁰³ PAPIEŻ FRANCISZEK, Przemówienie do członków Instytutu „Dignitatis humanae”, 7 grudnia 2013; w: „L’Osservatore Romano”, wyd. pl. n. 1(359)/2014, s. 38.

¹⁰⁴ Por. Educare al dialogo interculturale nella scuola cattolica, conclusioni

¹⁰⁵ Amoris laetitia, n. 283

wymagają czasu i rozeznania. Ważne jest stworzenie warunków do cierpliwego i wyrozumiałego słuchania, unikając niesprawiedliwej dyskryminacji.

57. Kongregacja ds. Edukacji Katolickiej dobrze zdaje sobie sprawę z codziennego trudu hojnej troski okazywane przez osoby pracujące w szkołach i całego szeregu formalnych i nieformalnych wysiłkach pedagogicznych. Kongregacja pragnie ich zachęcić do kontynuowania misji formacyjnej nowych pokoleń, zwłaszcza dotkniętych różnymi formami ubóstwa oraz potrzebujących miłości okazywanej im przez ich wychowawców, aby jak powiedział św. Jan Bosko „ludzie młodzi nie tylko byli kochani, ale by wiedzieli, że są kochani” Ta dykasteria wyraża również głęboką wdzięczność i - słowami Papieża Franciszka – zachęca „chrześcijańskich nauczycieli, zarówno tych, którzy uczą w szkołach katolickich, jak i tych, którzy uczą w szkołach państwowych,[...] by zachęcali uczniów do otwarcia na drugiego, który ma swoje oblicze, jest osobą, bratem i siostrą, aby go poznawać i szanować, z jego historią, z jego zaletami i wadami, z jego bogactwem i ograniczeniami. Chodzi tu o współpracę w takim wychowywaniu dzieci, aby były otwarte i interesowały się tym, co je otacza, zdolne do dbania o innych i do okazywania czułości”¹⁰⁶.

Watykan, 2 lutego 2019, Święto Ofiarowania Pańskiego

GIUSEPPE Kardynał VERSALDI – *Prefekt*
Arcybiskup ANGELO VINCENZO ZANI – *Sekretarz*

[tłum. st (KAI) / Watykan]

¹⁰⁶ PAPA FRANCESCO, Discorso all'Associazione Italiana Maestri Cattolici, 5 gennaio 2018.

D O D A T E K

A/ WZORY RÓŻNYCH PISM

1. Zgoda rodzica (opiekuna prawnego) na rozpowszechnianie wizerunku dziecka

Ja/my*, niżej podpisany/a/i*: (imię i nazwisko rodzica/opiekuna prawnego* małoletniego) (adres zamieszkania) jako posiadający nieograniczoną władzę rodzicielską ojciec/matka/opiekun prawny* małoletniej/małoletniego* (imię/imiona i nazwisko dziecka) niniejszym

wyrażam nieodpłatnie zgodę na: utrwalanie i rozpowszechnianie przez [*pełna nazwa podmiotu*] w [*miejsce*] (dalej: skrót nazwy) lub za zgodą [*nazwa podmiotu*] przez osobę trzecią wizerunku małoletniego/małoletniej [*imię i nazwisko małoletniego/ej*], w tym utrwalonego w związku z zajęciami (zarówno lekcyjnymi, jak pozalekcyjnymi, również podczas ferii i wakacji), konkursami, uroczystościami (w tym religijnymi), obozami, zawodami, imprezami itp. organizowanymi przez [*nazwa podmiotu*] lub z udziałem członków [*nazwa podmiotu*], przy czym wizerunek małoletniego/małoletniej może być także zestawiany z wizerunkami innych osób oraz opatrywany stosownymi informacjami oraz komentarzami; powyższe może nastąpić w każdym sposób, w tym za pośrednictwem mediów elektronicznych, w szczególności stron internetowych i portali społecznościowych, a także za pośrednictwem prasy, broszur, ulotek itp. oraz poprzez zamieszczenie tego wizerunku w kronice szkoleń, na tablicach ściennych oraz folderach itp.

Niniejsza zgoda odnosi się do utrwalania i wykorzystania wizerunku małoletniego/małoletniej wyłącznie w celach związanych z szeroko rozumianą działalnością [*nazwa podmiotu*] (w szczególności dydaktyczną, wychowawczą, opiekuńczą) i instytucji przyszkolnych (koła, stowarzyszenia), w tym w celu dokumentowania tej działalności i informowania o niej, promocji [*nazwa podmiotu*] oraz realizacji celów statutowych [*nazwa podmiotu*]; udzielona zgoda jest nieograniczona czasowo i terytorialnie.

Powyższe dotyczy także odpowiedniego mojego wizerunku, utrwalonego w związku z opisaną powyżej działalnością [*nazwa podmiotu*].

Wyrażam zgodę na przetwarzanie przez [*nazwa podmiotu*] danych osobowych zawartych w niniejszym oświadczeniu oraz danych osobowych w postaci wizerunków, na których utrwalanie i rozpowszechnianie udzielona została przeze mnie zgoda – zgodnie z Dekretem ogólnym w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele Katolickim, wydanym przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 13 marca 2018 r., Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. oraz Ustawą z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (tj. Dz. U. 2018 poz. 1000), na cele związane z utrwalaniem i rozpowszechnianiem ww. wizerunków w zakresie powyżej wskazanym oraz na cele zabezpieczenia dowodu wyrażenia niniejszej zgody.

Zgodę wyrażam dobrowolnie, po otrzymaniu informacji o prawie dostępu do ww. danych osobowych w każdym czasie oraz będąc poinformowanym, iż dane powyższe nie będą przetwarzane przez [*nazwa podmiotu*] w żadnym innym celu niż wskazany powyżej.

.....

(własnoręczny podpis)

Imię i nazwisko

Miejscowość, data

**Niepotrzebne skreślić*

2. Zgoda rodzica (opiekuna prawnego) na przetwarzanie danych osobowych

Ja/my*, niżej podpisany/a/i*:

(imię i nazwisko rodzica/opiekuna prawnego* małoletniego)

(adres zamieszkania) jako posiadający nieograniczoną władzę rodzicielską ojciec/matka/opiekun prawny* małoletniej/małoletniego* (imię/imiona i nazwisko dziecka)

niniejszym wyrażam nieodpłatnie zgodę na:

1. Przetwarzanie przez [*pełna nazwa podmiotu*] (dalej [*nazwa skrócona*]) w [*miejsowość, adres instytucji*], danych osobowych małoletniego/małoletniej [*imię i nazwisko*] obejmujących: imiona, nazwisko, adres zamieszkania, datę i miejsce urodzenia, klasę, numer legitymacji szkolnej, nr PESEL, wizerunek, osiągnięcia, informacje o przynależności wyznaniowej (dalej: „dane osobowe małoletniego”), w celach związanych z szeroko rozumianą działalnością [*nazwa skrócona*] (także wykraczającą poza działalność dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą), w tym w celach związanych z organizowaniem i przeprowadzaniem przez [*nazwa skrócona*] wszelkiego rodzaju imprez, wyjazdów (w tym wakacyjnych) i uroczystości, w celu dokumentowania i utrwalania wydarzeń z życia [*nazwa skrócona*] z udziałem małoletniego/małoletniej, informowania osób trzecich o działalności [*nazwa*], a także promocji [*nazwa skrócona*];

Niniejsza zgoda obejmuje również zgodę na przekazywanie przez [*nazwa*] ww. danych osobowych instytucjom działającym przy [*nazwa skrócona*] (np. organizacje harcerskie, oaza itp.) w celach realizacji przez te instytucje ich własnych zadań statutowych;

2. Przetwarzanie przez [*nazwa skrócona*] moich danych osobowych, obejmujących imiona, nazwisko, adres zamieszkania, nr PESEL, adres do korespondencji, numer telefonu, adres e-mail, wizerunek (dalej: „dane osobowe rodzica/opiekuna prawnego”) w celach związanych z identyfikacją mojej osoby, kontaktów ze mną, w tym prowadzenia przez [*nazwa skrócona*] korespondencji we wszelkich sprawach dotyczących małoletniego/małoletniej, gromadzenia i zabezpieczenia pochodzących ode mnie oświadczeń woli dotyczących małoletniego/małoletniej, związanych w jakikolwiek sposób z działalnością [*nazwa skrócona*] oraz instytucji przedszkolnych, a także w celach związanych z dokumentowaniem i utrwalaniem wydarzeń z moim udziałem w charakterze rodzica/opiekuna prawnego małoletniego/małoletniej jako podopiecznego [*nazwa skrócona*] oraz promocji działalności [*nazwa skrócona*].

Oświadczam jednocześnie, iż:

1. Podaję dane osobowe małoletniego oraz dane osobowe rodzica (opiekuna prawnego) dobrowolnie.
2. Zostałem/am poinformowany/a o prawie dostępu do danych osobowych małoletniego oraz danych osobowych rodzica/opiekuna prawnego.
3. Zostałem/am poinformowany o prawie do odwołania lub zmiany mojej zgody w każdym czasie.
4. Zostałem/am poinformowany/a, że dane osobowe małoletniego oraz dane osobowe rodzica/opiekuna prawnego nie będą przetwarzane przez [*nazwa skrócona*] w żadnym innym celu niż wskazany powyżej.

.....

(własnoręczny podpis)

Imię i nazwisko

Miejscowość, data

3. Apel do rodziców

[*nazwa instytucji*], jako organizator wyjazdów wakacyjnych dla dzieci i młodzieży, zapraszając do skorzystania z wakacyjnej oferty [*nazwa własna akcji, programu itp.*], zwraca się z apelem do Rodziców o wspieranie działań mających służyć bezpieczeństwu oraz udanemu wypoczynkowi podopiecznych [*nazwa instytucji*].

Mając w szczególności na uwadze istotną rolę, jaką przy organizowaniu wypoczynku dla dzieci i młodzieży pełni przepływ informacji pomiędzy rodzicami a dziećmi oraz rodzicami a wychowawcami, pozwalający z odpowiednim wyprzedzeniem planować, przewidywać oraz reagować na zaistniałe sytuacje, zwracamy się do Rodziców o to, aby:

1. Przed wyjazdem dziecka na wakacyjny wypoczynek poinformowali [*nazwa instytucji*] lub wychowawcę o okolicznościach, które mogą mieć znaczenie dla zdrowia, dobrego samopoczucia i udanego wypoczynku ich dziecka oraz pozostałych dzieci uczestniczących w wyjeździe, w szczególności o dostarczanie następujących danych:

- a) czy dziecko cierpi na jakieś schorzenie, przyjmuje leki,
- b) czy ma problemy z aklimatyzacją w grupie i nawiązywaniem kontaktów,
- c) czy bywa impulsywne i nieprzewidywalne,
- d) czy wymaga specjalnej opieki (uwagi) lub sporadycznej pomocy w konkretnych czynnościach.

2. Przed wakacyjnym wyjazdem przeprowadzali z dzieckiem rozmowę o tym, iż z każdym ewentualnym problemem, jaki pojawi się podczas kolonii, obozu lub turnusu, może i powinno zwrócić się do wychowawców, prosimy także Rodziców o to, aby uczulili swoje dziecko na to, iż powinno powiadomić wychowawców, jeśli spostrzeże, że podczas wakacyjnego pobytu jakiemuś innemu dziecku dzieje się ze strony rówieśników krzywda, lub jeśli zauważy, że jakieś inne dziecko ma problem, z którym nie potrafi sobie samo poradzić.

3. Informowali [*nazwa instytucji*] lub opiekunów wyjazdu o wszelkich problemach sygnalizowanych im przez dziecko (m.in. prosimy o przekazywanie nam informacji mogących wskazywać na to, że dziecko w czasie pobytu na kolonii, obozie lub turnusie źle czuje się w grupie rówieśników, prosimy Rodziców również o to, aby nie bagatelizowali jakichkolwiek docierających do nich informacji mogących świadczyć o problemach ich dziecka lub o problemach innych dzieci).

4. Przekazywali [*nazwa instytucji*] lub wychowawcom uzyskane od swoich dzieci informacje mogące świadczyć o jakichkolwiek nieprawidłowościach lub zdarzeniach odnoszących się do uczestników wyjazdu, które mogą lub powinny być sygnałem do podjęcia z naszej strony interwencji.

Informacje, o jakich mowa powyżej, pomogą [*nazwa instytucji*] czuwać nad bezpieczeństwem powierzonych jego opiece dzieci i młodzieży oraz dadzą wychowawcom szansę na poświęcenie każdemu z podopiecznych takiej uwagi, która pozwoli, aby każde dziecko mogło radośnie, beztrudnie i bezpiecznie czuć się podczas wakacyjnego pobytu zorganizowanego przez [*nazwa instytucji*].

Jesteśmy pewni, iż doświadczenie [*nazwa instytucji*] w organizowaniu wakacyjnego wypoczynku dzieci i młodzieży, starania wykwalifikowanej kadry oraz współpraca ze strony Rodziców pozwolą skutecznie chronić powierzone naszej opiece dzieci i młodzież przed zagrożeniami oraz zapewnić im udany, pełen pozytywnych wrażeń oraz niezapomnianych wspomnień z wakacyjnego odpoczynku.

4. Karta kwalifikacyjna uczestnika wypoczynku

Nazwa akcji

Termin Miejsce akcji

Koszt zł

Spotkanie organizacyjne

Nazwisko

Imię

Data urodzenia

Miejsce urodzenia

Miejscowość

Kod pocztowy

Adres

Telefon uczestnika

Szkoła Klasa

PESEL

Imię matki (opiekuna)

Telefon

Imię ojca (opiekuna)

Telefon

Orzeczenie lekarza pierwszego kontaktu lub pediatry (czy stan zdrowia dziecka pozwala na uczestnictwo w obozie, informacje o szczepieniach):

(data, podpis i pieczęć lekarza)

Informacja rodziców/opiekunów o stanie zdrowia dziecka i inne uwagi, np. na co dziecko jest uczulone, czy przyjmuje stałe leki i w jakich dawkach itp.).

Stwierdzam, że podałam/em wszystkie znane mi informacje o dziecku, które mogą pomóc w zapewnieniu właściwej opieki dziecku w czasie trwania wypoczynku.

.....
(data, podpis opiekuna)

Zasady uczestnictwa w obozie:

1. Uczestnik jest zobowiązany do czynnego udziału w organizowanych zajęciach.
2. Na obozie obowiązuje zakaz palenia papierosów, spożywania alkoholu i innych używek oraz stosowania przemocy.
3. W razie niestosowania się do obowiązujących zasad oraz uwag wychowawców organizator zastrzega sobie prawo odesłania uczestnika do domu na koszt rodziców (opiekunów).
4. Niestosowanie się do ww. punktów może dyskwalifikować uczestnika z udziału w kolejnych wyjazdach organizowanych przez [nazwa organizatora].

Oświadczenie rodziców/opiekunów

Wyrażam zgodę na uczestnictwo mojego dziecka w akcji organizowanej przez [nazwa organizatora] i na ten czas powierzam organizatorowi opiekę nad nim.

Wyrażam zgodę na przetwarzanie, w tym przechowywanie, zawartych w niniejszej karcie danych osobowych przez [nazwa instytucji, adres] zgodnie z *Dekretem ogólnym* w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydanym przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 13 marca 2018 r., Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. oraz Ustawą z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (tj. Dz.U. 2018 poz. 1000).

Zgodę na przetwarzanie danych osobowych wyrażam dobrowolnie, po otrzymaniu informacji o prawie dostępu do ww. danych, prawie odwołania lub zmiany mojej zgody na przetwarzanie danych osobowych w każdym czasie oraz będąc poinformowanym o celu przetwarzania ww. danych osobowych przez [nazwa instytucji] (zorganizowanie oraz przeprowadzanie wyjazdu wypoczynkowego/akcji/ imprezy, zapewnienie kontaktu z rodzicem/opiekunem prawnym, zabezpieczenie dowodu wyrażenia powyższej zgody).

Oświadczam, że zastałem zaznajomiony z treścią *Regulaminu* wyjazdu wypoczynkowego/akcji/imprezy oraz akceptuję jego treść.

.....
(data, podpis opiekuna)

Zostaw nam e-mail, by otrzymywać powiadomienia o planowanych wydarzeniach

Kartę należy składać w recepcji [nazwa instytucji, adres, ew. godziny przyjmowania].

O zapisie decyduje kolejność zgłoszeń – należy oddać wypełnioną kartę zgłoszeniową wraz z wpłatą zaliczki w wysokości 50%. Pozostałą część należy wpłacić do [data].

Wypełnia organizator

Informacje o dziecku w czasie trwania wypoczynku (leczenie, uwagi):

.....
.....

Postanawia się zakwalifikować Uczestnika na wypoczynek:

.....

(data, podpis przyjmującego zlecenie)

[nazwa organizatora, adres, numery telefonów, adres, e-mail itp.]

Nr rachunku bankowego: 0000000000000000

Nazwa: [właściciela rachunku]

5. Zgoda rodzica (opiekuna prawnego) na udział małoletniego w wycieczce (imprezie, spotkaniu)

Ja/my*, niżej podpisany/a/i*:

.....
(imię i nazwisko rodzica/opiekuna prawnego* małoletniego)

.....
(adres zamieszkania)

jako posiadający nieograniczoną władzę rodzicielską ojciec/matka/opiekun prawny* małoletniej/małoletniego*

.....
(imię i nazwisko małoletniego)

.....
(data i miejsce urodzenia)

.....
(adres zamieszkania)

Wyrażam zgodę na udział syna/córki* w wycieczce do, która odbędzie się w dniu/dniach*:

Oświadczam, że nie ma przeciwwskazań lekarskich, aby syn/córka* uczestniczył/a* w wycieczce/imprezie.

Wyrażam zgodę na hospitalizację syna/córki* w razie zagrożenia życia lub zdrowia. Inne istotne informacje, które Rodzice/ Opiekunowie chcą przekazać organizatorowi wycieczki (choroby, lekarstwa, uczulenia itp.):

.....
.....
.....

Telefony kontaktowe Rodziców/Opiekunów:

Matka

Ojciec

.....
(własnoręczny podpis)

Imię i nazwisko

Miejscowość, data

**Niepotrzebne skreślić*

6. Zobowiązanie się do właściwego korzystania z Internetu, komputerów i zasobów *online* w ramach wykonywania pracy i posługi w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców

W ramach wykonywania pracy i posługi duszpasterskiej w Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców wprowadza się zasady właściwego korzystania z Internetu, komputerów i zasobów *online*:

1. Należy otwierać wiadomości tylko od znanych osób (nie należy otwierać wiadomości e-mail pochodzących od nieznanego nadawcy bądź z podejrzanym tytułem).
2. Należy ostrożnie pobierać pliki z sieci.
3. Należy unikać klikania w nieznane linki i załączniki w wiadomościach e-mail od nieznanego nadawcy.
4. Należy nie podawać w sieci danych osobowych ani haseł, nie wysyłać swoich zdjęć.
5. Należy stosować trudne do odgadnięcia hasła, które są kombinacją liter i cyfr.
6. Należy sprawdzać, czy strona, do której się logujesz, ma zabezpieczenie SSL.
7. Należy pamiętać, że osoba po drugiej stronie nie musi być tym, za kogo się podaje.
8. Pracownicy powinni korzystać z poczty elektronicznej w celach służbowych oraz w celach prywatnych w zakresie ograniczonym swoimi obowiązkami.
9. Niedozwolone jest logowanie się do prywatnych kont serwisów społecznościowych i korzystanie z nich na komputerach służbowych.
10. Zabroniony jest dostęp do treści szkodliwych, niepożądanych, nielegalnych publikowanych w Internecie (np. strony pornograficzne, brutalne, drastyczne).
11. Zabronione jest stosowanie przemocy poprzez: nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem Internetu, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem sieci oraz podszywanie się w sieci pod kogoś wbrew jego woli, także poprzez wykorzystanie narzędzi typu elektronicznego, takich jak: SMS, e-mail, witryny internetowe, fora dyskusyjne w Internecie, portale społecznościowe i inne.
12. Zabronione jest naruszenie prywatności dotyczące nieodpowiedniego lub niezgodnego z prawem wykorzystania danych osobowych lub wizerunku dziecka, czy też pracownika.
13. Zabronione jest nawiązywanie niebezpiecznych kontaktów w Internecie obejmujących kontakty osób dorosłych z małoletnimi w celu zainicjowania znajomości prowadzących do wyłudzenia poufnych informacji, nawiązania kontaktów seksualnych, skłonienia dziecka do zachowań niebezpiecznych dla jego zdrowia i życia lub wyłudzenia własności.
14. Zabronione jest prowokacyjne zachowanie i aktywność seksualna jako źródło dochodu osób nieletnich - przesyłanie drogą elektroniczną lub publikowanie w portalach (społecznościowych) prywatnych treści, głównie zdjęć, o kontekście seksualnym, erotycznym i intymnym.
15. Niniejszym zobowiązuje się do właściwego przestrzegania zasad korzystania z Internetu, komputerów i zasobów *online* w ramach wykonywania mojej pracy i posługi w dziełach i apostołatach Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców.

.....
(data, własnoręczny podpis)

B/ PIOTR SEMENENKO CR¹⁰⁷

OGÓLNE CECHY POWOŁANIA

- Czy z wiary dla Boga?
 - Powołanie jest to chęć, wola takiego życia, ale z wiary dla Boga.
 - Przeszkodą powołaniu jest naprzód brak takiej woli.
 - Inne powody, które jeśli przeważają, przeszkodą są stanowczą:
 - a) charakter naturalny zanadto:
 - cały w sympatiach i antypatiach (nieumiejący je zwyciężać i niemyślący nawet o tym)
 - cały idący za zmysłami
 - cały zewnętrzny
 - lubiący wygodę
 - itd.
 - niezdolny poświęcenia się
 - niezdolny wyrzeczenia się
 - niezdolny umartwienia się
 - gaduła
 - b) charakter skryty:
 - zamknięty w sobie
 - ponury
 - cały zwrócony na siebie samego
 - niezdolny do wylania się
 - niezdolny do otwartości
 - niezdolny do miłości
- } nie mogący być rządzonym
- Ja się wcale nie troszczę o rozrost zewnętrzny, byleśmy tylko wewnątrz rośli i wszyscy ilu nas jest zostali świętymi. Więcej zrobimy i dla siebie i dla innych.
 - Jeśli nas Pan Bóg chce rozmnożyć, to nam przyśle według Serce swego. Nasza tylko w tym praca, przy Jego pomocy, abyśmy rozpoznali tych, co On przysyła, od tych których diabeł przyśle. Bo diabeł przyśle, jeżeli to dzieło Boże, przyśle niezawodnie, jeżeli jesteście pszenicą
 - Ponieważ siejemy przez sito, niech będzie dobre...
 - Ponieważ otaczamy nasze pole płotem, niechże będzie kolczasty i nieprzystępny...
 - Strzeżmy się nieznajomego ziarna, by z niego nie urodził się kąkol...
 - To jedno tylko przyjmijmy na rolę naszą, o czym prawdziwie jest nadzieja, że się doprawdy stanie z nami jednym sercem i duszą jedną.
 - Oto nasze prawidło.
- [423-II.1844 – do Kajsiewicza]
- Nie można Zgromadzenia narażać na trzymanie w nim zaraźliwych członków, zwłaszcza takich, którzy zarazę ukryć umieją.
 - My nie jesteśmy instytucją naprawczą, domem zdrowia, ale powinniśmy przyjmować zdrowe już i pewne osoby, aby być organizmem i siłą normalną na chwałę Bożą i dobro bliźnich.

¹⁰⁷ Układ treści: Ryszard Burda CR

- Główna rzecz w tym, żeby wyczerpać wszystkie źródła możebne, mogące objaśnić o przeszłości kandydata.

[370-I.1883 – do Kalinki]

- Rekolekcje są niezbędnie potrzebne zaraz na początku przed przyjęciem.
- Nic rekolekcji nie zastąpi, chyba bezpośrednie objawienie Boże, co do poznania powołania, a przy rekolekcjach to rzecz zupełnie prosta.
- Trzeba nam się odtąd tych rekolekcji koniecznie trzymać.

[199-VIII.1872 – do Przewłockiego]

- Trzeba jedno wybadać, czy [kandydat] ma powołanie, albo czy je mieć może, zważając na jego wszystkie usposobienia, to jest czy ma powołanie *aequivalenter (równoznacznie)* i czy tym sposobem może być użytecznym członkiem tego dzieła.
- ... Z początku... nie mieli wyraźnego powołania, ale z których dobrych usposobień można było sądzić, że je za łaską Bożą wyrobią.
- ... Jest obowiązkiem według wiary w to dzieło Boże, przyjmować każdego kandydata, nawet bez funduszu, skoro ma prawdziwe powołanie.

[741-I.1866 – do Kajsiewicza]

- Obowiązkiem sumienia dla nas, nie spieszyć się z formacją nowych osobników, z wyświęceniem, z prędkim ich użyciem. Chyba by były wszystkie gwarancje.
- Jeżeli my nie wychowamy pierwszego pokolenia dobrze, zgubione Zgromadzenie.
- W zwykłym porządku rzeczy, trzeba nam życzyć brać jak najmłodszych i żeby jak najmłodsi przychodzili, bo takich tylko można zupełnie po swojemu kształcić.
- Moim zdaniem, tacy już sformowani ludzie, zostaną czym byli i mało ich można przerobić, chyba, że już sami tak się wykształcili, że ich Pan Bóg taką drogą prowadził, która podobna do tego czego od nas chce, a to wyjątek nie reguła.
- ... Trzeba tych ostatnich lat życia naszego na to użyć, aby zostawić całą generację:
 - jednolitą
 - jednoduchową
 - jednoduszną
- A to trudno lub niepodobna z przybyszami ze stron wszystkich i od wszystkich wiatrów, już dojrzałymi na innych polach.
- Największa dla nas korzyść i nasz interes brać młodych i wychowywać młodych.
- Wszyscy ludzie już dojrzały po swojemu, są niebezpieczni dla Zgromadzenia i tym niebezpieczniejsi, im dojrzałsi, im znakomitsi, bo wtedy ich wpływ przemoże.
- Najlepiej młodych kształcić, a z tych choć niby dłuższe, tymczasem prędsza będzie pociecha, a zawsze najlepsza.

[736-X.1865 – do Kajsiewicza]

- Powinniśmy się wystrzegać słabeuszków, zwichniętych w głównych przymiotach serca i duszy... To przeszkoda do porządku i dobrej harmonii i rozwijania wspólnego dobrego ducha i że ją trzeba usunąć.
- Dobro Zgromadzenia przed wszystkim pojedynczym dobrem tego lub owego iść musi.
- Nam trzeba żywoły tego nowego pokolenia naszego zupełnie oczyścić i czyste tylko przyjmować; to jest:

- czyste w woli
 - czyste w chęciach, bo rozumie się, że doskonałości w czynie od razu nie ma
 - czyste w zamiarach i w woli, a nie takie, które byśmy dopiero oczyszczać potrzebowali w zamiarach i w intencji
- ... Jest niepodobnym, jest niemal kuszeniem Pana Boga, a nawet bez niemal jest kuszeniem, takie żywioły niepowołane do dzieła Bożego przyjmować.
- Wolałbym mieć dwóch tylko, albo i jednego, a mieć to przekonanie, że pracuję tym razem nie na próżno

[600-IX.1860 – do Kajsiewicza]

- Nie jestem wcale za przyjmowaniem wątpliwych. Ale też czasem, zdaje mi się, trzeba i próbować, byle zaraz za pokazaniem się niezdatności, oddalić. Przyznaję, że lepiej wcale takich nie przyjmować, ale któż może być pewnym?

[637-IV.1861 – do Kajsiewicza]

- Nieskończenie ważną jest rzeczą, aby nasi nowicjusze, a nawet uczniowie, jak najwięcej i najdłużej byli razem z sobą, pod okiem naszym, w takim centralnym, nowicjuszowskim i studenckim zakładzie... Od tego zależy:
- przysły duch Zgromadzenia,
 - jedność w duchu
 - jedność w zasadach
 - jedność w całym działaniu następnym i życiu
- ... Jest biernym. Zdaje się, że się w nim nic duchowego jeszcze nie obudziło, żadne światełko, żadna iskra, żadne tchnienie! Bryła! Teraz go co wieczór biorę do siebie, musi mi opowiadać o swoim wnętrzu.
- Pytam go szczególnie o co się modlił. Przekonałem się, że to najlepszy sposób wywiedzenia się i poznania wnętrza czyjego, pytać go o jego modlitwę. To takie pytanie, na które fałszywych lub naciąganych odpowiedzi dawać nie można, bo się zaraz fałsz odkryje. I jak człowiek, który sam prawdziwie modlitwy nie odbywa, nie umie jej sobie wyobrazić, a tym samym ani jej opowiadać, to jest udawać. Natychmiast się zdradzi. To mi się bardzo dobrze udaje i myślę, że to najlepszy sposób i otrzymanie znajomości o duszach, które się prowadzi.

- Pytając: $\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ o co się modli?} \\ \bullet \text{ wchodząc w szczegóły} \\ \bullet \text{ czego pragnie?} \\ \bullet \text{ jakie czyni postanowienia?} \\ \bullet \text{ itd.} \end{array} \right\}$ rzecz się cała odkrywa

[618-II.1861 – do Kajsiewicza]

- ... Żadne powołanie połowiczne, nakręcane, nadrabiane między nami, z łaski Bożej się nie utrzyma.

[620-II.1861 – do Kajsiewicza]

- Rzeczy esencjalne [w Zgromadzeniu] są:
- duch
 - kierunek (rząd)
- Duch nie jest w literze, ale w życiu.

[530-VIII.1853 – do Kajsiewicza]

